

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ

ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСІЯ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

Т. XIII.

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ЛЕГЕНДИ.

Т. II.

ЗІБРАВ

Володимир Гнатюк.

У ЛЬВОВІ, 1902.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка
під зарядом К. Бедварського.

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ

ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСИЯ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

Т. XIII.

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ЛЕГЕНДИ.

Т. II.

ЗІБРАВ

Володимир Гнатюк.

У ЛЬВОВІ, 1902.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

L. 300. 12. 83
Exchange with
The Society
Rec. Jan. 22, 1914

Передже слово.

Отсей том доведо ся мені кінчити далеко від Львова, куди я був примушений виїхати. Сей факт мав такі наслідки, що книжка значно припізнила ся з виходом у світ, а далше, що я не міг подавати додаткових паралель при кінці книжки до обох томів, які в части був уже призбирав. Надіюсь одначе, що збірка не стратить на тім багато, тим більше, що літературні вказівки можуть бути в разі потреби надруковані й окремо.

Характер сього тома полишив ся такий самий, як попереднього та який має більша частина видань Етнографічної комісії Наукового Товариства ім. Шевченка. Введено тут тільки невеличку новість: показчик мотивів надруковано по німецьки, а через те уможливлено користувати ся сею збіркою також тим, що не розуміють української мови.

На сьому я кінчу на разі отсю збірку легенд. Говорю тому на разі, бо думаю, що в неї не ввійшло ще багато легенд, які існують між народом, але досі не були записані. На те вказує також між иньшим сей факт, що додаток надрукований при кінці збірки, виносить 58 чисел; усі ті легенди були мені доставлені в часі друку обох томів, тому й не могли ввійти в своїй порі до поодиноких розділів. Велике відповідно їх число свідчить найліпше про те, що можна ще багато записати і то не тільки багато цікавих варіантів, але й зовсім нових легенд. Надіюсь проте, що до кількох літ зростуть нові записи легенд так, що можна буде приступити до видання ще третього додаткового тому. Через те й прошу всіх, що схотіли-б записувати легенди, надсилати їх або на мое імя або впрост до Наукового Товариства; кожний запис, хоч би найменший, не піде на марне і буде в своїй часі використаний.

Всіх легенд, надрукованих в отьому томі, є 231. На них зложили ся записи отсих осіб, яким і складаю подяку за дозвіл користувати ся ними: Л. Гарматій — 39; О. Деревянка — 23; О. Роздольський — 19; А. Веретельник — 11; незвісні записувачі — 7; В. Левинський, М. Зубрицький, О. Галевич — кождий по 4; Я. Миколаевич і Л. Гнатишак — по 3; В. Шурат, І. Франко, І. Ляторовський — по 2; І. Костек, Д. Глібовицька, Л. Ляторовська; Л. Мартович, І. Лянтефус, П. Зубрицький, М. Гуменюк, Л. Василевич, Ю. Яворський — по 1. Моїх записів є 77, а передруків 22. Під усіми записами подане ім'я записувача крім моїх та крім деяких передрукованих, при яких вказано одначе, свідки їх передруковано. Варіантів надруковано тут 73, без них лишасть ся отже ще 158 номерів. Замітити належить, що багато варіантів приносить нові мотиви, нове оброблене і представлене предмету, тому й друковане їх не може вважати ся злишнім. Ціла збірка легенд представляеть ся отже в цифрах так: Усіх номерів надруковано 440; з того припадає на оригінальні легенди 323, на варіанти 117. Передруків зроблено разом 57, нових записів надруковано 383, між тим моїх 148, а иньших записувачів 235. Як видно отже з тих цифр, збірка чисельно представляеть ся показно.

На закінчене ще кілька слів про поділ легенд. Усякий поділ народньої словесности на рубрики буває менше більше припадковий і змінний. Тут трудно потягнути між одною рубрикою і другою таку демаркаційну лінію, поза яку не можна перейти. Через те й усякий поділ не треба брати абсолютно скінченим, а тільки вважати, які розумові аргументи має він за собою та на скільки може бути практичний. Вкажу се на прикладі. Легко відрізнити анекдот від легенди; коли маємо одначе анекдот, в яким дівою особою виступає якийсь святий, то що тоді робити? Куди сей номер зачислити, до анекдотів чи до легенд? Одно й друге має за собою рацию і на мою думку не буде великого гріху, чи дамо його тут, чи там. Коли друкуємо одначе анекдоти й легенди в різних книжках, то ліпше наведену запись надрукувати між легендами, ніж між анекдотами хочби з чистої практичности, що лекше його запам'ятати й знайти з іменем якимось, як без імени. Візьму другий приклад. Маємо легендарний мотив, якого легендарність не підлежить сумнівови. В одному разі виступає одначе як діва особа Бог, у другому якийсь новозавітний святий. Куди зачислити сей твір, до старочинно-завітних легенд? Коли ми при поділі дивимо ся на

саме імя дівової особи, тоді не трудно буде сей твір помістити в відповідній рубриці; коли-ж беремо на увагу ще й подію, то исто може трафити ся так, що можемо твір зачислити до иньшої рубрики, як би на перший погляд се можна сказати. Маю прим. легенду про творене землі, але з іменем Христа; куди її прищипити? Імя казало-б легенду давати між новозавітні, але сама подія твореня свѣта каже її зачислити між старозавітні легенди. Нераз знов приходять два варіанти одного твору, але з иньшими дівовими особами. Очевидно, що як би хто надрукував їх окремо, в двох ріжних рубриках, то не зробив би злочину, але ліпше надрукувати їх разом, поміщаючи їх у тій рубриці, яка своїм змістом більше їм відповідає.

Отсе вважав я за конечно сказати тому, бо деякі критики привязують до таких поділів більшу вагу, як треба, не вважаючи при тім на раціональність і корисність поділу, але більше на ті формулки, які вони собі уложили в сій справі.

Корфу, 28 лютого 1903.

Володимир Гнатюк.

Зміст.

	Сторона
Передмова	I—III
V. Легенди про монстри і двоогляди (N. 210—251)	1—60
VI. Легенди про позагробове життя і кінець світа (N. 252—271)	61—83
VII. Моралізаційні і філософічні легенди (M. 272—368)	87—206
VIII. Жартливі легенди і сатири на святі теми (N. 369—381)	209—216

ДОДАТОК.

До розділу I (N. 382—406)	217—232
До розділу II (N. 407—415)	232—238
До розділу III (N. 416—427)	238—248
До розділу IV (N. 428—429)	248—249
До розділу V (N. 430—431)	249—250
До розділу VI (N. 432—433)	250—253
До розділу VII (N. 434—438)	254—255
До розділу VIII (N. 439—440)	256—261
Galizisch-ruthenische Volkslegenden, Inhalt der Bände XII und XIII des „Etnogr. Sammelwerkes“	263—287

V.

Легенди про мовстри і дивогляди.

210. На чім стоїть сьвіт?

Йак Сус Христос постановиў сьвіт і придаў рыбі: На, держи хвіст ў зубах, бо на тобі сьвіт стоїть цылый. І вона пóты будé держати хвіст ў зубах, пóкы Бог повеліт. Вона йак бы хвіст пусти́ла, йак бы сьа простёрла, за́раз бы сьа сьвіт затопиў ўвесь. Сьвіт стоїт на рыбі і ўже.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грици Оліщана Терлецького

211. Одноріг. А.

Йак Ной пускав вьвірі до корабльї, то йиден птах великий в йиднім ро́гом ни хтів йиго послу́хати. А той птах вмів дужи добри пливати. А йак зачив іти дощ, то всі птахи, жи сьї помучили б́ули, сьїдали йиню на ріг. А йак сьї йїх багáто начіпáло, то йиго фнірну́ли і він сьї фтопів.

Зап. від батька О. Деревянка.

212. Чому тепер нема однорога? Б.

Був такий птах одноріг. Йак б́ула потóпа, то він ни хтів зайти до корабльї, али дуфав на своїй сили, жи він сїльний. Він плавав по водьї і птахи на той ріг сьїдали і він фтопив сьї. І дльáтого тпепер на сьвітї нннà того птаха-однорога.

Зап. в Будванові, Тербовельського пов. від Павла Сабата О. Деревянка.

Паралелі: Житє і Слово, 1894, II, ст. 185, ч. 12. — Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 133. — Чубинський, Труды, I, ст. 211. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 10. Ч. 2. — Nowosielski, Lud ukraiński, T. II. Ст. 10.

213. Великан і його мати.

Коли рід людей великанів вимер по землі, лишився був ще один велит зі старою своєю матерею. Довго вони блукали по пушах, підпирючися сосною, вирваною з корінням. Раз вийшов великан із ліса на поле і побачив людей звичайних, що орали сохою землю. Вид сей зачудував його не мало; взяв на свою долоню соху wraz із волами, плугатором і погоничем і поніс до матери, щоби їй ті сотворіня показати. Приносить і питає старої: Що то, матінко, за звірятка, що так риють землю? — То теперішні люди — відповіла стара мати велетня; племя наше чим раз більше маліє і прийде колись до того, перед кінцем світа, що в печі одній буде дванадцять молотільників молотити.

Зоря, 1880, ст. 318.

214. Три покоління людські. А.

С початку світа то були такі великі льуди, що підпирали головами попіт чорні хмари і приступали гори й долини. Як приступав дуба і уколоу сьм у ногу, узьну найгрібшого дуба йидноу рукоу і викинуу з шильї. І казау: шчом сьм у бодлак уколоу! Йиден другому з руки у руку биз Днїстер і биз Дунай сокіру подавау. Али тих льудий ўже типер нима по потопі нїгдє. Як мала буги потопа, то сьм йавили сирєдного рєда льуди і ворали на полі плугом. А велит йшоу з далєкої дорєги до дєму і узьну на йидну долоньу штїри волї і плуг і два льуда і принєс до дєму і показав мамї. Приступив порїх і показує: Адї, мамо, йакї там на полі хробачкї рїють! — А мама, казала: Віднєсї, сїну, назат там, віткєс узьнї, бо то по нас будут такі льуди! — А по сирєднїм рєдї трєта прєтвã льудий, то будут такі за велїкї, йак є кукурудзьї качїники, шчо будє дванацть у йиднїм шїнцу молотїти, а йак здїбли чоловік сирєдного рєда такі малєнкї льуди, то тãже збирє на долоньу і принєсє мамї на покєс. Як йидєн жємньєр буу при вєську та видїу мальовану велитову ногу; цєлого чоловіка нє мальуєт, бо нима дє.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

215. Великани і лїлїпути. Б.

Бїли такі льуди великі колїсь, жи йак кєсїли то кєсїу йидєн на Мãгурї, а другий на Ворывїм. Йак трєба бїло кєсу прãвити, то йидєн

другому подаў камяня із Воровога аж на Магуру. А на рэшты то ни конче із Магури на Ворывый, али і йинчі такі горы были, жи з горы на гору подаў. А потому по них, то настали йинчі льуди, мёнчы. І днесь шчо верствá, ўсе мёнчы. І шбжемо си ўзьати такый припир з нас, жи ннесь на нашім сьвідомі трафйайи сьа мно́го, жи сыны мёнчы від вітцьў. Али по нас шче такі прійдут, йи проповісьть, жи десьіть б́уде рубати бодака, а дванайцьіть ў печі б́уде молотіти. Али ни шче д́обре не знайишо, хыба Бог.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбёрського пов. від Грици Олішака Терлецького.

Паралелі: Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 215. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 383. — Чубинський, Труды, I, ст. 212 і 216. — Етногр. Збірник. T. V. Ст. 94. Ч. 2. — Kolbétg, Poznańskie. T. VII. Ст. 17—20. — Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 11—14. — Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu. Ст. 161.

216. Великани і карлики. В.

Ной був такій шалій, жи йак кого хтыв вдарити в пісок, то мўсьив аш пітскакувати. А пёрши знов б́удли вялікі льуди. Кáжут, йак чоловік сьив паскўдити, то го дуп в с...у колóв. А льудя кáжут, жи по вáші смерті б́удли дванайцьіть чоловіків в пійцу молотіти, такі б́удут шальі.

Зап. від батька в Будванові О. Дервянка.

217. Літавиця¹⁾ в гáзди. А.

Дика баба любит дуже горох, а найскорше можна її з'імати, як її ся воеме чоботи. Оден господар з'імав її в своїм горосі, чоботи взяв, сховав до комори, а дика баба зачала его просити, шоби її віддав чоботи. Він не віддав, а вона тогди пішла за ним до дому і служила му як найвірайіша служниця. Робила всяку господарску роботу дуже зручно і господар не міг її нахвалити ся. Так служила ему аж до рідвяних сьвят. На сьвятій вечер помогла гáздини все робити і варити, а коли вечера вже була готова, гáздиня сказала всій челяди: Прошу вас всіх до вечері!

¹⁾ Літавиця називає ся також перелестниця або дика баба.

Всі посідали, а дика баба сіла собі в кутику і все сьміяла ся через цілу вечеру, нич не їла, лише сьміяла ся. Її ся питали, чога вона ся сьміє, але вона не хотіла сказати. Аж як скінчили вечеряти і ще більше її просили, шоби сказала їм, вона їм обіцяла сказати, коли їй віддадуть чоботи. Господар їй обіцяв, що віддасть, а вона зачала їм розповідати:

Як би ви виділи, що ся з вашов вечеров діяло, ви би і самі не були їли, лишень бисьте ся сьміяли. Гавдиня намісь сказати: Прошу вас всіх хрещених до вечері — скавала тільки: Прошу вас всіх до вечері. — Тогди ся влетіли всі чорти і показували різні фіґлі, скавали по столі, по мисках, плювали до них і ин.

Тогди господарі зачали її ся розпитувати о різні річи, о ліки проти різних хороб, чарів і ин. Вона їм все розповіла, вони їй тогди дали чоботи і вона пішла собі. Як уже була на дорозі, тогди господар пригадав собі ще, що не запитав ся її, що робити на мотилицю у овец. Вибіг за нею на дорогу і питає ся її. А вона ему сказала: Вовми ніж, тай варіж, тай із'їж!

Зап. в Крушельниці, Стрийського пов. Ю. Яворський.

Паралелі: Житє і Слово, 1894, кн. 6, ст. 358—359. — Kolberg, Rokucie. T. III. St. 103.

218. Дика баба в гавди. Б.

Ворау чоловік на полі, і злапау діку бабу. Немау їй де лишити, причіпуу до коней і ходила ўраз в кіньма і з ним. Баба сьї подивила ў гору до неба і сьє осьміхнула. Питау сьє господар, чо ти сьє усьміхайеш? А дзіворонок підлітау високо, і співату пісьню жийлісливо. Кажє: Ци знайеш, господару, вона тебє проклинайє (тога пташка, же підлітайє), жебис від Бога ласки не мау, шчос мойі дьти приорау, шчо ти перенєс гнєздó ў йєнче місце. Надлетїла ворона і над йєго нивоу кракала. Скавала дика баба, шчо то твій прийатїль; би ти сьє тільки кіп ўродило, шчо ворона закракала. Збирау сьє господар той ў вечер до дому і брау с собою дику бабу. А баба кажє: Пустї менє, най візьму малу дитїну, тай прийду до тебє.

Кажє: Коли ти, бабо, не прийдєш. А дікі люди не знайут нї молитвї, нї присьїги.

Казала дика баба: Йак не прийду, би инє той грїх побїу, шчо ў недїльбу наурі оптинайє. І ўзяла дитїну і прийшла до того господара до хати. Перєбувала баба ў того господарі до рїздвїнних сьвят,

до сьвітото вѣчеря. А на сьвятий вѣчер той газда закладу ў хаты. А злий дух сидыў на кóмнны і тыкаў с кóмнна, аш сьн за порóгом зашпóтаў, пiтквуў сьє. А баба зачала сьмiйати сьє.

Скажi, бабо, чо сьє сьмiйеш, то тьє пiшчу на вóльу.

Баба казала, жє сидыў чортяка на кóмнны і пойдуду вас, бистє сьє сварили мєжи собоу, газда и газдиньн а тепєр тыкау, та сьє пошпóтау, иак закладу газда. I пустиу бабу на свободну вóльу.

Зап. в сiчнi, 1897, в Пушниках, Бучацького пов. вiд Тимя Гринишиного.

219. Лiтавица за жiнку. А.

Буў йедєн такiй у жонi йеднóйи снн i ньiгдн нє мiг собi дьi-брати жону i так вiн ходиу по цылому сьвiту шукайучи собi. Называу сьа Фекман. Акуратнє вiн йде раз у лыты, дiвiт сьа, а йедна дцiу-чина така красна мiкат горóх йєго. Раз вiн сьа так загадау i украу ииi черєвiки. Она хóдит, заводит, йойкат кóло ньóго; вiн вийшоу ньби то шчо вiн ни знайє i кажє ии: Чогó плачєш? — Она кажє: Хтось украу жойi чиривiки. — Вiн тогдi кажє: Шчобись заплатiла, иакби иа тобi повиу, хто иих уьвау? — Она кажє: Хтоби шчо хотыу. — Тогдi вiн кажє ииi: Йєсли сьа во мноу побєрєш, то иа тобi вiддам. — Она кажє: Ньай будє. — А она дужє красна бiла. Она кажє: Иа сьа с тобоу побєру, тьiлькó жєбись сьа ньiгдн ни звiдувау минє, шчо иа буду дцiйати. (А она була лiтавица). У тым часы зробили веселья i иакуратнє у пiуроку мали йедну дцiтiну. Така була красна дцiтiна, шчо сьа ззирало цыле сєло. Вiн сьа дужи тышиу, алє тотя дцiтiна нє иьбóго пожiла i умєрла. Вiн росчау йойкати, плакати, бо му буў жаль. А она пiшла за музiками i заставила собi баль у хаты. Дцiтiна на столы, а она собi танцьуиє, сьпiват, а вiн з жалю аж умiрат. А мау вiн шчє старóго тата. I раз у тым часы низабавон умєр тато. Вiн ужє рад, шчо старий умєр, — она так росчала плакати i падати на ньóго цылай час, кiлькó ужє у хаты лєжау. Алє йєйи газда нє сьмiйє ииi казати ничогó. Али она фурт там плачє, йойкат i нудит сьа, а йєму така прыйшла злiсть до сєрцьа, шчо мусыу сьа звiдати, шчо тотó йє, шчо така була иила дцiтiна i она нє жалувала, а такий старий чоловик, ужє на сьвiты дóста сьа нажиу i она так дужє за ним плачє. — Она йєму кажє: Иа тобi казала, обис сьа мєнє нє звiдау ньiгдн. — У тым часы иак сьiла на вiкно i росчала му казати: Иак жойя дцiтiна умєрла, то тiлькó було ангєлыу, поўна хата i ўсы сьа тышили, а твiй тато иак умєр, то шчє бiльшє прыйшло дийавольу i мало го з ослобу не урвали.

Якби була йа сьа ту не трафіла, то пёуне бубісь не відіу, де сь а твій тато подіу. — У тым часі в вікна знікли, навіть сам не знау, де і кудá.

Зап. 1895, в Хітарі, Стрийського пов. від Олексі Прохвата.

220. Жінка-ангел. Б.

Раз одін віучьір стау до овєц у полонині. Але овєц тих ни бо-гато було, шо лиш одін такий віучьір пас. А йиму си ўтвиньило дуже ў полонині, шо він сам пас, — а він буу скрипник. Тай переказуу він у селó, абі йиму вінесли скрипку. Они вінесли йиму скрипку, тай він ходит собі тай играйит в віуцьаши. Тай прийшоу він не скрипоу играйичи, тай пас віуцьи, у одін ватынок. А там дуже буу глыбóкий потык. А він сьіу на колóду та играйи собі, а віуцьи пасут. А він уздріу — а дві панны вибігайут. Тай тогді танцуйут перед него; тай завертайут йиму віуцьи, віуцьи йдут від него. Та так він тамечки спас на тім місци дуже пашу, бо ў другім бóцьи йиму си ни показували ті панны, лиш там ў тім ватынку, — а ватаг исказау до него, тот шо глыбóже молоко вид овєц: „Шо ти так — ке — лихо віуцьи пасєш, шо ўни молоко аны раз не дайут? Та ти — ке — ўперед пас, та було молоко, а ві-колі йис — ка — скрипку вініс, вітогді молока нема від овєц...“ — А він каже до ватага: „Йа йик дóси пас (передом), так и тепер пасу, йа не знайу — кáе — чо то молока нема...“ — А тим чысом вишоу не селá домарь (чоловік), тай сказау ватаг до того домаря: „Ци би ти — кáе — не пішоу в віуцьаши? Бо цес віучьір — каже — дуже лихо віуцьи пасєт, шо нема молока“. — А він ўзыу отак тай пішоу, тот домарь, в віуцьаши тай пасєт віуцьи, а тот віучьір ў стайны в ватагом. Тай каже йиму ватаг: „Шо йис такий смутный, шо-с не пішоу в віуцьаши?“ — А він ке: „Йа засмутіу си, бо мині лыпше кóло овєц, йик тут у стайны с тобоу сидыти“. — А ватаг каже йиму: „Бері играй у скрипку, не смуті си — каже свойму віучьіреви. А він узыу скрипку тай зачыу играіти. Ватаг уздріу, йик играйи ў скрипку віучьір йигó, а то приходьт тоті самі дві панны ид стайі тай зазирайут криз дірки ў стайу, криз стынú. А він йик уздріу йих, тот віучьір, тай зачыу тогді весельішоу скрипоу играіти. А ватаг каже до него: „А шо-с йис тепер веселій?“ — А він каже: „Йа веселій теперички, бо йа лыпшу хіть дістау“. — Бо він гадау, шо ватаг не видит, лиш він, ті панны. А ватаг сказау: „Идыт, панны, ў стайу судá, ни дивіт си з надвірйа“. — А ўни сказаіли: „Ми би йшли ў стайу, але ви мєте си з нас

свійти". — А ватаг сказаў: „Ні, не будемо си смійти, йдїт судї". — Він тогдї, йак увійшли ўни ў стаїу, а ватаг сказаў: „Анў теперечки берїт та данцўїте тут". — А ўни сказаїли: „Ми бе данцували, але ви нете нас на збїтки маїи..." — А він сказаў: „Не будемо на збїтки маїи, лиш данцўїте". — А ватаг сказаў тогдї, йик онї виданцували: „Вї бе-сте — ка — одна не пішли за цего мойнго вїўчирїа?" — А одна, котра говорила такї видразу, та й сказаїла: „Йа би пішла за вашнго вїўчирїа, коби він — каже — ў мене нїчю нїкоби нї за шо не питаў си. Бо йик він мет си ў мене питаїти хоц за шо, то йа тогдї не йнго, він не мий будет". — Тогдї він сказаў: „Йа не буду си питаїти, поки ми будемо жити двоїи ў кўпї; але скажїт — каже — ви мнїнї, ш чоґо ви йи паннї?" — А ўни сказаїли: „Ми йи — каже — с премўдрих анґелїу паннї". — Тай тогдї сказаў ватаг до них: „Идїт собі, скажїт до тата, шо ви йдете за цего мойнго вїўчирїа". — А ўна сказаїла: „Мнїнї — каже — ўже не вїнно йти ид татови, йик йа — каже — ўже обеспечїла, шо йа пїду за вашнго вїўчирїа". — А ватаг тогдї сказаў до неїї: „То трєба — каже — йти и вїнчїїти си до ксьондза, йик ти йдеш за него". — А ўна каже: „Йа цїсе знаїу, шо трєба вїнчїїти се у ксьондза". — Тай утак зайшли у село, тай пішли до ксьондза тай тамки звїнчїїли си. Тай зачїїли собі тогдї газдувати. Та за однї два роки, йик си звїнчїїли, та такїм стаў богачїи, шо жаден богач из ним ни рївнаў се. Тай утак у них уродїла си однї дїтїна. А ўна дўже зачїїла плакати тогдї, йик си у них дїтїна уродїла. А йимў тотó дїўно стало, шо ўона плаче, шо си ўродїла дїтїна, — він собі каже сам до себе, шо — : „Ў нас такїй майїток, а жїнка плаче, шо дїтїна си ўродїла..." Але питаїти се ў неїї не питаїйт се, бо казаў ў полонинї, шо ни мет питаїти се. Але потому ўмерла ў него мама. А він кажет: „Най-ко шо теперка будє жїнка робїти? Ци ме плакати ци нї за мойнў мамоў?" — А ўна так дўже плаче за йнго мамоў, шо не перестайїт плакати. Тай сховали ўже йнго маму, а потому ўмерла тотá йнго дїтїна. А ўна за тоў дїтїноў своїнїў не плакала, так йик за мамоў плакала, але спїваїи та ў долони плєшчет, ратуїйт се, шо ўмерла дїтїна. Він тогдї не каже нїчю, лиш собі галкўїйт. Вїттак уродїла си ў него дрўга дїтїна. А він, кажет, дївїт се, — а жїнка зноў зачїїла плакати так, шо та дїтїна ўродїла се дрўга, — а він сказаў: „Йа бе ў тебе, жїнко, шос (се) питаў..." — А ўна каже до него: „Йа знаїу, чо би ти се — ке — питаў. Ти — ке — бес се питаў ў мене, шо йик ў нас дїтїна ўродїла се, а йик йа плакала? Йа томў плакала, бо ўно си — ке — ўродїло тўтечки, та ме бїдувати, ўно — ка — так ме маїи грїх, йик и ми майїмо, — та томў йа плачу. А теперечки — каже — тобї дїўно було, чо йа так за твобїнїў мамоў

плакала, — а йа — ка — за твоїну маму плакала, бо твою маму
 прейшли брати чорті, а йа — ка — плакала та голосіла, абих їх —
 кае — відогнала. Але — ка — жиўко ксьонда сховаў, шо йа — ка —
 не доплакала око слыз; тай бих — кае — була доплавала око слыз,
 тай бих була відогнала ўсїх дьяволіў, котрі булі — ка — прїйшли
 по маму. А — каже — йик мойа дитїна ўмерла, нашья, то йа — ка —
 тиму спївала та радувала се, шо ўже будемо мати ангельа, шо не буде
 бїдувати, а цїсѣя — каже — дитїна; шо ўродїла се ўже ў нас зноў
 друґа, то це буде — каже — жити та буде бїдувати. А теперечки —
 каже, — йа — ка — тобі не казала, аби ти се ў мене не питаў нї
 за шо? Йик йис — каже — буў нїхтї, так будеш — каже — нїхтї —
 тай ўхопїла ту дитїну сперед него тай ўтекла собі.

А він стаў навад такий бїдний, йик буў спершї. А він так се
 зажуриў и сказаў, шо —: „Мўсьу йти — ка — своїї жїнки шукати,
 абих шукაў, доки не погїну“. — Тай пішоў собі шукати йїїї, тай ўзьиў
 собі водї свїтоїї тай идѣт лысїми велїкїми. Тай нахїди ў лысїї, шо
 два чортї бїут се: хрїмний чорт из дўжим. А він, хрїмий чорт, йик
 побачїў цѣго чоловіка, котрїй шукаў жїнки, тай сказаў: „Шо ти хї-
 чеш, боронїти мене, аби цес менѣ не ўбїў?“ — А він йик ухопїў
 лўпку (шлик) з голови тїго чїрта дўжого, котрїй буў извѣрхи, верх
 тїго кривїго, тогдї побрїскаў йїгї водїў свїтоў тай чорт перестра-
 шїў се тай утык, шо лишїў уже и ту лўпку у него, не віднїшаў.
 А тогдї тот каже кривїй до тїго чоловіка, тот чорт: „Шо ти хїчеш —
 каже, — шо ти менѣ ўборонїў?“ — А він сказаў: „Нїчї не хїчу
 ў тебе, лиш там менѣ занесї, де мойа жїнка вїнчїна“. — А він ска-
 заў: „Вольї менѣ — ка — цес убїти, йик тїї менї маў цесѣ казати.
 Твоїа — ка — жїнка аж на трїдеўїнтїї зємлі“. — Та йик узьиў го
 на плѣчї, тай набїг за дїбу аш там на трїдеўїнту зємлю з ним. Тай
 принїс тай поклаў йїго аш пїт ту хату, де йїгї жїнка мїшкайт. Тай
 сам собі чорт пішоў вїгти. А тот узьиў собі тот шлик на гїлову тай
 стоїт пїд двѣрїми. А жїнка йїгї вихїдит на двїр тай не вїдит своґо
 чоловіка, бо він мїїи шлик на голови с чїрта. А він ўхїди ў хату, —
 а дитїна йїгї сидїт на прїшїчку. А він трїшки пїднїў шлик из го-
 ловї, а дитїна ўадрїла йїгї тогдї, тата своїїго. Тай крїкнула: „Мамо —
 ке — мамо, тато наш гѣаде!“ — А ўна зрїкла до дитїни: „Кобї, сїну,
 тата Бог даў тўтечки! Але бо — ка — тато судї не гїден прїїтї...“ —
 А він звер шлик з голови у хаты, тай ўже ўадрїла џ вона йїгї тогдї.
 Тай тогдї зрїкла до него: „Бїгу дїкувати — ка шо йа тебе ўадрїла —
 каже. Тепѣр — каже — ў мене питаї се, шо хїчеш (то тепѣр ўже мї-
 жна), а тогдї, то — каже — не вїчно булї се питаїтї ў мїне“. — Тай

втіак она вітти ұзыла дитину тай своїнго чоловіка тай вінесла назад суді на цес світ. Тай отак такий майіток назад сироваділи, йнк мали спершу. — Но, то цзя -же ұсыа ба́йка.

Зап. 1899 р. в Тюдеві, Косівського пов. Осип Ровдольський.

221. Пропасниця.

Оден король був дуже розумний, добре радив ся в кожій пригоді, попідбивав під себе багато краів і миру, а того що з ним мірав ся, завсігди поборов. Ніхто не знав, звідки ему так всьо добре ведеть ся. Раз же приїхало до него три царі — не застали его дома, а йно дочку его. Питають ся вони її: Чо то твому батькови так всьо руков йде? Звідки він має таку добру раду і щасте? Вивідай ся ти у твого батька за те всьо, а ми тобі заплачимо великими грішми. — Здала ся тая крілевна на їх волю і зачала батька лестками підходити, щоб їй причину своєї моци сказав. Батько любив свою дочку, тай каже їй: Ото я маю такого старого мудрого слугу, він мині вірний і завсігди мині добру пораду дає; я за нев йду, тай мині щастить ся. — Доповіла тес дочка крілева тим царам, а вони тільки того хтіли знати. Підмовили її, щоби тому слуві старому голову втяла і їм принесла. Зробила вона тес і несе голову того слуги на місці до тих трех царів. Руки їй во страху трясуть ся, дрощ її переберає — а тут далі голова з ниски проговорила до неї: Будеш трясти ся до суду-віку! — І звідси то пішла пропасниця на цілий сьвіт.

Правда, 1868, ст. 48.

222. Мороз.

Одного разу перед Різдом були дуже сильні морози. Люде сиділи в хатах, а старі баби на запічках і там прями куделі. Так сиділи в одній хаті обі матері молодих супругів і балакали собі о давних літах. Молода господиня порала ся коло вечері, а її муж що йно прийшов із роботи і грів руки коло огня.

— А що там чувати в селі? питала мати.

— А що, мауню, мороз! — каже син. — А он коло коршми люде балакают, що як яка баба пересидит сю ніч на хаті, то в зимні нясниці віддасть ся за парубка.

Баба нічого не відповіла, а тільки подумала собі: Коби борше по-вечеряли! — По вечері всі забирають ся спати, господиня мама ліве

на ніч, а господарева задягнувши опанчинку пішла на двір, найшла драбину і вилізла на хату тай сидит. Коло півночі чує баба, що хтось іде дорогою. Оглядає ся і видит, що то якийсь чоловік. Увидів той чоловік і її на хаті, став тай каже до неї:

— А що, бабуню, мороз?

— Ой мороз, мороз! Боже єго спомож! — відповіла баба з даху.

За те Мороз — бо то він був — дав їй кожух і пішов собі. Вже баба в теплі пересиділа до рана, а рано злізла і розповіла свою пригоду свасі і дїтьом. На другу ніч, ще й не смеркло ся гаразд, а господинина мати взявши 12 кожухів пішла сидіти на хату. Не встигла вона вилізти на дах, аж тут як не пустит ся дощ! Геть змочив бабі кожух. Баба скинула мокрий і бере сухий, та і той мусіла не за довго скинути. Так скидаючи один по другім зістала вже лиш у остатнім, а й той мокрий як хлющ. Аж дивит ся, хтось іде улицею тай каже до неї:

— А що, бабуню, мороз?

— Ой мороз, мороз — каже баба — дїдько з него тисне!

Мороз як тото вчув, як потиснув, а баба лиш киц! тай злетіла нежива в хатн. Поховали бабу, а господарева мама дістала кожух, а в зимні мясниці посватав ї молодий царубок. Так їй Бог дав.

Зап. 1875 р. в Лосячи, Борщівського пов. Лев Василович.

Паралелі: Житє і Слово, 1894, кн. 6, ст. 360. — Zbiórg wiad. III. 16, 2, ст. 65. Т. II, 2, ст. 59. — Чубинський, Труды, II, ст. 434—435. — Грінченко, Изъ усть народа. Ст. 240—242. — Манжура, Сказки, ст. 143—144. — Етногр. Збірник. Т. VI. Ч. 142. — Рус. Филол. Вѣстникъ, 1891, ч. 3: Сумцовъ, Сказанія о займѣ дней. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. III. Ст. 361. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 159—160.

223. Вітер пробитий ножем.

Молотив один господар, як змолотив, розчав віяти зерно, і ані дай Боже звіяти; він собі стане по тім боці, і вітер також по тім боці дує; він стане по другім боці, і вітер по другім боці дує; так му всьо помішав, же не міг си ради дати. Відтак розсердив ся, хопив ніж і вер їм, а ніж десь ізчез. Від тої хвилі вже тому гадді вітер не перешкаджав, але вже му ся нич не вело. Іде тот господар раз в дорогу, приходить до одного села, там ся лише в єдній хаті ще світит, а в тій хаті мешкав тот Вітер, що за ним тот ножом вер, і тот ніж єму ся в литку

заяв, а тот Вітер не міг го собі виняти. Приходить тот господар до тої хати і просит ся на ніч, а тот му повідат: — Якже я тебе маю на ніч пріяти, коли ти мені ніж в литку вняв? І не хотів го пріяти доти до себе на ніч, доки му не виняв того ножа зза литки.

Игнатій зъ Никловичъ, Кавки, ст. 68—69.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 387—388.

224. Вітер зятем.

Був собі чоловік і жінка. Одного разу жали вони збіжжє в поли і дуже віпріли. Тогди тая жінка рекла:

— Повій вітрочку, дам за тебе дівочку, як буду мати.

І зачав на ню дути вітер аж до вечера, а чоловік був так само зіпрів, як і перед тим. По якімсь часі тота жінка мала дочку, назвали її Марусею. Росла собі тота Маруся, а як прійшов той час, що могла вже віддавати ся, то посватали її з одним парубком. Іде вже вона з ним до сльобу, а ту як не зірве ся буря, як не подувє вітер, тай ухопив тую Марусю і повіс.

Минуло так кілька місяців. Мати дуже тужила за донькою і жадала дуже бути у неї. Вийшла вона раз на подвірє, а ту як не зірве ся вітер, ухопив її і заніс до її доньки. А тота Маруся була тепер того вітра жінка. Дуже вона втішила ся побачивши свою маму. Мати зачала її випитувати, як їй ся поводит, подивила ся на її господарство — достатки там такі, що Боже! Побула там мати пять день, а як уже хотіла іти до дому, тогди її дочка набрала досить грошей, положила матери на голову, обліпила тістом, а потім завила матір у околот соломи. Вітер як подув добре, тай заніс свою тещу навад до її дому.

Пішла тогди тота мати до свого сина тай просит, щоби їй голову знив, але син каже:

— Ідїт, мамо, до доньки, най вона вам зине!

Пішла мати до другої доньки, а тая зачала їй мити голову, а з голови посипали ся золоті гроші. Тай так і тоту другу доньку було чини вивінувати.

Зап. в Нагірянах, Заліщицького пов. М. Гуменюк.

Паралелі: Житє і Слово, 1894, кн. 6, ст. 360—361.

225. Богач, бідний і Вітер. А.

Вийшоу гáзда вратя, а вітер так дуйи, забíрат сыно спéред бы-
кíу. А він мовит, гáзда: А то дуйиш, згорíу́быс. І верг ножом за ния,
за вітром. Тай бáйка. Али прийшлó, то было йакóсь блíсько Вели́кодне,
а він быў гáзда богáтый і быў блíсько кóло ньóго ты́сний чоловiк.
Али на сáмый Вели́дньє тот ты́сний не мáйи вогня́. А ў нас на Ве-
ли́дньє вогня́ бы не ды́став нигде. Тот чоловiк вийшоу на двiр, дiвнт
сья, кúрит сья так на горi, далéко вогéнь. І він мовит до жiнки: Йа
йду нóнды, де сья вогéнь кúрит, мóже принесу си вогня́. — Вийшоу там,
чоловiк лежiт кóло вогня́ такiй велiкый! Чо хоч, чоловiче? —
Вогня́. — Натстаў полú. Тай ўзаў му трi разы прiгоршчани вогня
верг. — Тот мовит: Кобы сья не iмiло, бо йакóсь Вiтрéць сьвaтiй тьáгне.
А тотó Вiтер быў тот чоловiк. — Мовит: Не бiсья, не бiй, йди. — Тот
прыйшоу домiу, вiтрiяс, ўсьо злóто, хьбá вúгличок вогня́ йидéн шé-
джи злóтом. Али тот богáч мовит: Иду йа сья подивáти де він, тот
ты́сний, так рáво ходiу. — Прийшоу до ньóго, подивiу сья: Ей, тот
грóший мáйи. Де вы тотó ўзвaли тiльки грóши? — Альóm ходiу нóнды
на горú, та ми чоловiк дау. — І тот богáч прыйшоу домiу назад, ўзаў
кóноуцьцу воды, валььбаў ў печi вогéнь, iде за вогньóm, мiсьлит си:
Мóже й йа ды́стану грóши. Али Бóга здурити трúдно. Вийшоу там на
горú: Чо хóчеш? — Вогня́. І дiвнт сья, а йигó нiж ў новi йи́му.
Йак тогды, кой вораў, кой дúло, кой верг і ўпiау му сья ў нóгу і там
му сья показáу. Ну, шчо хóчеш? — Вогня́. — Тóт му верг ў полú
вогня́ три рáзы, тот вiттам пустiу сья iгi, вiтер йак подуу, iмiло сья
на нiш шмáтья, сырáк і не донiс домiу; згорiу. А то за тотó Бог дау,
жя він мовiу Вiтрови: Згорiу́быс.

Зап. в мартi, 1899 р., у Мшанци, Старосамбiрського пов. вiд Грiця Олiщана
Терлецького.

226. Пожараний богач. Б.

Буў одéн гáздá бiнний. Прийшоу сьвiятий вéчерь, нiхто йо́му не
хотiу огня́ дáти. Увидiу, шчо ў половинi горiт, вийшоу там кóло
тóго огня́ — а там буў сьвiятий Петрó і Гóсподь Бог. І кáже йи́н:
У шчо би щéнь огня́ ўзвaти? — Онi кáжут: Возьмi ў сьвiй сырáк! —
Вiн кáже: Йа не вóзьму, йа дрúгого не буду́ мáти, а той погорiт! —
Гóспоть кáже: Возьмi! — Йа не буду́ брáти, бо погорiт, тай буду́
мэрвaути, бо не буду́ мáти шчо загорáти! — Гóспоть кáже: Возьмi!

Він ұзыаў, а ходакі маў із лыча выплетены. І прыйдеш домі, іззуй тоты личаныцы і повісь на клінец у коморі. І коли вийдеш т коморі і обысь ўсе на ны дивіў сьа, обысь за ны не забўў, йак вийдеш до комори. І першій прэзнік, чим булўт шасніцы, обысь даваў! — Він каже: Не будў мати вітки! — Не бі сьа, ож бысь ўшїтко заставіў пїд Жиды за грóші, то наймі. І кóжного рóку обысь даваў прэзнік і будеш богачóm.

— Він даваў кóжного рóку і ў оден рік буў велїким богачóm. І алегла му жонá і справіў дьїтїны гостїну. Він такий пїанїй! И того часу йому було давати прэзнік, а він забўў, він горїўку пїе; котрі його такі, шчо гóдны, то вóдїт до комори, пїе з нїни. Прїйшли жебракы, нїч їм не дайё йїсти, нї пїти. І прїйшоў Гóсподь і свїятїй Петрó. І Гóсподь каже: Цї такой у тебе тоты личаныцы? — Він каже: Такой. — Каже: Цї знаёш, коли ты до нїни вїходиў на огень? Забўў йесь за Бóга! Тобї булó насамперед даваги прэзнік, пóтым гостїну спраўїати! Прїйшли жебракы, не дайёш їм пїсти. Дай їм йїсти! — Він даў, жебракы попойїли і каже Гóсподь Бог: Заберайте сьа гет ўсы лўде с хаты! Ідыт до своїх хат, а ты, газдо, ў хаты буль! — Гóсподь вїгнаў жебракы с хаты, кїлько своїа чельады зобстала сьа. І Гóспоть с Петрóm вїйшли на львир і так Гóсподь даў, шчо там затрїаслó сьа і лишё тїлько снїло сьа.

Зап. 1895 р. в Хітари, Стрїйського пов. від Івана Хомїнца.

227. Огонь гроші. В.

За даўних час не було сырникў і трўдно було за вогонь; йак не вїкресаў с крёмїны, то не маў ў до́ма вогню. Буў бїдний чоловік, шчо не маў вогню і пїшоў по сосыдах на самий Велїгдень, абї му хто даў вогню. А лўде так маўт до себе, шчо на Велїгдень нїхтó с сосыдыў не хтыў дати вогню. Вїйшоў він за селó і хтыў їти на дрўге, на стóрону, за вогнем. І ўадрїў на граници, шчо там горїт вогонь. А він ўзыў шїшók на плечї і пїшоў за тим вогнем. А то була вопїўнычна порá. А там наїли влї дўхи, чїстїли грóші. А він йак прїйшоў за вогнем, а вони відобрали ў него шїшók і насїнали му ў шїшók грани і вїсправїли го до до́му. Він прїйшоў до до́му, виспїаё голоўны сфрет хаты, а то замїсть вогню сїлїют сьа грóші. Довїдаў сьн йего сосыд, велїкий богач, шчо він прынїс замїсть вогню з граници багáто грóшей. А йак прїйшоў дрўгий рік, то богач на Велїгдень ўзыў шїшók і коньї, абї на конї бїльше грóшей прїввести, йак

бідний на плéчкх приніс. Йак прийшоў до вогню, а то б́ула ўч́сна порá і казали й́смў, аб́и на вогонь кидáў по трóха, шчо ќлько ма́йне коло сэб́с. Він кидáў одéжу, а й́ак н́ стáло водéж́, то рубáў по кавáлку конь́, а й́ак конь́ н́ стáло, то ўр́зали кавáлок ноѓ і ќнули на вогонь. Пр́йшоў до дóму богáч на нóгу арáнев́й і б́с конь́ і б́с грóш́й.

Зап. в цв́тня, 1897, в Пужнявах, Бучацького пов. від Тамка Гринишиного.

Паралел́: Zbiór wiad. T. XVII, 2, ст. 123. — T. IX, 3, ст. 66—67.

228. Чудесний огонь. Г.

Бу́ли два брат́: е́ден б́дний, др́гий богáтний. Але ўперéд, як то бу́ло даўно, лю́де ни ма́ли запáлок чи сэ́рки т́лько ќсали вогонь. Отже той б́дн́йший брат відкн́сь шоў дорóгоў до дóму і д́в́т с́, яќсь два стар́ц́ клáд́т вогонь. А то бу́ў Господь і св́т́й Петрó. І він пр́йшоў до н́х і прóсит вогню. Той настáвн́ў й́ому полú, а Петрó даў му вогню і кáже до ньóго св́т́й Петрó: Ід́ до дóму і не д́в́ с́ до вогню до пол́, т́лько аж дóма с́ под́в́ш. Він с́ д́в́т, а там грóш́ золот́ (ўже ў дóма). І він післаў до свóго б́рата д́ўч́ по чв́ртку грóш́ м́рети. Але й́ш́ чв́ртки ни бу́ло тра, він хт́ў б́ратови на зб́тки і позап́хáў грóш́ поза обруч́ і казаў д́ўч́ту занести до б́рата, н́би то він т́лько грóш́й ма́с. А брат с́ зд́вуваў, де він т́лько грóш́ наб́раў і пр́йшоў до ньóго. П́тá с́, де він грóш́ взеў. А він казаў, жи му дал́ два стар́ц́ вогню і в ньóго зроб́ли с́ грóш́. І він пішоў тáгже і над́буе тих двох стар́ц́ў і прóсит ў н́х вогню. А св́т́й Петрó кáжи: Настáў полú! І даў му вогню: Аб́с же с́ не д́в́ў н́гд́, аж п́т хáтоў. А тогд́ бу́ў в́тер і він як пр́йшоў п́т хáту, роствор́ў полú і хáта му згор́ла гет до кр́хти.

Зап. у грудн́, 1899 р., в Дрогобичи від Васи́я Сумяка в Черхави, Волод. Левинський.

229. Дванадцять місяців і бідак. Д.

Бу́ў й́ид́н б́дний чолов́к, а др́гий бу́ў брат богáч. Али пр́пáло с́и на сам́й св́т́й в́чир, н́мá ч́м запáл́ти і н́мá шчо звáр́т́. Зач́пáйут с́и об́и в ж́нкоў свáр́т́. Кáжи: Ж́нко ч́кáй, й́а дроў постарáйу, л́ше шче ни знáйу, де вогню ўп́тáйу, бо св́рн́кн́ў

ни було. Пішоўбим типёр ў вечыр до хаты, та де минні нінні дадўт? Заўтра рано буду́т йти лўдди на осиношні, а йа буду́ питати гавьдїу на дорозы, можи котрий даст; абї дыти ни погїблї; поужриваўут сьн ў кўтку, тай ўже прїспїї туту ныч вїшчаслїву! Ў хаты тїснї мороа, спати чоловіковн бїдному ни мож. Вїходит вїц на дорогу, ўже йдут на осиношнї лўдди, лїкувати Бóгу. Слава Йсусу Христў, панї гавдо! Мóжи майити сьрїничок, бо нема чнї запажити, так студенó ў хаты, дыти так пшчўт... Котрóму зачнє казати, кóждий вїтповїдаїи: О, мóжи шчо хóчи ворóжити! Прїпустїў гавьдїу во пїндїсїят, ни дыстаў сьрїникá, а змерз ўже досїт. Ўвїшóў вїн до свóїї бїдної хаты. вачїў собї дунáти, тра в морóау загїбáти. Али конєц хаты так лїс буў, йак би у ту на Лїсї (гора), а ў тым лїсї такїй огонь зробїў сьн, пал, пал! Грїїи сьн дванацїть хлóпа, а ў тїх дванацїть хлóпа прїрїнїїло сьн дванацїть мїсьцїу, шчо на нєбї. Прїшóў вїн до тóго вогнў, ўзвїў собї йакєсь мїшчї дрантавн, — а вїн ни знáїи, жн то дванацїть мїсьцїу — прїшóў тай: Слава й Сусу Христў! — На вїкн вїкóм. — Али той мїсьцїь кажи, шчо нáйлучшн давїў тóїї нóчи: Скажї, котрїй мїсьцїь нáйлїпшїй і нáїстáршїй? — А вїн бїднїй чоловїк кажи: Кáждий по праўды споўнїїи свїй обрїдок, йак му Пан Бїх правначїў; кáждий споўнїїи свóїї по вóлї бóжї. — А той мїсьцїь, шчо го здавїў тóїї нóчи, так грїмко гóвóрїт, кажи: Ну, загрїї сьн, чоловїчн. Мáїїш ў шчо ўзвїти вогнў? — Кáжн: Га, кобїстн ў шчо дáлн, ни нáїў ў шчо, лїшє мїшчї. — Настáўїїї, кажи, мїшчї. — Вїн кажн: Та спалїт сьн. — Ни бї сьн, кажн. — А дрўгїй мїсьцїь кажн: Дáй му, дáй дóсїт. — Той кїнуў му ў тóтó мїшчї бїльшн йак пїў кїрцьн тóго пóпїлу, грáнн й голóвнїнку йнднў — нїсє до дóму й обзирáїи сьн, цн ни горїт мїх. Ни горїт мїшóк. Вїспáў дóмá сїрїт хаты, а с тóго пóнїлу, с тóїї грáнн сїрїт хаты — дукáтн. Йак тóтó зачїло ростї, тóтї дукáтн, трóхн ни пїт стєльу ростўт. Кїнуў ў вогонь тóтў голóвнїнку, запалїў ў пичї, єї ўже горїт; бóршн той бїднїй чоловїк подїкуваў Бóгу, сьвїчєноў водóў прїхрїстїў, шчо му пан Бїх даў шчїсїтьн, жмєвнў тїх дукáтїу ўфатїў, побїх до Жїда — шчє то дóсєвїток буў — набрáў стрўцльїу, набрáў сїра, набрáў хлїба, тїшїт сьн — а дукáтїу йн, шчо нннá кудá до хаты йти. Шчо робáтн? Ўже ту попоїїлн ў хаты, послáїи свóїу нáїстáршн дьлўчїну до брáтá, абї му позїчїў гїлєтку. Кáжн: Стрїїу, позїчїтн гїлєткн! — Та на шчо сїну? А стрїї богáч. — Будєм дукáтн мїрїтн. — Йдн, жїнко, та дáй гїлєткн, нáй мїрїїн дукáтн! — Мїрїїн той, нóсїт до дрўгоїї хаты, дóсїт нáвїрїу пїндїсїят кóрцьїу — (мннї йак би гїлєтку даў, то йа би шчось в нїїнн зробїў). Али той богáч кажн: О йакїй драб мáїїи

дукати, на йакесь ворожнство ўзьну моїй гилётки! — Али низадоўгий час тотá дьўчина назат нисе гилётку до стрійа. Питайи богáч: Багáто намірили дукатїў? — Пйндисьїть корцьїў. — А брат йнго кáжи: О, він кобї пйндисьїть грейцарїў маў! — Али дївнт сьї заўгóды по тьї гилётцьї тáкжи йнго дьўчина, кáжи: Тáту, йакїс грейцар йї! — Йак далá богачевї, а той кáжи: Ей, адї, адї, та то дукат за обручэм. А він вітки набраў? Ей диво! Али той богáч — шчо робїти? Даў свóйї дьўчинї вўшок і пїслаў до бїдного на шпикунльацьїў, ци праўда то: Та, нáти стрїїў, трóшка пшїнїцьї, тáто пїсáли, тáй вўшок покўшайти... Кáжи: Йа ни хóчу, йа ўже йїў. — Али тотá дьўчина бїдного клїчи богачеву. А ходї но, Марїя, подївїш сьї, кїлько ў нас йї грóший! Адї, кїлько! — А та дьўчина кáжи: Е, то богáто! — На тобї оден, шчос принесла пшїнїцьї покўшїти. — Тотá пїшла, сказáла тáгови, мáмї, тотї ўже сьї свóйáт до бїдного; колї грóшї мáйї, то ўже шчос варт, ўже онї собї балáкайт, ўже сьї сходьї дóбри, до кўпи, зачїў сьї богáч пїтáти: Вітки ти, брáти, мáйїш. дукати? — А він кáжи: Мнїнї Бог даў; так і так, зачїў він там, кáжи, йа ни маў вогнў, нїхтó ни хотьїў позїчити, а йа пїшоў ў льїс, там будó дванацьїт чоловїкїў, далї мнїнї вогнў, йа вїспнаў ў дóма с тóго вогнў зробїли сьї дукати, а голóвенька сьї лїшїла, шчом неў дьїти розьїгрїў і хáту. Роскáзуїш праўду. — Приходїт рїк, ўже сьї старáйї богáч так зробїти. Шчо то нїнаїїснїй! Йак ўже мáйїш, пїльнўї тóго. Казáў ў вечїр вїгасїти вогнў, абї ни бóдо, пїшоў сьїрнїчкў зїчити, йак лўди йшли на оскїношнї, нїхтó ни хóчи позїчити. Дївнт сьї ў гóру — горїт ў льїсї, дванацьїт хлóпа сїдїт; ўздрїў, ўзьнў мїшóк, побїг ў льїс, прїйшоў до нїх: Слáва й Сўсу Хрїстў — так собї гóрдо поступáйї — богáч! — На вїкї вїком, вїтповїла му. Шчо скáжїш, чоловїчи? — Прїйшоў йїм вогнў мóжїбнїстї дáли! а ўсе гóрдо. — Али онї, мїсьнїцьї, ўздрїли, тáй йнден по другому: Зїрк, зїрк! — Тáй оден мїсьнїць кáжи: Кáжї, котрїй мїсьнїць найстáршїй? — А він залїхослóвнїв: Най бóди сему мїсьнїцнї тотó й тотó; йа нїнї так змєра, жи аж мáло зўбї ни стьїў! — Чїкáй, чїкáй, загрїйїш сьї! Мáйїш мїшóк? — Йї. — На! — Кїнули грáнї ў мїшóк, нисе з мїсьцьї, обзїрáйї сьї, ни горїт мїшóк. Лїше зачїў йти до хáти, зачїнáйї мїшóк тльїти. Вїспнаў сїрїт хáти, дївнт сьї, а то ўже так, гї нáфта займáйї сьї сїрїт хáти змїльї, а нарештї й сьтїнї займáйт сьї. Тотї ўздрїли, жи ни жарт, та с хáти. Усьо знїщїло сьї. Йде до бїдного, кáжи: Поратїў мнїне, брáти! — Той му даў дукатїў трóхи, хлїба, збїжї. Кáжи: Йак ти робїў? — Йа лїш Бóга згáдував, та мнї Бог даў. А ти йáк? — Йа лїхослóвнїў, та мнїнї покараў. — Тáй той богáч до типєр бїднїй, а бїднїй папўїн.

Зап. в цвітінн, 1897 р. в Коронци, Бучацького пов. від Олексія Савкового Сеньчука.

Паралелі: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 38—40. — Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. V. Ст. 635—627. — Kolberg, Krakowskie. Т. III. Ст. 30—31. Poznańskie. Т. VI. Ст. 162—164.

230. Різдвяні гроші. Е.

Було два браті, йиден богатий, другий бідний. І не маў шо прем дьтѣям йісти дати. Али тей богач кажи: — „Йди до мѣни молотити до студолі, то йа тибѣ погодуйу і дьти твої!“ — Прийшоў він до жінки. — Каже брат іти молотити. — А ўона каже: — Ну, то йди, шо-ж будиш дурно сидѣти — підиш, то шо-сь буди. — Пішоў молотити. Молотит цѣлий день — ў вѣчер йиғу дайї вечѣрати; повечѣраў та й ті кавалочки хлѣба, ны-би недойїтки, — кае — : „Заберї сибї дьтѣям!“ — Приныс він ті недойїтки, там по два кавалочки йим даў, і вони зьзыли, каже: — „Кобя-сьте були вийнци принѣсли!“ — „Тїлько дьтѣько вам даў, тїлько йа приныс!“ — Пішоў він на другий день молотити, і він зноў даў ті кавалочки хлѣба зі стола. — „А ўже заўтра сьвятий вѣчер, ўже заўтра, брате, ни приходи молотити, бо заўтра ўже заходи сьвато. — Прийшоў до дому, жінка питаїть сѣа йиғо: „Йидеш заўтра?“ — „Ны!“ — „А бо бойаў сѣа, шчо заўтра сьвятий вѣчер, шчо-б тибї не даў вечѣрати“. — Тай він ўже зїстаў сѣа дома, цѣлий день плутаїть сѣа ў дома. Льудѣ варать, печуть, а она каже: „Чоловіче, а йа не маїу шо... То будѣм маїти сьвятий вѣчер допіру! — і кускѣ хлѣба нема“. — Тей польгағали спати сибї: — „Нима шо йісти, то спати йдым!“ — Али приспали сѣа — ў хаты дўже зїмно. Вікна замѣрзали досковални... Він ўстаў, одьагнїў сѣа в лахманї, каже: — „Жінко, трѣба йти до грѣби палїти, бо зїмно ў хаты“. — Але він пішоў — ни мали сїрникѣ (ше перше ни було, 'но тїлько кресїло); кресїло здибаў — крїмїнецьѣа нина; крїмїнець здибаў, то гѣбки нема. Тай бїда! — „Де та, жінко, гѣбка, шо була на полицї?“ — „Гляди-но там, десь йи кусок“. — От він шацаїи — і такі нема. Але ўстала вона, глядїт, і кае: — „Такї нема, бо ўже вигорїла, ўже нїма. — Ну, і шо будѣмо тепѣр робїти піз вогнїу!... Чикаї, йак поза-сьвїчуїт лїуди — підиш де до хаты, то вогнїу вѣзьмиш“. — Али він каже до неї: — „На такѣ сьвато вогнїу нїхто не дасьтѣ“. — Але вїшоў він сибї на двір — о та-йак коли цвинтарѣа лїс: — горїт огонь... Пішоў до хаты, каже до жінки: — „Огонь горїт ўу лїсї —

піду йа, принесу". — Пішоў. Приходит — сидит три старушки сіві, огонь горит добрий. — „Дай Бóже добрі-день вам!“ — бо перши ни було „Слаўа Бóу“ — добрі-день, рано. — „Дай Бóже добре здорóу-ля! Нагрійте сьа сибі“. — „Ожи таѣ нагрійу сьа, бо дужи змёрз-шм“. Рускінуў по́ли, грійить сьа. Ка́же: — „Кóбесьте мині дали вогню!“ — „Йак, ви ў хаты ни ма́йите вогню?“ — „От, псьа віра ба́ба, десь за-тра́тила гўнку, таѣ нема́ до чо́о зробіти вогню“. — „Нагрійти сьа до́бри, то дамó. — Але вже нагріу сьа до́бри, трéба йти до до́му, не-сти ўогонь. — „Йа ту нагріу сьа до́бри, а коли дыти помёрзли!“ — Ка́же той стару́шок до дру́ого: — „Стань, дай вогню́ чоловікові!“ — Стару́шок стаѣи, берé лопату́ і берé той жар і ка́е: — „Настаўляѣи полу́! — „Але мині пола́ згоріт!“ — „Ни бѣи сьа, ни згоріт“. — Усьіпаў йіму́ йідну́ лопату́, таѣ берé дру́гу. — „Буде — ка́е — до́сить то́уо ўогню́“. — „Тра́ да́ти три лопаты́“. — Даў йіму́ ше йідну́, по́уну полу́. — „Ідѣ-ж, чоловічи, а ни ўглядаѣи сьа. До хаты́ принесеш, і на-сэрет хаты́ вісип!“ — Той чоловік іде́, аж йіму́ рука́ болѣт, не́сти той ўогонь. Привѣіс до хаты́, вісипаў на сэрет хаты́, ка́е до жінки: — „Йди грѣи сьа“. — А жінка ка́же: „На шо́ тѣлько набраў вогню́? Голово́ньку (йідну́ голо́уньку, вугля́к йіден) було́ вьѣати таѣ ўже... Він набраў цѣлу́ полу́!“ — „Но, то́ тѣбі крѣ́уда? За́ким засьвітиш, но́ги нагрѣи́, руки́ ўо“. — Пішла́ десь у за́пич, ска́лка гльады́ти. Ду́хайи і засьві-тіла́ ска́лку, распальуйи ў пѣицу, — але́ дѣўлять сьа на той жар на хаты́, ка́е: „Жінко, позбираѣи у пѣиц таѣ буди́ дух! — Жінка до то́уо во́гню́ збрати́ — а то́ грóші зробіли́ сьа! Така́ кўпа грóші, шо́ буди́ во́ три ко́рци, са́мі чьрвіньцьі! — „Чоловіче, таш-то грóші!“ — „Хва-літи́ Бóга, шо́ грóші, бо ни ма́йимо!“ — Так жінка ўты́шила сьа, чо-ловік сибі́: — „Хваліти́ Бóга, нам Пая-біг даў грóши до хаты́“. — Розвѣднѣле сьа: — „Бѣжи́, хлóпче, до дьа́тька, чвѣртки позѣч!“ — Пішоў хлóпец. — „Дьа́тьку, позѣчти чвѣртки!“ — „На шчо́?“ — „Та́то купѣли́ жѣта і хо́чут мірѣти, чи до́бра чвѣртка“. — „Бѣжи́ там, дай йіму́ чвѣртки!“ — Пішоў, дѣўчѣнна да́ла чвѣртку. Принѣіс — мірать грóші. Вімірили. — „Занесѣ“. — Вьзаў занѣіс. Ожи він відібраў ту чвѣртку теѣ кїнуў. А той десь йіден застра́г на обрúч, таѣ йак кї-нуў, таѣ йіму́ на підло́у ўшаў. — „А відиш, казѣў-ісь, буди́ш жѣто мірѣти, а то́ грóші ба́тько мірѣў“. — Ка́же: — „Та́ту, йіден вітрась сьа — дьа́тько ка́же, шо́ ви грóши мірили...“ — „Ну, нех йа й грóші мірѣў. Нѣга́й дьа́тько і своѣі́ мірѣт!“ — Але він той: — „Треба пи-рекона́ти сьа, іті на ту пра́хтику до бра́та...“ — Вьзаў кварту́ горѣлки, вьзаў бо́хонец хлѣ́ба: — „Добрі-день!“ — „Дай Бóже здорóу-ля!“ — Ста́ви ту кварту́ горѣлки, бу́лку хлѣ́ба, і ка́же до бра́та: — „Йа до те́бе прѣйшоў на сьва́та“. — А бра́т ка́же: — „А шом ти прѣйшоў до

мене на свята, коли йа ни маюу ныц І ўчэра ў вэчир не паліў ў пійцу, і нійьки ны". — А він кажи: „Шо-ж ти дурнш, коли ти маїш грóші!“ — „А ти йак знаїш, шо йа маюу грóші?“ — Ну, та ж брав-ісь чвэртку мірнн!“ — „Йа жїта купїу чвэртку, го йа хтыў перемїрнн“. — „Ннпрáудá — бо йак хлóпец принїс і йа кннуў, і зара вїтрас, і на йїгó зднїзáў.. Але дáй-но от кїлышка, бóдем сьнїдати во“. — Тай жїнка найшла кїлышок, далá йїмў; він нальльáў кїлышок горїлки: — „Дáй, Бóе, здорóўльá, брáте!“ — „Та дáй Бóже!“ — Вїпнў, видáў до брáта. Він пїн до жїнки, жїнка зноў пїн до йїгó брáта, і так помаленько ту квáрту горїлки вїпнлн. І йїо пїдїшóў: — „Скажї-но мннї, брáте, прáуду — де ти тї грóші дїстáў?“ — „Йа тнбї скажў прáуду. Вїйшóў ўогóнь і йа ў хáты не маў вогнў. Але жїнка кáже: — Сусїдн засьвїгать, то вогнў дїстáнеш. — А йа до нїї кáжу: На такé свáто вогнў не дїстáнеш, нїхтó не дасть“. — А він кáже: — „А такї прáудá, шо нїхтó нн дасть. Йак бн ти прїйшóў до мене, йа бнн не даў“. — „Але йа вїйшóў на двїр, — у льсы огóнь горїт. Йа до тóо огнў пїшóў — сндыло йїх трн старўшкн; йа йїм сказáў: — „Добрї-дннь! — онї вїтказáлн; йа йїх прашў вогнў. І вонї мннї далї вогнў. Йа принїс до хáтн, і грóші зробїлн сьá“. — А він кáже: — „Кó-б йа зувїдїў, йá бнн пїшóў“. — Кáе: — Днвн сьá зáўтра, то вонї бóдут зноў клáстн вогóнь“. — Алн він вїйшóў на двїр, тої мужїк — горїт вогóнь. Пїшóў. — „Дáй Бóже добрї-дннь вам!“ — „Дáй Бóже здорóўльá!“ — „А шо там, зннно дўже?“ — „О, зннно, нех сказїть сьá! Алé-ш то — кáе — і морóз тїсне дóбри! Нех він сказїть сьá, так тїсне. (А там і Морóз сндыў, тої старїй — Пáн-бї, Петрó і Морóв). Хóче вогнў. Кáже: — „Дáй йїмў вогнў!“ — кáже так йїдén старўшок до дрўгого. Взяў лопáту, ўснпаў йїмў ў полў. Кáе: — „Мннї полá бóдн горїтн!“ — Нн бїй сьá, нн бóде горїтн!“ ўснпаў йїмў трн лопáтн. Він забрáў сьá, пїшóў. — „Алн йдн, нн ўгльáдáй сьá — йак увїднш на порїг, допїру вгльáнь сьá“. — Він вїйшóў на порїг на свїй — йак вгльáнуў сьá навад, тай йїмў с полї половá пїшла до стрїхн, тай заньлá сн хáта. Хáта догáруїн, обóра стóдóла — попалїў сьá чїсто — ўодéжа, усе погорїло, хлїб, ныц не вїхонїў — вїстáў сьá такїй бїднїй, йак брат буў бїднїй.

Зап. в мартї 1894 р., в Берлннї, Брїдського пов. від Гандруха Кравїцького О. Роздольськїй.

на ніч, а господарева задягнувши опанчинку пішла на двір, найшла драбину і вилізла на хату тай сидит. Коло півночі чує баба, що хтось іде дорогою. Оглядає ся і видит, що то якийсь чоловік. Увидів той чоловік і її на хаті, став тай каже до неї:

— А що, бабуню, мороз?

— Ой мороз, мороз! Боже его спомож! — відповіла баба в даху.

За те Мороз — бо то він був — дав їй кожух і пішов собі. Вже баба в теплі пересиділа до рапа, а рано злізла і розповіла свою пригоду свасі і дїтьом. На другу ніч, ще й не смеркло ся гаразд, а господинина мати взявши 12 кожухів пішла сидіти на хату. Не встигла вона вилізти на дах, аж тут як не пустит ся дощ! Геть змочив бабі кожух. Баба скинула мокрий і бере сухий, та і той мусіла не за довго скинути. Так скидаючи один по другім зістала вже лиш у остатнім, а й той мокрий як хлющ. Аж дивит ся, хтось іде улицею тай каже до неї:

— А що, бабуню, мороз?

— Ой мороз, мороз — каже баба — дїдько з него тисне!

Мороз як того вчув, як потиснув, а баба лиш киц! тай злетіла нежива з хати. Поховали бабу, а господарева мама дістала кожух, а в вишні мясниці посватав ї молодий парубок. Так їй Бог дав.

Зап. 1875 р. в Лосячи, Борщівського пов. Лев Васильович.

Паралелі: Житє і Слово, 1894, кн. 6, ст. 360. — Zbiór wiad. III. 16. 2, ст. 65. Т. II, 2, ст. 59. — Чубинський, Труды, II, ст. 434—435. — Гринченко, Изъ усть народа. Ст. 240—242. — Манжура, Сказки, ст. 143—144. — Етногр. Збірник. Т. VI. Ч. 142. — Рус. Филол. Вѣстникъ, 1891, ч. 3: Сумцовъ, Сказанія о займѣ дней. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. III. Ст. 361. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 159—160.

223. Вітер пробитий ножем.

Молотив один господар, як змолотив, розчав віяти зерно, і ані дай Боже зв'яти; він собі стане по тім боці, і вітер також по тім боці дує; він стане по другім боці, і вітер по другім боці дує; так му всьо помішав, же не міг си ради дати. Відтак розсердив ся, хопив ніж і вер їм, а ніж десь ізчез. Від тої хвилі вже тому газдї вітер не перешкаджав, але вже му ся нич не вело. Іде тот господар раз в дорогу, приходить до одного села, там ся лише в єдній хаті ще світит, а в тій хаті мешкав тот Вітер, що за ним тот ножом вер, і тот ніж ему ся в литку

запав, а тот Вітер не ніг го собі вняти. Приходит тот господар до тої хати і просит ся на ніч, а тот му повідат: — Якже я тебе маю на ніч пріяти, коли ти мені ніж в литку вняв? І не хотів го пріяти доти до себе на ніч, доки му не вняв того ножа зза литки.

Игнатій зъ Нилловичъ, Кавки, ст. 68—69.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 387—388.

224. Вітер зятем.

Був собі чоловік і жінка. Одного разу жали вони збіже в поли і дуже піпріли. Тогди тая жінка рекла:

— Повій вітрочку, дам за тебе дівочку, як буду мати.

І зачав на ню дути вітер аж до вечера, а чоловік був так само зіпрів, як і перед тим. По якімось часі тота жінка мала дочку, назвали її Марусею. Росла собі тота Маруся, а як прійшов той час, що могла вже віддавати ся, то посватали її з одним парубком. Іде вже вона з ним до слябу, а ту як не зірве ся буря, як не подув вітер, тай ухопив тую Марусю і повіс.

Минуло так кілька місяців. Мати дуже тужила за донькою і жадала дуже бути у неї. Вийшла вона раз на подвірє, а ту як не зірве ся вітер, ухопив її і заніс до її доньки. А тота Маруся була тепер того вітра жінка. Дуже вона втішила ся побачивши свою маму. Мати зачала її випитувати, як їй ся поводит, подивила ся на її господарство — достатки там такі, що Боже! Побула там мати пять день, а як уже хотіла іти до дому, тогди її дочка набрала досить грошей, положила матери на голову, обліпила тістом, а потім завила матір у околот соломи. Вітер як подув добре, тай заніс свою тещу назад до її дому.

Пішла тогди тота мати до свого сина тай просит, щоби їй голову знив, але син каже:

— Ідіт, мамо, до доньки, най вона вам зине!

Пішла мати до другої доньки, а тая зачала їй мити голову, а з голови посипали ся золоті гроші. Тай так і тоту другу доньку було чим вивінувати.

Зап. в Нагірнах, Заїщицького пов. М. Гуменюк.

Паралелі: Житє і Слово, 1894, кп. 6, ст. 360—361.

225. Богач, бідний і Вітер. А.

Выйшоў газда вярта, а вітер так дуй, забірат сыно сперед быкіў. А він мовит, газда: А то дуйш, згоріўбыс. І верг ножом за ним, за вітром. Тай байка. Али прийшло, то было йакось блісько Великодне, а він быў газда богатый і быў блісько ко́ло нього тысний чоловік. Али на самый Велигдень тот тысний не майи вогня. А ў нас на Велигдень вогня бы не дыстав нигде. Тот чоловік выйшоў на двір, дивит сьа, кўрит сьа так на горі, далёко вогень. І він мовит до жінкы: Йа йду нонды, де сьа вогень кўрит, мо́же принесу си вогня. — Выйшоў там, чоловік лежйт ко́ло вогня такый великый! Чо хоч, чоловіче? — Вогня. — Натстаў полу. Тай ўзяў му три разы прыгоршчани вогня верг. — Тот мовит: Кобы сьа не имло, бо йакось Вітрець сьвятий тьагне. А тото Вітер быў тот чоловік. — Мовит: Не биса, не бий, йди. — Тот прийшоў доміў, вытрьас, усьо злото, хьба вўгличок вогня йиден мѣдзи злото. Али тот богач мовит: Иду йа сьа подивити де він, тот тысний, так равно ходиў. — Прийшоў до нього, подивиў сьа: Ей, тот гроший майи. Де вы тото ўзяли тильки гроші? — Альом ходиў нонды на гору, та ми чоловік даў. — І тот богач прийшоў доміў назад, ўзяў ко́ноўцу воды, вальляў ў печі вогень, иде за вогном, шьслит си: Мо́же й йа дыстану гроші. Али Бѳга здурити трудно. Выйшоў там на гору: Чо хочеш? — Вогня. І дивит сьа, а йиго ныж ў новы йиму. Йак тогды, кой вораў, кой дуло, кой верг і ўпйау му сьа ў ногу і там му сьа показав. Ну, шчо хочеш? — Вогня. — Тѳт му верг ў полу вогня три разы, тот виттам пустиў сьа ити, вітер йак подуў, имло сьа на ныш шьатя, сьирак і не донис домиў; згоріў. А то за тото Бог даў, жи він мовиў Вітрови: Згоріўбыс.

Зап. в марті, 1899 р., у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грнца Оліщак Терлецького.

226. Пожараний богач. Б.

Буў оден газда бинний. Прийшоў сьвятый вѣчерь, ни́хто йому не хотиў огня дати. Увидиў, шчо ў полоници горит, выйшоў там ко́ло того огня — а там буў сьвятый Петро і Гѳсподь Бог. І ка́же йим: У шчо би шьчы огня ўзяти? — Они́ ка́жут: Возьми ў сьвій сьирак! — Він ка́же: Йа не возьму, йа дрўгого не буду мати, а той погорит! — Гѳспоть ка́же: Возьми! — Йа не буду брати, бо погорит, тай буду мѣрзнути, бо не буду мати шчо загортати! — Гѳспоть ка́же: Возьми!

Він ұзаў, а ходакі маў із лыча выплетены. І прыйдеш домі, ізўї таты личаныцы і повісь на клінец у коморі. І коли вийдеш т коморі і обысь ўсе на ны дивїў сьа, обысь за ны не забўў, йак вийдеш до кожори. І першій празник, чим булўт жїасніцы, обысь даваў! — Він каже: Не будў мати вітки! — Не бї сьа, ож бысь ўшїтко заставїў під Жиды за грóші, то найжї. І кождого рóку обысь даваў празник і будеш богачóm.

— Він даваў кождого рóку і ў оден рік буў великим богачóm. І злеглá му жонá і справїў дьїтїны гостїну. Він такий пїанїй! И того часу йомў було давати празник, а він забўў, він горїўку пїе; котрі його такї, шчо гóдны, то вóдїт до комори, пїе з ними. Пришлї жебракї, нич їм не дайф йїсти, ни пїти. І прїшóў Гóсподь і свїятїй Петрó. І Гóсподь каже: Ци такой у тебе тотї лычаныцы? — Він каже: Такой. — Каже: Ци знайеш, колї ты до мнї вїходїў на огевь? Забўў йесь за Бóга! Тобї було насамперед давати празник, пóгтым гостїну спраўїати! Пришлї жебракї, не дайеш їм йїсти. Дай їм йїсти! — Він даў, жебракї попойїли і каже Гóсподь Бог: Заберáйте сьа гет ўсьї льуде с хаты! Ідыт до своїх хат, а ты, газдо, ў хаты будь! — Гóсподь вїгнаў жебракї с хаты, кїлько своїа чельдь вобстала сьа. І Гóспоть с Петрóm вїшли на дьвир і так Гóсподь даў, шчо там затрїаслó сьа і лишé тїлько снїгло сьа.

Зап. 1896 р. в Хїтари, Стрїйського пов. від Івана Хомїнца.

227. Огонь гроші. В.

За даўних чис не було свїрникїў і трóдно бóло за вогонь; йак не вїкресаў с крémїньи, то не маў ў дóма вогнїў. Буў бїдний чоловїк, шчо не маў вогнїў і пїшóў по сосьїдах на самїй Велїгдень, абї му хто даў вогнїў. А льуде так маїут до сéбе, шчо на Велїгдень пыхтó с сосьїдыў не хтыў дати вогнїў. Вїшоў він за селó і хтыў йти на дрóге, на стóрону, за вогнем. І ўздрїў на границї, шчо там горїт вогонь. А він ұзыў мїшók на плéчї і пїшóў за тим вогнем. А то бóла вопїўнична порá. А там налїли злї дўхи, чїстїли грóші. А він йак прїшóў за вогнем, а вовї вїдобрáли ў него мїшók і насїнали му ў мїшók грáни і вїсправїли го до дóму. Він прїшóў до дóму, виспáйе голоўнї сфрет хаты, а то замїсть вогнїў сїлїют сьи грóші. Довїдаў сьи йего сосьїд, великїй богач, шчо він прїняє замїсть вогнїў з грáнїцы багáто грóшей. А йак прїшóў дрóгий рік, то богач на Велїгдень ұзыў мїшók і коньї, абї на конї бїльше грóшей прївезти, йак

бідний на плéчих приніс. Йак прийшоў до вогню, а то б́ула ўч́сна порá і кавали й́емý, аб́и на вогонь кидáў по трóха, шчо ќилько ма́йе коло сэб́е. Він кидáў одéжу, а й́ак н́е стáло водéжі, то рубáў по кавáлку конь́и, а й́ак конь́и н́е стáло, то ў́рízали кавáлок ноѓи і ќинули на вогонь. Прийшоў до дóму богáч на нóгу а́ранéвий і б́еє конь́и і б́еє грóшей.

Зап. в цв́ітні, 1897, в Пужни́вах, Буцацького пов. від Тамка Грини́шиного.

Паралелі: Zbiór wiad. T. XVII, 2, ст. 123. — T. IX, 3, ст. 66—67.

228. Чудесний огонь. Г.

Бу́ли два бра́ти: од́ен б́ідний, д́ругий богáтий. Але ў́перéd, як то бу́ло даўно, лю́де ни ма́ли запáлок чи сэ́рки т́илько ќрисали вогонь. Отже той б́ідн́ийший брат відќийсь шо́у дорóго́у до дóму і д́ивит с́и, яќись два стáрц́и клáд́ут вогонь. А то бу́ў Госпóть і св́ітий Пётрó. І він прийшоў до них і прóсит вогню. Той настáвиў й́ому полú, а Пётрó даў му вогню і кáже до ньóго св́ітий Пётрó: Іди до дóму і не д́иви с́и до вогню до пол́и, т́илько аж дóма с́и под́ивиш. Він с́и д́ивит, а там грóші золóт́и (ў́же ў́ дóма). І він післаў до свóго бра́та д́и́учé по чв́ертку грóші м́ирети. Але й́инú чв́ертки ни бу́ло тра, він хт́и́у бра́тови на зб́итки і позáнихáў грóші позá об́руч́и і казаў д́и́учéту занести до бра́та, н́би то він т́илько грóшей ма́е. А брат с́и зд́ивуваў, де він т́илько грóші наб́раў і прийшоў до ньóго. Питá с́и, де він грóші в́зеў. А він казаў, жи му дал́и два стáрц́и вогню і з ньóго зроб́или с́и грóші. І він пішоў тáгже і над́и́бує тих двох стáрц́и́ў і прóсит ў́ них вогню. А св́ітий Пётрó кáжи: Настáў полú! І даў му вогню: Абис же с́и не д́иви́ў н́игд́е, аж п́ит хáтоў. А тогд́и бу́ў в́ітер і він як прийшоў п́ит хáту, роствор́иў полú і хáта му згор́ила гет до ќрихти.

Зап. у грудн́и, 1899 р., в Дрогобичи від Вася́ля Сумя́ка в Черхави, Волод. Левинський.

229. Дванадцять місяців і бідак. Д.

Бу́ў й́идéн б́ідний чолов́ик, а д́ругий бу́ў брат богáч. Али при́налó сьи на сам́ий св́итий в́ечир, н́имá чим запáлити і н́имá шчо звар́ити. Зачинáйут сьи об́о́и в ж́інко́у свар́ити. Кáжи: Ж́інко чикáй, й́а дро́у постарáйу, лиш́е шче ни зна́йу, де вогню́ упита́йу, бо сь́ирниќи́ў

ни було. Пішоубим типер ў вечир до хати, та де мині ніны дадут? Заўтра рано будуть йти льуди на осиношні, а йа буду питати газдыў на дорovy, можи котрий даст; абі дьти ни погыбни; поўкривають сын ў кутку, тай ўже пириспий тугу ныч ншчасливу! Ў хаты тисни морoа, спати чоловікови бідному ни мож. Виходит він на дорогу, ўже йдут на осиношні льуди, дьскувати Богу. Слава Йсусу Христу, пань газдо! Можи майити сьирничок, бо нема чим запахити, так студенo ў хаты, дьти так пшчут... Котрому зачне казати, кождий витповідаий: О, можи шчо хочи ворожити! Припустіў газдыў во пидисьить, ни дьстаў сьирника, а змерз ўже досить. Ўвийшоў він до своїї бідной хати, зачыў собі думати, тра з морoа загыбати. Али конец хати так льис буў, йак би у ту на Лисы (гора), а ў тым льисы такий огонь зробу сы, пал, пал! Грийн сы дванацьить хлопа, а ў тих дванацьить хлопа пириминило сы дванацьить мьсьицьиў, шчо на небі. Прийшоў він до того вогню, ўзыў собі йакесь мшчы дрантави, — а він ни знайи, жи то дванацьить мьсьицьиў — прийшоў тай: Слава й Сусу Христу! — На віки віком. — Али той мьсьиць кажи, шчо найлучши давиў тойї ноци: Скажи, котрий мьсьиць найлыпший і найстарший? — А він бідний чоловік кажи: Каждий по праўды споўньийи свій обрідок, йак му Пан Біх призначыў; каждий споўньийи свойи по волю бoжи. — А той мьсьиць, шчо го здавиў тойї ноци, так грїмко гoвoрит, кажи: Ну, загрїй сы, чоловічи. Майиш ў шчо ўзыти вогню? — Кажи: Га, кобїсти ў шчо дали, ни маўу ў шчо, лишє мшчы. — Настаўийи, кажи, мшчы. — Він кажи: Та спалит сы. — Ни бї сы, кажи. — А другий мьсьиць кажи: Дай му, дай досить. — Той кїнуў му ў тотo мшчы бїльши йак пїў кїрцьи того попилу, грани й голoвиньку йидну — нисє до дому й обзирийн сы, ци ни горит мїх. Ни горит мшoк. Вісипаў дoма сїрит хати, а с того попилу, с тойї грани сїрит хати — дукати. Йак тотo зачыло ростї, тотї дукати, трoхи ни пїт стєльу ростут. Кїнуў ў вогонь тоту голoвиньку, западиў ў пичї, ей ўже горит; бoрши той бідний чоловік подьскуваў Богу, свьичєноў водоў пирихристїў, шчо му пан Біх даў шчїсьтьи, жєньу тих дукатиў ўфатиў, побїх до Жїда — шче то дoсьвїток буў — набраў стрўцльиў, набраў сїра, набраў хльїба, тьшїт сы — а дукатиў йи, шчо нимā кудā до хати йти. Шчо робїти? Ўже ту попоийли ў хаты, послаийн своїу найстаршу дьўчїнну до брата, абї му позичиў гилєтку. Кажи: Стрийу, позичти гилєтки! — Та на шчо сїну? А стрий богāч. — Будєм дукати мїрїти. — Йди, жїнко, та дай гилєтки, най мїрийи дукати! — Мїрийи той, нoсїт до другої хати, досить нашїриў пїидисьить кoрцьиў — (минї йак би гилєтку даў, то йа би шчoсь з иїни зробїў). Али той богāч кажи: О йакий драб майи

дукати, на йакесь ворожиство ўзьняў моёй гилётки! — Али нивадобры чіс тотá дьўчына назáт нисé гилётку до стрыйа. Питáйи богáч: Багáто намíрли дукáтыў? — Пíйдисьíть кóрцыў. — А брат йíгó кáжи: О, він кобí пíйдисьíть грéйцарíў маў! — Али дíвнт сьи заўгóды по ты гилётцы тákжи йíгó дьўчына, кáжи: Тáту, йакíс грéйцар йи! — Йак далá богачéви, а той кáжи: Ей, адí, адí, та то дукáт за обручéж. А він вітки набрáў? Ей диво! Али той богáч — шчо робíти? Даў сьво́й дьўчыны вўшок í пíслáў до бíдного на шпíкульáцыйу, ци прáўда то: Та, нáти стрыйу, трóшка пшíницы, тáто пíслáли, тай вўшок покўшáйти... Кáжи: Йа ни хóчу, йа ўже йíў. — Али тотá дьўчына бíдного клíчи богачéву. А ходí но, Марíяа, подíвш сьи, кíлько ў нас йи грóшый! Адí, кíлько! — А та дьўчына кáжи: Е, то богáто! — На тобí одéн, шчос принéсла пшíницы покўшíти. — Тотá пíшла, скáзала тáтовн, мáмí, тотí ўже сьи сьво́ят до бíдного; колí грóшí мáйи, то ўже шчос варт, ўже онí собí балáкайт, ўже сьи сходьн дóбри, до кўпи, зачíў сьи богáч питáти: Вітки ти, брáти, мáйнш. дукáти? — А він кáжи: Мíныí Бог даў; так í так, зачíў він там, кáжи, йа ни маў вогньў, нíхтó ни хотыў позíчити, а йа пíшоў ў льыс, там булó дванáцыт чоловíкíў, далí мíныí вогньў, йа вíснаў ў дóжа с тóго вогньў зробíли сьи дукáти, а голóвенька сьи лшíла, шчом неў дьíти розьгíрíў í хáту. Роскáзуйн прáўду. — Пíхóдит рíк, ўже сьи старáйи богáч так зробíти. Шчо то нивáйсний! Йак ўже мáйнш, пíльнўй тóго. Казáў ў вéчир вíгасíти вогньў, абí ни бўло, пíшоў сьíрничкў зíчити, йак льўдн йшли на оснóшнн, нíхтó ни хóчи позíчити. Дíвнт сьи ў гóру — горíт ў льысí, дванáцыт хлóпа сідíт; ўздíрíў, ўзьняў мíшок, побíг ў льыс, прíшшоў до нх: Слáва й Сўсу Хрíсту — так собí гóрдо поступáйи — богáч! — На вíки вíком, вíтповíли му. Шчо скáжш, чоловíчн? — Пíршшоў йи вогньў мóжнбíстн дáли! а ўсе гóрдо. — Али онí, мíсьицы, ўздíрли, тай йндéн по другому: Зíрк, зíрк! — Таí одéн мíсьиць кáжи: Кáжн, котрíй мíсьиць найстáрший? — А він залхослóвнв: Най бўдн сэму мíсьицнвн тотó й тотó; йа нíныí так змéрз, жн аж мáло зўбн нн стьмў! — Чикáй, чикáй, зарíйш сьи! Мáйнш мíшок? — Йн. — На! — Кннули грáнн ў мíшок, нисé з мíсьицьн, обзирáйн сьи, нн горíт мíшок. Лшé зачíў йти до хáти, зачнвáйн мíшок тльíти. Вíснаў сíрнт хáти, дíвнт сьи, а то ўже так, гí нáфта займáйн сьн сíрнт хáти змльí, а нарéштьн й сьты́нн займáйт сьн. Тотí ўздíрлн, жн нн жарт, та с хáти. Ўсьо зншчло сьн. Йде до бíдного, кáжи: Поратўй мíне, брáти! — Той му даў дукáтыў трóхн, хлйба, збíжн. Кáжи: Йак тн робíў? — Йа лшн Бóга згáдував, та нн Бог даў. А тн йзк? — Йа лхослóвнў, та мннь покáраў. — Таí той богáч до тнпéр бíдний, а бíдний панўйн.

Зап. в цвітінні, 1897 р. в Коропці, Бучацького пов. від Олексі Савкового Сеньчука.

Паралелі: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 38—40. — Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. V. Ст. 635—627. — Kolberg, Krakowskie. Т. III. Ст. 30—31. Poznańskie. Т. VI. Ст. 162—164.

230. Різдвяні гроші. Е.

Було два браті, йиден богатий, другий бідний. І не маў шо прем дьітам йісти дати. Али тсй богач кажи: — „Іди до мѣни молотіти до студόли, то йа тибѣ погодуйу і дьіти твої“. — Прийшоў він до жінки. — Каже брат іти молотіти. — А ўона каже: — Ну, то йди, шо-ж будиш дурно сидьіти — пидиш, то шо-сь буди. — Пішоў молотіти. Молотит цьлий день — ў вѣчер йиню дайй вѣчерати; повѣчераў та й ті кавалочки хлыба, ны-би недойітки, — кае —: „Забері сибі дьітам!“ — Приньіс він ті недойітки, там по два кавалочки йи даў, і вони зьзыли, каже: — „Кόби-сьте буйи вийнци приньісли!“ — „Тілько дьітакъ вам даў, тілько йа приньіс!“ — Пішоў він на другий день молотіти, і він вноў даў ті кавалочки хлыба ві стола. — „А ўже заўтра сьвятий вѣчер, ўже заўтра, брате, ни приході молотіти, бо заўтра ўже заходи сьвато. — Прийшоў до дому, жінка питайить сьа йигό: „Пидеш заўтра?“ — „Ны“. — „А бо бойаў сьа, шчо заўтра сьвятий вѣчер, шчо-б тибі не даў вѣчерати“. — Тай він ўже вистаў сьа дома, цьлий день плутайить сьа ў дома. Льуде варать, печуть, а она каже: „Чоловѣче, а йа не майу шо... То будем мати сьвятий вѣчер допіру! — і кускá хлыба нема“. — Тей польгагали спати сибі: — „Нимá шо йісти, то спати йдыи!“ — Али приспали сьа — ў хаты дуже зинно. Вікна замѣрзали досконалли... Він ўстау, одьагнуў сьа в лахмани, каже: — „Жінко, трѣба йти до груби паліти, бо зинно ў хаты“. — Але він пішоў — ни мали сырникá (ше перше ни було, 'но тілько крисило); крисило здьібаў — криминьцьá нимá; креминець здьібаў, то губки нема. Тай бідá! — „Де та, жінко, губка, шо була на нолиці?“ — „Гляди-но там, десь йи кусок“. — От він мацайи — і такі нема. Але ўстала вона, глядѣит, і кае: — „Такі нема, бо ўже вигорѣла, ўже нима. — Ну, і шо будемо тепѣр робѣти пиз вогню!... Чикай, йак поза-сьвѣчуйут льуди — пидиш де до хати, то вогню вόзьмиш“. — Али він каже до неї: — „На такѣ сьвато вогню нѣхто не дасьт“. — Але вийшоў він сибі на двір — о та-йак коли цвинтарá лыс: — горѣт огонь... Пішоў до хати, каже до жінки: — „Огонь горѣт ўу лысы —

підү йа, принесу“. — Пішоў. Приходит — сидіт три старушки сіві, огонь горіт добрий. — „Дай Бóже добрі-день вам!“ — бо перши ни було „Слаўа Бóу“ — добрі-день, рано. — „Дай Бóже добре здорóу-ля! Нагрійте сьа собі“. — „Ожи такі нагрійу сьа, бо дужи смёрз-ни“. Рускінуў по́ли, грійить сьа. Ка́же: — „Кóбесьте мині дали вогню!“ — „Йак, ви ў хаты ни ма́йце вогню?“ — „От, псьа віра ба́ба, десь за-тратила гўнку, тай нема́ до чо́о зробіти вогню“. — „Нагрійти сьа добри, то дамó. — Але вже нагріу сьа добри, трéба йти до до́му, не-сти ўогонь. — „Йа ту нагріу сьа добри, а коли дьіти помéрали!“ — Ка́же той старушок до дру́ого: — „Стань, дай вогню чоловікові!“ — Старушок стайі, берé лопату і берé той жар і ка́е: — „Настаўляй полү! — „Але мині полá згоріт!“ — „Ни бій сьа, ни згоріт“. — Усьпаў йіму йідну лопату, тай берé дру́гу. — „Бўде — ка́е — дóснть то́о ўогню“. — „Тра дати три лопаты“. — Даў йіму ше йідну, по́ну полү. — „Ідй-ж, чоловічи, а ни ўглядай сьа. До хаты принесеш, і на-сéрет хаты висип!“ — Той чоловік іде, аж йіму рука боліт, не́сти той ўогонь. Приньіс до хаты, висипаў на сéрет хаты, ка́е до жінки: — „Йди грій сьа“. — А жінка ка́же: „На шо тілько набраў вогню? Голово́ньку (йідну голоўньку, вугля́к йіден) було́ взьати тай ўже... Він набраў цьілу полү!“ — „Но, то тибі крїуда? За́ким засьвітиш, но́ги нагрій, руки ўо“. — Пішла десь у за́пич, ска́лки глядыти. Двухайі і засьві-тила ска́лку, распáлуйи ў пйицу, — але дйўльять сьа на той жар на хаты, ка́е: „Жінко, позбирай у пйиц тай буди дух! — Жінка до то́о вогню збярати — а то грóші зробіли сьа! Така́ кўпа грóші, шо буди во три кóрци, самі чирвіньць! — „Чоловіче, таш-то грóші!“ — „Хва-літи Бóга, шо грóші, бо ни ма́ймо!“ — Так жінка ўтышила сьа, чо-ловік собі: — „Хваліти Бóга, нам Пая-біг даў грóши до хаты“. — Розвїднице сьа: — „Біжі, хлопче, до дьáтька, чвэ́ртки позйч!“ — Пішоў хлопéць. — „Дьáтку, позйчти чвэ́ртки!“ — „На шчо?“ — „Тáто ку́пили жы́та і хочут мйрити, чи дóбра чвэ́ртка“. — „Біжі там, дай йіму чвэ́ртки!“ — Пішоў, дйўчина далá чвэ́ртку. Приньіс — мйрать грóші. Вимйрили. — „Занесй“. — Взяў заньіс. Ожи він відібраў ту чвэ́ртку тей кйнуў. А той десь йіден застрáг на обрўч, тай йак кй-нуў, тай йіму на підлобу ўпаў. — „А видиш, казаў-ісь, будиш жы́то мйрити, а то грóші ба́тько мйрйу“. — Ка́же: — „Тáту, йіден витрась сьа — дьáтько ка́же, шо ви грóши мйрили...“ — „Ну, нех йа й грóші мйрйу. Нихай дьáтько і свойі мйрит!“ — Але він той: — „Треба пй-рекони́ти сьа, іті на ту пра́ктику до брата...“ — Взяў кварту горілки, взяў бóхонец хлы́ба: — „Добрі-день!“ — „Дай Бóже здорóуля!“ — Стави ту кварту горілки, бўлку хлы́ба, і ка́же до брата: — „Йа до тебе прийшоў на свáта“. — А брат ка́же: — „А шох ти прийшоў до

мене на сьвѣта, коли йа ни маюу ныц І ўчѣра ў вѣчир не паліў ў пійцу, і нійки ны". — А він кажи: „Шо-ж ти дурниш, коли ти найши грѣші!" — „А ти йак знайши, шо йа маюу грѣші?" — Ну, та ж брав-ісь чвѣртку мірити!" — „Йа жита купиў чвѣртку, то йа хтыў переірити". — „Нипраўда — бо йак хлѣпец приныс і йа кинуў, і зара вітрас, і на йіго здіняў.. Але дай-но от кійлышка, будем сьнідати во". — Тай жінка найшла кійлышок, дала йимү; він нальляў кійлышок горілки: — „Дай, Бѣе, здорѣўля, брѣте!" — „Та дай Бѣже!" — Віпнү, видаў до брѣта. Він пий до жінки, жінка зноў пий до йіго брѣта, і так помаленько ту квѣрту горілки випили. І йіо пидійшоў: — „Скажи-но мины, брѣте, праўду — де ти ті грѣші дістаў?" — „Йа тибі скажу праўду. Вийшоў ўогонь і йа ў хаты не маў вогню. Але жінка каже: — Сусыди засьвітять, то вогню дістанеш. — А йа до нѣйі кажу: На такѣ сьвѣто вогню не дістанеш, ныхтѣ не дасть". — А він каже: — „А такі праўда, шо ныхтѣ ни дасть. Йак би ти прийшоў до мене, йа бим не даў". — „Але йа вийшоў на двір, — у лысы огонь горит. Йа до тоо огню пішоў — сидыло йих три старүшки; йа йим сказаў: — „Добрї-день! — онї вітказали; йа йих прошү вогню. І вони кшыі дали вогню. Йа приныс до хаты, і грѣші зробили сьа". — А він каже: — „Ко-б йа зувидыў, йа бим пішоў". — Кае: — Диви сьа заўтра, то вони будут зноў класти вогонь". — Али він вийшоў на двір, той мужик — горит вогонь. Пішоў. — „Дай Бѣже добри-день вам!" — „Дай Бѣже здорѣўля!" — „А шо там, зинно дуже?" — „О, зинно, нех сказыть сьа! Але-ш то — кае — і морѣз тисне добри! Нех він сказыть сьа, так тисне. (А там і Морѣз сидыў, той старий — Пѣн-бі, Петро і Морѣз). Хѣче вогню. Каже: — „Дай йимү вогню!" — каже так йіден старүшок до дрүгого. Взяў лопату, ўсипаў йимү ў полу. Кае: — „Мины полѣ буди горіти!" — Ни бий сьа, ни буде горіти!" Усипаў йимү три лопаты. Він забраў сьа, пішоў. — „Али йди, ни ўглядай сьа — йак увийдиш на поріг, допіру вглянь сьа". — Він вийшоў на поріг на свий — йак вглянуў сьа назад, тай йимү с поли половина пішла до стріхи, тай заньала сьі хата. Хата догаруин, обѣра сто-дола — попаліў сьа чїсто — ўодѣжа, усе погоріло, хлѣб, ныц не вигопнү — вістаў сьа такий бідний, йак брат буў бідний.

Зап. в марті 1894 р., в Берлинї, Брїдського пов. від Гандруха Кравіцького О. Роздольський.

231. Два огні.

Зойшли ся раз два огні, та си взяли розповідати, які їх газдині. Єдин повідат: О, моя газдиня гідна, она ми все постелит і укріє мя (бо все огонь згортала на купку і до печі загортала). — А другий жовит: О! моя не така, она ми нігде і не постелит і не укріє мя, я ї коли хату спалю. — Єще не роби того, брате, она ся чей поправит. І так ся порозходили. Зійшли ся пак зновель у тої негідної газдині. — А що, ци поправила ся? — Ёй де! я ї тої ночі хату спалю. — А тота газдиня, як тото зачула, зараз огонь позгортала на купку і до печі загорнула, і відтак вже все так робила.

Игнатій зъ Никловичъ, Казки, ст. 68.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 387. — Чубинський, Труды, I, ст. 45. — Federowski, Lud bialoruski. T. I. Ч. 1151. — Wisła. T. III. Ст. 307.

232. Щастє і нещастє. А.

Були два брата: оден бінний, а другий богатий. Послав бінний до богатого, щоби позичив єму муки, але богатий відповів: Най іде цильновати пшениці, то дам єму муки. Піду, лиш дай, бо діти, не мають що їсті. — Пішов ід пшеници, тай сидит у ночи, дивит ся, а малий дїтвак збирає колосє і тикає у того пшеницю. Той видячи тов, заладив ся і їнив того дїтвака і звїдає ся: Що ти за єден? — Я є щастя твого брата. — Скажиж мені, де мое щастя? — О, я ни знаю. — Але скажи, бо я тя не пушу, поки не скажеш. — Пусти мя, та ти скажу. — Я тя не пушу, поки не скажеш. — Твоє щастя далеко від тебе о 40 миль, бо у тебе є за пічов нещастя. Іди в оден бік 40 миль, де нема 40 літ води, там твоє щастя. Лиш вибери ся, обсьє нич не забудь, бо як забудеш, то влє буде; обсьє ся не вернув. Іди, там вибрали вилику яму, шукали в нї води, але не могли найти. І дало му тото щастя три червачки: Як прийдеш там, то там пют намість води вино і в винї їсти ладят. — Той прийшов домі і їнив ся збирати. Збирав ся і забув сокиру і вернув ся за сокирою, а дїдко зва печи скочив єму на шию: Газдику, де ти ідеш? Де мене лишаєш? Бери і мене з собов, бо я тебе ся не лишу. — А як я тебе возьму? — Тогди той загнав до брата бочівчати, а брат каже: На що тобі бочівчати? — Бо ми ся жїна рогтрясла. — Вчорась зичив муки, а тепер ідеш за горівков, но не знати, за що возьмеш. — Я мушу брати; в голови лупай, а бери. — Взяв барівча і приїєс домі, вбив курок і каже: Лізь ту. — Столочив там чорта і поїєс з собою.

Несе, несе і найшов велике озеро і кинув там чорта в озеро в бочівчатом, а сам пішов. Прийшов там, де нема води і каже: Чому у вас нема води? У нас 40 літ нема води; брали яму на 150 метрів глибоку і не могли найти води. Вкажіт мені тоту яму. — Як указали: Пущайте мене у ню. І став копати і учинила ся вода і роздавив одного червачка на дні (що єму того щастя дало три червачки), а другого на середині, а третого на верху ями. І пустила ся велика вода. Тогди пан дав му великі гроші, він став будувати дома і вістав паном. Лише одного разу прийшов его брат до того міста на ярмарок. І пізнав бідний свого брата і закликав до себе на гостину. Говорили він, говорили доти, що брат почав звідати ся: Брате, де тото мое бочівча, що ти взяв у мене дома? — Каже тот: Я тобі дам срібне бочівча, лиш дай мені покі, бо я сам не знаю, де ся діло. — Ай, я тобі не дам покі, поки мені не віддаш го. — Кілько хоч, дам тобі, чи гроший, чи що схоч. — Ніт, мені дай тото бочівча доконче. — Як я тобі дам тото бочівча, щобись ся не звав моім братом. — Раз пішли за бочівчатом і найшли его в озері. А оде тото твоє бочівча. — І тот бідний вернув ся домі, а той богатий приплавив ід берегови і винав і розбив курок, а відтам чорт виліз: Газдику, де ти був до тепер? — Освня тв, ти не мій. — Ой я тебе ся не лишу. — Ай бо я не йду домі. — Коль я йду домі. — І заяв коні его до дому, а его лишив. — Поки газда ввійшов, він попалив єму будинки і всьо потратив. Газда ввійшов і заломив руки; а дітко втік. І той зробив ся бідний.

Зап. 1896 р. в Хітари, Стрийського пов. від Тимка Велика.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 182—184: Доля богатаго и бѣднаго. — Чубинський, Труды, I, ст. 216—217. Т. II. Ст. 426—428. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 410—414. — Игнатій з Никлович, Казки, ст. 69—72. — Максимович, Три сказки и одна побасенка, ст. 35—44. — Вагасц, Вайкі, ст. 212—213. — Чубинський, Труды, II, ст. 426—428. — Грінченко, Этн. Матеріалы, т. I, ст. 109—195. — Манжура, Сказки, ст. 52—54. — Харьковский Сборникъ, VIII, ст. 294—295. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ, т. IV, ст. 46—48, ч. 35—37, ст. 204—209, ч. 54—55. — Шейнъ, Матеріалы, т. II, ст. 157—158. — Kolberg, Przemyskie, ст. 205.

233. Біда в кїстці. Б.

Було то колись в однім селі двох людей: Один богатч, а другий бідний. Богатч був великий, мав всякі достатки. Всьо му вело ся як с платка. Всьо нав, чо но душа забагла. Хиба му пташичого молока не

доставало. Бідний его брат був кругом бідак. Бувало пооре поле, посіє і збіже пошодит — то диви ся, як не миши з'їдят — то град так витьовче, що і сліду нема, що ту було засіяне збіже. Ба не стало паші — не стало худоби; худоба змарніла, схудла — послабла, декотре попродав, а декотре погибло. Купив за гроші ошаджені, що ваяв за худобу котру продав — купив собі якесь тягло, щоби було чим обробити. — І всього поля не обробив — купне знову погинуло, а збіже, що мав, налетіла сараньча і стяла до гла. Ходит на заріски, аби по виживити ся та утримати свою родину; а мав ю нівроку немаленьку. Що рік та Бог дав му нового чоловіка до хати. Заробляв, горює, бідує — родину годує. А богач аби хоч одну дитинку мав, а то ві! Сам оден з жінкою як палець, хіба що по кількох парубків та кілька дівок тримав. Богач на нічмі не збуває — по дїтій не має; але за то збирає мастви, збирає-збиває. Аби то він хоч знав, що в сьвітї убогі, бідні суть — а то ні; нікого не споможе, не порадит, не поратує — але висьміє ще, наругає ся з него. Зразу гадав бідний удати ся і просити богача, аби го поратував, тай пішов, просив — але той як почув, що ту о ратунок ходит, висьміяв, наругав ся его, кілько сам схотів — потому набештав го і ту-туй що го псами не вичивав з свого обістя. Тож бідак заробляв, заробляв, аж нарешті сил му забракло.

От загадав він покунути своє село, свою прадідівську хату та піти в сьвіт за очи. От загадав так зробив. Одної ночи перед опівночю забрав свою родину всю та що тільки мав — а не мав він що багато забирати. І от на якийсь час перед опівночю вибрав ся з села — щоби го ніхто не бачив — як буде покидати своє рідне село, а особливо, щоби го не бачив богач-брат. Вибрали ся за село, а там коло хреста припав з родиною на вколїшки і помолили ся Богу та поцюлювали св. хрест та земленьку сьвяту. В тім котрась дитина каже: „Мамо, дай бу, пий, пий!“ Оглядают ся, а вони не взяли з собою води, забули в дома барилку, котру повнісіньку води в літі, в жнива, на поле з собою брали. „Побіжу — каже — возьму барилку чи там баньку тай наберу води, бо хто знає, чи будежо мати всюди, коли де дитина запрагне“. Вертає ся він до дому, підходить під хату — а там щось так плаче, так заводит, а так жалібно, що аж серце крає ся, розриває ся! Так дуже ревни. Ба не досить, що плаче та заводит, але ще бігає по пустій хаті, бе головою о стїни. Та не надумуючи ся входить бідак до полишеної хати. Як іно переступив поріг, а ту як щось вискочит ему на плечі, як обійме го за шию руками, мало не задавит! „А то що такого!“ каже бідак та пекає: „пек осина!“ А оно обзяває ся до него: „Таж твоя доленька! А ти недобрий! Ти мене покинув! А я була ся трохи здрімала, а ти недобрий мене понехав ту самісіньку одну в пустцї

сій! О тепер я ся не лишу тебе!“ Промовляє доля до бідака та так сьміє ся з радости, що аж заходит ся. — Аж посоловів, аж коровом бідака пройшло, що ту недолю буде мусів двигати! — От взяв позабуту барилку, набрав повну води і пішов до своїх, де їх був лишив. Забрали ся тепер, ідуть, ідуть, ба вже розвидняє ся — вже розвидніло ся — і сонце сходить, ідуть і самі не знають куди. Потомили ся, бо кромі дітей та ще двигают свої манатки. А бідак таскає ще на своїх барках додатковий тягар недолі своєї. Стали на відпочинок — діти спят. Повкладали на мураві сплячих і жінка лягла коло них. А бідака сон не бере ся — морока голову сушит му, що ту робити, а голод проймає до живого. Вийшов сухар чорний з за пазухи та подивив ся лиш на него тай сховав знов за пазуху. „З'їдять та ті хробаки, що он сплять“ — промовив тай шепортає за пазухою, як би то там не знати що було! — По якійсь хвилі витягає руку з за пазухи, а в руді кістка. Йдучи по приворота богача захланника підняв кістку, що викинули по обіді. Погадав собі: От до борщу кину та хоч запах і позолота буде, бо трошка шпіку лишило ся! — Вийшов він тую кістку, тримає та взявши вловив якогось буряньця стебло тай жолобає за шпіком. Щось трошки шпіку зачарив стеблом, взяв в рот та жує і аж обливає ся. В тім єго доленька нахилляє ся з за плечей тай питає ся: „Ти що їш?“ та так любо пролепетала... „А ось каже бідак маю трошки шпіку в кісточці“. — „Дай мені“ — каже доленька. — А бідак на те: „Та як ти дам, коли сам не можу дістати“. — „Я там влізу та висмокчу“. — „Та добре“ — відповідає бідак — а якийсь дух шепче му в серци: Приміряй палицю та задниш кістку. Як сказав, що добре, най висмокче — то біда пересунула ся му через плечі і диви ся: була як дитина, а ту взяла якось голову пхати і голова єї змістила ся в кістку, ба далі поринає толуб єї — ба тягне і ноги і вже і пальці ніг лишень під верхом. Оком бідак змірив грубість своєї палички і обєм дїрки в кістці. Як біда потягнула ноги до дїри, тогди бідак палицю шусть в дїру, як раз придала ся. Зловив камінь та валит ним в палицю, що єї з на'кілька цалів в кістку загнав. Взяв ножик чешилик тай відтяв паличку. Тогди то му так якось любо стало на серци, якось так мило, якось так легонько та свобідно, що навіть журба о хліб не наверне му на думку! Взяв тую кістку, загнав в барилку, також заткав барилку. А розтаборили ся вони були над якоюсь рікою. Розглянув, де найбільша топіль, впр і кинув, відвернувши ся, в глибоку барилку привязавши добре до каменяки. „Ту тобі зміль! Уже тобі сьвіта більше не видіти“. А на душі му так солодко, так свобідно, аж підскакує. Приходить до своїх, побудив, дав їм сухарці, наїли ся всі і ще зістало. Пустили ся дальше, а ту гора та гора височінь, а дорога понад пропасть таку, що як би но туди, так вже ніколи не

буде в дома. Йдуть вони під гору, аж дивлять ся, їде дві кариті; в 1-шій панна і панич — а в 2-ій пан і пания. У першій вривають ся нашильники і карита садить стринголов... От от вже над урвою, пропастею. Такий крик і зойк підняли пани, що крик Господи. Бідак як спостеріг, як не кине ся напротив карити, птахом вилетів в чепіликом в руці. Прискочив від сторони від парову, підихав ся під штельвагу, аж ту кінь зі сторони від яру вже повис над пропастею. Обаяв одним махом посторонки і кінь бебевхнув в пропасть та лиш загуло за ним! Як бідак підсадив ся під штельвагу, в той час скочив фірман з козла і так уратував життя паничам! Що за радість настала! Яка втіха, то не спитати, ні! Плач і слези мішали ся разом! Пани обіймали, цюлювали, стискали свої діти. І плакали і тішили ся! Коли вже натішили ся, приступав пан, бере бідака за рамя і дякує ему за его учинок. Виймає калиту і віддає повну золота „На, на, чесний чоловіче, то твоє“ — каже і випитує ся его відки він, що ту робит. От бідак розповів всьо а всьо до крихти по правді. „Я тобі сего не забуду, що ти мені зробив...“ Поїхали пани до дому, а бідак маючи тільки гроший, рада в раду з жінкою, постановив вернути ся назад до своєї батьківщини. Так і зробили. Сосіди дуже дивовали ся, що бідак вернув ся. Справив до дому, що найпотрібнійше, бо мав гроші, а сосіди шепчуть межи собою та покручуют носами. Якось за якийсь час, місяць, чи що, приїздить напаківана брика збіжем, мукою, солонною, а до воза привязана корова. Все те прислав пан той, що ему бідак уратував діти. Відколи біду втопив, то як би му сьвіт розвявав ся, почало вести ся! Доки не прислав пан повну фіру всячини до життя потрібного, то доти думали і толкували люди розмаїто. Одні — що певни він когось напав та зрабував; другі, що от там а там знайшов. Бідак не заходив з ніким та не видів потреби розголошувати що і як то! Треті і інші доводили, що то, бий го сила божа! лихий з ним збратав ся: бідак ему записав душу свою своєю кровію з мівильного пальця; а були і такі, що навіть твердили — що всьо то на живі свої очи бачили. Тая переміна всім є дивнісіньким дивом! Лукавим і завидним оком споглядав особливо богач, его брат; а як прийшла коли бесіда про брата, то він тільки покрутит, покиває головою та виплетит із під носа „гу! гу!“ Як прийшла фіра, то сусіди повиходили аж на поріг, а другі то аж в воротах поставали, а дітиска то так чередою збігли ся перед обійстя бідака. Всі цікаві! А ту коні, як змії; фірмани і льокаї повбирані. Знамі з бідаком, привитали ся з ним і постаскували з воза. Сосіди і очам своїм не вірили і гадали, чи не в сві то бачат всьо. Але ні, то було всьо на яві. Хтож би то міг з бідаком так запрявнати ся?! От постаскали слуги наньські з воза — коні трешка відпочали — та взяли і поїхали. Минає якийсь

час, бідак такий богач як его брат. Купив свиню, льоху — а тая аж 12 поросят привела, вівця вколила двоє ягнят, корова така стала, що му в тих часах давали 100 зол., — а якого бика привела і в паньській череді не було такого, мов 1½ річняк! Поле породило, що збіже мов гай, мов трюца, і граду вже не було і зливи і хробацтва. Всьо лихо щезло, пропало. Жінка, що з біди була чорна як ніч, вибіліла мов паня, лица поналивали ся краскою, така гожа, така пухнута, мов пампушок. Діти веселі, румяні; але не довго всі в купі були. Тато ваяв, запряг коні в віз, щось двох чи трох старших хлопців повіз до міста і віддав їх в школи, а відтам якогось бідака хлопака привіз, щоби молодших дітей вчив. Люди дивним дивом дивуют ся, а найбільше через те, що ось збогатіли та не згорділи. Знали вони біду, то ратували, спомагали бідних-нешчасливих. Пішла чутка і по стороні про них. З сусіднього села найперший богач прислав сватів старостів до них, аби дали дочку, свою найстаршу дитину, за его єдиная. А дочка їх то не тота сама, дівча никле, придавлене з печаткою горя та нужди — то не те чорне дівчиниско розчухране і чорне мов ворона, що ледво блендала ногами! — Ні, ні! то пава, то краля. От небавки і знову з третого села що найбогатший кметь також прислав сватів до другої дочки. Віддали дочки, а свої парубки так лиш подюкнули! Весіля відправили, вивінували і грішки, бо мав їх гук і худібкою і всім, чим загадали. Люде дивним дивом дивуют ся. От минув якийсь час, повезли знову одного сінка до школи і не привезли го, но там зіставили. А хлопці учат ся!

Богач брат, скира та захланник і злостит ся, і лютує і сьміє ся тай плаче аж, коли погадає, що біда бідака відчипила ся! Кілька рази пускав ся він до брата провідати, як то стала ся така зміна — але досада брала го тай вертав ся, не йшов! Одного разу наважив ся і пішов. Приходить до брата, що колись бідував. А дивіт, не пізнав би ніхто, що то той самий богач, котрий мало-мало о волосок що псами бідака не вичвав з обістя! Дивіт, тепер такий масненький та солоденький, гадавбись з меду, з цукру! Такий любий і милий, масненький і солоденький, щирий і жичливий! Перепрошує, що не міг борше бути в них, що був хорий; що господарство-клопотарство не дає годиночки вільної, спокійної! Виговорив навіть, що вони для него чось горді, а він їх так любить, а він для них як для себе жичливий. Всьо він оглядає, всьо хвалит, в него нема нічого такого хорошего, так любого, так доброго, так пожиточного. А чо він прийшов властиво, не споминав про те, що цікавість его до них пригнала. Ще дещо оповів, що робит і буде робити. Винтав ся, що вони гадают де і коли сіяти; куди на котрий ярмарок поїдут; що будут купувати, що продавати. От як то буває.

На відході запросив їх до себе. Попращався і пішов. Минає якийсь час, не йде брат, що був бідаком, до брата; не з за гордості або якого там завзята — але от аби не наприкритись, не вкучитись. Але богач не має терпцю, приходив знову і знову. От одного разу балакають балакають то о сїм то о тім, аж і впрост виїздить та повідає, що він Богу встаючи і лягаючи молився, аби долю братову змінив. „І от Бог умилосердився над вами — но знаєте, я не такий як другі, що то всяко собі толкують — а однак рад би я знати, яким чином так сталося“. „Котрась моя дитинка така щаслива“ відповідає брат. — „Е ні“ — впадає в слово богач — „ви всі щасливі!“ Бо як би дитинка котра лишень була щаслива, то їй би лиш щастилося! О ви всі щасливі! Я не хочу вірити в те, що дурні язики намололи, наплели про зміну вашої, брате, долі... І пристав трохи на тім слові, а дальше знову повідає: „Скажіть, братчику голубчику, як то все сталося — я рад би знати — бо ділю вашу втіху, як ділив вашу нужду: то то не одну ніченьку гірку, прегірку мав я задля вашої давньої недолі...“ От аж куди захланник богач загнався. — „Що люди собі про нас балакають — не цікавий я знати. Думати ба і говорити і толкувати вільно, не бороню. До думки є голова, за дїя мови язик, но я ніякої кривди нікому не заподїяв. Господь зглянув на мою недолу! Та тільки всього!“ — Але богача аж підносить щось; не дає му спокою ні в день, ні в ночи; не має він хвилинки спокійної... „О я мушу все знати!... Мушу довідатись, хоч би не знати що мало бути! Та бо такий обідраець — о! такий, що він цілими тижнями не їв нічого, що в дрантю, котре на сьмітник викидають, ходив, що одні мав шкраби на всю свою родину — а він тепер богач, але що богач? дука! на всю околицю! — Худоби, якої в пана нема і тільки єї — є у него! Гроші — кажуть — що пересуше! Бахурня єго в школах. А кілька хлїба! кілька стїжків! Ба з що найбільшими богачами подружився! А-а, ба! а той пан що так побратався з ним, тим голодранцем — о — то не пан — вже я знаю який то пан!... Мушу знати, мушу дійти того, як то, відки така переміна з ним!... По тій розмові сам з собою навіщає необавки богач свого брата, та розпочинає з ним свою розмову такої просто з моста: „Прошу, брате, скажи, скажи мені, як то ти позбувся свого лиха...“ — „Що що лихо нагадувати?!“ — відповідає єму брат — дякувати сьвятому Господу, що вже єго нема; най щезає-пропадає! Та щоби мир хрещений не знав, не чував про лихо, біду, недолу!...“ Але ба! богач недоволен з того, як почне, як почне: „Скажи, скажи, братику — я рад знати...“ от наляг та наперся та так наперся; все заєдно: „Скажи, скажи...“ Не може брат відмовити ся, спекати ся, відчїпити ся — що він го не утихомиряє; все нічо не помагає. Розповідає єму на послїдок, як він

Йдучи в сьвіт за очі, уратував панські діти — дуже великих панів — і пани за тоє ему так надгороджують. Втихомирив ся богач. Перевідав якось і переконав ся, що дійсно так є! „Добре, та правда — але де він свою біду подів — як він єї позбув ся“ — сказав він до себе. І тая мнєль не дає му й очий зажмурити. Зажурив ся, чо брат єго позбув ся біди. Не дурно приповідка каже: „Богач ся дивує — чим ся бідний годує...“ Отже і ту так самісінько, що до крихти! Не мав богач журби — сам шукає єї!

Не так то борзо діяло ся, як каже ся! Приходить знову богач до брата, що то бідував колись, то піби з орудкою якоюсь чи по господарстві, чи по сусідстві, а ніколи не забуває за властиве своє діло, вивідати ся у него, де він біду свою задів. Бідак завше му розповідає, що виратував від погібєли панята, то з того часу ему й веде ся; що він біду свою в кість забив і втопив в барилці — не споминає. А того лишень богач потребує. Тож і повідає бідакови: „Я вже то всьо знаю, що кажеш, бо вже то тільки, а тільки літ про те правиш; але скажи мені доконьчи, де ти свою біду заподів: Чи ти ю в лісі повісив, чи в огни спалив, чи в землю закопав, чи в воді втопив? Ото сесе скажи мені“. — Для сьвятого спокою свого (тай помислив: ну та що може стати ся, як я ему всьо розкажу?) починає розповідати всьо в порядку від початку: як то він вже не міг витерпіти з нуждою та загадав пустити ся в сьвіт за очі, як в ночи викрав ся, щоби сусіди не бачили, як дитина забагла води, як пригадав си за барилку полишену, як вернув ся, як прийшов до хати, а біда заводила, як то біда втішила ся та вчипила ся єго, як він ю двигав на собі — все до крихти оповідає, гет як стали над рікою на відпочинок, як то він не маючи чим голод свій заспокоїти кість виймив, котру перед ворота слуги були викинули, а він ю кинув за пауху, як біда наперла ся, щоби їй дати шпіку і в кість всунула ся, а він пальцею зашпунтував, в барилку вкинув і з барилкою втопив. — А що більше та дальше стало ся, то того й не слухав вже богач; подумав захланник — буду мати барилку... Незабавки кавав запрячи три коні до воза, сів і поїхав, щоби видобути барилку. Приїздить на те місце, де бідак з родиною був на відпочинок розтаборив ся. Каже шукати за барилкою, чи такий шукав сам. Наглядів, намацав барилку, витягає на беріг. Тож тото втішив ся, як би не знати чим. Розшпунтує барилку — а спробував перше, а в ній кість тарахкає. Розшпунтувавши, термосит барилкою і от через воронку вилетіла кість... Кинув барилку на віз тай каже: „Розшпунтую ще кість та най лихо вертає ся до брата, а при тім ще й то, що зобачу, яка та ледоля!“ От таке! Зачав вижолобувати кілок з кости і вижолобує остаток. Аж ту біда як поперла ся тай гудьк ему на шию: „А любчику,

а збавителю мій! А як я ту нануждала ся, настраждала ся та як я натоскувала ся за тобою! А то вже тільки час! Тільки літ! О я тебе не покину ся!.. О вже ніколи!.. ніколи!..“ Вціпнула ся тай так ріпником тримає ся єго і приговорює і лебедит. Сідає богач на віз та до дому пускає ся. Чи далеко він в'їхав — не знати — аж ту віз заточує ся, вивертає ся, падають коні, оден з трійки на смерть забив ся, другі два покалічили ся, колеса і вісь і дишель вломав, а сам так і мало не задусив ся під возиском. Ледво го люди, що їхали з ліса, витягнули і коні і віз. Попросив людей помогли єму затагнути возиско до найближшого села. Там колісник направив віз, аж ту наць за мопонкою — нема: чи загубив, чи може не взяв з собою — а лишень нав завязаних грошей троха в паузі, котрі що по вистали на заплату для стельмаха! О забаг подивити ся, побачити біду! Та зобачив най Господь мир весь хрещений від неї боронит. Побачив ю!

Їде він, їде; уважає на кожду грудочку, на кожду ямку, на кождий каміньчик — щоби знову де не вивернув ся — так осторожно їде, от вже не далеко дому. Ще по через гору та буде і в дома. Вже було соньце зайшло, вже смеркло ся. Аж ту небо так запалало, що як би то хто го запалив; так палає та луна розляла ся! Стало видно мов білий день! Дивує ся богач, що би то такого було; міркує собі чи то що палит ся горит, чи що? Наганяє коні, видрачує ся на гору. А станувши на горі, очам своїм не вірит; видит, а то єго всьо обісте горит — горит хата, студола, шпіхлер, буданки всілякі. А ту з дві-виці гуде дзвін бум-бам-бум! бум-бум-бум. Люди біжат-летят з коновками, драбинами — кричат г'вайт!.. Тупотня страшна! Люди гаморят, дерево тріщить, сичит, солома прискає, огонь шепотит, сичит — язики огнянні високо зносят ся і лучат в один слуп грубий, високий. Сніпки зносят ся, літают в воздуху, мов би їх хто розкидав підкидуючи в гору! Пожежи крик одностайний і жалібний худоби, рохканє і квіканє свиней, гетанє гусей, ржанє коней, блянє отари — проразливий крик людей продерає ся — „не пусти, заверни, заверни відтам, гони, гони сюда, подай води“ — а сумний голос „давай води, давай! вали крокву! ту стели верету, ту, ту ляй, ляй! А через той весь стукіт, гамір, крик, рик, шик, шепіт, лепіт, шелест, вереск, тупіт проносивт ся одностайне „бум-бум-бум!“ „Ляй-ляй!“ Аж за голову, взяв ся богач побачивши тов. Поспішає, наганяє коні, їде, приїдєт до воріт. Зскакує з воза — аж ту остатна кроква догаряючи валит ся з великим тріском, а з треску того почув мов би регіт. А то біда зареготала ся. Всьо захватив огонь і найдальші будинки погоріли. З хати нічо не виратували, лишень кілька подушок, та як шпурнули ними через вікно, то роздерли ся та весь пух розсипав ся — лишились

лишень пошевкн мов би на торби! Що було в хаті, в коморі, столоді, шіхлірі, пивниці — всьо попало ся, згоріло! Ані одижни одної не винесли, які гроші були, згоріли, розтопили ся і щезли. Зі стирт і стіжків лиш слід де були, попелу купа, де будинки — румовиска. З худоби мало що уратовало ся. Повипускали худобу — а ту ані суди Боже вигнати єї на улицю, реве і впрост летит назад до стаєн.

От біда! — Лишень об поли вдарив ся богач. За якийсь час — а було то в літі — таке верешя ладне було, так любо було подивити ся, що за красота була — збіже, так хороших жнив сподівали ся люди. То була ще одна потіха для богача! От кілька днів було хороших-хороших! що то за хороших. Пасіка его так і гудит, пчола вибрала ся в поле роями за пожитком. Богач був рано в поли і зайшов до пасіки. Збіже і пасіка его потіха в его лихій годині! Але перед полуднем ні звідся ні звідти взяла ся хмарка, розсунула ся в миг ока, як гриниве, як загрузотит, заблицит і посмивав ся з хмаря, що в одній хвилині всьо небо закрыла, град страшений, потому туча. На сніпок оден не було збіжа, з поля зробило тік, боіско; навіть і мерви не було, а з пчіл і одна не вернула!

Черв в уліях з студени і з браку пожитку погинув, з пасіки зробило ся нічо. Не було паші, прийшла зараза на худобу. Падала худоба як солома і вигинула. Вигинула вся, котру ще не продав був на хліб!

Ну от і побачив на живісінькі очі і почув не лишень ухами, але і серцем богач біду, лихо. Чо хотів, то і дістав.

Зап. 1882 р. в Сапогові, Ворщівського пов. І. Ляторовський.

Паралелі: Чубинський, Труды, II, ст. 393—399, ч. 110—112. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. III, ст. 317—319, ч. 67—68. — Kolberg, Pokucie. Т. IV, ст. 198—200. — Federowski, Lud białoruski. Т. I, ст. 137—138 і 143—144. — Манжура, Сказки, ст. 58—60.

234. Рицар і смерть.

То був йиден рицар. Та на війни йак забійт жоньбира, тей все кажут: Вже вмер — то така смерть. А він все слухайн — жоньбири вогорут: Смерть тай смерть. А він сьн питаин: Шо за смерть, йак вона выгльндай? — Али йнму жоньбири кажут: „О, така суха, така кострубата“. — А він кажи: Ану чикай, пойіду йа за нев, буду йа йі шукав, йа йі муму здібати. — Зібрав сьн і пойіхав. Йіди, йіди, вже далеку дорогу вйіхав, аж йде йакась вокопом така кострубата, така суха, нисє мотику, ко́су і граблї. А він став тей кажи: „Шо ти за йидна така йа-

кась...?» — А вона кажи: „Йа смерть“. — А він став тай кажи: „Ага-га — вже сьм взлостив на ньюу — то ти минь лудий вигубила на війнї? То йа вже за тобов давно шукайу.

„Ха-ха-ха — засмїйнала сьм смерть — йакий то с тебе чоловік дивний...! Та на що тобі за мною шукати? Та йа тебе сама здибїу. — Йа до тебе сама приїду. — Али він слухайи, шо він вже вослап, теї кажи до неї: „А шо ти то висеш? На шо тобі того?“ — Вона кажи: „Так йак сьм розлощу, то так буду косов косила лудий, йак косар сьмо косит. А бігов буду йами викопувала, а граблями так буду загортала — йак сьмо на купи загортайут. А косов дальїй і тобі голову зітну“. — Він кажи: „Йа сьм тебе ни бойу, бо йа майу мич“. — А вона кажи: Та де ти минь мичом шо зробиш! — Той чим рас с сил спадаїи — кажи до неї: „Можи би ми сьм вобойи пожинили?“ — Вже йак можи бідний просит сьм в неї, бо вже чуїи, жи си смерть здибав. — Вона кажи: „Йа йакби хтыла, тоби сьм с царамн жинила, али жи йа ни хочу“.

— „В мени будеш мала шо їїстн, шо пити, в чїм ходити“.

„Йа сьм в ньшо ни вбраїу йно так ходжу, йак мньм видиш. Йа жиїу льуцким тылом і пїу льуцку кров. І с тебе сьм хочу кровн на-пити“. — Чуїи, шо вже цалком с сил упав, шо вже йиму конец приходит, теї кажи до неї:

„Смерти мойа, смерти, пусти мнє до дому, най си хоць поритки поробїу“.

О ньи — кажи — йа тебе ни пушу. Ти йак сьм народив, то поритки застав — і йак виреш — поритки будут!“

Зап. в Будзановї, Теробовельського пов. від матери, О. Дервянка.

Паралєлі: Аванасєвѣ, Народ. рус. легенды, ст. 154—155. — Гнатюк, Легенды з Хїтарського збірника, ст. 14—20. — Národopisný Sborník. T. III, ст. 103. — Етнографічний Збірник. Т. III, ст. 120—121. — Грінченко, Изъ усть народа, ст. 415—420.

235. Смерть кумою. А.

Ишов раз бідний ирстенин дитину ирстити, та не мїг пайти кумів (бо бідному все в очи піском мечют). Але надїйшла скас жїнка, тай каже до него: Я піду до тебе в куми. Тай пішли до пона тай дитину зерстїли. Ск вернули т хатї, тоді та жїнка каже до того чоловіка: Знаєш, чоловіче, хто я є? — Я є смерть! Я тобі дам файну фіров-

щину¹⁾, що меш мати і ти і твої діти з відки жити, лише шобис робив так, як я тобі скажу — ано слухай.

Я піду до богача до Річки²⁾ і зробю так, що він тебе возьме за годованьце і тобі си запине зі всім мастком; вітак я его заріжу і змелю, а ти лишиш ся богачем на его місце. — Лише диви си, шобис по року давав бідним по корові. А я за сім літ прийду і переконаю си, чи ти так зробив. — Диви си, сарако — бо я тобі так зробю, як твою попередникови.

Бідний як став богачем, то забув на другі бідні і не давав ни по корові.

Як минуло сім літ, прийшла смерть, а він перед нев казав си циганам (ковалам) заковати в хаті³⁾, але смерть таки вийшла в хату і з него кров віпіла.

Зап. від Федора Куриндаша, в Довгополи, Косівського пов. О. Галевич.

236. Смерть кумою. Б.

Буў йиден чоловік, а дуже тисний. Йш так притисний, жи ўродила сьа дьитина ў нього, а ніхто не хоче го навіть послухати іті подержати тоту дьитину. Али він іде і думат собі: Йа десь собі найду на дорозі бодай йакого жебрака. Іде, йакурат надібаў чоловіка старого і пытат сьа: Шчо ты йи? — Йа йи Бог. — О, ни буду тьа брати ў кумы. — А чому? — Бо ты ни робиш добре, бо ты йидиому дайши патуго, а другому нич. — Іде далы надібаў смерть. Шчо ты йи? — Йа смерть. — О, йа тебе возьму ў кумы, бо ты добре робиш, бо ты не ўважаш на никого, ци тисний, ци богатый, то ты береш усьо. У нас пан быў йакый богатый, тай ўмер; ты не ўважала. — І привіу смерть дошў і ўна была за кума ў нього. І так він собі жиў доўго. Али ўна мовит: Куме, імай сьа ворожити, та буде ти лыпше йакось жити на сьвітї. — Та бо не знайу йак. — О, чому не знайите йак. Йак буде хтось хорий, дай мы на то у паньсьтві у великім, моўте: Йа тому дам рады. Прийдете там і йа вам сьа ўкажу. Йак буду стоїати конець ных, ворожит, жи подужат беспечно. А йак буду конець головы, ворожит, жи

¹⁾ В Гуцулів є такий звичай, що куми дають родичам охрещеної дьитини дарунк, звичайно вівцю або 5 банок на вівцю і се називає ся фіровщина.

²⁾ Річкою коло нас називають Красноюлю коло Голов. Є також „Річка Соколівська“.

³⁾ Заковати ся в хаті — значить замкнутись на добрі замки.

ўмере беспэчна. Ёдным слўвом многа такых выпаткіў было, жи він во-
рожиў і добрым ворожильником зыстаў. — Али захоріла у ёднѣго крѣля
дыўка, хыба ёдну маў. Довідаў сьа за ньѣго, прыйхаў кіньми, привіа
го і він ўвійшоў до хаты. Дѣвит сьа, смерць кѣнець головы. Али ту
дуже плачут за неў, бо хыба ёднѣа ёи і дуже ёнѣ просьят і платьят
дѣбре: Ану, обертайте сьудѣ ногы, де голова бѣла — Убервѣли і поду-
жала. Многа усьѣ бы менѣ оповідаѣи шче такѣ разы, дось трафѣало сьа,
кѣльканѣйцыѣ рѣзы він так робѣў, же убиртаў гѣлову там, де ногы.
Али прыйшоў час, смерць прыйшла до ньѣго: Кѣме, не робѣт так. —
Ёй, выбачте кумцѣвѣу, бо нѣа грѣші кортыли. — Али, кѣме, смерць по-
вѣдат, вам час ўмѣрати. — О бѣйте сьа Бѣга, кѣмо, та шче дѣтѣшча
малѣ. — Моўѣят так, жи кѣждѣй чоловѣк на небѣ сьвѣчку мѣи, жи горѣт:
ѣак догорѣт, тогды ўмѣрат; аздаѣи сьа, жи сѣт доўші і кѣрчі, бо ни
ёднѣако лѣуди жиѣут. І він повѣдат: Ёак сьвѣчка догарат, чѣй даѣак
натставѣте, быи шче трѣхы жиў. — І смерць шче пішла — не знаѣу,
ѣак там робѣла — дось він там пожиў шче, ци пѣўроку, ци рѣк, а час
прыйшоў, смерць ѣде. Дѣтѣи ўвѣдыли: Огѣ, тѣту, нанѣшка ѣдут. — А він
горѣ драбѣноў, таѣ на пѣд. Смерць увѣшла до хѣжи: Де отець, дѣтѣи? —
Дѣсь поѣхали, не будѣт ў дома мѣжи і за двѣ недѣлы. — Ёй, кѣме,
вы на подѣи, ходѣт сьудѣ, ўмѣрати час. — Він зьлѣз: Ёй, кумцѣвѣу,
чѣй былисте ни шче даѣак поробѣли, же бѣўѣим шче хоць мѣсѣаць-два
пожиў! — Кѣмцѣу, днесь ўмѣрати! — І він рад не рад обрѣтѣвѣу сьа
і умѣу сьа і вычѣсаў сьа, ўбраў сьа, постѣлѣў сѣ нагнѣиѣицѣу¹⁾, дѣг
і ўмер.

Зап. в лютім, 1899 р., у Мшанци, Старосамбѣрського пов. від Грѣца Олѣщана
Терлецького.

237. Смерть кумою. В.

Буў ёдѣн бѣднѣй чоловѣк і маў осьмерѣ дѣтѣи і ўродѣло му сьа
дѣўѣати. Ходѣў він по силу гьладѣти кумѣу — ни мѣг знаѣти, бо нѣхѣто
ни хѣтѣў ѣти. Ёде він дорогомѣ таѣ плачи; ѣде стара баба і питаѣи сьа
го: Чѣ плачиш, чоловѣчи? — Бог ни даў новонародженѣу дѣтѣину; ѣакѣ
Бѣг даў великѣ село і ни можѣу найѣти двоѣи кумѣу. До богѣтого ѣдут,
бо ў богѣтого знаѣут, шчо горѣўка будѣ, а ѣа бѣннѣй, ни маѣу за шчо
винѣсти горѣўки і до мене ни хотѣат ѣти. — Тогды тотѣ баба кажи:
ѣа тобѣ буду за кумѣу. — Кажи: Та добре; каже: Кѣбѣсте таку ласку
зробѣли, абѣсте были за кѣму, а реѣиѣт бы был за кумѣа. Та кажи: Та
ѣа ѣду за дѣтѣиѣу, та нѣсу до хрѣсту. — Принѣсли до хрѣсту, охрѣ-

¹⁾ Нагнѣиѣа — прилад, на якѣм возѣт сѣ гнѣи; тут на неѣ кла-
дѣт мѣрѣа.

стизи, підписуйт сьа куми, зьвідайґ сьа ксьондз баби, йак сьа називат :
 Йа стара баба, смирть. — Ксьондз кажи : Йак. йак? Йа стара баба,
 смирть. — Мусьї ксьондз записати так. — Дужи тот сьа спўтиў, што
 майн смирть за куму, али гїґаба, треба закнати і смирть до дому на
 гостиву. — Тогди кажи тота смирть ўже тому бїнному : Ви зїстаниги
 великим богачом, лиш мине слухайти, што йа вам буду казати. Десь
 далеко дуже пан зануджаў ; ўже багато докторїў було коло нього —
 ни можут му порадиґти, лыку дїбрати. Кажи : Йдїт, куми, і де зобачите
 мине ў ногах, до того сьа бирїт лычити, а де мїа зобачити ў голові,
 до того сьа ни бирїт. — Рас пішоў тот бїнний до того пана, давит сьа,
 а кума ў ногах. Айбо го ни пушчайут тая : Тутки ни такі доктори, тай
 ни можут нич порадиґти панови, а він такий дрантавий, шчось поможи
 панови? — Локай набїў го ў потилицьу і вигнаў. Али таковой тот Иван ни
 польївїт; (ни вступит ся, прим. онов.). Тогди панї ўзьала. завїта
 Івана до хорого пана і Иван кажи : Йа зараз пана польїчу. — Пішоў,
 назбиряў хопти понїд город, ізварїў, даў сьа пану напїти, понамашчу-
 ваў пана, хїкнуў на пана до трох раз і плунуў і панови полекшало.
 Пан підняў сьа і їнїу сидїти. На другий день пан вістаў зоўсьїм
 здоровїй, бо кума ўже відойшла віт пана. Типирка пан дужи сьа ўты-
 шїў і ўдароваў го, велику платню даў. Даў му борону, плуг, два
 воли, корови : зїстаў Иван богачом. Раз Иван учуў, шчо десь панїйа
 дужи заслабла. Прийшоў до тоїї панїїї, дивит сьа, а кума ў ногах.
 Зоў стаў лычити панїїу. Пішоў, парваў хопти, зварїў, привирнуў
 панїїу на другий бїк і панїїї полекшало. Зоў велику плату ўзяў.
 Ўзяў 250 срібних. Привезли Івана домі, зоў десь ўчули, шчо він ви-
 лїкий доктор ; приходьат ўже конї за Иванов. Прийшоў до хорого пана,
 дивит сьа, кума ў ногах. Він зоў вылычиў го. Пішла кума та і пан
 подужаў. Типирка ў газетї пишут, шчо оден князь на Веньґрах умїрат,
 дужи слабїй. Хто би йїго вылычиў, дайи штири села, йїдно мїсто. Иван
 учуў, упрїаг конї, їде. Прийїхаў на Веньґри до того князьа, позирайн,
 кума ў голові. Мїхат на Івана пальцьом, оби сьа лишїў. — Иван проб-
 сїт куму : Шче лиш оден раз! — А кума мїхат : Лишї сьа. — А він
 тогди росказаў стольарови, оби зробиў постїль на одній нозї, гадаў,
 шчо закрутїт, та сьа кума лишит ў ногах. Ано кума сьа ни хотїла
 лишити. І князь умер. Иваново сьа докторство скїпчило. Прийшоў час
 шчо маў умирати Иван. Росчала кума казати : Куми, типир треба і тобї
 умирати! — Али він її просїт, кажи : Кумо, шчо робити! Йа сьа типир
 народїў на сьвіт (бо зробиў сьа богачом!) — Али кума кажи : Нич ни
 ратуїи (поможе), ўсьо мўснїш лишити! — І раз лягайи він із жальу на
 лышко і видит, шчо кума їде йїму д' голові. Він і собї казаў зробиґти
 таке лышко на сьрубих на одній нозї і ўсе оберне сьа їд кумї ногами,

а кума йде ід голові. Аж до тако́го часу прийшло, шчо кума кажи: Ой куми! Кілько вóвза, тільки вóвза, треба ўмирати! — І нєраз Іван хльап! і ўмер. Конєць Іванови і байці.

Зап. 1895, в Хітарі, Стрийського пов. від Тимка Велина і Олекси Прохвата.

238. Смерть кумою. Г.

То буў сибі йідєн бідний чоловік і маў сибі мно́го дьиточок. Но, і він сибі на́віть вже не жадаў, жиби то вийице бу́ло тих дьитий. Але Бог фурт йимў даваў такі і жінка заступила ф цьинжі — ну, вроділа сьї дитїна. І жінка ка́же: „Та бігай, чоловіче, за кумами!“ — А він ка́же: „Ўстид минї йти і не підү“. Але жінка такі фурт: „Йди і йди, йди і йди“. — Він ка́же: „Йа не підү“. Но, і забраў сьа і ка́же: „Підү ў сьвіт за очі“. Ну, і пішоў сибі на дорóгу і йде дорóгою. Вийшоў на дорóгу, йде тай адібайи зибрушчу ба́бу. Ка́же та ба́ба: „Де ти йдєш, чоловічи?“ — Ка́же: „Йду за кумо́ю. Може-б ви — ка́же — бабу́яу, булі ў мєни?“ — Ка́же: „Бүду“. — І заверну́ли сьї наза́д до до́му і збира́ють сьї до то́го хресту́ сьватóо. Ка́же: „А де-ж кума майиш?“ — та ба́ба. — Ка́же: „Кума нема і не б́уде, але рєйнта вoзьмү сибі“. — Но, і прийшли до хресту́, пішоў дьак за кума, дитїну ўхристіли, прийшли до до́му тай ка́же: „Ей, кумо, не майу тебе чим прина́ти“. — А ўна ка́же: „Йди-но ти, вoзьми барильчину, до сво́го горєндарá і нех тиби дасьть гáрнец горілки“. — „Ей -- ка́же — кумо, не дасьть“. — „Не питай — ка́же — ньїц, но берї барілку і йди до коршиї“. — Прийшоў він до коршиї тай ка́же: „Пáны горєндáру, дай минї гáрнец горілки“. — А горєндáр ка́же: „Дльа чо́го не дам?“ Вьзаў він гáрнец горілки, прихóди до до́му. „Но, а шо-ж, даў? Вїдиш, йа казáла, шо дасьть“. Но, тай ка́же: „Бігай но тепєр, кумє, спросї сусьїд сво́їх“. — Пішоў кум на сусьїди, сусьїд попросїў, сусьїди вїшли сьа, горілки принєсли по квáрти, по б́ульци хлїба, а дрүгї пошїд вїкнами заглядáють. „Шо такє, шо такі гучнї хрєстїни йа?“ От, по тих хрєстїнах, тай кума ка́же: „Ну, кумє, будь здорóў, йа ўже йду від тебе. Оджи-ж тиєр ти, кумє, б́удєш дóхтором, від нїны то ти вїстайиш дóхтором“. — „Йа́гже-ж йа, кумо, мóжу б́ути дóхтором, же йа ньїц не розумїю?“ — „От, вийди сибі перед коршму, ўбславі сьа, жи ти йист від слабїх дóхтор“. — „А йа́гже йа — ка́же — підү, кумо, коли йа ньїц не розумїю?“ — Одже хлоп вийшоў сибі перед коршму -- чүти, шо на силї йи слабє. Так той чоловік лóхне (жүрить сьа), шо ньїби нвабáвом пóгрїб б́уде. Оджи він ка́же: Куми, йди-но, нех-но йа подивлү сьї на

те слабé-хóре“. Але-ж та кумá казала так: „Йак прийдеш до хóрого, а йак зувидиш, жо йа стоїу в ногах тóму слабóму, то бері сьа йнго ытгодїти“. Оджи він прихóди — стоїт ў ногах. Тай каже: „Кўме, не журі сьа, б´уде те слабé здорóве“. Даў йїму там попид нїс трóхи нонўхати. „От, дивї сї, фстало на нóги вже“. — „А — каже — дай вам Бóже здорóвльа, жо ви менé вїтхóдили вїт тóго. А шо булó бабїу, шо булó лыкарїу — ныц не помагало, аж ви — каже — помоглі. Но, шо-ж вам дати за тóйи, же ви вїдратували?“ — „То, шо ласка вáша“. — Оджи вїт тóо чáсу спїзнали йнго, жи він йи дóктор. Оджи то лўди спїзнали і йнго запрóшували і брáli до поратóванья, óджи він с тóго так спанїу, шо зостáу велїким богачём. Але-ж зачўли із далéка сь сьл і з вїстїу, жи такїй-такїй чоловїк йи до хóрих... Ожи в йїднїм вїсьты буў такїй пан, грáбїа, і він слабїй лежáу і дохторї над дохторáми булі і ныц не помагало. Але дочўу же сї той пан, жи ў тив-тив селы такїй дóктор йи, óже він поснлáйи пóйязд. „Нех той дóктор приїздїт до мене“. Оже-ж той пóйязд приїхаў і стаў перед йнго порóгом, і прóси йнго, жоб він зберáу сьа і йїхаў тудї й тудї до тóо пáна. А він сїбї вже постáрау мўндур, бо вже йи дóктор. Пёрши кутўн бїу, лўди сьа пурáli. Але лўди сьа здивльáйут. „Шо такé, жи до нáшого сусьдї такїй пан приїхаў с таким пóйяздом!“ Чудовáli сь, шо такé. Але він забрáу свóйї лыки і сїу сїбї на пóйязд, приїздїт сїбї до пáна. Пан сьї вже лўху пускáйи, вже житá кїпчит. „І шо-ж, пан слабїй?“ — каже. Даў йїму тив медїцїн сьї напїти, óджи йїму полéкшало. Ожи він казáу приклїкати локáйїу і те лўшко перенéсти звїттам і зирвáти у пїдлóзы йїдїу дóшку і там пїт тейу дóшкойу така жáба-черпáха. Ож він йї казáу добўти звїтти і расплатáти йї, положїти на пїйцу, жиб вонá вїсхла, і то стёрти на мукў і зь лыкарством дати пáновї пїти. Йак то пан тóго сьї напїу, так цáлком уздорóвїу: і ўстаў, перейшоў сьа сїбї по покóйу і „Богу двáпку, йїстем уже здруў“. Но, і даў йїму досїть грóшїй, жїта, пшнїицы пáру кїрцы і заложїу свóйїх пáру фїр і казáу вистановїти аж до йнго дóму. Оже він велїким солтисом зробїу сьї, пáном, той госнóдар. Ожи прихóдит та кумá тай каже: „Кўме, час — дóкєсь дохторуваў, то дохторуваў, час ужé й тобї ступáти“. — Ой, кўмо, ше хоць рїк мивы подарўй, жибїм прижиў! Дўже йїму дóбре булó. Ше вонá йїму пустїла два рóки, жиб він сїбї прижиў. Ожи він сїбї за тив два рóки вїмислїў такї вїмисли, справвў він сїбї такїй вїкар на сирен-жїнах і, йак она прїйшла по нéго, то він покрутїў і ўбернўу сьа до нейї ногáми, і так фурт дрóчїу сьа з нейїу і розвэлóстїу йїї. „Гей — каже — кўме, крутї не крутї, такї трéба ўмертї! Тай прискóкла, за шїйїу тай вже, будь здорóу. Тай вже по кўмовї, вже рéшту. Мóже вонá ше й йи дáлы, йа вже не розумїїу. — [Ви дóбре розумїїте, сп-

лябізувати їй, каже один з присутніх. „О, вже не доконечне, минці то вже не ў голові“ — оповідач].

Зап. в грудні 1895 р. в Берлині від Гілька Сеха.

Паралелі: Житє і Слово, 1895, I, ст. 219—220. — Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 113—116, ч. 20. — Kolberg, Chelmskie, II, ст. 87—88: Pan Bóg kumem. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen. T. I. ст. 198—201, ч. 44: Der Gevatter Tod. — Wolf, Deutsche Hausmärchen, ст. 365—368: Das Schloss des Todes. — Stier, Ungarische Volksmärchen. St. 30—33. — Максимовичъ, Три сказки и одна побасенка, ст. 45—48. — Борачевскій, Народ. слав. рассказы, ст. 82—87. — Чубинскій, Труды, I, ст. 217—219. — Тамже, II, ст. 430—432. — Гринченко, Етногр. Матеріалы. Т. II, ст. 89—91. Там зібрані також паралелі. — Гринченко, Изъ усть народа, ст. 118—124. — Романовъ, Вѣлор. Сборникъ. Т. IV, ст. 66—67, ч. 44, а. — Federowski, Lud białoruski. T. I, ст. 142—143. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II, ст. 414—419. — Добровольскій Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I, ст. 316—318. — Kolberg, Kujaŭu. T. I, ст. 156—157. Krakowskie. T. III, ст. 136—137. — Шейковскій, Бытъ Подолянь, ст. 66—68. — Етногр. Обзорѣніе, 189, 1890, ч. 4. — Кіевская Старина, 1892, ч. 8, ст. 147—148; 1890, ч. 12, ст. 506—507.

239. Якъ смерть сидѣла на яблїнці. А.

Мала баба йаблынку, а хлопцы ходили і с тойї йаблынки ўсе вочі зривали, ўна ніколи не позривала. Али надыйшоў Гѣспоть Бог, а тотá баба колю тойї йаблынкы стойт. — Гѣсподь Бог пытат сьа: А чо ты, бабо, ту стойш пїт тоў йаблынкуоу? — Ой стоўу йа, дыдуньу, ту такі ходьат зайдно хлопцы і ми вочі зривають. — А йа йи, повїдат, ворожильчик, та йа ти поворожу, жи хто выльїзе на тоту йаблынку, пок ты не повелїш, то не зльїзе. — Али надыйшла смерть по тоту бабу, та ўна йи сьа пыгаїи: Шчо ты за нїдиá? — А ўна мовит: Йа твоїа смерти. — Али кáжи тотá баба смерти: Іди з мого йаблынчати вѣрви собі вочі! — Тотá пішла, выльїзла там, а ўна мовит: А бодас там і сьдыла! — Тай сьиді смерть, сьиді вилїкый час. Али ту старі льуди прѣсьят сьа, бы йшла смерть по них. Ну, али йак смерть польїзе з йаблынчати, колї баба не велїт. Приходит сьватый Петрѣ, бо йигѣ Гѣспоть післаў, тай мовит смерти: Зльїзь вїттам. Іди, берї старі льуди, бо так сьа прѣсьят ўмїрати аж на небеса́ голосá бїют! — Али смерть мовит: Ба, табо йа не мѣжу вїтти зльїсти! Повїдат: Минцї баба тотá шчось вїнна, йа сьа нїгде тїлькы не забавїяла, йак ту. — Али прїйшоў сьватый Петрѣ д бабі тай мовит д бабі: Пусгї, бабо,

смерть, бо ўже час людий старіх забіра́ти. — А вона́ мовит: Ни пушчу, бо вона́ й мине́ хоче ўзя́ти. — Мовит: Не бі́й сьа, ба́бо, тебе́ ўже не возьме́, бо сьа бу́де бойа́ти, быс йі шче не вы́садила на йа́блынку, а мені́ во́лю зробі́, бо йа сам не пішо́ў сме́рти гляда́ти, а́ли нья післаў Го́сподь Бог. — І ўна́ мовит: Зьлізь і і́ді, котрі́ ти сьа подаба́йут, то ўсьіх бері́. — А сьвятий Петро́ мовит ты́ ба́бі: Ба́бо, та́же й тебе́ Го́сподь Бог так л्यубі́т са́мо йак дру́гого. — А ўна́ мовит: Та коли́ нья Бог л्यубі́т, та ньяй нья берé. А́ли жибы́ мене́ така́ сухорéбрица бра́ла? — А тотá не доўго мышльа́чы вы́тагла си́ ко́су та́й на са́мый пе́ред ба́бу стьала́. І тогды́ зыбра́ли сьа і сьвятий Петро́ пішо́ў Бо́гу пові́сти, жи ўже сме́рть вы́просиў у безу́мноі ба́бы. А сме́рть пішла́ і людий забіра́ла, котрых Го́сподь Бог приказа́ў. Ба і днесь так са́мо уна́ роби́т, по́кы Бог не велі́т, ўна́ сьа за жа́дным не труді́т.

Зап. в марті, 1899, у Мшанци, Старосамбірського пов. від Кузьми Лучкевича.

Паралелі: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV, ст. 79—81. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II, ст. 409—414.

240. Коваль і сме́рть. Б.

Бив коваль. Прийшла до нього сме́рть, та́й мовит: „Ну ковалю, час умирати!“ А коваль мав таке фля́шча, та́й мовит: Ци влі́злабись в того́ фля́шча? Я вже лазив. Як улі́зеш, то я впру. — А сме́рть мовит: „Чомуж би́и не влі́зла?“ — Та́й влі́зла. А коваль заткав фля́ща і поста́вив на гря́ди. Та́й люди́ вже постари́ли ся, а не вмираю́т, бо сме́рти нема. Аж приходят до коваля влі́, та́й мовят: „Ну, ковалю, час умирати!“ — А він си́ виковав таку велику скриню́, йно там ли́шив таку дірку, що́би ся налець влі́з. Та́й мовит: „Та час! Але як ви влі́зете в ту скриню́, то ня возьмете до пекла. Я ю́ж лазив“. — Чорти мовят: „Чому́ би́сно не влі́зли?“ — Та́й повлази́ли в скриню́. Коваль взяв, прикрутив шрі́бов тоту дірку та́й за́чав во́гні під скринев класти. Та́й як досит на́клав, відкрутив шрі́бу і ще е́ден злий вискочив, та́й пішов в лі́с. І коваль пішов. Прийшов злий до дуба, а в дубі́ дірка била. Та́й мовит злий до коваля: „Аж тепер ты́ маю!“ — А коваль мовит: „Ану влі́зь в того́ дуба. — Злий влі́з. А коваль взяв та́й заткав кі́лком дірку. Та́й ю́ж нема ани злих, ани сме́рти. Люде́ так старі́, ей де, а не вмираю́т. Аж раз прийшов коваль до коршми́, та́й за́став там так дось люде́й, а всі́ старі́. Та́й мовят. „То якась диво, що́ сме́рти нема“. — А коваль мовит: „Доти́ не было́ сме́рти, а по полудни́ будут люде́ мерéти, що́би

косов т'яв". А люде мовят: „Ой, не мёрли до тепир, тай видиш і по полудни не будут мерети". — А коваль повідат: „Ану ввидите". Тай пішов домів, зняв з грядий фляшча, випустив смерть, а він забив, що таж смерть была, бо то било може й в тисяч літ, як він смерть запер, а бодай 100, 700. Як пішла смерть по селу, як зачали люде мерети, то як би косов т'яв. А ковала ся бояла, а навіть до тих хат, що били коло ковала, не йшла. Та ковальови навнувало ся жити, взяв, напрям нитків, тай мовит: „Каді клубок, туди і я піду". — Навив клубок і пустив го, би котив ся. Тай клубок коти ся, коти, аж нарешті викотив ся. А коваль го на ново навив. Так навивав щось три рази. Тай клубок до пекла ся закотив. Злі мовят: „Сам йис прийшов до нас". — Коваль зачав міряти. А злі ся питают: „Що то буде". — А він мовит: „Ту буде костів, ту церков, ту престів". — А вони мовят: „Іди гет відти". — А він мовит: „Як ми позволите три рази вмачати кожух в котел, то піду". — Вони позволили. Він умачав три рази і всі душі виняв, тай пішов. А Бог повідат: „Що ти за то дати?" — А він мовит: „Я нич не хочу, іно кобим з Богом разом сідів". — А Бог мовит: „Не видержиш". — „Видержу". Пан Біг не хотів ся перечити і посадив го коло себе. Сіділи на кріслах. Тай раз вийшли жінки богача і тісного пшеницю жати. Прийшло полудне, а богацька жінка мовит: Час корови „цпяпати". — А тісного мовит: „час", тай наазбирала си ляду і пішла домів. А богацька заждала, тай взяла тісної пшеницю. І свої досить мала і тісної брала. — А коваль мовит до Пана Бога: „Я і забю". — А Пан-Біг повідат: „Дай поки". — „Я не видержу" повів коваль і забив. Вер крісло тай забив, і пішов до царства небесного, але в Богом не сідів.

Зап. в маю, 1899, у Мшанци, Старосамбірського пов. від Луця Оліщак Терлецького Петро Зубрицький.

Паралелі: М. Драгоманов, Малор. преданія, ст. 120—123. — Kolberg, Kujawy. T. I, ст. 181—182. Krakowskie. T. III, ст. 65—66. T. II, ст. 21—25. — Zbiór. wiad. T. XII, 3, ст. 14—16.

241. Як міщанин змудрував чорта. В.

Був собі один міщан. Раз їхав він дорогов цісарьков тамтуди на долах, а був в него повен віз. Тогди була от як і тепер осінь; на дорозі було повно болоті. Тай і застрégла в'яж, біда, з возом в болоті. Шо сї він не намучив, то бе коні, то просит, нічо не помагає, не мож з возом ані руш віїхати, а ту нема нікого, шоби го підратував. Вже сї зачело змеркати, аж ту стає перед ним той, моци би не мав, тай каже:

„Як ми підпишеш письмо на свою душу з жінков і з дітьми, то ти поможу!“ — Той видит, нема шо робити, сам не може си ради дати. Взяв тай підписав письмо тому, моци би не мав. За сорок років мав, щез би, прийти за ним по душу. Як лише той міщен підписав письмо, зараз той, моци би не мав, вітег вів, з болоте тай сам щез. А міщен заїхав борзо до дому. І такі зараз ніще зачело сі му поводити, коні сі поправили, зачев богатіти; але то богатство не тішило го. Він все гадав лише над тми, шо записав душу тому, моци би не мав. В рік по тім заложив він такий трахтір, де за дурно давав їсти бідним. Тимм часами ходів ще по сьвітї Сус Христос з сьветим Петром. По дорозї зайшли і до того чоловіка. Той погостив їх файно, а то сі дуже подобало Сусови Христови тай сьвятому Петрови. Як вже відходили, каже до него Христос: „Шо хоч, чоловіче, за то, шос нас чужих людий так файно погостив?“ — А він каже: „Дайте мені золоте крісло таке, шо як хто сѣде на него, то аби сидів доти, доки му не скажу „вставай“ і таку грушку, аби золоті грушки родила і аби кожного, хто лиш схоче рвати грушки, тримала при собі!“ — А Христос му каже: „Добре! Дістанеш і крісло і грушку, але памстай, абиьсь дуже рано встав, а то, шо ждаеш, буде плисти років, лиш памстай, шобись сі рано вібрав на воду!“ тай пішов дальше з сьветим Петром. — На другий день зробив той чоловік якурат так, як казав Сус Христос, пішов дуже рано над ріку, дивит ся, рихтик, плине наперед золоте крісло, а за ним і золота грушка. Він взяв то з собою до дому, поставив золоте крісло до такої малої цимри, де він сам лише заходив, а ніхто другий не знав о ній, а грушку посадив під вікно тої цимри. По сорок літах, як надійшов на того міщена час йти до того, моци би мав, віправив той найстарший дїтько, люціфер, чи як там він сі називас, свого молодшого сина. А міщен, як лиш увидів, що той вже йде, війшов наперед хати, скинув перед ним шепку тай каже: „Проше до мене до покою. Ви будете мене у себе гостити, то я вас хочу у себе погостити“ тай веде его до тої цимри, ставлѣс перед ним золоте крісло тай каже: „Проше сідати, ви сі певне умучили, звичайно в дорозі тра, гий той кае, відпочѣти“. — Як той сів, то сидів гий би прикований 3 рокі. По трьох роках вісилає той люціфер свого старшого сина, а сам такий злосний! А міщен, як лиш увидів, шо вже йде другий, моци би не мав, йде швидко до тої цимри, де молодий, моци би не мав, сидів, тай каже: „Вставай!“ А той як встав, то так біг борзо, шо сі розвинув з своїм старшим братом. Такий був лютий за то, шо сидів гий би прикований аж 3 рокі тай мав сі час за три рокі і фест вигодувати. Як лиш той старий прибіг ід хаті, війшов міщен знов ід нему, скинув шепку тай каже: „Проше до мене до покою. Ви будете мене у себе гостити, то я вас хочу у себе погостити!“ тай виде вав

того знов до тої цигри, ставлєс наперед него золоте крісло тай каже: „Проше, сїдайте! Ви десь певні сї умучили дорогов, треба вам доконче відпочети“. — А той бере тай сїдає тай сидит знов три рокі. Минав третій рік, біжит вже сах старий, щез би, а такій злосний, так зубами креше, а половинь з рота так дме! — А міщен, як увидїв, шо йде сам старий, вбігає до тої цигри тай каже: „Вставай!“ а той, як встав, так почімхав, аж сї за ним закурило і знов сї минув з старим, моци би не мав. Прибігає старий, щез би, до хати, але в середину не йде, бóст сї. Шо го той просит, „не піду“, каже, тай уже. Ну тепер сї вже не вікрутиш, ходи, вже аж 6 літ на тебе ждав!“ — Але міщен каже: „Заждїт еще цьопку, най си хоть урву зо дві грушкє“. — А грушка так була зародила такі файні золоті грушкє! Але чорт, пук би, не довірєс єму, але каже: „Не, ти ту почкай, а я сам піду. — Але, як пішов, як лиш посєг руков, то так і лишив сї на місци. Тогди закликав міщен ковале, з ковалом тай з великими молотами тай гайда того, моци би не мав, бити. Бют, бют го так аж піре з него летит. Як вже го добре вібили, тогди каже той міщен: „Як ми віддаш то письмо, то ті випушу, а як не, то ті буду поти мучити, аж не стане в тобі живої душі!“ — А той ти терпит, цїхо, анї пари з губи не пустит. Три рази го били, все шо го зібют то відпочивають, аж го збили на білий папір і аж тогди той щез би вілупив з пети письмо тай вернув, і аж тогди го пустив міщен на волю. Господи! як той, моци би не мав, люціфер, сї схопив, як зачев ударати, так ти шлехом закопотів борзо, шо міщем мав лиш час оком кліпнути.

Зап. в Горохолинї, Богородчанського пов. І. Лянгєфус.

242. Старий вояк і смерть. А.

Йидєн жоўныр служйў ў вóську дві капитильяцыйі. І йуж йигó навывáли старый комісьняк. Али він йшоў доміў на вўрльап і ни маў нич, хыбá три цєнты кóло сєби. І перейшоў йигó старый чоловік. Ей, комісьняку, кобы ты ласкавый подарувати меньї шчо. — Він вьынаў, тай даў грайцарь. Йидным слóвом перейшоў го другий дыдо, він другому даў, перейшоў третий, він трєтому даў. І бильше ўже ни маїи нич кóло сєби. Али перейшоў го Ісус Христóс ісь сьватым Петром, тákий так гї старцьї. І пьятат сьї Сус Христóс: Шчо ты хочиш, шчос обдарйў три дыды? — А Петро з гáду мругáт: Хоты грóший, ви ти даст, то Пан Біх. — Али він ни хоче. Хыбá, мóвит, хочу такú льўльку, абї сьа самá курыла і хочу такú скриньку, жи йак заграйу, шчо ўчўйи, жибы гульáло, аш пóкы ни стáну. І хочу такú сикйўку, жи йак бы шчо такє

было, то гаруадер до сикіўкы. — І Пан Біг му даў. І він ідэ, прійшоў до кórшмы. Али сут там такі пийакы і си шчось там з ним почали починати. Йак він выньаў скрiпкы, йак заграў, йак тотó ўсьо зачалó гульати і кórшма і Жиды і навіть Жидіўка йак тысто мiсiла iс тыстом, во ўсьм. Стань комiсьньаку! Ужé му там шчось і грóшый дали. Ужé майн ко́ло сэби грайцарі, ужé ни такы́й цалком гóлы́й, йак йшоў. Прийшоў до ймдво́го силá, али там ўмер дьяк. Йак то даўньи́ше, лўди ни бы́ли ўчэны, ксьиндз ўчуў, жи він выйшоў, стары́й комiсьньак: Може ты бы быў ко́ло мэни за дьяка? — Та чому́, йиго́мость, буду́. — Так він стау с ксьиндзом за дьяка, али сла́бо шчо зна́йн. Ксьондз мау два сыны, а малы йти до вóська обá. То, мусит, так было, жи йиден быу с трéтои́ клясы, а йиден с першо́и. Дóсьть обá малы йти разом до вóська. Може ты бы, комiсьньаку, ўчиу́ ту мóйи хлóнцы? — Він ўчит по ўгорóды, так гыбы ту, і сьили си с ксьиндзом обá і ксьиндз повiда́йн йиму́ стóри́ю таку́, жи ту быу дым і запáу сьа і жebы́ пiд ноу́ лiшоу́ три нóчи переночуваў, бы такы́й сьа найшоу́, тóбы вы́бавиу́ тот дым і бы ў ным мусы́ў пáном зыстáти. — Йа пiду́, йиго́мость, на ныч. — І забраў сьа ў вéчiр і пiшоу́. Узьаў собi йавысь стóлик і крiслó і сьидит і курит собi с тóй лўлькы і майн ко́ло сэбе скрiпкы і тоту́ сикіўку. Ту ўжé ў пiўночи, йде злых досыт. А ты чо ту? — Али він скрiпкы с столá, гра́йн, вони́ гульа́ют. Дáлы му сьа наўнува́ло: Гару́ндер до сикіўкы. — То пiшло ўсьо, замкнўў, мо́же і днесь тákий сьидьáт, то ни зна́ю. Пiшоу́ на дрўгу ныч, сáмо так сьидит там і приходит д нóму злы́й і йиден такы́й, жи майн двана́йцыть голóу. Чо ты ту, комiсьньаку? — Ей, йак тот вóзьмé скрiпкы, йак вóзьмé гра́ти! Йидным слóвом: Гару́ндер до сикіўкы. За́мок там і пропáло вэсьо. І грóшый ты́лько йак він за вышкы́ ко́ло липы зробiло сьа і до́му видно ўжé по вiкна. — Ксьиндз рáно выйшоў, дивит сьа: Грóши йи. Берé во́лы, зóбрат на вiз грóши, вóзят і дльá комiсьньакá ўжé й кўрка печэна йи; йуж ко́ло комiсьньакá хóдит фáйно, ни так, йак ўперéд. Пiшоу́ комiсьньак на трéту ныч, сьиу́ собi, сьидит, ідэ д нóму злы́й такы́й, жи майн двáйцыть і шти́ри голóу. Чо ты тўткова прійшоў? — А комiсьньак сьа ни ўго́лошат ныч, ты́лько дысьах скрiпкы і гра́йн, а тот гўльáт. Гульа́й, гульа́й, запiйау́ когўт, тот не стайн і розьи́лау́ сьа на мавь тот злы́й, а дым выйшоу́ гет на верх і слўгы, кухаркы, худобы́, цаўком цы́лэ пáнство, ты́лько немá пáна й пáныи́и. І комiсьньак сьа забраў на тотó пáнство і ўжениу́ сьа і газдўйи. Али за йакiсь часы́, він ўжé стары́й быу́, приходит смéрть: Комiсьньаку! Час ўширáти. — Шчо? Дысьах скрiпкы сь сьты́ны, йак вóзьмé гра́ти! Йак смéрть вóзьмé гульати! Гульа́й, йуш хьбá трóхы тэпла. — Ей, пустi ньá, комiсьньаку, бiй сьа Бóга! — А не пiдеш бiльшэ ту? — Ныт! — Та́й він собi жийн дáлы і смéрть ни

йде за ним. Али Бог даў так, він десь поїхаў, тай маў с собою скрипки, напиў сьа, і скрипки ўпали з воза тай перейхало колесо, йак йїхаў довїў. Так смерть приходит, а він сьа пїтат: Чо? — Треба ўмира́ти. — Ну, ну почкай. Йа ти гараа ўкажу, ци треба. — Тай сьа звертыў, тай ўказуи на рўкы, жи будé гра́ти. Али смерть повідат: Комісьня́ку, скрипки колесо перейхало. — Ну, ходї во мноў, повідат смёрти. Підемо́ обїи. — Выйшли на небо і він быў на вартї, без нбо́го нїде й смёрть ни пішла. Али повідат Пан Біх смёрти: Іди́, бы сым лы́т лўди ста́рі мёрли! — А він повідат: Іди́, жебыс сым лы́т лыс тёрла ста́рый. — І вона тёрла. Приходит вїттам така мїа́ерна, бїдна, а́ли він ни пушчат йї т Па́ну Бо́гу, а́й пїтат сьа Па́на Бо́га сам: Де ньяй смёрть йде? — Середны́ лўди, жебы ўмира́ли сым ро́киў. — Повїдат смёрти: Йди́, бес сым ро́киў лыс тёрла середный. — Уна пішла й тёрла. Йуш така слаба́, жи й ни мо́жи ла́вити. Ішла бы т Па́ну Бо́гу, йак прийшла́ ўже, комісьня́к ни пушчат: Йа сьа підү спытати, де ты ма́йш йти! — Пан Біг повідат: На молодї лўди. — Комісьня́к вийшоў: Іди́, быс молодї́ лыс тёрла, тернину́ де йака́ йи, сым ро́киў. — Йуш смёрть ледво прийшла. Шчо то, ўже два́йцыть лы́т і йнден кроўцы́ жаднойі не вїщи́ла. Али прийшла тай д Бо́гу: Комісьня́к ни пушчат. Али Пан Біг усьо зна́и: Комісьня́ку, дай по́кы, бо сьа на́рїд заде́ржаў, ўсьо жи́и; ньяй смёрть іде́, ньяй ўмира́ют ўсьа́кі лўди, ста́рі, молодї́, середны́, ўсьа́кі. — Ну, комісьня́к повідат: Йдиш, а́ли йа там ма́йу се́стру і дво́и дьтєй, тьамі́, бес не ўьала́ то́то, бо сьа ни ма́йш чо ту вертати́. — Дивит сьа він за йакы́сь час, йде сестра́ й дьти́ — бо він на порозы́ ўе — йой, злы́й, нўдит сьа: Кобы́ ми гнеть прийшла́. — Не за доўгий час смёрть йде. Йино́ на порїг, а тот поза́-вуха: А шчо йа тоби́ повіда́ў, а на шчо ты бра́ла се́стру з дьтїми́ мо́йу? Та за́-волосы. А вона́ йнгó. І позвертали́ сьа і попа́дали че́рес порїх до пекла́ і ни зна́йу, ци та́мој сут, ци повылази́ли.

Зап. в лю́тим, 1899 р. у Мшанци, Старосамбі́рського пов. від Грици Олі́щака Терлецького.

Паралелї: Zbiór wiad. T. XVI, 2, ст. 37—39. T. V, 3, ст. 234—235. T. XV, 3, ст. 19—23. — Рудченко, Нар. южн. сказки. T. II, ст. 177—179. — Kolberg, Krakowskie. T. III, ст. 133—136. — Мажура, Сказки, ст. 61—63. — Gliński, Bajarz-polski. T. II, ст. 134—149.

243. Як вояк дістав ся до неба. Б.

Ишоў йїден вóйак па ўрльо́п и нўс сой три хлы́бы. Стрїтнїў го дьва́д, просит го: „Па́не вóйак, ци не маш хлы́ба?“ — „Маш, але не

продам. Кобы ми дзяд даў файку, жебы сьа фсе куріўа, жебы йі не трэба быўо дугану, лем оген. — Дзяд выняў файку и даїи му. Войак даў му хлыб и дзяд пішоў. Иде даце войак и стрітуўго дзяд зас. — „Ци не на пан войак хлыба?“ — „Мам“. — „Продай ми хлыб!“ — „Не продам!“ — „Та ми дармо дай!“ — „О, дармо не дам, бо йа подорозьный войак (жоньир). Дай ми карты, што буду хотыў, жебы-и от каждого выграў“. — И дзяд выняў карты и даїи войакowi, а войак даў дзядови хлыб и ровышли сьа. И иде и трібуйи файку и карты, ци файка курит сьа, што дугану йі не трэба, лем огня: — дугану ўсе на подост, не трэба до ний кўастя. И курит. Тэпер карты трібуйи: — С кым сыаде, от каждого выграват грошы. И иде даде, — стрітуў го зас дзядок. — „Дай Бóже шчысьства, пане войак! Откаль идэце?“ — „Од войска“. — „Ци не несэце хлыб?“ — „Майу йиден“. — „Продайте ми!“ — „Ей, не продам. Кобы-с ми даў, дзядку, таку торбу, што скрйчу, жебы до ний фгыкаўо“. — И иде даде войак. И прйшоў до йидного мйста, до йидной трактиярны сой прйшоў. И там сой каже дати пйги и ййсти и приходжайут до нього: — „Ци мóжно, пане войак, (ци дозвольат пан войак) ф карты грати?“ — „Мóжно“. — Але выграват грошый дўже, нйкто не мóже от нього, лем вйн от каждого. И прйшоў ййден пан до нього и вдаў сьа до нього до гранья, — выграваў дўже грошый от пана. Прсыт пана войак: „Пане, йа пйду з вами на нйч!“ — „О, гльачого, мóже пан войак пйги, бо йа пана переночуйу уцтйви“. — И забраў сьа и пішоў с паном. И пан не вьзаў го до свóго дому, де сам мешкаў, лем маў на боцы такый дйи чыстый, выстаўленый дльа сэбе, и там войака казаў запровадйти сўўгм: — Там бóде вйн маў пйч спокйиву. И казаў му там постелйти, жебы сой спаў. Але войак дўже быў мўдрый и прйшоў там до тóго дому (а там цыўком паньство не мешкаўо, бо не даваўо сыдйги), — а вйн пóтим казаў сой прывэсти три свйчки и засвйтйў сой двй на стóлы, а ййдну над гоўовоў прóти вйкна, де сыдйў, бо не льуг спати. И сыдйт сэбй там, чытат сой квйшку, файку сой курит, — бо коли хотыў, запалйў сой файку, бо дуган фсе г нй быў. Карты сой поўожаў на стйў, сыдйт до десьатой годйны, — прйшўа велька музыка з бавлоў, зо ўшйткым и прывэсли мйх пйньазйи на плéчох. А то не были лўде, але были дзядбли. Таньцўйут сой, грайут, йак на музйцы. И приходжайут г ньому (сьа г ньому зйаўляйут) — а вйн сой сыдйт, свйчки сьа му свйгьат: „Ци не мóжно, пан, ў карты грати?“ — „Мóжно. Гльачого нйт?“ — И так грайут ф карты доўго, што аж фшйткы грошы од нх выграў. И забрали сьа отгашталь и пйшли преч. А вйн сой курит файку. Прйшўа зноўу друга банда. И грайут сой, таньцўйут, а приходжайут г ньому: „Ци не вйльно, пан, ф карты грати?“ — „Вйльно. Гльачого нйт?“

Вільно“. — И выграват од них грóшы, бо также принесли грóшій. Выграў грóшы од них преч, лем сой зьвітаў до кúта. Тэпер зачалі крича́ти на ньóго, же го забíют за грóшы. Терэнтайгут ко́жо ньóго, кри́чат нань: „Што ту йвет на грúдох?“ (Маў крест, ска́рпіж, бо то быў като́лицкый во́йак). — Він повідат! „Крест“. — Они забра́ли сьа, йак виды́ли крест, и фтэкли, бо сьа бойа́ли стра́ху, што він йи за йиден. Пішли преч, не бы́ю йіх. Але приходит дванатцэ́та годíна, — прішўа трэ́тья ба́нда. То́ты принесли моц грóшій, — а він сой сы́дит, сьвiчкы сьа му сьвiтъят, спати не льуг. Йак прішли трэ́ты, так таньцуйут сой, гра́йут, а грóші шмары́ли до кúта в мiхом. И приходит на ны тэ́ршин (час), бо приходит йуж дванатцэ́та годíна, йуж не ма́йут вальóру: — Па́не во́йак, ци вiльно ф кáрти грати?“ — „Вiльно“ — дозво́лю йи. И так до́уго гра́йут, што фшiткы грóшы од них выграў (вельiка кúпа бы́а грóшій, бо три мiхи принесли). Йуж ма гнет бы́ти пiў но́чи. Они сьа бара на ньóго гныва́йут, же од них фшiткы грóшы забраў: — „Мы тьа, па́не во́йак, не пусты́ме, мы тьа мусы́ме забити!“ — Він на ны скрiчаў: „Марш до то́рбы!“ — óни фшiткы до то́рбы пішли. Вельiкый мiх сьа зрóбнў, йак напакуба́ю до мiха, бо йіх бы́ю моц. Він маў посьвашчэ́ный снўрок и завя́заў йіх тым снўроком, абы йи́м не вiльно бы́ю фтыка́ти, бо йуж по дванатцэ́ти годíны, та йуж бы́ли спокiйны там ў станцiйi. А йуж маў ден бы́ти, бо ў лы́ты ныч малёнька. И пан пiсўаў сў́угу, ци жы́и, — бо там па́ну не дава́ли пóкiй, за то отта́таль пiшоў. Жы́и, сы́дит сой, фáйку сой кúрит, а сьвiчкы сьа му сьвiтъят, хоц сонце сходíю йуж, а він сой сьвiтит фсе. Пiсўаў пан дру́гого сў́угу, жебы прiшоў до йóго до́му, — а він отпóвiў, же та́ка па́ну до́рога до ньóго, йак i йóму до па́на. И пан прiшоў до ньóго, там i во́йакови, до свóйіх ста́нцiй. И повідат пан: „Гльа́чо́го пан во́йак не хо́че до мё́ле прiйти?“ — „Гльа́чо́го мё́ле пан даў на та́ку псóгу, што йа так тэ́рпiў цы́ўу ныч?“ — Зьвiду́йи сьа пан во́яка: „Под зо ўноў!“ — „О пане, не пiду!“ — „Што пан во́йак ма́йи там г мiху так дўже?“ — „Пта́хы“. — „А пóкаж мi пан йидно́го!“ — Во́йак пiшоў, розвя́заў и фказўйи па́ну: — Пта́шок крас, червёны. Пан го прóсат: „Што хо́чеш за то́ты пта́шкы?“ — „Три фўры лы́сок“. — Пішли сў́узи и привезли три фўры лы́сок. Пóтiм во́йак ка́же сў́угiм па́нськым, жебы тот мiх вынесли на двiр. — Сў́узи вьзали и вынесли на двiр. — Жебы ста́ли два́йи хўóны мiцны и бiли лы́скамы, кы́йама тьiма, мiх! — И пóталь бiли кы́йама, пóкаль не зломали три фўры кы́йiў. И так сьа мiх пóдер, и то́уды на то́ты ды́ры дьзэ́бли фтыка́ли, — так йіх вы́бiў, што аж йи́м рўкы з’оптiпаў. И пішли х пё́кўо преч.

То́уды сьа го пан до́вiду́йи, во́яка, йáку запла́ту хо́че, што му станцiйi так вычы́стиў, жебы му дьзэ́бли не ходiли там вё́це. Пóвiў,

же нич не хоче. — „Грошій, пане, ми не треба, бо їх маш, пане, ф станційї дос, будеш мау на фшіткы фамельїї, покать б́удут“ (што вы́грау од них). — И зостáли там. Вóйак покўóниу сьа пану, пан йóму, и подьакўвау йїден другóму. Вóйак подьакўвау, же го так дау зьлы, же му зьлы б́уо г нóчы, и: — „Будь, пане, здóриу, їду преч“.

И прїшоу дóмиу до свóго родїча, вóйак, и перéбыу т́ыждень и гвер. Йак гвер, так прїшоу до нéба. А Бог му повїдат: „Вóйáку, знаш, йáкы-с фїглы твóриу? Не б́удеш г нéбї, покаль не б́удеш х пéклы“.

— И зáбрау сьа и дáлы до пéкўа. Але сьа на вóго призрїли х пéклы и позвáли го, и зáмкли пéкўо, не хóтьят го пустїти. Але він сóбї стóїит, не хóче пїти. Отворїли пéкўо. Йак скочит раз кеджé ны, так фшіткы пофтыка́ли. И пїшли до Пáна Бóга и прóсьят: „Пáне, воз сой ауфáуóго чоўовїка, бо йак го не вóзмеш, та ти фшіткы ту выйдéме!“ — И Бог пїсуáу по ньóго и роскáзау му: „Под, чўовїче, до нéба, бо покаль х пéклы бы-с не быу, та бы-с на нéбо не прїшоу. А за фїглы мўсьїу йше до пéкўа пїти, бо с зо зўнїма духами твóриу велїкы фїглы, так што сьа тьа бóїят, што фшіткы вырїну́ли с пéкўа.“

Зап. в серпни, 1900, в Борґнїм, від Петра Боришовича, О. Роздольський.

244. Вїчний дїд. В.

То ше було тодї, як Сус Христос ходив ше по нашїм сьвїтї. От їде він їдного разу з сьватим Петром черес лїс, аж дивя цї, а наперед них сидит на рувї старїй дїд жибрак. Тей Сус кажи до Петра: „Зроби сї, Петре, бїдним дїдом і йди до того дїда та проси, чи він тибї дасьць що“. — А той дїд ни мав тїлько три крушцї хлїба. Зробив сї сьвятий Петро дїдом і пїшов до того дїда, а Сус Христос став за дубом тей дивя цї, а Петро прїйшов до дїда тей кажи: „Дай, дїду, мнї кавалок хлїба, бо я ще нинї і вчєра нїц ни ўв .“

Тей той дїд ви́нїяв с торби крумку хлїба і кажи: „На маш, для мене ше вистане“. — Сьвятий Петро взяв хлїб, сховав і пїшов до Суса Христа, тей кажи, шо дїд дав хлїба. А Сус кажи: „То їди проси ше їдну крумку хлїба, але зроби сї ше старїцим дїдом“. — Зробив сї Петро ше старїцим дїдом і пїшов знов до дїда, шо сидїв тей спочивав на рувї: „Дай, каже, мнї кавальчик хлїба, бо я дужи вже ни здужаю“. — Дїд взяв і дав другу крумку, а Петро знов пїшов до Суса тей кажи, шо дав другу крумку хлїба.

„Ну як так“ — каже Сус Христос — „то їди до него, чи він ше дасть третю і остатну крумку хлїба, але зроби сї яким калїкою“. — Зро-

быв сі Петро калікою тей пішов і проси в діда кавалок хліба. Дід дав тей кажи: „На маш, дідусю, остатній кавалочок хліба, бо нав три кавалки, то вже дав двом дідам ниньвай, бо я ше сильніший, то ше випрошу собі“. — Прійшов Петро до Суса тей кажи, шо дав дід і третю кружку хліба. А Сус Христос кажи: „То ходім тепер до него“.

Пішли вони до того діда тей Сус Христос кажи до него: „Ну, дідуню, ти дав нині тром дідам остатній хліб, шож ти тепер хочин за те? Скажи нині, а я все тобі дам, шо тільки схочеш“. — Погадав дід, погадав, тей кажи: „Дай нині таку скатирку, шо коли я чого схочу, шоб все на ні було їсти і пити завжди, і шоб нігди ніц ни бракувало“. — Сус дубув з за пазухи і дав їму таку скатирку тей питає: „Ну, а за другу кружку хліба шо тобі дати?“ — „Дай нині, кажи дід, таку бандуру, шо як заграю на ні, то шоб всі веселі веселили сі, а всі злі, шоб сі злили.“

Дав їму Сус і таку бандуру тей знов питає ці: „Ну, а ше за третю кружку, шо тобі дати?“ — Дід погадав тей кажи: „Дай нині таку торбу, шо як шо схочу, то шоб все де неї йшло і шоб сиділо доти, поки сам ни скажу, шоб вийшло“. — Дав їму Сус і таку торбнику тей як мали відходити від него, то Петро обернув сі до діда тей похитав головою тей кажи: „Ни знав ти, дїду, чого маш просити за той хліб, ти колись сі опам'яташ, але вже пропало“ — тей пішли, а дід зістав сі.

Як вони відійшли, то дід хтів спробувати, чи то все добре, шо дав Сус Христос. Взяв тей розіслав ту скатерку і сказав, шо хоче того й того їсти. І зарас те все взяло сі на скатерці, а дід став зарас їсти і наїф сі фест! тей потім поволік сі дорогою. Йшов він тей йшов, али прійшов до такого міста, шо там жив кріль, і він зобачив на високій горі дужи файну церкву. Тей сі питає людий, шо то за така файна церква он там на горі? — А люди кажут: „То церква нашого кріля, али там нима тепер відправи, бо їдин ксьондз найстарший був там дужи тяжко согрішив, з якоюсь панію в захристії, і типер гет ніхто ни ходи, бо там повно чортів“. — Дід послухав тей кажи: „А я-б вигнав ті чорти“. — Тей зарас донесли до кріля, шо є такий дід, шо хоче з їго церкви чортів повиганяти. І кріль сказав, як повиганятє, то ни знати, шо їму дасть. Пішов дід на ніч до церкви, зачинив сі там, повечерав, виліз собі на хори і сидит. Аж тут надійшла північ. А ту як зачало гуркотіти, нех Бог борони! А то чорти вже сі збігали. Тей як позбігали сі всі чорти тей тоді їден найстарший кажи: „Ов, хтось тут є. Але він з віти ни вийди живий, як відважив сі прійти!“ — А дід як то почув, як заграє собі на бандуру! як сі чорти зачнут злостити! як сі зачнут бити то страх! Били сі, били сі, трохи позабивали сі, а потім дід кажи: „Ану, гайда всі до торбини“. — Тей всі як їден і здорові і по-

биті опинились в торбині. Потім дід наказав, щоб ни виходили, аж поки сам ни скажи, а сам пішов спати до захристі. Врано як встав, взяв все своє і торбину с чортами теї пішов до коваля і казав фест шло-том гатити по торбині. Гатили коваль с чилидником, гатили, аш помучили сї, теї дїд їм подякував теї пішов за місто теї висипав с торбини повно побитого шкла і шось трох чортів шэ було живих, то тїкли до пекла. Потім покромив те шкло побите сьвіченою водою і с того зробила сї їдна назь. Теї вирнув сї до кріля і сказав, шо чорти вже вигнані. А крїль кажи: „А кілько-ж тибі за то заплатити, дїду?“ „Я ніц ни хочу, тільки заплатїть ковалеві, шо гаратав їх молотом в ноїї торбині“. — Теї с тии дїд пішов сїбі сьвітами, аж зайшов на кінець сьвіта і там купив сїбі в їдній силї хатину і жив сїбі теї вже більше на жебранину ни ходив.

А шо то діяло сї в пеклі, нех Бог борони! Ни було тільки три чорти старших і менших кілько, теї ни було кому вогню підкладати під грїшні душі. Теї пішов сьвятий Петро до Суса Христа теї кажи: „Сусе наш, змилуй сї нима чортів в пеклі, нима кому вогню під грїшні душі підкладати, бо той дїд, шо ти їму дав ту бандуру, гет всіх позабивав, тільки трох втїкло“. — А Сус Христос кажи: „Добра їм так, нех би були сидїли в пеклі, нех би були нігде ни ходили“. — Від тоді минуло може з десїть лїт. Аж їдного разу як той дїд вечер лежав сїбі на лїшку, шось пукає в двері. А дїд запитав сї: „А хто там?“ — „Пустя мене, бо я смерть, прийшла по твою душу“. — Теї дїд подивив сї, а на сцїї висить їго та торбина. Теї він сказав: „Ану смерть до торбини!“ — І смерть зарас була в торбині і ни могла в вітантї вилїсти. Теї дїд тримав її в торбині нять лїт, аж як вона вже висохла була на трїску, тоді він і пустив, али перши мусїла сказати їму, шо душі в него ни возьме аж за десїть лїт. Як минуло знов десїть лїт, то тоді дїд той вже був дужи старий і сам вже ни хтїв жити, теї вмер. Теї як він пішов до неба, а там в сїнех було двоє двирий. Пішов він до лївих, аж там пекло, а ті три чорти як зобачили їго та як стали либидїти, щоб він сюди ни йшов! Бояли сї їго дужи. Ну, теї він вирнув сї назад і пішов у правї двері, аж там сьвятий Петро. Теї як зобачив їго теї сказав: „А ти зачїм тут? Он їди у лїві двері там твоє місце. Бо тоді на землі, як Сус питав сї тебе, шо хочеш за ті три крумцї хлїба, то ти хтїв самих дуривць. А шобись був сказав, шо хочїш царства небесного, то був бись нав, а так шуруй до пекла!“ — А дїд кажи: „Я вже там був, али мене чорти вигнали і я пішов сюди“. — „Ну як так, кажи сьвятий Петро, то нима їля тебе місця ані в небї ані в пеклі. Їди сїбі назад на землю на кінець сьвіта і там будеш жив до кінця сьвіта“. — І дїд

почував сі в потилицю, той пішов назад до своєї хати на той сьвіт і жие собі десь там до нині.

Зап. в липня, 1900, в Требіню, Каменецького пов. від Мих. Шмуля, А. Ветельник.

245. Як вояк грав із Богом у карти. Г.

Один жоўнір служив дві капеляці. — Дужи він любив си напивати. — Шо гроший маў, усі пропив. — Вислужив собі дві капеляці і пишоў собі на вурльоп. — Ни майн бирши гроший ў кишени йно три їрейцарі. — Йдет дорогоў, здибали йного три ўбогі люди. — Шо то за люди? То Господь Бог, и Петро и Паўло.

Просьи ў него альмужну, він ўзяв вітьг одного їрейцира и питаит си: Котрий єсьте старший? — Господь Бог, видповідаи: Ми всі три однакі. — Натяж вам оцес їрейцир — лиш по праўді потіліт си! — Пишли собі далі. — Господь кажат: Йдін ши раз просити альмужну! — Переходьи го на другим місци, просьи зноў ў него альмужну. Він то само питаи: Котрий йисте старший? — Господь видповідаи: Ми ўсі три однакові. — Дайит їрейцир и кает: По праўді лиш си поділіт! — Кажит Господь Бог: Идін шьи раз просити. — А Петро и Паўло кажут: Ий, Божи, та він лиш майит шьи оден їрейцар! — Переходьит йного третий раз на дорозі, просьит у него альмужну, витьгаєт він їрейцар тот и питаит їх: Котрий йисте старший? — Господь кажет: Ми всі три однакі. — По праўді цесим їрейцаром си потіліт лиш, и тепер най будет Господь Бог сьвідок, шо ни маю вже шо другим дати, ни маю вжеи чим навітити.

Идет він собі дорогоў и вздриў гет делеко-делеко ўперід себе другого жовніра. Зачьив він борши йти, ци би ни подогонив; подогонивийт, аж признаў си — самий йного камрат. А то сам Господь Бог си переклянуў на жовніра. — Той подогонив и дужи файни си повитали, яко камраті знакомі. Идут собі дорогоў, тай говорьи всякє.

Кажет Господь Бог до жовніра: Шо би ти собі, камрати, хотив у Господа просити? — Гай, коби Господь буў ласкаў мою просьбу вислухати. Нічо бим собі ни просив, но шоби Господь буў ласкаў, даў мнї тугу таністру, ївир, шом носив у компанії — у кишени файку и кашук з тютюном, и такі карти, аби ў них ни годни нікто мене перейграти, а ў таністру, шо своєю рукоў покладу, аби то нікто ни мог избрати, докиў я ни пушчу. — Идут дорогоў, идут, а Господь си з ним прашьийи: Будь здороў, камрати, бо я вже йду до цего сила. — Го-

сподь Бог собі пишоў, а вин дальше сам. Идет дорогоў и бачит, делеко на дорозі корчма. Идет коло тої корчми и гадат: Ий, Господи! Як у мене йи багато кишенив, ци нима де йикого грейцара, шоби я за него ни знаў? — Шукайт по ўсих кишених аж знайшоў карти. Дужи вин си ўтішиў, такі красні карти, шо ни можна свої очи з них спустити. — Ўходит ў корчму. Там панови дужи великі грают ў карти. — Панови ни заграў би я з вами ў карти? — А найиш гроші? — Ні! я гроший ни маю, я маю лиш карти! — Покажи карти! — Йик зачыў вин не панати йграти, так пани попрыйгравали с себи и сорочки. — Жовнір трохи си піднапиў и пишоў поза корчму и вивонітоваў, заснуў. Пронумуйит си, коло него лежит и ївир, и таністра и файка и капшук з тютюном у кишени. Ай Господу Богу сьвѣтому дькую вдячне, шо сии собі вид Господа Бога просиў, дькую Богу, Бог мині тото даў. — Взьиў собі и пишоў. — Гроший у кишени доста майи. Ходит вин так сьвітом, аж приходит до йидного мѣста, де мешкайи пан цїсар. Дивит си, а мѣсто у жалобі ўпущене чорним сукном. Питайит вин ў коршмаря: Шо тото йи за смуток такий? — Видповидайи коршмар: Ний Пан Бох боронит, шо тут си стало. Нашого пана цїсаря біда с столиці виїгнала. — Вин докончи хочет пити и милдуйит си там. Приходит вин, вараз йиго пан цїсарь пиенаў. Питайит си вин ў пана цїсаря: Шо то таке йи ў ваших паяцах? Пустїт мине там! — Царевин ни хотїло си з него зробити попиў, ни позволїйит. — Але вин си напер, пустїт мене докончи. — Взьили йиго, там запровадили, сїдайт вин собі коло цїсарского стола и свїтит свїчку. Набігайт чорт: Шо хоч тут робити? — Хочу почувати! — Ой ні, ни меш! Перший раз пиди зо вноў ў данець, тогда меш почувати. — Ні, я с тобоў ў данец ни пиду. Зайграйт ти зо вноў в карти, тогда я буду с тобоў данцувати. — Питайит чьорт: А ти найиш гроші? — Ні, я гроший ни маю, я ў карти. — Чьорт скочыў, прїнїс бочку гроший, прїйграў чорт! Ўзьиў чорта за чьупер, тай до ташки чїпайи. Йик зачыли ўсі играти, дванаїцїт їх було, и ўсіх дванаїцїт занхаў до танїстри. — Тепер вин собі лягайт спати. Рано йдут дивити си и й з него виїтати костий порох, дивїит си крїз дїрку вид ключа, а вин собі йспит на лушку. Кажут йи му, йик рано прїнесли йи му там води вивати си, цар: Шо ти хочиш за цесе вид мене, шо ти минї обчистиў паяци? — Набраў собі того срїбла й золота, шо виїграў, квїко йи му потрїбно и пишоў собі. Від цара нічо ни ўзьиў, ши своего, шо виїграў, цареви лишнїў. Идет собі, килько йдет и шукайт стодали, аби дванаїцїт змолоцникїў молотило. — Найшоў собі змолоцникїў и просит, шоби йи му молотили годину двїгарову тайнїстру. — А змолоцники кажут: Бери собі оньде цїна, тай молоти собі сам, бо ни найишо чїсу. — Ий ні, я дурно ни хочу, я даю кождому по червоному. —

А господар кажет: То йи мої робітники, я йик скажу, то мут бити цілий день, дай гроші мені. — Вибили годину даягарову тайністру ціпани. Вни ўзьиў собі тайністру, тай пишоў. — Идет далі, шукайт такої кувьні, шоби дванайціт коваліў било на одний наковани. Знайшоў таку кувьню тай просит, аби годину даягарову побили йину тайністру илотками, клеўцями. Ковалі кажут: Бери собі оньде илоток тай бий! — Ай ні, я дурно ни хочьу, я даю по червоному. — Майстер кажет: Дай суда, то мої чыльидники, будут бити цалый день! — Ўзьили ковалі, бйут! Так чьорти ў тайністрі пицьи! Питают йиго ковалі: Шьо того йи? — Ой то гріхи! — А вни тогди, тим душше, бйут! Вибили! Взьиў вни собі тайністру на плече, тай пишоў! Але на одний толоці каже старий чьорт з тайністри: Докый ти меш нас носити? — Буду вас дотйў носити, докйў шьи десіть рази ни будете биті. Два рази вже сми вас бйў, а десіть шьи маю бити. — Йй, чоловічи! бйі си Бога! Ровийдім ни си. Зробим псьмо, аби ти ни маў раціі до нас, ні ни до тебе, ні до того дому, виткий ти нас ўзьиў, тілько ти нас пусти!

Изробили собі псьмо, и виспаў вни тоти каліки вже на варинку. Кажет: Найшоў сми си гаразд, типер йду шукати бйди. Иду до пекла. — Идет, а там тих самих чьортиў сидит на варті один. — Ўвдріў йиго, пзнаў, крикнуў на свої товариші: Гезди наша бйда йдет! — Йик набигли чьорти, брамоў луснули, ни допустили йиго ў некло. — Коли мьни ни пустили ў пекло, йду до царства, йлу до Бога. — Приходит! Там сидит Петро и Паўло на варті. — Паўли! Пусти мене туди сйгіти, де ти сидиш? — Йй, ни пушчьу! — То зайграймо собі ў карти. Йик пройграйиш, то мине пустиш сйгіти. — Добре! — Прийграў Паўло! — Сйдаст жовнір, там де сйгіў Паўло. — Идет до Петра. — Пусти ньи сйгіти, там де ти сидиш! — Ні не пушцьу. — То зайграймо, Петре, ў карти! — Прийграў и Петро. — Сйў вни там де Петро сйгіў. — Идет тогди вишьше, до Господа Бога. — Господь Бог сидит на троні. Вни просит: Пусти мене, Господи, там де ви сидите! — Кажет Господь Бох: Я тйбе ни пушцьу тутечки, а чиму? Бо ти тому ни витримайиш, шо я витримаю. — То зайграймо, Господи, в карти! — Зайграли, а Господь такжи прийграў! — Пустиў йиго Господь на свою троиу, сидит ади на Господній троні. Ўсьо вни тото видит, шо Господь Бох вигіў. Але ўвдріў вни, шьо богач берет на ниви вид удовиці колосьи из збижья, тай носит на свою ниву. Вни тому ни миг витерпіти, та зачьў фйўкати та гікати: Злогію! шьо ти робиш? — А Господь тогди кажи до него: А видиш, я тобі казаў, шо ни витримайиш тому, шо я витримаю. — Узьиў йиго видтиў, асидйў и питайит: Ци хочь ту бути в душеў и кілом, ци хоч кіло там лишити, видкиўс ту привіс а душу ту лишити!? — Узьиў відніс своє кіло на земню. — Ййму си ви-

гіло, шьо буў ў царстві три годніі, а він там буў триста рокіў. — На земні ни пзнаў вже, йнк то було, самі ліси та степи! Відніс кіло на земню, а душу Бог приймў у царство. — Тай він йи типер у царстві.

Зап. 1902, в Головах, Косівського пов від Федора Кітлярка Л. Гарматій.

246. З одної доньки — три. А.

Так быў йндён чоловік і маў йндвў дьўку. Али йнднім слівом свѣтали йи три свѣтачі. А йнгó кортыло за ўсых даті, бо ўсы добрі гѣзды, а ту йндвѣ дьўка. І сѣа тым дўже загрыз. А Сус Христос ходіў тогды по свѣты в ним, і трафнў сѣа ў нбого. І пытѣни сѣа: Чомў ты, чоловіче, такій сумній? — А він сѣамо так почѣў повідати, йнк відразу ту писано. — Узьми сўку і свиньў і своѣу дьўку, запрі до кўчі на ныч та ў ўсых будеш добрый, бо за ўсых даш. — А ўно дльѣтого Бох так даў, бо він хотѣў ўсѣо зысти, а ни мѣг в йнднѣў дьўкоу за ўсых трѣох даті. І на рѣано выпустнў с кўчі: Сут три дьўкы і ни мож знѣти, котрѣ йнгó. І так вѣтѣак віддѣў ўсы три за тотѣ, шчо свѣтали ўсы. І ўни сѣамо ни знѣли, котрѣ йнгó. Али тот старый гѣзда повідат жѣньцы: Ідї до дывок ў гостїну та тогды будў знѣти, котрѣ моѣѣ дьўка, а пѣти не буду. — Тотѣ прийшла до йнднѣї, вѣтопїла. Вы ту мамўньцьу? — Йѣа дывойко. — Посытѣти си, йѣа побїгну до кунѣ — ци десь. Побїгла і пѣкы сѣа вернўла і с пїйца выгорїло. Пѣтѣт сѣа йи мѣти: Ци добре, ти дывойко? — Добре, мѣмойко, так нѣа ўсы лўбѣят! Де пїду, то не мѣжу сѣа відорвѣти. — Пїшла-ж вѣтѣам. Прийшла до дрўгойї, тотѣ лежїт ў пѣстели у солѣмі, чїмось сѣа трѣох звѣрѣха надвѣргла, гѣла, а тлўста така, горїўка кѣло нѣїї, хлїп пѣтлѣованый. Тотѣ ўвїйшла: Дѣй Боже! — Дѣй Бѣже. — Та де гѣзда, дывойко? — Пїшѣў до пѣана Мѣшка молѣтїти; а йѣа й нїч не рѣбїу, йннѣо гѣзда вѣт пѣана Мѣшка принесѣ варѣне і пѣчѣне. — Но, погостїла йїїї, мѣтыр си і пїшла від нѣїї. Прийшла до трѣтойї, надѣбала дьўку на вобѣрі. Попїтнївала сѣа, мѣче с стѣйны, пѣтелѣпана по колѣїна. І почѣла плѣкати старѣ мѣти: Отѣм тѣа, дывойко, ўтопїла. Йннѣо пѣѣатѣро тельѣт, пѣкы вѣведи т корѣвам і повыцьѣпунѣ тѣлькї корѣвы і спѣчїкукунѣ нѣѣѣ жѣдного! — Прийшла домїў вѣтѣам і почѣла повідѣти старѣму, так сѣамо, йнк йѣа ту повїдѣў пѣану. А тот повїдат: Тѣпер знѣїу, котрѣ моѣѣ дьўка: Тотѣ шчо бїгала пѣмѣлжн хѣтѣ, то с сўкы, бо сўка ўсѣе такў нѣтуру мѣїї оббїчн цѣлѣ сѣло. А тотѣ шчо лежѣла ў солѣмі гѣла і тлўста, то тотѣ с свннї, бо свннѣѣ ўсѣе ў мѣрвї лежїт. А тотѣ шчо мѣгѣла гнїї і водїла тельѣта — тотѣ йи моѣѣ справѣдлїва, бо тотѣ нїч не пантруїї тѣлькѣ гѣздыўствѣ, обѣ бѣла гѣздынѣў до смѣрти.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщана Терлецького

Паралелі: Етногр. Збірник. Т. III, ст. 111—112. Т. IX, ст. 84—85.

246. Дівки з собаки і свині. В.

Буў йндён госпóдар старій, вісімдцять лёт маў і буў дўжи майїтний. Ни маў тілько лишé йдну цўрку. І буў він дўжи богомільний. Заўжди шчо вéчира браў сьи він до книшки і читаў і заўжди буў сумній, шчось думаў а за тóго, шчо маїи йдну доньку, а ни маїи на кóго майїток свій лишити. Він здихаў до Бóга тьшкó ўсе, жи маїи майїток, а ни маїи тілько йдну доньку. Уйавіў сьи йнмў чоловік йднóго рáзу ў вéчир, йакіс подорóжний і патаў сьи йнó: Чо ти так, чоловічи, сумўйиш? — А він йнму вiтповіў на тóйи: Тóго йа сумўйу, жи ни маїу тілько йдну доньку; сильний майїток маїу, а ни маїу куву дáти, бо а за нéйи самóйи будé багáто тóго майїтку. — А той чоловік подорóжний на тóйи йнмў повіў: Ти, чоловічи, ни кїиши сьи, кїлько ти майїш доньок. Ти майїш бїльши. — Він кáжи: Нипраўда, лиш тілько йднá. А звiтки ви мóжити знáти, шчо йа маїу бїльши? — А подорóжний чоловік сказаў йнмў вiйти на двір. Він вiйшоў і вiйшла йнó донькá за ним. Ухóдит до хáти назáд, дiвит сьи, а там три донькї йи. Йднá кáжи: Тáту, дрўга так сáмо і трéта: тáту. Ни мóжи пiзнáти диўний дiвом, звiтки то сьи ўзiло. А він маў собáку і свиньу. Зробили сьи с тóйи собáки і свиньї донькї, дьлатóго булó три. А він ни знаў, жи то Пан Бiг до нéго прiйшоў, áли мiслиў, жи то подорóжний йакіс. Йак ўвiйшоў до хáти тай кáжи: Бóжи, сумнiшчий йи стаў йак пёрши, бо дўжи дóбри знáйу, жи маўйим йдну доньку, лиш тілько ни знáйу, котрá моя типёр, бо типёр йи йїх три. А той подорóжний від нéго забрáу сьи зáраз і йнмў напiмнуў, жи йа до тéби ўступіу шче, йак буду вiртáти. А то сьи дiйáло кiльканацiць лёт і він тотї свої доньки повiдвiповуаў. Йднi даў, другi тákжи і трéтi і собi лишiў чiтвэрту чисть. А йднaк тáкi ни вiриў, жи то йнó три донькi. Али той подорóжний повiрнуў до нéго дрўгий раз, а він сидiў ў хáты і читаў книшку. І сказаў до нéго: Слáва Йсу Христу. — Вiтповіў. — Пятáйи сьи той: Йак кóло вас, шчо чути? Мислиў йим си, жи йак ўступіу до вас дрўгий рас, то будéти висéлы, а ви шче гiрши смутнiшчi, йак булi пёрший рас. Казаў йим вам, йак йим повiрнуў пёрши і вiдiў вáшу смўтнiсть і хотiў порáдiти вам; порáдiў йим, мiслиў йим, жи будi вам висвiльшчи, а йак йа вiджу, то вам гiрши, смутнiшчi. Скажит мiнi, чо ви типёр тáki смутнi? — Йа вам скáжу, шчом гiрши смутнiшчий,

бо ни знайу, котра донька така моя. — А той подорожний до него кажи: Таки ж то усі три ваші п'єнні. — Йак бим, кажи, знау, котра моя донька, то бим їй шче своєю чистку дау, шчоби була при нї. — Той подорожний кажи: Йа ть, чоловічи, пораджу шче на йидну сторону. Відложі си три ноци і шчо раньш підї до йидної доньки, скоро ўстанеш і до другої і до трєтої. І ни кажи їм, чо ти приходеш, выкому. І тогди спізнайеш, котра твоя донька, бо вона ти сьє сама покажи. А колїс йа шче до тебе ўступїу і запитаю сьє тебе. Тай той подорожний забрау сьє. — І він так зробїу, йак му казау той подорожний. Пришоу вєчир, йак звикли старїй чоловік, вічитау си книжку молитвенну і положиу сьє спати. Ра̀но ўстайї скоро сьвіт, збирайї сьє, йде до доньки. Приходить він до нєї, застаїї зьїтьє на подвіру зі слугами, збирайї сьє у полі сьїпати, орати. Він ўвійшоу до хати, той старїй, дьїти шче спїи, шче ни палєно ра̀но, а він вїйшоу на двір і питайї сьє зьїтьє: Романи, де пішла Гану́ська? — А він кажи: Йа знайу де? — Він на тоїй йїну вычо ни казау. Шче сьє йїго раз запитау: А ўже зварїла обїт, ци нєи? — Та де, кажи, зварїла. Сьвітало на день тай сьє зьїрвала тай дес пішла. — Тай старїй пішоу собі. Приходить другїй ра̀нок до другої доньки. Той с слугами робїт, зьїтьє, на гумнї, молотїт, вїпроваджїи ў полі насїньєи сьїпати, дбєта цєла роббєта. А він ўходїт до хати той старїй і сказау: Слава Йсу Христу. — Нїхтб сьє ни відєвайї. — Вїдїт, жи донька лїжїт на побстали і двбїи дьїтїї коло нєї і ни вїтпвїдаїи: На вїки вїкбм. Так лїжїт горїлїц, йидна дїтїна в йидного ббку сєє пїцку, друга в другого ббку, а она спїт, аш сьє заслїїнила. А він на тоїй сьє подивїу, тай сьє забрау на своєю госпбду зноу. Ждє трєтого ра̀нка. Приходить трєтїй ра̀нок до трєтої доньки. Зьїтьє пішоу ўже с слугами ў полі, сьїпати там, орати, а йидного найшїта зоставїу ў стодблї шчос робїти і коло худббї. Приходить той старїй, дївїт сьє і так сьбї ў своїї голвї мїслїт: Буў йїи ў йидної, буў йїи ў другої, том так ни вїдїу, жїбї так бубо, йак тўтка! І йде далї до хати. У̀ходїт він до хати і сказау: Слава Йсу Христу. — Донька йїну вїтпвїла: На вїки вїкбм, татуцпу. А ви шчо так ра̀но прїйшїї? — Ббм так прїйшоу до тебе ў гбсьтї; нїкблїи ни бувайу ў тебе. — Такїсти дббрі, жи нїкблїи ни приходїти: до сїстрї Гану́ськи ходїлїсти пєрши, а до мєни тїпєрка йїсти прїйшїї, аїи так ра̀но; такїсти дббрі, шчо ни приходїти. І шчбш там, татку, чувбти дбброго? Чи так йак коло нас? — А шчо бї було, сїну, чўти? От нїмб мнїи йїсти зварїти, нї обїїтї мнїи кому. Повїдавау йїи вас на бїк, а тїпєр мўшу сьє сам мўчїти. І хтїу йїи сьє завїдати, шчо ту рббїти, йак вам сьє ту повбдїт. — Так той старїй дївїт сьє ў хатї, донька шїїи шчос трбїи дьїтїї, варїт обїд

і будé йти ў полі, збирайи сьи живéнько. Старый подивіў сьи на тоту господарку і нѣц нѣкому ни кажи нѣчó, тѣлько сам собі ў свóйї голóвї так мѣслит: Сисé, йа бим казáў, шчо се йист мойá донькá! А тѣх двї, то ми сьи ни сподóбали. — І йде до дóму, нѣц нѣкому ни кажи. Прихóдит до дóму і ўвнїў сьи до кнїшки, читайи і дўжи шче сумўйи, шчо ни знайи, тáкі допéуни, котрá йнó донькá. Читáйи вїн ту кнїшку, чўйи, хтось ўтвирáйи двéрї. Аш тогдї си нагадáў за свою собаку, шчо йак би вона б́ула, то би минї дáла знáти, йак хто прихóдит, бо би гáўкала, тáй йа би чуў. А так йї нимá тáй ни чўйу. Ўтворїў двéрї — дивит сьи, той самий подорóжний. Слáва Йсу Христóу. Шчо ж, кажи, з вáми йи, жи йа колї прийду, тáй ви смутнї? — Йак жи йа шáйу висилїшчий б́ути, йак ни знайў, котрá мойá цѣлковїта донькá? — Али той подорóжний до нéго кажи: Али сти робїли тотó, шчо йа казáў? — Чумў, кажи, робїў йим. — І йак сьи вам здавáло, йаксти робїли. Булїсти ў ўсы трох донькїў? — Айá, кажи, б́ўй йим ў ўсы трох. — Шчош, кажи, вони робїли, йак ви прийшли до них? — Ой, кажи, йа прийшóў до йиднóйї, тáй йим ни застáў ў дóма і том рáно буў, ни доспїйїў йим си нáвїть нѣч. Прийшóў йим до дрўгойї дрўгий день тáкжи рáно, застáйим: спит; вьить працўйи вї слўгами на дворї, господарку провáдит си, а вона си спит на пóстили аш сьи заслїнила. — Ну, а трéта шчо сказáла, йаксти прийшли? — Трéта, йак йим прийшóў, то ўжем ни застáў вьїтьи ў дóма, пїшóў ўже на полі вї слўгами, з робїтниками, а вона сьи шче востáла ў дóма з дьїтьми і варїт обїд на полі дльа робїтникїў. І так сьи звнзáйи, шчобї то жїво б́уло, бо дес робїтники хтьят йїсти. Дьїти тáмички кричўт кóло нéйї і так сáмо збирайи сьа ў полі. А йа прийшóў і подивїў йим сьи на тотó і забрáў сьи. — І йак вам сьи здавáло, йаксти там б́ули? — Ў тóйї остáтнóйї то ми сьи здавáло дóбри, том си йї сподóбаў з господаркоў, а тѣх двох, то нѣн. Йа бим казáў, жибї вона булá тáкі мойá донькá, на нью. — А той до нéго подорóжний кажи: Ци ни стаў сьи вам йакїй вїпáдок? Ци вам дешчó ни пропáло? — Пропáло, кажи, áли то ўже дўжи даўнó. — Йак, дўжи даўнó? — Тогдї, йаксти б́ули пёрший раз ў мéни. — Шчо тáкий за вїпáдок вам сьи дўжи стаў? — Тодї стаў сьи вїпáдок, шчо ми Пан Бїг даў три донькї, áли пропáла ми собака і свиньá. — Повїдáйи той подорóжний: Ожи обис знаў, чоловічи, тобї так Пан Бїг даў — а то сам Пан Бїг до нéго балáкаў — шчо с собаки зробїла сьи донькá і с свинї так сáмо. Ожи йак йис прийшóў до пёршойї, то ўжес ни застáў йї дóма, óжис мїг знáти, жи то с собаки, бо собака тáкий звнчáй зáўжди мáйи, стоїт приўйїзана, йак йї спустї, то ўсы йаткї облéтнт; а дрўга лїжїла так, йак звнклї свиньá і дьїти ссáли йак свинью пацьáта; а трéта то йист твойá донькá пїтома, бо

вона пильнувала майітку так само, як ти пильну́йши. І міг йис знати́ зараз, жи то тво́я дитіна. Типе́р скажи́: Котро́ї сьї пріймиш, ци тих двох, шчос заста́у, шчо ни бу́до і шчо лежіла, ци ту трету́ пріймис сьї, шчос заста́у як вона́ працюва́ла? — А він ка́жи до то́го чоловіка і здихну́ до Бо́га: Бо́жи, а деж би йа́ таких недба́лиц хоты́у? Йа́ до то́ї бórши, жи працю́йи, бórши бив на не́ї сказа́у, шчо мо́я дитіна, ны́ж на тих двох. — Ну, типе́р йди до тво́ї донькі, бо то йи рідна тво́я донька́, а тих дві с сўки і с свини́. — Він пішо́у до то́ї сво́ї донькі зі сво́ю пайко́у, шчо ма́у і да́у шче ты́ доньци́ сво́ю пайку і бо́ло то́ї донькі кінчи́у сво́йи жы́тьи.

Зап. в липня, 1902, в Короци, Бучацького пов. від Івана Мельничуга.

248. Звідки походять Гуцули. А.

Йиде́н госпо́дар на́у доньку́ йидиначку́ і ма́у два найми́ти. І ка́жи: Як буде́ти йти на тотó пóли віт полудни́, то абісти позачіпа́ли плу́гов, абі донька́ зна́ла, кудá обід не́сти. А як буде́ти йти до за́хит со́ньця, та́кжи так, а на пі́уньч та́кжи так. — Пішли вони́ і так робили. Али йи́ показáла сьї йи́нша доро́га в обідом; а то, шчез би, злий дух зроби́у таку́ бóровду аж до сво́го посьидзэ́ньи. Нисе́ вона́ обід, тра́фила на туту́ доро́гу, йде, йде, йде, ста́ла тьма, мра́ка така́ погáна. Вона ны́ц, Бо́гу сьї мо́лит і та́кі йде. Аш приходит над ве́чир до одно́ї скалі́, скала́ сьї утворі́ла, вітти виходит, шчез би, злий дух, парикі́нуу сьї ў найми́та по́трать, та́й ка́жи: Ходи́ суда́. — Вона́ ўдрі́ла, шчо то ни найми́т, ўже тако́го мисьця́ ў йи́ї та́та нимá і христі́т сьї. А він ка́жи: Христі́ сьї, ни христі́, то́бі ўже ны́ц типе́р ни помо́жи. — І ўзы́у йи́ на сво́й лўшко, бирé йи́ піт се́би, шчо годі́на ўсе диті́на. Була́ там вона́ чірис сьїи лы́т. Шчо годі́на — ўсе диті́на. Али та́то йи́ї, ўдрі́у, нимá, шука́йи за не́у та́кжи чірис тих сьїи лы́т. А вона́ вйшла ў сьїи лы́т с то́ї скалі́ с тїни сво́йи́и ды́тьи́и на туту́ гору́ і тоті́ ды́ти ба́уи сьї і пириходы́и по́при ньу; шчо покўши́иіи ка́пку ци́цки та́й ві́ходит, а дру́ги натхóдит. Така́ нужде́нна, ле́двн те́пла. Та́то йи́ натхóдит, показу́йи сьї йи́у на ты́ горі́, шчо вели́ка ма́са овéц. Та́й пізна́ла сво́го та́та та́й ка́жи: Та́ту, то ви шука́йи ти за ино́у? — А він ка́жи: То ти, донько́? — Йа́, та́ту. — А він ка́жи: Ти пасе́ш вў́ци? — Нь, та́ту, то мо́ї ды́ти ўже. — А вітки найи́ш ти ды́ти тоті́? — Ка́жи: Шчо годі́на, ўсе була́ диті́на. Махай́ти, та́ту, до до́му і ўсью́да роспи́и́т по ксьондзáх ў сей час, шчоби́ сьї вйшли́ ксьондзá і абі мёши́и ни бу́ло віт сто ксьондзвё́у, а як будé більши́, то будé лы́пши.

І абі тоті ксьондзі ўзьмілі сьвічэнойі воді с собоу кужднй, абі тоті дьіти охрестілі і вінэ аш так бясти очістїлі. Зьійшли сьн ксьондзі, сто, кобі було більши хоць йіден ксьондз, тобі було лыпши. Йак зачылі тоті ксьондзі хрестіти тоті дьіти, лишэ лишіло сьн чэтвиро нїдохрїшчэных, шчо нї моглї поўстїгнути. Слўхайут, шум ўстаў, лїтїт тїх дьітїй тато і крїчїт: Гоў, чнїкїй, нї хрестї, шчо робїш? Пообвїраў тоті дьіти і сказаў: Ну, ўже пропало. Хрестїлістї більши, хрїсьтыт і мєнши, ўже нї моїі дьіти. Алї, кїжнї, хто йїм благословєнство тнїпєр даст? — А ксьондзі моўчї. А вїн такє йїм благословєнство даў: Йак будєш йти попїд високў горў і абїс мннї висєло сьа подвївїў і абїс мннї крїсно заспїваў. Йдїт жнї собї від мєннї, вн ўже нї моїі тнїпєр і жїнка нї моїа ўже. Тн бнрї своїў донькў на мїсцн і газдўй в нїмн. — І с тїх дьітїй Гуцўлі зробїлі сьн. То йак йде попїд горў тнїпєр, висєло сьн подївїт на горў, на сопїўку граїнї і сопїўкоў йнїў висєло спїваїнї. То вонї томў грўдн так вистаўльїйут, шчо ўсє гольї ў знї і морбз йїх сьн нї бнрє, шчо вонї с тїх дьїтїй.

Зап. в лїпнн, 1902 р. в Коронцн, Бучацького пов. від Олєксн Савкового Сєвчука.

249. Чому Волохиносять жуці сорочки. Б.

Була ў цара донька. Бїда ту доньку видокрала. Привела собї в печьїру таї була з неў. Учынїла ї трє дїтїй, два хлопцї и одну гївчнву. Цар зажуриў сн за донькоў так, шо нн знаў, шьо робнті. Розголоснў по свїту: Хто бн вншукаў, де моя донька, то бнх даў пнў мїлїона. — Ходнлі внўчнрї, таї найшлї ї у нечєрї на сам Великдєнь. И пнтак сн ў неї, шьо тн ту робнш? — Уна розповїла, шьо ї бїда внкрала, таї учннїла ї трє дїтїй. — Пнтак ї, де тепєр бїда? — Уна пїшла до старшого чьорта на сєсїю, здавати рахунок, шьо робнла почєрєз цїлїй рнк. Так усї бїдн ходнї на Великдєнь до старшого, складати рахунок. Я бн з вамн пншла, та однакo внн бн нас подогоннў, таї внтраїтї. А вн прнходїт на другнй Великдєнь, гозмїт з собоу дванатцїт поннў, протєснї (коругвн і фанн, патєрнцї і крєст в цєрквн), таї повндправнте тут службу, печьїру освїтнте, цї гїтн охрєстнте, таї тогдн я вндєсў внїду, а внн нн мє знатн, де я сн дїла.

На другнй Великдєнь, так йак уна сказала, усє то прннеслн, прнїшлн, усє то зробнлі, таї ї внтнїў ўзьмнлі.

Йак прнїшла бїда, нн знаншла ї, нї дїтнї, пустилн сн за нннн шукатн ў погоню, та нн могла їх ўдогоннті. Тогдн йнла у тугў свн-

статн (у протѣж, тужно) и кричала ў одно: Діти мої, діти, де ести си гіли? Тай пишоу біда плачучи. Дегле кажет: Аби з цего ного поко- ліні вуцо си носили та у тугу свистали!

Зап. 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шикарика Л. Гарматій.

250. Жінка гадина. А.

Війшоу йндѣн парубок собі за чимось до льіса. Али дівит сьн, сидїт ў колысцѣ звинина гадина. А він ўзьмў бўка і хтыў йїї ўбїти; а вона зачїла ўтыкати, а він роззлошчиний кажи: Ти ўже ни ўтыкниш! І бїжит далы за неў до льіса. Дівит сьн, стоїт йакась хатїна. Тай за неїу, дівит сьн, а з неїи зробїла сьн панна така дўжи красна, шчо він зарас си погадїў: Кобї вона хтыла, то бни з неїоу оживїў сьн. І кажи до неїи, жибї вона за него віддавала сьн. — А вона кажи: Добра, йа підў за тебе, тьїлько йак йа сьн буду ш чоґо сьмїїати, абис мньн сьн нїколи ни питаў, ш чоґо. Тобї добра бўди і найїток бўдиш мати, дбкн мньн сьн ни спитїйиш. — І він сьн зарїк, жи ни бўди йї сьн питаў нїколи. — Так вони жїли пару рокїў і такїй він маў великий найїток, жи ўсьоґо маў подостатком. Али йиднїоґо разу поїхали вони ў полі, мїли йачинь сїїати. І госпїдар розложїў бїрони, ўпрїх коньн, кажи до неїи: Ти волочи зїкнм йа росьсїїу. — Він зачїў сїїати, а надлѣтыла ворїна тай сїла на драбїну тай кажи: Кра! кра! — А він до неїи кажи: Сьаґа, шчѣвла бис! Йа шче ни посїїаў, а ти ўже прилѣтыла йїсти! — А йїґо жїнка с тоґо зачїла сьн дўжи сьмїїати. А він здивїваний і зачїў йї сьн питати: Ш чоґо ти сьн сьмїїиш? — А вона кажи до него: Вїдиш, добра ти зі мнїоу бўло і найїток йис маў, а йа тобї казала, ни питай сьн минѣ, чо йа сьн буду сьмїїати. Типѣр йа тобї скажу, али ти ўже минѣ бїльши видїти ни бўдиш. Тай кажи йїну: Йакїй ти дурнїй! Ворїна прилѣтыла і сїла си на драбїну, кажи до тебе: Дай, Божн, шчїсьтьн госпїдару. А ти сьн ни обвинїйиш. А вона кажи другїй раз. А ти кажиш до неїи: Сьаґа, сьаґа, шчѣвла бис. Йа шче ни посїїаў, а ти ўже йїсти прилѣтыла! — Будь здорїў, нїбїжи, ўже ти минѣ видїти бїльши ни бўдиш! — І так він сьн зїстївнїў сам і найїток йїґо сьн знїшчїў.

Зап. в липни, 1902, в Пужниках, Бучацького пов. від мамн.

251. Жінка гадина. Б.

За даўніх час не зналі, што то ў недыльу робіти. Але буў йе-дён богач, што робіў йак день так ныч, ныгди сьи не міг обробіти. А він запріх коны до двох возыў і поїхаў ў недыльу за снопа́ми. І наложиў ў недыльу ráно дві фіри снопіў. А йак браў остатний сьныл, а піт тым снопом бу́ла га́дина; тотá га́дина наставила сьи до него ку-сати, а він ўтык на фіру, а га́дина за ним. І на фірі зробила сьи з га́дини пánна. І казала: Рубай мене мечем! — А він йак йи затыў рас, то с пїска литьло самé гадьі, а йак зарубаў другий рас, то самі змії і пóлови, а йак затыў трéтий рас, то скинула с себе лыповиско і ка-зала до него, абі перед неў присьигнуў, што йи не скаже, га́дино, то будé йему́ жінкоў.

А він посьсываў велікі лані і вийіхаў з до́му на доўгий час і казаву́ йийі, абі збїрала льудей і тотó збїже, што сьи ўродило на пóли, абі позбирала ўсьи до гумна́. Она ўсьо позбирала, а пóпри дорóгу лишїла: Тудї чоловік будé повертаў в далёкой дорóги до до́му. І сви-снула на птїцы, а птїцы сьи злётїла і дзёрно поносила до шпихль-рїў, а солóма сьи лишїла на пни. А чоловік йак повертаў в дорóги, зобачиў, што то на пни стоїт збїже. Приїхаў до до́му розгнїваний: Шчо то мóже б́ути, такой га́дина га́диноў! — А она обернула сьи ў га́дину і обвину́ла сьи три ráзи йему́ на шийу; жадны доктóри не могли му ráди дати. А він поїхаў до тóго крайїна́, де буў доўгий час б́е саві жнїва́, жебї здоїмиў йему́ га́дину ш шийі. А той йего крайїан пі-шоў ў лыс і вїломаў лыскóвих три прўти і ўдариў го трїста рас по шийі і га́дина розвила сьи і ўтыкла ш шийі, але го ўкусїла і він не-живий лишїў сьи.

Зап. в сїчни, 1897, в Пужнигах, Буцацького пов. від Тимеа Гринишиного.

Паралелї: Zbiór wiad. T. II, 2, ст. 56—57. — Wolf, Deutsche Hausmärchen, ст. 263—268 (два варїанти).

VI.

Легенди про позагробове жите і конець світа.

А господар кажет: То йи мої робітники, я йик скажу, то мут бити цілий день, дай гроші мені. — Вибили годину дзигарову тайністру ціпами. Вин ўзьиў собі тайністру, тай пишоў. — Идет далі, шукайт такої кузьні, шоби дванаїдїт коваліў бидо на одний наковани. Знайшоў таку кузьню тай просит, аби годину дзигарову побили йиму тайністру млотками, клеўцями. Ковалі кажут: Бери собі оньде млоток тай бий! — Ай ні, я дурно ни хочьу, я даю по червоному. — Майстер кажет: Дай суда, то мої чыльидники, будут бити цалий день! — Ўзьили ковалі, бйут! Так чьорти ў тайістрі пищья! Питают йиго ковалі: Шьо того йи? — Ой то грїх! — А вни тогди, тим душе, бйут! Вибили! Взьиў вин собі тайністру на плече, тай пишоў! Але на одний толоці каже старий чьорт а тайістри: Докий ти меш нас носити? — Буду вас дотиў носити, докиў шьи десіть рази ни будете биті. Два рази вже сми вас биў, а десіть шьи маю бити. — Йй, чоловічи! бий си Бога! Ровийдїи ми си. Зробим письмо, аби ти ни маў раціи до нас, ні ми до тебе, ні до того дому, виткий ти нас ўзьиў, тілько ти нас пусти!

Изробили собі письмо, и висипаў вин тоги каліки вже на зарнику. Кажет: Найшоў сми си гаразд, тнпер йду шукати біди. Иду до пекла. — Идет, а там тих самих чьортиў сидит на варті один. — Ўздриў йиго, пзнаў, крикнуў на свої товариші: Гезди наша бїда йдет! — Йик набигли чьорти, брамоў луснули, ни допустили йиго ў пекло. — Коли мьни ни пустили ў пекло, йду до царства, йду до Бога. — Приходить! Там сидит Петро и Паўло на варті. — Паўли! Пусти мене туди ситіти, де ти сидиш?! — Йй, ни пущьчу! — То зайграймо собі ў карти. Йик пройграйиш, то мине пустиш ситіти. — Добре! — Прийграў Паўло! — Сїдает жовнір, там де ситіў Паўло. — Идет до Петра. — Пусти ньи ситіти, там де ти сидиш! — Ні не пущью. — То зайграймо, Петре, ў карти! — Прийграў и Петро. — Сїў вин там де Петро ситіў. — Идет тогди вишьне, до Господа Бога. — Господь Бог сидит на троні. Вин просит: Пусти мене, Господи, там де ви сидите! — Кажет Господь Бох: Я тibe ни пущью гутечки, а чиму? Бо ти тому ни витримайиш, шо я витримаю. — То зайграймо, Господи, в карти! — Зайграли, а Господь такжи прийграў! — Пустиў йиго Господь на свою трому, сидит вни на Господній троні. Ўсьо вин тото видит, шо Господь Бох вигіў. Але ўздриў вин, шьо богач берет на ниві вид удовиці колосьи из збижья, тай носит на свою ниву. Вин тому ни ниг витерпїти, та зачьиў фіўкати та гїкати: Злогію! шьо ти робиш? — А Господь тогди кажи до него: А видиш, я тобі казаў, шо ни витримайиш тому, шо я витримаю. — Узьиў йиго видтиў, зсадиў и питайит: Ци хочь ту бути а душеў и кілом, ци хоч кіло там лишити, видкиўс ту приніс а душу ту лишити!? — Узьиў відніс своє кіло на земню. — Йиму си ви-

гіло, шчо буў ў царстві три годніні, а він там буў трыста рокіў. — На земні ни пзнаў вже, йик то було, самі ліси та степи ! Відніс кіло на земню, а душу Бог приймив у царство. — Тай він йи типер у царстві.

Зап. 1902, в Головах, Косівського пов від Федора Кітлярука Л. Гарматій.

246. З одной доньки — три. А.

Так быў йндён чоловік і маў йидну дьіўку. Али йиднім слівом сватали йи три сватачі. А йигó кортыло за ўсых даті, бо ўсы добрі газды, а ту йидна дьіўка. І сьа тым дуже загрыа. А Сус Христос ходіў тогды по світы з ним і трафіў сьа ў нбого. І пытайі сьа: Чоу ты, чоловіче, такій сумній? — А він сáмо так почаў повідати, йак відрáзу ту писано. — Узьми сўку і свиньў і своіу дьіўку, запрі до кўчі на выч та ў ўсых будэш добрый, бо за ўсых даш. — А ўно дльа-того Бох так даў, бо він хотіў ўсьо зьісти, а ни міг з йидноў дьіўкоу за ўсых тріох даті. І на ráно выпустив с кўчі: Сут три дьіўки і ни мож знáти, котра йигó. І так віттак віддаў ўсы три за тоты, шчо сватали ўсы. І ўни сáмо ни знáли, котра йигó. Али тот старый гáзда повідат жінцьы: Іди до дьівок ў гостіну та тогды буды знáти, котра моїа дьіўка, а пóти не бóду. — Тотá прийшла до йидноїї, затопіла. Вы ту маму́ньцьу? — Йа дьівойко. — Посьітьти си, йа побігну до кумы — ци десь. Побігла і пóкы сьа вернўла і с пийца выгоріло. Пытат сьа йи мáти: Ци добре, ти дьівойко? — Добре, мáмойко, так ньа ўсы лубіят! Де піду, то не мóжу сьа відорвáти. — Пішла-ж віттам. Прийшла до дрўгойї, тотá лежít ў постели у солóмі, чимось сьа трóхы звэрха надвэргла, гóла, а глўста така, горіўка кóло неїї, хлып пильбóваний. Тотá ўвійшла: Дай Бóже! — Дай Бóже. — Та де гáзда, дьівойко? — Пішóў до пáна Мóшка молотити; а йа й нич не рóбїу, йинó гáзда віт пáна Мóшка принесé варéне і печéне. — Но, погостыла йїї, мáтыр си і пішла від неїї. Прийшла до трéтойї, надьбала дьіўку на вобóрі. Попїтпивáла сьа, мéче с стáйны, птелéпана по кольіа. І почалá плáкати старá мáти: Отóm тьа, дьівойко, утопíла. Йинó пїатэро тельáт, пóкы выведи т корóвам і повыцьáнуї тількї корóвы і спочїўку немá жáдного! — Прийшла доміў віттам і почалá повідáти старóму, так сáмо, йак йа ту повідáю пáну. А тот повідат: Типэр знáю, котра моїа дьіўка: Тотá шчо бїгала помелжи хаты, то с сўкы, бо сўка ўсе таку натуру мáйн оббїчи цылé селó. А тотá шчо лежáла ў солóмі гóла і глўста, то тотó с свиньї, бо свиньá ўсе ў мёрві лежít. А тотá шчо метáла гнїй і водíла тельáта — тотá йи моїа справедлїва, бо тотá нич не пантруїи тілько газдыўствá, обы была гáздїнеў до смёрти.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олішана Терлецького

Паралелі: Етногр. Збірник. Т. III, ст. 111—112. Т. IX, ст. 84—85.

246. Дівки з собаки і свині. Б.

Буў йіден госпóдар старій, вісімдисыть лыт маў і буў дўжи майїтний. Ни маў тілько лишé йидну цўрку. І буў він дўжи богомільний. Заўжди шчо вéчира браў сыи він до книшки і читаў і заўжди буў сумній, шчось думаў з за тóго, шчо маїи йидну доньку, а ни маїи на кóго майїток свій лишїти. Він здихаў до Бóга тьїшко ўсе, жи маїи майїток, а ни маїи тілько йидну доньку. Уйавіў сыи йи́му чоловік йидно́го разу ў вéчир, йакіс подорóжний і питаў сыи йигó: Чо ти так, чоловічи, сумўйиш? — А він йи́му вітповіў на тóи: Тогó йа сумўйу, жи ни маїу тілько йидну доньку; сильній майїток маїу, а ни маїу куму́ дати, бо з за неї́ самóй будé багáто тóго майїтку. — А той чоловік подорóжний на тóи йи́му повіў: Ти, чоловічи, ни кйиши сыи, кілько ти маїиш доньок. Ти маїиш більши. — Він кажи: Нипраўда, лиш тілько йидна́. А звітки ви мóжити знáти, шчо йа маїу більши? — А подорóжний чоловік сказаў йи́му вийти на двір. Він вийшоў і вийшла йигó донька́ за ним. У́ходит до хáти наза́д, дивит сыи, а там три доньки йи. Йидна́ кажи: Тату, друга так са́мо і трéта: тату. Ни мóжи пізнáти дивніи дивом, звітки то сыи ўзы́ло. А він маў соба́ку і свинь́у. Зробили сыи с тóйі соба́ки і свинь́и доньки́, дльáтóго бу́ло три. А він ни знаў, жи то Пан Биг до не́го прийшоў, áли мислиў, жи то подорóжний йакіс. Йак ўвийшоў до хáти таї кажи: Бóжи, сумны́шчий йи́и стаў йак пёрши, бо дўжи дóбри знаўу, жи маўйи́и йидну доньку́, лиш тілько ни знаўу, котра́ мойá типэр, бо типэр йи йи́х три. А той подорóжний від не́го забраў сыи за́рав і йи́му напимнуў, жи йа до те́би ўстўпйу шче, йак буду́ виртáти. А то сыи ды́йало килькана́цыть лыт і він тоті сво́й доньки повідвипóвуваў. Йидны́ даў, другі та́кжи і трéты і собі лишй́у чытвэ́рту чысть. А йидна́к та́кі ни віриў, жи то йигó три доньки́. Али той подорóжний повирнуў до не́го другйй раз, а він сиды́ў ў хáты і читаў книшку. І сказаў до не́го: Сла́ва Йсу Христу́. — Вітповіў. — Пита́йи сыи той: Йак кóло вас, шчо чу́ти? Мислиў йи́и си, жи йак ўстўпйу до вас другйй рас, то будéти висéлы, а ви шче гёрши смутны́шчы, йак булі́ пёрший рас. Казаў йи́и вам, йак йи́и повирнуў пёрши і вяды́ў ва́шу смўтність і хоты́ў порадити вам; порáдиў йи́и, мислиў йи́и, жи буди́ вам висельшчи, а йак йа вяджу, то вам гёрши, смутны́шчи. Скажít мины́, чо ви типэр та́кі смутны́? — Йа вам ска́жу, шчом гёрши смутны́шчий,

бо ни знайу, котра донька таки моїа. — А той подорожний до него кажи: Тажи ж то усі три ваши пеўні. — Йак би, кажи, знаў, котра моїа донька, то би йи шче свою чістку даў, шчоби була при ны. — Той подорожний кажи: Йа ты, чоловічи, пораджу шче на йидну сторону. Відложи си три ноци і шчо раньш піді до йидної доньки, скоро ўстаніш і до другої і до третой. І ни кажи йим, чо ти приходиш, ныкому. І тогди співнайш, котра твойа донька, бо вона ти си сама покажи. А коліс йа шче до тебе ўступіу і запитају си тибé. Тай той подорожний забраў си. — І він так зробіу, йак му казаў той подорожний. Прийшоў вечир, йак звиклы старій чоловік, вітчитау си книшку молитвенну і положиў си спати. Рано ўстайи скоро свит, збирайи си, йде до доньки. Приходить він до неї, застаїи зьйти на подвіру зі слугами, збирайи си ў полі сьїяти, орати. Він ўвійшоў до хати, той старій, дьти шче спїи, шче ни палено рано, а він війшоў на двір і питаїи си зьйти: Романи, де пішла Гануська? — А він кажи: Йа знайу де? — Він на тоїи йину нычо ни казаў. Шче си йигó раз запитаў: А ўже зварїла обит, ци ны? — Та де, кажи, зварїла. Свїтало на день тай си зырвала тай дес пішла. — Тай старій пішоў собі. Приходить другій ранок до другої доньки. Той с слугами рóбит, зьйти, на гумні, молотит, вiproваджїи ў полі насыньи сьїяти, доста цала робóта. А він ўхóдит до хати той старій і сказаў: Слава Йсу Христу. — Ныкто си ни відзвайи. — Відит, жи донька лижит на постели і двóи дьтїи коло неї і ни вітпóдайи: На віки віком. Так лижит горілиц, йидна дитїна з йидного бóку ссе пццку, друга з другого бóку, а она спит, аш си заслїнила. А він на тоїи си подивїў, тай си забраў на свою госпóду зноў. Жде третого ранка. Приходить третїй ранок до третой доньки. Зьйти пішоў ўже с слугами ў полі, сьїяти там, орати, а йидного наймита зоставїў ў стодóльи шчос робїти і коло худóби. Приходить той старій, дивит си і так ссбї ў своїи голові мїслит: Буў йим ў йидної, буў йим ў другої, том так ни відїў, жиби так бóло, йак тутка! І йде дальі до хати. Ухóдит він до хати і сказаў: Слава Йсу Христу. — Донька йину вітпóвила: На віки віком, татунцьу. А ви шчо так рано прийшлі? — Бом так прийшоў до тебе ў гóсьты; ныколи ни бувайу ў тебе. — Такїсти добрі, жи ныколи ни приходити: до сестрі Гануськи ходїлиси пёрши, а до мени тшпёрка йисти прийшлі, ала так рано; такїсти добрі, шчо ни приходити. І шчош там, татку, чувати доброго? Чи так йак коло нас? — А шчо би булó, сїну, чути? От нима мнвы йисти зварїти, ны обїйти мнви кому. Повїдаваў йим вас на бїк, а тшпёр мўшу си сам мўчити. І хтыў йим си завїдати, шчо ту рóбити, йак вам си ту повóдит. — Так той старій дивит си ў хати, донька маїи шчос трóи дьтїи, варїт обїд

і будé йти ў полі, збирайи сьм живёнько. Старый подвигу сьм на тоту господарку і выц нькому ни кажи ньчó, тьлькó сам собі ў свóйй голóвй так мислит: Сисé, йа бни казаў, шчо се йист моѡя донькá! А тих двй, то ни сьм ни сподобали. — І йде до дóму, выц нькому ни кажи. Прихóдит до дóму і ўзыў сьм до книшки, читайи і дужи шче сумуѡи, шчо ни знайи, тákй допéуни, котрá йнгó донькá. Читайи вин ту книшку, чуѡи, хтось ўтвирайи двéри. Аш тогдй си нагадаў за свóйу собáку, шчо йак би вонá бўла, то би минй дáла знáти, йак хто прихóдит, бо би гаўкала, тай йа би чуў. А так йй нимá тай ни чуѡу. Ўтворйў двéри — дивит сьм, той самий подорóжний. Слáва йсу Христу. Шчо ж, кажи, з вáши йи, жи йа колй прийду, тай ви смутны? — Йак жи йа мáйу висильшчий бўти, йак ни знайў, котрá моѡя цьлковйта донькá? — Али той подорóжний до пéго кажи: Али сти робйли тотó, шчо йа казаў? — Чуму, кажи, робйў йим. — І йак сьм вам здавáло, йакисти робйли. Булисти ў ўсы трох донькйў? — Айá, кажи, бўў йим ў ўсы трох. — Шчош, кажи, вонй робйли, йак ви прийшли до них? — Ой, кажи, йа прийшóу до йиднóйй, тай йим ни застаў ў дóма і том рáно буў, ни досипййў йим си нáвйть ньч. Прийшóу йим до дрўгойй дрўгийй день тákжи рáно, застаўйим: спит; зьить працўйи зй слўгами на дворй, господарку провáдит си, а вонá си спит на пóстили аш сьм заслйнила. — Ну, а трéта шчо сказа́ла, йакисти прийшли? — Трéта, йак йим прийшóу, то ўжем ни застаў зьйтьй ў дóма, пйшóу ўже на пóли зй слўгами, з робйтниками, а вонá сьм шче востáла ў дóма з дьйтьмй і варйт обйд на пóли дльа робйтникйў. І так сьм звизáйи, шчобй то живо бўло, бо дес робйтники хтьит йисти. Дьити тáмнички кричўт кóло нéйй і так сáмо збирайи сьм ў пóли. А йа прийшóу і подвигу йим сьм на тотó і забраў сьм. — І йак вам сьм здавáло, йакисти там бўли? — Ў тоѡй остатнойй то ни сьм здавáло дóбри, том си йй сподобáу в господарку, а тих двох, то ньн. Йа бни казаў, жибй вонá булá тákй моѡя донькá, на ньу. — А той до нéго подорóжний кажи: Ци ни стаў сьм вам йакйй вйпáдок? Ци вам дешчó ни пропáло? — Пропáло, кажи, áли то ўже дужи даўнó. — Йак, дужи даўнó? — Тогдй, йакисти бўли пёрший раз ў мéни. — Шчо тákйй за вйпáдок вам сьм дужи стаў? — Тодй стаў сьм вйпáдок, шчо ни Пан Бйг даў три донькй, áли пропáла ни собáка і свиньá. — Повйдáйи той подорóжний: Ожи обис знаў, чоловйчи, тобй так Пан Бйг даў — а то сам Пан Бйг до пéго балáкаў — шчо с собáки зробйла сьм донькá і с свинй так сáмо. Ожи йак йис прийшóу до пёршойй, то ўжес ни застаў йй дóма, óжис жйг знáти, жи то с собáки, бо собáка тákйй звйчай заўжди мáйи, стоийт приўййзана, йак йй спусти, то ўсы йаткй облéтит; а дрўга лйжилá так, йак звйкльй свиньá і дьити ссáли йак свиньу пацьйта; а трéта то йист твоѡя донькá пйтома, бо

вона пильнувала майітку так само, як ти пильнуєш. І міг їн знати зараз, жи то твоїа дитїна. Типер скажи: Котрїї сьн приймиш, ци тих двох, шчос застаў, шчо ни було і шчо лижїла, ци ту трєгу приймис сьн, шчос застаў як вона працювала? — А він кажи до того чоловіка і здминуў до Бога: Божн, а деж би їа таких нидбалиц хотьї? Їа до тоїї бърши, жи працюїи, бърши бни на пєїи сказаў, шчо моїа дитїна, виж на тих двох. — Ну, типер їди до твоїї донькї, бо то їи рїдна твоїа донька, а тих двї с сўки і с свины. — Він пішоў до тоїї своїї донькї зі своїоў пайкоў, шчо маў і даў шче тї доньцї своїу пайку і коло тоїї донькї кінчїў своїи жїтьн.

Зап. в липни, 1902, в Коропци, Бучацького пов. від Івана Мельничука.

248. Звіджи походять Гуцули. А.

Їидєн госпóдар маў донькү їндиначку і маў два найїти. І кажи: Як будєти їти на тотó пóли вїт полудньн, то абїсти позачїпали плүгон, абї донька знала, кудá обїд нєсти. А як будєти їти до захіт соньцьн, такжи так, а на піўнич такжи так. — Пішли вони і так робїли. Али їи показала сьн їїнша дорóга з обїдом; а то, шчез би, злий дух зробиў такү бóровду аж до сво́го посьїдзєньн. Нисє вона обїд, трафїла на туту дорóгу, їде, їде, їде, стала тьма, в́рака така погана. Вона ныц, Бóгу сьн мóлит і такі їде. Аш приходит над вєчир до одноїї скали, скала сьн ўтворила, вїтти вїходит, шчез би, злий дух, ширикїнуў сьн ў найїтн пóтрать, таї кажи: Ходї судá. — Вона ўздрила, шчо то ни найїт, ўже тако́го мїсьцьн ў їїї тата нинá і христїт сьн. А він кажи: Христї сьн, ни христї, тобї ўже ныц типер ни помóжи. — І ўзьїў їи на своїї лүшко, бирє їи пїт сєбн, шчо годїна ўсє дитїна. Була там вона чїрис сьн лїт. Шчо годїна — ўсє дитїна. Али тато їїї, ўздриў, нинá, шукаїи за неў такжи чїрис тих сьн лїт. А вона вїйшла ў сьн лїт с тоїї скали с тїни своїїни дьїтьнї на туту гору і тотї дьїти баўїи сьн і ширхóдьн пóпри нью; шчо покүшїи канку цїцки таї вїтхóдит, а другн натхóдит. Така нуждєнна, лєдвн тєпла. Татó їи натхóдит, показуйи сьн їїну на тї горі, шчо влика жаса овєц. Таї пїєнала сво́го тата таї кажи: Тату, то ви шукаїити за мноў? — А він кажи: То ти, дóнько? — Їа, тату. — А він кажи: Ти пасєш вїўцьн? — Ньн, тату, то моїї дьїти ўже. — А вїтн найїш ти дьїти тотї? — Кажи: Шчо годїна, ўсє була дитїна. Махáйти, тату, до дому і ўсьуда распшїт по ксьондзáх ў сєй час, шчобї сьн вїйшли ксьондзї і абї мєшн ни б́уло вїт сто ксьондзáў, а як будє бїльши, то будє лїпши.

І абі тоті ксьондзі ўзьлілі сьвічэноі воді с собоў кужднй, абі тоті дьіти охрїстїлі і мнє аш так бїстї очїстїлі. Зьїшлї сьї ксьондї, сто, кобї булò бїльшї хоць їндєн ксьондє, тòбї булò лїпшї. Їак зачїлї тотї ксьондє хрїстїтї тотї дьїтї, лїшє лїшїло сьї чєтвїро нїдохрїшчєннїх, шчò нї моглї поўстїгнутї. Слўхайут, шум ўстаў, лїтїт тїх дьїтїй тáто і крїчїт: Гоў, чїкáй, нї хрїстї, шчò рòбїш? Пообзїрáў тотї дьїтї і скáзáў: Ну, ўжє пропáло. Хрїстїлїстї бїльшї, хрїсцьотї і мєншї, ўжє нї мої дьїтї. Алї, кáжї, хтò їм блáгословєнство тїпєр дáст? — А ксьондзі моўчї. А вїн тáкє їм блáгословєнство дáў: Їак будєш їтї пòпїд вїсоку горó і абїс мнїнї вїсєло сьá подївїў і абїс мнїнї крáсно зáспївáў. Їдьїт жї собї від мєнї, вї ўжє нї мої тїпєр і жїнка нї моїá ўжє. Тї бїрї своїў донькó нá мїсцї і гáздўї в нїмї. — І с тїх дьїтїй Гуцўлї зрòбїлї сьї. Тò їак їдє пòпїд горó тїпєр, вїсєло сьї подївїт нá горó, нá сопїўку грáїнї і сопїўкоў їнїў вїсєло спївáїнї. Тò вонї томó грúдї тáк вїстáўлїїт, шчò ўсє гòлбї ў вїнї і морòз їїх сьї нї бїрє, шчò вонї с тїх дьїтїй.

Зап. в лїпнї, 1902 р. в Коропцї, Бучацького пов. від Олексї Савковогò Сєньчука.

249. Чому Волохиносять жуці сорочкї. Б.

Була ў цара донька. Бїда ту доньку вїдокрала. Прївєлa собї в пєчїру тáй була з неў. Учїнїлa ї трòс дїтїй, двá хлопцї и однó ївчїну. Цар зажурїў сї за донькоў тáк, шò нї знáў, шьò рòбїтї. Розголосїў по сьвїту: Хтò бї вїшукаў, дє мòя донька, тò бїх дáў нїў мїлїонá. — Ходїлї вїўчїрї, тáй нáїшлї ї у пєчєрї нá сáм Вєлїкдєнь. И пїтáют сї ў неї, шьò тї ту рòбїш? — Унá рòзпòвїлá, шьò ї бїдá вїкрáлá, тáй учїнїлá ї трòс дїтїй. — Пїтáют ї, дє тєпєр бїдá? — Унá пїшлá до стáршєго чьòртá нá сєсїю, здáвáтї рáхунòк, шьò рòбїлá пòчєрєз цїлїй рїк. Тáк усї бїдї ходїлї нá Вєлїкдєнь до стáршєго, склáдáтї рáхунòк. Я бї з вáмї пїшлá, тá однáкò вїн бї нáс подòгонїў, тáй вїтрáтїў. А вї прїходїт нá другїй Вєлїкдєнь, гòзміт з собòю двáнáтцїт попїў, прòтєсїї (коругвї і фáнї, пáтерїцї і крєст з цєрквї), тáй пòвїдпáрвїтє тут службó, пєчїру освїїтїтє, цї їтї охрєстїтє, тáй тòгдї я вїдєсїў вїїду, а вїн нї мє знáтї, дє я сї дїлá.

Нá другїй Вєлїкдєнь, тáк їак унá скáзáлá, усє тò прїнєслї, прїїшлї, усє тò зрòбїлї, тáй ї вїтїтїў ўзьлїлї.

Їнїк прїїшлá бїдá, нї знáїшлá ї, нї дїтїй, пустїлá сї зá нїмї шукáтї ў пòгоню, тá нї мòглá їх ўдòгонїтї. Тòгдї їшлá у тугó свї-

статн (у прѳьтѳж, тужно) и крнчѳьла ў одно : Дѳтн мої, дѳтн, де естн сн гїлн ? Таї пншоў бїда плачѳьчн. Дегле кажет : Абн в цего мого поко- лїнї куцо сн носнлн та у тугў свнсталн !

Зап. 1902, в Головах, Косївського пов. від Петра Шнмарнка Л. Гарнатїн.

250. Жїнка гаїдина. А.

Вїїшоў лндєн пїрубок собї за чїмось до лїса. Алн дївнт сьн, сндїт ў колїсцє звнннн гаїдина. А вїн ўзьмї бїка і хтїў лїїї ўбїтн ; а вона зачїла ўтїкїтн, а вїн роззлшчнннїй кїжн : Тн ўже нн ўтїкннш ! І бїжнт дїлї за неў до лїса. Дївнт сьн, стойїт лїакїсь хатїна. Таї за неїу, дївнт сьн, а з неїї зробїла сьн пїнна такї дїжн крїсна, шчо вїн зарїс сн погадїў : Кобї вона хтїла, то бнн з неїоў ожднїў сьн. І кїжн до неїї, жнбї вона за него вїддавала сьн. — А вона кїжн : Дѳбрн, лїа пїдї за тєбн, тїлькѳ лїак лїа сьн будї ш чоґо сьмїїїтн, абїс ннш сьн ннїкѳлн нн пнтїў, ш чоґо. Тобї дѳбрн будї і мїїїток буднш нїтн, дѳкн ннш сьн нн спнтїїїш. — І вїн сьн зарїк, жн нн будї лїї сьн пнтїў ннїкѳлн. — Так вони жїлн пїру рѳкїї і такїї вїн наў вн- лнїкїї мїїїток, жн ўсьѳґо наў подѳстїткѳм. Алн лїнднѳґо разї пѳїїхїлн вони ў пѳлн, мїлн лїачннш сїїїтн. І гѳспѳдар роззлжнїў бѳрѳнн, ўпрїх кѳнї, кїжн до неїї : Тн волѳчн зїкнм лїа росьсїїїу. — Внн зачїў сїїїтн, а надлєтїла ворѳна таї сїла на драбнїну таї кїжн : Кра ! кра ! — А внн до неїї кїжн : Сьґаґ, шчєсла бнс ! Лїа шчє нн посїїїїаў, а тн ўже прнлєтїла лїїстн ! — А лїґѳ жннка с тѳґо зачїла сьн дїжн сьмїїїтн. А внн зднвѳваннїї і зачїў лїї сьн пнтїтн : Ш чоґо тн сьн сьмїїїш ? — А вона кїжн до неґо : Вїднш, дѳбрн тн зї ннѳїу бїло і мїїїток лїс наў, а лїа тобї казїла, нн пнтїї сьн нннє, чо лїа сьн будї сьмїїїтн. Тнпѳр лїа тобї скїжн, їлн тн ўже нннє бїльшн вїдїтн нн буднш. Таї кїжн лїннї : Лїакїїї тн дурннїї ! Ворѳна прнлєтїла і сїла сн на дра- бнїну, кїжн до тєбн : Дїї, Бѳжн, шчїсьтн гѳспѳдару. А тн сьн нн обїн- вїїїш. А вона кїжн дрїґнїї раз. А тн кїжнш до неїї : Сьґаґ, сьґаґ, шчєсла бнс. Лїа шчє нн посїїїїаў, а тн ўже лїїстн прнлєтїла ! — Будь здѳрѳў, ннбѳжн, ўже тн нннє вїдїтн бїльшн нн буднш ! — І так внн сьн зїїстївнїї сам і мїїїток лїґѳ сьн знншчнїї.

Зап. в лїпнн, 1902, в Пужннїках, Бучацького пов. від мамн.

251. Жінка гадина. В.

За даўніх час не зналі, што то ў недыльну робіти. Але буў йе-дён богач, што робіў йак день так ныч, ныгди сьи не зіг обробіти. А він запріх коньі до двох возыў і поїхаў ў недыльну за снопа́ми. І наложиў ў недыльну рано дві фіри снопіў. А йак браў остатний сьнып, а піт тии снопом була гадина; тотá гадина наставила сьи до него ку-сати, а він ўтык на фіру, а гадина за ним. І на фірі зробила сьи з га-днини панна. І казала: Рубай мене мечом! — А він йак йи затыў рас, то с піска литьло самé гадьі, а йак зарубаў другий рас, то самі зійі і пловн, а йак затыў третий рас, то скінула с себе льнóвнско і ка-зала до него, абі перед неў присьигнуў, што йи не скаже, гадино, то буде йему жінкоў.

А він посьсываў велікі лані і вийіхаў з до́му на доўгий час і казаў йіі, абі зыбрала льудей і тотó збіже, што сьи ўродило на полі, абі позбирала ўсы до гумна. Она ўсьо позбирала, а попри дорóгу лишила: Туді чоловік буде повертаў з далёкойі дорóги до до́му. І сві-снула на птїцы, а птїцы сьи влётыла і дзёрно поносила до шпихльи-ріў, а солóма сьи лишила на нии. А чоловік йак повертаў з дорóги, зобачиў, што то на нии стоїт збіже. Прийіхаў до до́му розгнываний: Шчо то мо́же б́ути, такой гадина гадиноў! — А она оберну́ла сьи ў га-дину і обвину́ла сьи три рази йему на шійу; жадны доктóри не могли му рады да́ти. А він поїхаў до то́го крайіна, де буў доўгий час бeс самі жнивá, жeб́и здоймиў йему гадину ш шійі. А той йего крайан пі-шоў ў лыс і виломаў лыскóвих три прўти і ўдариў го трїста рас по пійі і гадина розвила сьи і ўтыкла ш шійі, але го ўкусіла і він не-живий лишиў сьи.

Зап. в сїчни, 1897, в Пужнивах, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

Паралелі: Zbiór wiad. T. II, 2, ст. 56—57. — Wolf, Deutsche Hausmärchen, ст. 263—268 (два варіанти).

VI.

Легенди про позагробове життя і кінець світа.

252. Як дівка завмирала.

То в Йесеници йедна дівка була зашмерла, а потім йак йейі вже несли до гробу, то сї пробудила тай сїла в труні. Жила потім довго, віддала сї. То вна повідала, йак йї там було. Кажє: Тут йа лежыла, слаба, а тут сї буджу, а йа на йакінось пастївнику широкім такім, шчо й кінцьи не видно. А дождж такый пере, плъуѣ така! Йа йду тай іду, так змерала, так сї трїсу. Дальї приходжу над ріку. Тече ріка така широка, а каламутна, а шумит так, шчо страшно приступити. Дивїу йа сї, а через тоту ріку лавка тонка, без поручьї, а довга така, шчо й кінцьи не видно. А тут мїньї так виходит — кончї йти на тоту лавку, аж ту дьїд йакінсь надбїгаїе тай кричит: Дьївко, дьївко! Чекай но!

Йа сї обертайу, а він до мене: А ти куди?

Та — кажу — хочу перейти на тамтой бїк.

— Шчо, ти хочеш перейти? А диви сї, таже ти зовсїм мокра!

Та йак ухопит мене за плечї, а там коло лавки над ріков верба стойала, йак мнов гринє до тойї верби, аж йа сї пробудила. Йа сї дивїу, а то мене вже ховати несут.

Зап. в Нагуєвичах, Дрогобицького пов від матери Марїї Іван Фраїко.

Житє і Слово, 1895, вн. 2, ст. 225.

Паралелї: Кулишъ, Записки о южной Руси. I, ст. 306—308. — Schleicher, Litauische Märchen, ст. 71—75.

253. Як баба завмирала.

Була у нас бабуся — вона ще й досї живе — та зашмерла. Пролєжала два днї, та вже на третїй, як заходились її ховати, прокинулась. Ось що про той сьвіт вона розкаувала. Як обшмерла — не знаю; як

устала, то хтось мені наклав повне плече мокрих сорочок. Пішла я, аж гульк — рівчак здоровий, аж денця не видно, а через яр — дошка, от така завбільшки (показує рукою), ребром поставлена — тільки й дивись ся, щоб не власти. На зустріч іде дід з сивою, довгою бородою та старезний-старезний! Бере він мене за руку та веде — я не хочу, а він веде. То мабуть Бог був. На силу перейшла. Дивлюсь, аж там рай. Скрізь сьвітло — таке сяйво, що аж очі сліпнуть. Трава рясна та висока. Навкруг доріжки й стежки. Вишневи сад, а вишні кучеряві-кучеряві! А скрізь младенці, 30 літ кожному, старих не було. А гарно скрізь! Що помре маленький, то в рай, а там ему зараз і 30 літ. Старих нема. Глянула — це було саме як настав третій день — і сорочки повпадали з плечей, я й прокинулась.

Житє і Слово, 1895, кн. 2, ст. 225.

254. Подорож на тамтой сьвіт.

Буде тому уже чимало літ, як розповідала покійна уже нині селянка ось таке диво про себе саму, закликаючись на чім сьвіт стоїть, що ні слова неправди нема у її оповіданю.

По довгій і тяжкій хоробі прийшло ся мені попросити з тим сьвітом — я умерла, неначе заснула та бачу, що я вийшла у поле, а перед мною стоять мої покійні діточки. Они нитю прибігли до мене, взяли мене за руки та стали вести якимсь лісом — долами, довго-предовго. Привели мене на дорогу, а на ній стоять густо прегусто острі ножі повбивані вістрем до гори. Ось тою дорогою, по тих ножах, треба вам, мамо, перейти, а то за се, що ви в неділю рано дещо робили — не сьвяткували. Але пождіть, ми полетимо до Пресьвятої Діви благати, щоб змилосердилась над вами. Она вислухає нашу горячу молитву. Тільки, мамо, закликаєм вас на Бога, щоб ви не тикали ось тої там червоної ягоди, бо буде велика біда, як би ви, не дай Боже, з'їли. — Діти щезли, а я лишилась сама. Сонце так сьвітить та гріє, що і серед живих не буває, а мене так і спрага пече, що гинь. Випилаб і гноївки, не то що, та нігде і на тлі води не видко. Щож робити, годі стерпіти; сягнула рукою по тую червону ягуду, урвала та проликла, чей може, думая, пити так не схоче ся. І справді полекшало, але щож! Господи, гляну я вкруг себе, а ту з землі як не стала всяка гидь вилазити: і жаби, і ящірки, і вужі, шурі, миши, таке що і розказати сором — та як не верже ся усе те на мене, як не стане мене кусати, гризти, щипати, а гадала, що таки не видержу. Аж ту на щастє прилітають мої дітонь-

ки: „Щож ви, мамо, надіяли, речуть, на що ви з'їли ягоду? Бачте, щастє, що ми вернули, а то була-б вас ось ся гидь з'їла до крихти“. Тепер ходїть з нами. — Я встала, дивлю ся, а ножї на дорозї усї до одного поховались у землю. Дорога стала чиста наче помїст у свїтлицї. Ідемо ми дальше лїсом, аж вийшли ось на нашу струтинецку гору. Ту знов кажуть дїти: Сїдїть ви, мамо, ту, а ми мусиво десь йти; не-задовго вернемо знов до вас. — Тай полетїли, а мене лишили. Сиджу я сама та розглядаюсь по нашїй горї. На противнїм горбі, виджу, сидить Н. — дївка, що недавно померла, та сидить, нї словечка до мене не кажучи. Мовчу і я та все розглядаюсь. А оподалїк мене стало горїти двї ватрї; бачу, йде їд ним, двох пан-отцїв, оба гей би людий сповїдати з книжкою та пїтрахилем на шиї. Одного таки зараз спїзнала — се мої покїйні тато (я з пошївского роду стала селською гавди-нею). Поглянули на мене, нічого не сказали, тїльки оба стали біля ва-тер та все молять ся з книжок тихо-тихо, тїльки кричать: О Боже, Боже! — бо їм обом став страшний огонь сипатись з рота, наче би цїле нутро їм горїло! Я так і дрожу з переполоху та жду дїтий — виглядаю, а їх як нема так нема.

Мїж тим поволились мої тато тай тогдї питають мене: „А чо-го ти, небого, сюда прийшла?“ — Не знаю, кажу я, дїти привели та ту ї посадили. — Не довго она буде мїж нами — каже тая дївка що досї повчки сидїла против мене. — По тих словах усе щезло з перед мене, а мої синки знов приметїли, взяли за руки та стали мене вести їд селу. Привели таки до моєї хати, поставили мене на відчинене вікно та ка-жуть: „Лїзьте, мамо, вікном у хату“. — „Не полїаю, кажу я, бо проти вікна на столї лежить таке смердяче стерво, туловище з кониска — не полїаю“. — Дїти тогдї силомиць пхнули мене через вікно, так таки прямо у те смердяче туловище і я прокинулась, сїла таки жива, а ту в хатї повно люда та пан отець з старим ресентим спївають менї „вїчная па-мять“. Усї наполюхались, а я злїзла на хату, перехристилась і стала знов живою. — Усе що бачила я, їм розповіла.

Зап. у Струтинї, від М. Вітвицької з Долини, незнаний записувач.

255. Як чоловік завмирав.

Буде тому кільканадцять лїт як жив таки у місї Долині чоловік, що був на тамтїм свїтї. Про свїй побут він не хотїв докладно розпо-відати, хотяї жив ще опїсля 30 лїт. Розповідав тїльки, що як умер, то хтось его понїс кудись далеко та вкинув у хату, що не мала тїльки

одно вікно в горі, а в хаті була всяка гадь. Він дуже зажурився, бо ті вужі та ящірки стали его дуже кусати. В тім узрів ясну зірницю, що через вікно так до него промовила: Не журись, се я твоя сестра, я тебе виволью з тої біди. — Зірниця стала дівкою, взяла его на плечі і повнесла сьвітани. По дорозі бачив він всяких людей, що робили свої роботи. Чи хтось займав ся на сїм сьвітї, таке діло він і на тямтїм робив: Орали, косили, писали, судили, жїрили землю і т. д. Вкінци припесла его до хати опять і всадила в смердяче туловище з коня, що лежало на столї, а він ожив.

Від того часу став він вельми сумовитий, мовляв мало, а коли его питали про загробне житє то він казав: Бачив я багато річий та не вільно казати, кажу вам тільки то, що менї приказали: Як маш робити яке діло, то веди до кінця, а ні, то навіть не зачинай. Говори мало, а щобишь не грїшив словами то держи люльку все в ротї; де бють ся, утїкай від тих людей. Так він і до смерти поступав.

Зап. у Струтинї, невідомий записувач.

256. Чоловік у Бога на гостинї. А.

Так то быў йидѣн чоловік і до нього ўсе льуди на ныч приходили. Али навіть сьвѣта тако́го нема, бы ў нього ни быў бода́й йакый жебрак. Йак підбыў сын йиго́ і ўженіў сьа, йиш тото́ не лубиў, жи льуди так йшли до хату. І бесьидуни си ж жинко́у сво́йоу: Кобы мы забрали віткы хату, бо ни да́ють льуди ў хату́ перебыти, ўсе йдут. — І так зробиў, жи забраў гет на йивчий пляц. Йуж йак іде йакый жибрак поза хату, а до хату му ўже го́ды ўвїйти. Али на самы́й вели́день тот йиго́ та́то ста́рый га́дат собі: О, піду́ йа хоць на свій пляц днесь подивіти сьа, мо́же бы йа там да́кого найшо́ў. — Выйшоў, йакура́т йде чоловік ста́рый, сивый, пы́тат сьа: Віткы вы, чоловіче? — От, сь світа, ходжу йа. — Но, ходы́т до мене́ на гостину. — І так тот чоловік прийшоў; шче хату не утворили, за́пахы с хату, па́ска сьа пороскра́йувала на столї гет і сиў він с тым ста́рцьом і госты́ат сьа, йидьа́т. Али ўже й сын рад, бо да́уно ў хату́ дайакый жебрак быў, або йинчий йакый чоловік. Погості́ли сьа фа́йно і паска сто́йит так йак бы́ла цы́ла і шче а́дайи сьа бі́льша йак бы́ла. А то́та неві́ста, жо́на га́зды молодого́: Чей наш оте́ць йакый ча́рїуник? Дивї, два хло́пы йили і па́ски бі́льше йак бы́ло! — І він іде с хату тот чоловік: Но, йа сьа ў вас погості́ў, мо́же бы ты такый до́брый быў, абы ты до мене́ пішо́ў ў гостину. — А ци зна́йуж йа куды? — Йа ту при́шлю коня́ сьвого

і сьватеш і пойдеш до мене. — Али він жіньці повідат: Жебы ты паску не роспущчала дужи, прийди ту сестра йидна, друга, а ты перемінвай паску, йидны дай, шчо тотá принёсла, другі даш тоїї, а своїю не краї. — Сьїу на коньа, тай поїхаў. Йїде, а дыўка сьа чеше і кроў її йде з очїй. А він сьа пытат, тот кїнь, йїгó: Знаїш, шчо тотó їи? — Їа ни знаїу. — То твоїа сестра, котра сьа ў недыльу чесала і тепер сьа чеше. — Йде далы, стойїт сїва кобылицше старá і перед неў шчїть желїзна пїт пїском, жебы не пасла. А тотó знаїш, шчо тотó їи? — Ныт. — То твоїа мати; знаїш за шчо вона так маїи перет собоў, абы не могла пáсти? — Ныт. — За то, жи лўцьке волоко вона поїдала, покы на сьвїты жїла. — Йїде далы, стойїт каплицьа. Сьїдбат два сьватцьї ў каплици, йїден старый, другый малый і баўят сьа влóтоў гаўкоў. Видиш тотó? — Вїджу. — Знаїш, шчо тотó їи? — Ныт. — Тьвїй отець і тьвїй брат наймолотшїй. І йїден другого не знаїи. — Іде далы, стойїт лаўка черес потóчину, така вóстра йак брытоў. — Ходї тоў лаўкоў. — Не пїду, бо сьа ўрїжу. — Не бї сьа. — І перейшоў черес тотó, стойїт гнїлá кобылицше: Но, нїма стэшкы далы, хыбá черес тоту кобылу жус лысти, а смїрїт такый, жи ни мож вытрїмати. Знаїш, шчо тотó їи? То їи твоїи тыло. — І йак ўлыв ў тотó, стаў чоловіком і ўже знаїи, де їи. Йуш тыльма ў своїим селы. Али дївїт сьа, де йїгó хáта, не мóже спїзнáти. Йїму сьа здайї, жи днесь поїхаў, бо сьа ни змеркало, а ту сáт і пльац не тот, шчо быў. Він пїшоў до ксьїндза, прыконаў сьа тóго, коли тотó было, кой він пїшоў і ўже застаў семе поколынья на пльацў. Пїшоў до ксьїндза, высповїдаў сьа і росыпаў сьа на мак там.

Зап. в лютїм, 1899 р., у Мшанци, Старосамбїрського пов. від Грїця Олїшана Терлецького.

Паралелї: Аенасьевь, Народ. рус. легенды, ст. 30—32 і ст. 123—128 (три варїанти). — Грїнченко, Изъ усть народа, ст. 191—193 паралелї на ст. 432, ч. 217. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. III, ст. 337—338. Т. IV, ст. 32—34 і 188—190. — Kolberg, Pokucie. Т. IV, ст. 202—103. Krakowskie. Т. III, ст. 99—101. — Садовниковъ, Сказки в пред. Самарскаго края, ст. 283—287. — Federowski, Lud białoruski. Т. I, ч. 1092. — Шейнъ, Матерїалы. Т. II, ст. 376—386.

257. Вожий друг. В.

Малї родичї сїна. Було то на рїздвїне сьвето. А родичї були богацькї! Всього наварили, напекли, ще й горїлок принесли. Приходит сивий дьїд до хати тай просит, жеби їїму шчо дати. Але скупї родичї

вигнали го ще мітлов тай нїц не дали. Видит то маленький син, скочив до стола, маєт пів пляцка тай несе дьїдови.

— Бог заплаць! каже дьїд. Ти мене тепер нагородив, а я тебе колись надгороджу. Памьїтай, як задзеленькає коло хати коник і як ти дасть знати молоденький парубок, то йди з ним, сьїдай на конє і ньїц не кажи. — Тото собі добре закемив хлопець. Тай богато пішло чїсу від сьветого вечера. Родичі повмерали, а син оженив сьї. Справяв раз син той сьвятий вечір тай чує — дзеленьк, дзеленьк перед вікном. — Попрасцели сьї тогди з жїнков, дьїтьми, каже: Я зараз верну! — Тай пішов на двір. Ту вьєв го хлопець молоденький (а то був ангел!) тай посадив го на конє. Полетьїли вони просто до неба. А там здїбає го той сивий дьїд: Аа! каже, друже, а ти ту? ходи за мнов! — Тай йдут вони, аж приходет в єдно мїсце, де буда велика трава аж по саму шїю! Дивлют сьї, аж ту пасє сьї корова така суха, що криї Господи! А так жре траву аж землев. А там далї видьїт поле, таке болонє, а на ньїм трава така, що ледви вистає. Тай там пасє сьї корова, але така тлуста, що її тїлько до шляхтузу. А дьїд каже: Видиш, друже, тота суха корова то чоловік скупий, а тота тлуста, то чоловік гойний такий, що кождому давав всього на тамтїм сьвїтї. Тепер вони так пануют! — Йдут вони далї. Аж ту видьїт двї птїчкї. А так вони бьют сьї крильми, що страх, так шамотають сьї. А дьїд кажи: Тотї птахи, каже, то чоловік і жїнка, що жили вїчно в незгодї. Раз каже чоловік до жїнки: Жїнко, дай на боже! А жїнка не хтїла дати. А другий раз жїнка каже: Даймо нїнї на боже! А чоловік: Чекаї, каже, мажмо ще цєс до Покрови; не хтїла ти мене слухати, тепер і я тебе. І так вїчно жили, а тепер за то карають сьї. — Йдут вони далї, аж ту пекло — огонь вїчний, смола. Так горит смола, смердит, клекоче в серединї, виски, плач, войки, що криї Господоньку. Дивит сьї син в пекло, тай видит там свої родичї в страшних пекельних муках. Тай тежко гїренько заплакав... А відтак до него долечуют крики: Ратуй, ратуй! — Дає йому дьїд цибульку тай каже: Ану запахай троха тоту цибульку в вогень. — Запахав він в вогень цибульку тай держит, а за головку тїлько душ ухопило сьї! Тисьїчу може!... Він витїг цибульку, а душечкї хребтами попадали в ще гирший вогень. Тай каже дьїд: Видиш, друже, якї їїх вини тай карї великї, що навїть їїм помочи не можна. Мучїт сьї вони вїчно за свої гріхе. — А той чоловік лег собі в зєлю за родичїма під корчиком тай спит. Тай так му сьї смаченько спало! Усе горе свос забув. Аж приходит знов дьїд тай будит го. Вставай, каже, вжєс сьї виснав. — Чи знаєш кїлькос спав? — питає дьїд. — Може с пів години! — Та де, каже дьїд, вжє сто лїт спїш — видиш, як ту приємно, любенько, але щож... ти мусиш їти назад на землю. І вони по-

прасцели сьї тай поцьїлували сьї. Тодий той чоловік зійшов з неба на тїм самїм кони. Дивит сьї вің на сьвіт — не пізнав го цьївком; дивит сьї на хату, а на нїий кропива тай хабузє росте. Ах, аж лечно му стало. Він нараз такий сивий став, як той голуб, як тото молоко, аж горб впрїє на плечох. Тай приходит до нього смерть з косов: Уу! каже, я за тобов цьїлий сьвіт обшукала, а ти десь с сьвітним бавив сьї! Стыла го косов, а йго душенька полетыла просто як сьвїчка до неба.

Зап. 1898, у Дрогобичи, від М. Мамчина, Вол. Левинський.

258. Вандрівка до неба.

Один парубок хотїв ся довідати, що робят в небї его татуньо та мама. Для того вибрав ся раз в дорогу до неба. Іде він один день, другий, і не може дійти до того неба. Аж подибує він раз якогось янгола ци апостола, цілого біло вбраного. Той его запитав ся, де він їде? — Іду, каже до неба, довідати ся, що там мої тато й мама робят! — Добре, — каже сьвятий. — Іди собі туди просто, а як би тобі було потреба помочи, то заклич: Ісусе мій, ратуї мене! Парубок пішов дальше. В дорозї натрафив на велику ріку. Не знаючи, як і перейти, закликав так, як го сьвятий научив. Через воду зробила ся сейчас суха дорога. Як тільки перейшов на сей бік, вода ся до купи зїльляла. Пішов він дальше і дійшов до того місця, де душі покутуют нїм дійдут до неба. Єден висїв за ногу, другий за вуса, третий за варгу — і інчі нуки терпіли. Він пїйшов дальше і прийшов до раю. Іде через рай і дивит ся, аж тут два соколи бют ся. Соколи кричали до него: Розжени нас! — Я вас не зганяв, то й розганяти не буду. — Дальше надивав він діда тай бабу. Вони сидїли тай котили до себе яблуком. — Возьми від нас — казали — оте яблуко, бо ми вже многі літа тут бавимо ся і не можемо ся розділити. — Я вас не зганяв і не буду розганяти, — сказав він і пішов дальше. Іде, їде, так все далї та далї, аж зайшов до неба. Там так грали музики і гуляли сьвяти, аж шибї бренїли. Прийшов до него якийсь сьвятий і позволив ему три години гуляти. Він гуляв три години і просив ся вже тут на віки зістати. — Ні, сказав ему сьвятий, — верни ся на землю, твоє тіло мусит там лишити ся, а твоя душа прийде тут. А як будеш вертав на землю, то розлучи там соколів і діда від баби. Він вернув ся і відобрав дідови та бабі яблуко, і вони перестали бавити ся. В них пізнав він свого тата та маму, що ціле житє дармували та тільки бавили ся. За те мусїли на тїм сьвїті яблука бавити ся. Пішов дальше і розїгнав соколів, а в них пізнав своїх

стриїв, що ціле жите сварили ся за кавалок поля і за те мусіли на тїм сьвіті бити ся. Зайшов він на той сьвіт, але нічого вже на нїм не міг пізнати. Прийшов там, де стояла єго хата, але вона була вже розвалена, а з грушки, що ї був засадив вибираючи ся до неба, лишив ся тільки старий штурпак. Від того часу минуло не три години, як єму здавало ся, але триста лїт. Він розсипав ся тогди в порох, а душа полетїла до неба.

Жите і Слово, 1895, I, ст. 373—374.

259. Сон.

Перед Василїєм на давїть того року снів сми, що дес прийшов сми на краєц кичери і став сми над самою глібокою пропаствєв. На тїй пропасти був перехід через малу бєрду (кладку) на тот бїк и я перейшов сми через ню. — На тїм боці єк перейшов сми, вадрїв сми колєсо млиньське, котре обертало на собї грїшні люди, поприсмєненї за голєви. За млином була знов велика пропасть, а над нев стєсла таблиця бїла, а на нїй були виписанї мої грїхи. Під сєв таблицєв стєв сїдїй (сивий) чоловічок, котрого я дуже злєк си, але він каже: Не бїй си, чоловіче, тобї шє єсє ити в пропасть, бо ти маєш шє два грїхи зпокутовати [за два торші (дві смєрєці), які вкрав із камерального лїса]. — Вітак тот чоловічок показав менї єу таблицю, на котрїй були мої грїхи виписанї, тай каже до мене: Чїтай, чоловіче! то твої грїхи виписанї. — А коли я єму сказав, шо не вїю чїтати, він зачєв сам чїтати з неї мої грїхи: Як то я давїши нив, блуцтво провадив, крав часом з лїса і як я пустоту заводив. — Вітак закликав мене тот чоловічок і я пішов за ним поза млин, понад тоту пропасть и завїв він мене до малєї нїби церковці. В тїй церковці була дєра в помєстї, а з тої дєри вїйшла панна і каже до мене: „Чоловіче, єк не зпокутуєш свої грїхи, то я тебе возьму на сїм дєнь до себе на покуту. — Менї стало дуже лєчно і я сказав, шо зпокутую. Вітак з тої цимбри завїв мене чоловік тот в другу цимбру; я там дивлюсь, а то грїшні душі в огни горят; а тот чоловічок каже до мене: Диви си, чоловіче! то грїшні душі за сє, шо в корчму ходили и недїленьку свєту та божу не шєновали, в огни горят. — Єк на сє дивив сми си, тоди завїв мене тот чоловічок в третю цимбру; а тут знов стоїт чоловік голїй, держит на плєчєх бєсаг солї і горит в огни по самє плєчє за то, шо в недїлю муку змєлов. А другї люди коло него також в огни горїли за сє, шо до церкви не ходили, а на печї в недїленьку божу лежали; а инші знов, шо всєкі грїхи провадили. Завїв мене далї тот чоловічок в четвєрту цимбру, а тут дивлю си, то

вже сидит самий Ісус Христос зі свѣтими ангелами в єности. І рік до мене: Куди меш, чоловіче, ходити, щобис кождому казав, шоби люди не грішили, до коршин в неділеньку божу та свѣсту не ходили, горівку не пили, блудства не провадили, других не кривдили, чоловік зі жінков шоби по правді жив, сусід зі сусідов в смиренности та по добру жив, та шоби люди оден другого любив, та всекі інші гріхи, шоби люди не робили, а я их за се му благословити; а ек не мут по божему жити, то мут так в огни горіти, як ті грішні душі, шос бачив¹⁾.

Зап. 1902, в Полянгах, Косівського пов. від Дмитра Шпитка, О. Галевич.

Паралелі; Kolberg, Kujawy. Т. I, ст. 149—150. — Що Іванъ на таштѣмъ свѣтѣ бачивъ. Написавъ Левъ Трещаковскій. Четвертое исправлене и дополнене издание. Коломыя, 1890. Черенками и накладомъ М. Бѣлоуса. Ст. 1—24.

260. Подорож по небі і пеклі.

Перед 20 роками, коли був сми ше парупком, лежав сми 9 років на ногу, дуже тяжко. Раз коли так лежу, прийшов до мене старенький чоловік и каже до мене: А ну ко, Дми', иди за мною! — И я пішов сми за ним. Идемо, идемо великем полем и показали си нам великі три доми. Ми ввійшли в одну хату и лишив сми си сам. Дивлю си, там є много панів, котрі записуют кождого прихожого. Оден з тих панів прийшов до мене и зачев питати си: Відке ти, чоловіче? Ми те ніколи не бачили до тепер. — Я им відповідаю, шо я из Полєнок. — А они мене далі питают: Чому ти тут прийшов? — А я відіповідаю, шо не можу трафити на добру дорогу. — Пани сї на се мені кзжут: Підпиши си нам та підеш добров дорогов. — Бог знат, відіповідаю я, ци я піду добров дорогов. — На се они нічо мені не відповіли, лише втїкли від мене і зачели далі записувати, хто увійде в хату. Записали они вже всіх, а я стою та дивю си, а они всі ввійшли з хати, та питают си оден другого за мене. А чому сес чоловік стоїт та не иде з нами? — А другі пани відіповідают: Він до нас не належит! — Вітак прийшов тот самий чоловік ідь мнї, шо мене тут привів тай каже: Иди ко, Дми', за мнов!

¹⁾ Я питав ся того Дмитра, чи він то розказує людям? Він каже: „Я розказую кождому, але они не слухняні. До них, шоби Господь Бог самий заговорив, то вони би не послухали. Они ше сміют си з мене як им розказую сесе“. Мушу тут зазначити, що сей чоловік фактично від часу того сну поправив ся, як то каже Гуцул: „Став божим чоловіком“. О. Г.

— А я пішов за ним. Він привів мене до другого дому, тай увів мене у хороми перед двох дверей. Двері си отворили. Я дивлю си крізь двері, а там люди у файних крисанях з павами стоять на залізних горничних шинах, а зі споду під шинами кепит смола. Ёк си тая смола розкишла, то пішла поверх голови людем, так високо, шо не видно их було и поверх них кепіло. Вітак бла та смола потухати, а люди такі стали чорні, ёк головня, а пави за их крисанями такі стали єсні, ёк би пові. — Тот чоловік самий, шо мене тут привів, каже до мене: Ходи ко, сарако, далі зі мною. — Я иду в середину за ним, а мені так страшно дивити си на сі обсмалені люди, та бійно було, шо в середній огонь горит, бо я впізнав, шо то пекло, а люди то за свої гріхи в пеклі кіпет, бо я видів таки знакомі люди, шо на сім сьвітї грішили, горівкою пеньчили, блуцтво провадили, людяй шахрували, не навиділи си оден з другим. Видів сми також атамана (війта) з нашого села¹⁾. Ёк мене ті люди уздріли тай єли мене кликати, шоби я також сїдав на це горьче місце, тай кажут до мене: Ти, Дми', також такий грішний був ёк ми. — Я йду та паду помежи тоти шини тай Господа Бога милосерного прошу, шоби мене украв від цієї муки тай кажу: Бог знат, ци я буду тут межи вами. — А тоті грішні люди, шо в пеклі горіли, аж зубами закрицкотіли, тай заплакали, а той чоловік, шо зі мнов прийшов, почув, шо я Бога молю, каже до мене: Ходи суди, моя дитино. — А я прийшов тай Бога далі прошу: Поратуй мене, Господьку. — А тот чоловік каже: А тобі сьвещеник не кавав, шо би ти був чемний та не пеньчів, та пустоту не провадив и пави не носив (не був пашний)? Жди, сарако, зараз меш видіти великий страх! — А я в одно молю си: Поратуй мене, Господьку. — Я дивлю си на другі двері, а там скрісь двері видно ше більший страх и то великий страх! А то видно було спіжову піч, а в тії печі велика вогненна кепінь, коло тої печі сидит черлений страшний дїдо, а в того дїда велика залїзна дєсбня. Тот чоловік, шо мене водив, закликав на грішників тай каже: Ви станьте на переді; а на мене показав, тай каже: Цес чоловік не стояти на заді, та не дивити си на страх и кару божу. — Я стою, та дивлю си; с тої залїзної печі верло чорну жінку, а тот дїдо черлений кажет: Иди, вибери собі кого хочеш в данець. — И вона прийшла и звєла такого самого ёк вона чорного и завєла перед печі данець. Оден данець відданцувала, тай стала. Вітак ханпула попід плеча чоловіка, а тот черлений дїдо загнав их довбнею у кепінну пропасць, аж загриміло та зашуміло за ними. Вітак

¹⁾ Коли я його запитав, котрий то там був атаман, оповідач мені не хотів сказати, лише збув мене тими словами: „Ви ёго, пан професор, не знаєте, він вже давнїчко, як помер“. О. Г.

з тої залізної печі викенуло другу жінку, а тот черлений дідо сказав знов, аби собі вибрала якого чоловіка. Тая жінка вибрала собі чоловіка до данцю, а він зі страху упав, а черлений дідо каже до неї: Ануко, бери другого, маш в чім вибрати. — Она вибрала собі другого чоловіка, переданцувала, а дідо черлений загнав их знов в пекельну пропасць. Так кілька разів викидала тая залізна піч чорні жінки до данцю, а я дивлючи си на ту кару, застрашив сми си дуже, тай прошу в одно Бога, шоби мене укрити від сеї кароньки. Тот чоловік, шо мене привів суди, каже до мене: Не бій си, кло'. Бог з тобов, дитино! Ходи за мною! — А я з великим страхом пішов за ним, де тот піч залізна. А тот чоловік обернув мене під сонце лицем, тай каже до мене: Диви си, Дмитрику, куда тебе твоя мудрість привела! Ти любив до корчми ходити, ти ходив у неділю на музики, ти ходив на всікі розпусти, на вечерниці! Видиш, куда тебе водило? Ек би Господь не змисерднив си над тобов, то був бис пропав на вічну пропасць. Через се, шо ти засьлюбував і відступив від гріха, Бог тебе усокотив від вічної тої пропасти. Но диви си, сарако, и памштай, шобис більше не согршив, бо то твоя смерть. А найбільше диви си, шобис не пішов у коршму и не провадив блуцтва, то Бог тебе помилує и поратує, ек тебе тепер помилував. Диви си, шобис ходив до церкви, шобис розказував людям, шоби до корчми и на вечерниці не ходили, блуцтва и всеку пустоту не провадив. А ек тебе мут твої давні товариші коло корчми перебігати і кликати на пите, то ти им скажи: Я не йду в коршму, тай ви добрі люди не йдіт, бо це гріх великий, бо Господь не на це сотворив чоловіка, шоби пив та пустоту провадив, лише шоби чоловік молив си, щіро працював, а свою працю не пропивав та свій музиль не гайпував, а ек це не мете робити, лише по своєму жити, то Бог не вас карати вічним пеклом. — Вітак тот чоловік завів мене до третого дому. Я там дивлю си, а оден чоловік склав руки, тай молит си до съветих; і вздрів мене тай каже до мене: Ти прийшов ес тепер, дитинко, до мене? — А я відповідаю: Прийшов сми, Господи! — А він кличе до трох раз: Иди и підпши си, дитинко, мнї. — Я ийнив за перо, а він каже до мене: Иди, дитинко, у другі двері, а маш шось видіти. — И я пішов. Дивлю си там, а там сидят жінки у лавках, сидят и люди з ними, а всі они прости (смеренні), а на нї так ясно сонечко грїло, а перед кождов душев ногила хліба стоєла, тай ше дают миске (приноси). Там так красно було, шо я не міг си налюбувати; здавало ми си, шо я у красній церкві є. Стою так, а цес чоловік взев мене попід плече, тай каже: Диви си, маш ще шось видіти. — И занїс мене у красну, дуже ясну хату; були там и вікна, а було там так дуже в тій хаті мило, шо Боже! У тій хатці був зелений столик, а на нїм був полумисок, а в полумиску було

шось таке пахнюще, шо на цім сьвітї певне такого нема. Так пахло гей би цвѣт в садвини, ек сонце на него по дощи загрів. Верх того полумиска стоїт обрас чоловічий, такий красний, шо мило на него подивити си; и той образ до мене заговорив: Ти прийшов тут до мене, дитино? — Пришов си, Господьку! — И знов питає мене до трох раз то саме. Я знов відповів, шо: Пришов си, Господьку. — А він каже: Коли так, то дайти и єму того, шо в полумиску. — И дитинка файна та мила поклала у полумисок таку маленьку ложочку, як від закону, тай каже до мене: Бери, чоловіче, та їж, бо то Бог показав тобі рай сьвітлий. Єк меш си добре справувати и гріха сукотити, то Бог тобі прикаже царство небесне. Тепер иди и розкажуї на земли другим; а меш мати надгороду від Бога. —

Зап. 1902, в Полянках, Косівського пов. від Дмитра Тимофійчука Матівого О. Галевич.

261. Вояк у чистилищи.

Буў йиден жоньяр, служуї при войску. І ў тым ча-ї вибухла война. І він ў ты войни буў. А маў знайомого товариша с собою, камрата і оба багато цивільних людий постріляли, чи порізали нивинни для здобичу грóшиї. По скінченю війни дїстали фрай і зговорили си о своїїх дылах ў войсковім станы. І зачали собі говорити о тих людях, котрїх нивинни з лакїмства грóшиї смертїу покарали, бо їм сумльїньї їїх ни давало спокóїу і мусїли о тым пайбільши розмаўльїти. Ў корóткїм чисї йиден із них житїї своїї закінчуї і пішóу на вилїкї шўки за тотї нивинни людї, котрїх для лакїмства нещасного усмертїу. Любили си вони оба зга житїї дужи і по смиртї душа тóго камрата за живущого гáтку мала. І стараў си ўмерлий ознїстї черес сон живóму камратови, жи за той чин, шо ў війни учинїли над нивинними людьїи для лакїмства, пїмсту смиртєльну обїавїу му Бог, шо ўсї грїхї, котрї посїдаў ў житєу своїм, були би нїчим прóтыїу тóго грїха, шо нивинни людий посмиртїли для лакїмства грóшиї. За той чин дóуга і вилїка кáра ў чистїлищи — і ознаймуї му ў сьнї, жи мóжи за животá до чистїлищи си дїстати. І питаїи си йїгó живий ў сьнї, ци би то лїпши бóло в за животá до чистїлищи си дїстати і пукóту чинїти, йак по смиртї. — Вітновїу ўмирлий, шо лїпши за животá. — Питаїи си живий, йак жи си дїстати до чистїлищиї зга животá? — Кажї ўмирлий: Ў лїсы на захїт сóньцьи віт твóго мешканьї йїст йаскїньа під вилїкоу горóу. Далєко то віт твóго дóму, аїи

возьми си на опіку Ісуса Христа і попроси його шчїри і постанови собі пїрид Ісусом Христом, шчо хощьби і на смерть сам йис сь на разиїу або на найбільшї страхи, то ўсьо тотó будеш зносиїу мило і хєнти дльа вїтпущєньї грїха за побїдженьї смєрти невинних людїї дльа лакїштва грóшнї, шчос попоўнїї. І возьми собі пáру слыїу, котрі тобї скажу, а тотї слова будут тибє боронїти у кáждї мўцї, на кáждїм мїсци, ў котрїм сь будеш знаходити чистїлишчи. Тотї слова сунт : Сўси Христи, сїну бóжий, помїлуй мїа! Тїми словами оборонїш сь від усьїх мўкїї ў чистїлишчих. Дльа тóго тибє рáджу, жибс за животá тотó учинїї, бо по смиртї душá бис кїла ни йист ў стáнї тїми словами сь оборонїти, бо зáрас по смиртї душá чоловіка стáїї пєрат суд бóжий і вїдбирáїи засудженїїи мук ў чистїлишчих за своїї грїхї, аш потóму до чистїлишчїї приходит, то ўже за пїзно словами тїми мўку сь зменшїти або від неїї сь охоронїти. — Питáїи сь живїї ўмерлóго, йак доўгó йа тоў йаскїнў будў йшоў? — Вїтповїдáїи му ўмирлїї, ў сьнї: Чим скóрши і хєнтнїшши поофїруїш сь на тўїу пукўту, тии ти сь дорóга корóтшоў і лекшоў стáни. А за кáждим стрáхом, хощьби тьн й найбільшїї спїткаў ў чистїлишчи, то абис нїц йїншого ни мїслиў і ни хтїў говорїти, лишє тїї слова: Сўси Христи, сїни бóжий, помїлуй мїа! — І ў тїм живїї зї сну розбудїў сь. Хоць пїрит тии свом сумлїньї йїмў виражáло той йїго кишкїї грїх, а по тїм сьнї, ў котрїм му кáврат претстáвиў, жи то йист грїх найкїшшїї за ўсьї грїхї, постановїў сь зáрас ў тўїу дорóгу сь вїбрати до чистїлишчи. Ўзьїў собі на пóмїч Ісуса Христа, просїў його с плачєм сєрцьєн свóго, абї му допомїг до чистїлишчїї сь дїстáти і ў тїльї той грїх вїтпукўтувати. І пїшоў на їннї бóжи ў дорóгу. Блїськó мїсьяцьєн подружї своїї дїстáў сь до тóїї горї, пїт котрóї сь знаходїла йаскїнья, йáко дорóга до чистїлишчи. Кóло тóїї горї льїг на спочїнок, абї шче на сьїм сьвїтї приспáў сь, бо подумáў собі, жи по тї дорóзї шче тра спочїти тўтка, бо там, у чистїлишчих, ни буди спочїўку, áли мўка. Льїг на хвїльку, áли спáти ни мїг, лиш найскóрши маў зáмїр ступáти ў йаскїнью, абї сь дїстáти до чистїлишчи. І ўступїў ў йаскїнью. І ўзьáў с собóў кїлька сьвїчок, бо думаў собі, жи ў змїлї такóў дырóў йти будє дўжи тємно. Зрáзу зробїло му сь тємно. Засьвїтїў сь сьвїчку, áли цук покїгнўў і сьвїчка загáсла, а пїрид нии засьвїтїла сь сьвїчка, за кутрў вїн ни знаў і здавáло му сь, жи ни дўжи далєко на пирєдї. Йак зачїў йти до тóїї сьвїчки, їшоў дўжи доўгó, аж му сь наўкїшило булó, аж зобáчу, жи то ни сьвїчка, áли конєц дорóги тóїї, шчо до чистїлишчи провáдят, а там зорá такá, йак би сóнци грїло. І зближїў сь до тóго отвóру так, йак до брáни приїшоў, а кóло тóго отвóру стоїáло три стáрцьї на бїло поўбїранї. І кá-

жук йиню: Чо ти, чоловічи, ту прийшоў ў кілы? Ту приходьн дўші бис тыла, а ў кілы ту нькóго ни бóло, аш ти першый прийшоў. Хто тебе ту спровадиў? — Вітпóвiдайн той: Їа ў имнѣ бóжи прийшоў; нѣхтó минѣ ту ни привіў, бо ча маўу тьашкїй грїх на сумлїнью свóйїм і просьїў чим і прошу Ісўса Хрїста, абї ча той грїх ў кілы вітпóкўтуваў. Чуў чим за чистїлишчи, жи то чист мїсци дльа грїшникїў на пукўту і зажидáўїм собї с кїлом ў чистїлишчи той грїх вітпóкўтувати. Стáрцы вітпóвiдайн: Вітпóкўтуїш, алі зарас прїйдут злї дўхи і надокóла тѣби запальáт вогóнь. Али абїс ни бойáў сьн, лїш абїс сказаў: Сўсн Хрїсти, сїну бóжий, помїлуй мїа! — і той вогóнь зникне, а ти оппѣченїй ни бўдїш. І потїм кїлько мук тьн надїбли, то ў кáждї зарас іс шчїрим сѣрцѣм абїс тїїї слова поўтарїў. І стáрцы зникли. — Злї дўхи присвóчили, ни знáїн, звїтки сьн ўзáли кóло нѣго і зайнїў сьн вогóнь надокóла нѣго, а вїн во страхї остоўпїў. Али ў момѣнты нагадáў сн за тїїї слова і зарас вїрїк: Ісўси Хрїсти, сїну бóжий, помїлуй мїа! — Вогóнь зник, злї дўхи повїтскакували, а чидѣн прїскочїў до нѣго, злáпаў го ў половїннї і знїс го на долїну і поклáў. На тї долїннї чак покїгнуло зїмно, то сн гадáў, жи там житїї скїнчїт, бо тако́го зїмна в за житїї нїгдѣ ни тїрпїў. І зноў вїрїк тїїї слова: Ісўси Хрїсти, Сїну бóжий, помїлуй мїа! Зїмно усталó і зарас зїнавїў сьн новїй злїї дух і вїньїс чїгó на горóу, де бóло мнóго душ на ланцáх прїкованих до зїмлы і жáби кроў ссáли в них. Накóлї чїгó ланцóм прїўїазáти хтїїли, зарас поўторїў тїїї слова і зарас го покїнули ўїазáти і ланц від нѣго шчєв і ўсьо. — І ўхóпнїў го злїї дух і занїс го на дрўгїї бїк горї, де зобáчїў вилїки кóлїсо гáками набїтї і на кóждїм гáку чоловік завїшений: чидѣн за рїбрó, дрўгїй за рўку, трѣтїй за нóгу і так за рўзньнї чáсти тыла. А так сьн мóцно обїртáло, жи залѣдво бóло пїзнáти, жи то пóстатї лўдїї на нїм вїсьáт і чїнчáт і ўсѣльáкїмїм гóлосáмї пишчўт. Ўзьнїў злїї дух чїгó і на тотó кóлїсо хтїў зачїпїти, а вїн крїкнуў зарас тїїї слова і злїї дух го опустїў. — Зноў го злáпаў злїї дух і занїс чїгó пїд вилїкїї дах. Пїт тїм дахóм бóло студнїў мнóго, а с кáждої студнї курїў сьн дїм і гóлос плачлївїй виходїў в дїмом. Хотїў злїї дух чїгó ў студнью кїнути, а вїн нагли поўторїў своїї слова і злїї дух го лпнїў. Подивїў сьн до студнї до однóї, там горїт смолá; чидѣн чоловік трїмáїн ў горїчї смолї рўку, дрўгїй нóгу, трѣтїй по пóяс ў смолї; ни мїг вїн сьн дивїти дáлї, бо ў вилїкїм страхў буў. Узьнїў чїгó злїї дух звїтти і занїс чїгó до вилїкóї водї, шчо дўжи смїрдѣла і хтїў чїгó ў нью кїнути а вїн зноў спїмнуў тїїї слова і дух пустїў го на бѣризї. А ў тї водї мнóго лўдїї гóлїх плачут, хтїў бн ни чидѣн хоць гóлову в водї вїставити, абн нн прїходїла водá чїмў ў пїсóк, а злї дўхи гарáпанн

бїут і заринаїут ў воду каждого. Зыйшоў нїсни, дала му сьн відьбіт дужи вувєнька скльинна клатка чїрис туту воду. Постановїў собі тоў клаткоў прїрїтї, хоць показувала сьн дужи нїбїспечна, алї відьбіў на дрўгїм бџцї за водоў, жи показувала сьн прїїїшна околїцьн, їак бї новїї сьвїт. І зачїў на туту клатку ступатї. Поступїў трї крокї помалїньку на клатку, а злї дїхн зачїлї го з нєїї тручїтї; алї вїн зараз поўторїў своїї прїбранїї словá і нїц му нї шкџдало, прїрїшџў на дрўгїї бїк. І зараз запах ўдарїў на нєго вїлїкїї, а ўсї тотї страхї знїклї пџва нєго, шчо ўже нї відьбіў ані тџїї водї, ані тїх ўсїльáкнїх мук, котрї прїрїшџў. С тџго висєлого поздрєнїї і пахўшчџго повїтрї так заспокоїў сьн, шчо го аш сон огорнўў. Заснуў вїн і снїт сьн їїмў, шчо прїхџдїт стáрїц до нєго і кáжнї му: Ўстань і ходї; нїдалєко прїрїт тобџў їн брáмá; там запўкаїшї і тобї отвџрут і зџбáчїш мїсцн шчáсьтьá, шчо вїхтџ живїї шчє такџго нї відьбіў. — Ўстаў вїн зарас, стáрцьá нїмá, áлї бїрє, їде, так їак му ў сьнї возвїстїў. Прїрїшџў нї далєко, зџбáчнў прїкраснў брáмў і сьмїло запўкаў до нєїї. І отворїлї му. Ўхџдїт до сїрїдїнї і ўдарїў на нєго смак солџткџстї і запаху дїўнџго, їакџго нїгдї їз за живџтá нї чуў і нї відьбіў. Булџ там лїдїїї мнџго за тоў брáмџ так нїбї ў зáмкў їакїї і ўсї на бїло поўбїранїї і молїлї сьн Бџгу і жáднї їндїџ до дрўгџго нї говорїло нїц. Нáраз отварїлї сьн ў тїм зáмкў сўфїт — так нїбї облокн — і с тџго отвџру спускáїн сьн жџўтїї і пахўшчїї нїбї дїм — вїн сам нї знаў, шчо тотџ їн — і так на часткї подїлїў сьн ў повїтїу і нãт каждџго гџлову їндїá чáсьть відьдїлєна спустїла сьн і ў каждџго ўвїшлã, по чїм усї, шчо там бїлї, попáдали на облїчє своїї і чєсьть Бџгу склãдáлї за пџкарнї небєснїї, котрїї шчџдєннџ дїстáвáлї. І вїн тотџ самє учїнїў, бо буў насичєнїї тїм пџкарнџм небєснїм, хоць ў кїлї буў. По тїм ўсїм поўстáвáлї і зноў молїлї сьн Бџгу їак ўперєд. І прїхџдїт стáрїц до нєго і кáжнї їїмў: Чáс тобї звїтцã вїхџдїтї! — А вїн ўшаў стáрцьвнї до нїг і почáў плáкãтї і прџсїтї їїгџ, шчџбн с так шчáсьлївџго мїсьцьн їїгџ нн вїводїў. — Стáрїц му вїтнџвїў: Тн тн ў кїлї на зáўшн зїстáтн нн мџжнш; грїх твїї спџкўтувãнїї чїрїс шчїрн здїхãвїїн до Гџспџдã Бџгã і за попрáву, котрўс постановїў ў своїїм сумлїньу. Вїдьбіў їнс мўкн, шчо сьн називáїут чїстїлїшчн; тнпєр вїднш мїсцн жїтїї шчáсьлївџго, шчо сьн називáїн пєршїї стўпїнї лáскн бџжџї длã лїдїїї прїгџтџвџлєнїї, по смїртї тїлã на вїчнїсьть. Алї тобї Бог обїãвїў, абїс оглїдãў ў кїлї длã попрáвн жїтїї твџгџ і їїншнх лїдїїї, котрїм ознãїлїш, їак сьн повєрїшнш на мїсцн дџчєснџстї. І до грїхá бїльшн нн повїртáї і лїдїнн ознãїлї, шчџс вїдьбіў кáру за грїх і вїчнў лáску бџжџ длã спџкўтувãннх грїхїў лїдїнн прїгџтџвџлєнў. І хўткџ спїшн тоў дрџгџџ, кудáс їшоў, бо прїхџдїт тоїї

час, шчо ту доўши б́ути ни м́ожш. — І отвориў му старіц б́раму і він с плач́ем в вилікнн і жильом виступити м́усьіў. Б́рама снн замкн́ла, а він ў хв́іли дыстаў снн ч́ірис тут́у цылу́ околн́ццу, де му снн об́наўльн́лн м́уки ў чнстн́лншчн аж до йаскн́нн, а нн́чоѓо ўже страшн́оѓо нн внды́ў. І чарнз йаскн́нью х́утко прнрнйш́оў і внтко му снн б́уло. Прнрнш́оў наза́д на с́ей сьв́іт п́іт тут́у гор́у, кльакн́ўў на коды́на і д́якуваў Б́огу шчнрнм с́ерцнм за т́оїн, шчо му Бог допом́г грн́ха снн слуќутуватн і ў кн́льн л́аску б́ожу зоб́ачнтн. І жнў шче кн́лькан́ацьнть л́йт, нн́чнм снн нн трудн́їў, лнше опов́даньом внды́кн́ў сьв́оїх і напомн́наньом л́юдн́й, шчоб́ї грн́хн́ў унќалн і заслуж́нлн соб́ї на л́аску б́ожу, шчо найсолотш́а, наймн́лнйш́а на́до ўсьо доч́есне жнтьн, амн́н.

Зап. в лнпнн, 1902, в Пужннках, Бучацьоѓо пов. від О. Рововсьоѓо.

262. Юоли буде юонець сьв́іта?

Здн́бала снн жн́нка ж жн́нкоў ту ў Пужннках, — йндн́на назн́вала снн Станн́сл́авска, а др́уга Боска, — с́его тн́жннн, та́й ќажн до н́її: Ќумо! Вн чу́лн, шчо снн ў Рн́мн ст́ало? — Та ќажн до н́її: Шчо? — Тамт́оѓо тн́жннн ќесонде в́нтраўн́їў ў Рн́мн, а до н́его пром́овн́ў Іс́ус Хрн́стос в в́іутара. Ќажн так: Скаж́ї ќесонда́ам і роспн́шн́ ў ѓаантах, шчо йа тоб́ї каза́ў, шчо йак снн л́ўдн нн попр́аўн́ут, то буд́е скн́нчнннн до д́есьт л́йт, бо йн б́лншн ннпр́авн́дннх, йак пр́авн́дннх. — Так вона́ каза́ла, жн йн ў ѓаантн.

Зап. в лнпнню, 1902, в Пужннках, Бучацьоѓо пов. від Я. Махновсьоѓо.

263. Д́їтн прн кн́нцн сьв́іта.

Ќажут, жн прн кн́нцн́ сьв́іта мал́н д́ьтн в́нйдут на пр́отнв тат́ів та мам́ів сь сьв́чќамн. За котр́ннн р́одн́чамн б́удн б́лншн сьв́чоќ, то б́удут б́лншн заслуж́ннн.

Зап. в Будзано́вн, Теробовельсьоѓо пов. від Снрватќн, О. Дервн́янка.

264. Ѓрншнннн прн кн́нцн сьв́іта.

Йак буд́е скн́нчннн сьв́іта, то ан́ьолн затр́уб́лнть на вс́ї шт́нрн бокн і л́удн поф́стайут. І кожда душа б́удн внртатн до своѓо ты́ла. А зл́н душ́ї будут каза́лн:

Хоць, хоць, сьмьндзвонци цьало,
Тись мньи завши до гжику побудзало.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від Кучиривої Гаусї О. Дервянка.

265. Жиди при кінци сьвіта.

Йак прійди конец сьвіта, то по йидным боцьи будут стойали Жиди с кобасами, півом, горівков, а на другім боцьи буди вогонь. Потому старший сьи запитайи, де хто хочи йти, ци до Жидів, ци в вогонь. Кто піди до Жидів, то вістани сьи ф пеклы, а хто піди в вогонь, — то ни буди вогонь, то так сьи буди здавало — то вістани в небі.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від Сирватки О. Дервянка.

266. Антихрист при кінци сьвіта.

При кінци сьвіта покажи сьи Анцихрист і буди лятати ф повітьу. А люди будут си мшлвли, жи то сьвитий і будут сьи до него молити і кланьити. Потому Анцихрист фпади на землю і розильийи сьи на мазьу. По одному пофпадайт гвйазди і сонци і цыла змльи спалит сьи на попіл, а потому йак сьи вірви вітир, тай розвіийи той попіл.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від Сирватки О. Дервянка.

267. Що буде при кінци сьвіта?

На землі жиють ріжні люди і народи; простий люд каже, що язиків ріжних є 77, а народів 99. При кінці сьвіта буде оден парід і один язик. Тоді зійде на землю Анцихрист, межи людьми буде голод і спрага, бо ані хліб не зародить ся і жерела всі повисихають. Анцихрист буде ходити помежи хати та частувати людий хлібом і водою. Але се буде не хліб, ані вода, лише каміне і смола. При кінці сьвіта земля запалить ся і згорить ціла, спалахкотить небо з сонцем, місяцем і звїздани.

Зоря, 1896, ст. 53; Земля в людвий вірі, Д. Лепкого.

Паралелі: Ястребовъ, Матеріалы, ст. 135. — Чубинський, Труды, I, ст. 221.

268. Чи варта чекати кінця світа?

Ни дай, Божиньку, дочивати скінчиный світа! А тогді льўди будут та́кой жити. То тогди так дасьць Панбі́х, жи всі ріки і зру́ддя в́сохнут і льўди бу́дут д́ужи вмирати віт спра́ги. Тогді з́явїт сьн сьвїтїй Мі́хал і злий дух. Сьвїтїй Мі́хал бу́ди мав в зба́нку ростоплину смо́лу, а злий дух во́ду. І хто си шче ви́бира: Ї́ак смо́лу, то пі́ди до не́ба, а ї́ак во́ду, то до пе́кла.

Зап. в Будванові, Теробовельського пов. від Сирватки О. Деревянка.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія, ст. 109—110. — Fedorowski, Lud bialoruski. T. I, ст. 15, ч. 38. — Kolberg, Krakowskie. T. III, ст. 27. — Wisła. T. IV, ст. 104.

269. Признаки кінця світа.

...А як має бути кінець світа, то будут такі знаки: Сім літ дожджу не буде і буде ворогувати цар на царя, брат на брата, отець на сина, син на вітця і всі люде зненавидять ся. Тогди чорт буде зіпятий з ланца, що на нім стоїт припятий від початку світа. А як буде зіпятий, тогди возьме терновий вінець на голову, ребра собі прібе і буде казати, що він Господь Бог. А Ілія пророк — він не вширав на земли, бо єго на огнистій колісници взято на небо — то при кінци світа він прийде на сей сьвіт уширати і буде ходити всюди по сьвітї і буде людий навчати і буде казати: Дайте ся на муку, а не дайте ся на підмову, бо то злий дух, бо то чорт буде їздити, абисте ся не дали на підмову! А той чорт буде возити с собов во́ду, але то не буде вода, а тільки з великодної пятниці зола: Хто в великодну пятницю волит шнате, то тоту зо́лу чорт збирає і ховає, щоби було при кінци світа чим людий постн. Хто ся тої води напе, того чорт запише собі, а хто не схоче пити, того верже у такий зелізаный пецок, що в нім страшний огонь горит. Але той огонь не буде печи, то так тільки чорт буде страшити людий, жеби му ся всі люде підписали.

По тім усім такий ся випасє віл, же він сїм гір трави випасє, а сїм рік води випивє. А як той віл згине, то шкіра з нього буде мати сїм миль довготи і сїм миль широкости. То тогди чорт скаже сьвятого Ілію влупати і тоту шкіру простерти і на ті шкірі будут сьвятому Ілії голову стнати, а то тому, бо чорт знає, що як сьвятого Ілії хоць єдна капка керви на землю капне, то земля ся запалит. Але як йому зіпнут голову, то єдна капка тої керви бризне аж за сїм миль, упаде

на землю і відси земля зачне горіти і згорит каміне, дерево і гори, все згорит і ціла земля перегорит на попіл. Потому повіє вітер і зрівнають ся гори з долинами. Тодги затрубят ангели в труби і кождий мертвий буде вставати на страшний суд. Прийде Господь Бог судити і буде казати: Станьте ви праведники по правици, а ви грішники по лівици! — І вии будут ся видіти і пізнають, котрий грішний, котрий праведний. І скаже потім Господь Бог: Ідіт ви, праведники, до вітця шого, там маєте царство насльїдувати, а ви, грішники, йдіте ви в огонь проклятий, там будете мати страх і скрежет зуба. Був єи голодний, не накормилсте мене, був єи прагнушчий, не напоєлисте мене, був єи наг і не приодїлисте мене! — А вии скажут: Ми тебе, Боже, не видїли! — А не видїлисте мене, то сте видїли ближнього свого! — А ще по тїм усїм свята Покрова шне ризу від початку свїта до самого кінця свїта. І вна з того єи шне, що хто дає до церкви яке будь убране або бідному одїж, а вна з того шне ризу. То тодги, як Господь Бог скаже тим грішникам іти до пекла, то вна тих грішників накрїє тов ризов. То ті, що будут накриті тов ризов, то ще будут спасені, а лиш ті, що на них тої ризи не встане, підут у вічну погибіль.

Житє і Слово, 1894, I, ст. 145—146. Початок сеї легенди „Про початок свїта“ пропусаю, бо маю повнійші варіанти.

270. Про свв. Ілію.

Йак ужé Ілій святїй маў піти на небеса́, дльа́того, жи Ілій по-їхаў на небо, ни умираў, бо він шче зійде на тот свїт, йак будé ко-вєць свїту, будé сьа з злым бр́ати на б́увалові ськірі. І злий йак го прїбїи і кроў піде на зємљу кóрос тоту́ дь́рку, де будé дь́рка, де вугарь быў, і шит сьа цїла зємля́ і б́уде горіти. І перегоріт гет і Бог даст вітер і здуїи пóрох тот у йидну́ долину, і б́удут д́уші йти, і ќужда сьа ўтре ў тот пóрох і ст́ане ў ть́лбі ўсьо на суд у трийцьать і три рóкіў, так йак Ісус Христóс умираў на хресьтї. Али йа дóбри не знайу тóго і не выгадаў сам, а́лим чуў так.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грици Омїщана Терлецького.

271. Запродажє людий злому і кóнець свїта.

Йак Адам и Йива жили ў раї, то сотана скусила їх до блудства и ўни вінєць ни дотримали. Тодги Госпїть Бог вигнаў их з раю, шоби

потавали в спид. А на земни біда ходила за ними в сьлїд, шоби зробила на своїм. Тай на земни учинила си перша дитина, а біда хотїла видобрати їльи себе всїй плид людскїй, тай викрала цю дитину.

Тогди, в тот чьис, ни сьвітили сьвітла в ночі при дитині і біда підмінила. Ўзьїла дитину цю собі в одноў головоў, а підмінила з сіма головами. Від цего чьису, докиў шьи дитина ни ршьїна, то вже люди в'одно сьвітьи сьвітло, тай ни держьи доўго ниршьїного, бо ни всокотили би або ни ўсе сьвітило мож ўдержити, а йик би, ни дай Боже вгасло, а ни йи сьвічки, сирнику, тай пропала би душа пусто дурно.

Тота дитина дуже гірко ссала. Сим головиў так ї нуждали, шо аж кроў чурїла, йик вужі ссали, бо то були покуси. Вин в'одно до них приходить. Йїва скаржила си Адамови, шо ни годна тому терпїти, бо приходило си ўмерати. Сотана приходила и казала, шо цему порадит, йик му запишут си із своим плодом, йик ўробльи контракт и вин зробит з сімох одну но голову. Адам ни хотїў на це пристати, но йик зачяла перед ним Йїва плакати, то мусїв.

Тепер жи, йик они стали до того контракту, то Адам підписаў си, а сотана кажет: Цесе письмо ни может вїхто скасувати, хїба такїй, шоби си народиў, ўмер і оскрес, тогди цес контракт ниважнїй. Цесе письмо понїс вин ў море и під таку плиту поклаў велику, шо там йи. Вин, сатана-Ирод ни гадаў, шо такїй си найдет, народит си, ўмрет, і оскреснет, тай викупит рид и плид ўсїй людскїй. То письмо стояло штири тисїч лїт ў мори. За той чьис ўсїй народ, йїшоў до аду, ци грїшний буў, ци нї.

Аж Христос си народиў, ўмер и оскрес, пишоў до ада и випустиў ўсїх там, шо були до неба. Тогди сотана-Ирод зарїдаў, шо аж пекло-ад вадрижили, мало си ни розсїў з жилю за тильки народом, шо стратиў.

А Христос кажет: Ни ридай, сатано-Ироди, твое пекло будет у послїдним веремю, наймудрийшими людьми, панами, виїтами, тими гоноривими, шо си величают над мїру, довершене в ўверх. — А йик то си станет?

При кїнци сьвіта, сим рокїў ни будет жадного плоду, ни межи людьми, ни межи маржиноў, ни межи збїжом, хлїбом, ни пашї, будет годод ужеснїй. В тот чьис вин (сотана) будет випущений и будет сьвітом ходити и питати людїй: Хто си минї підпише, то ни не бїдувати, мет мати хлїб, їсти, пити, курити. Ўсі земні тогди перейдет. Ў такїй бїлї, богато йїму підпишет си и так мет мати повне пекло до верха, шо пукати будет. Але будут дес и такї, шо будут мерги, а йїму ни запишут си, ни підпишут си.

Але на небесах йи ши сьвїятїй Илїя з тїлом и душеў, на облаках, шо громом орудуйнт.

Тепер шьє їи такий виў, буйвол, дес на котрісь полонинї пасет тепер, ни знаю на котрий.

Перед страшним судом, Илія зійдет з небес и маюг си з Иродом-сатаноў спраўати, перед судом божим.

Илія заріжет того вола, а на йнго шкирі будут си бороти. Ирод-сатана побідит Илію, шо вбїит го на тий шкирі. Тогда кров з Илії почурит по тий шкирі. А шкира та велика, бо вил вид віка пасет но сам на одній полонинї. — Шкирі міри нима.

Кроў Илії праведна така, шо вид неї зєнньє имет си. Кроў трафит на вугрик, шо їи на шкирах, и кріз той вугрик почурит на зємню. А шо то кроў праведна, то ўса зємня вид неї имет си и згорит на сїм латрів¹⁾, бо так за тоўсто грїхами запорошена, грїхом з'осквернена.

Їик згорит, тогда стане спуза за сїм латріў тоўста, за груба верства.

Типер їи такі сии витриў, шо шьє ни вїїили, аж тогда знимут си, звїют си, дужи бура вилика и звїют ті спузи на Сафатову долину.

Їик Сус Христос тогда зійдет на су зємнью и свои духом дунет на цу спузу, то з цєм спузи станет народ всий, шо буў на зємни докнїй Христос ни ўмер. — Бо ті вси, до штири тисїчі лїт, шо були в адї, ті вже свою муку відбули, на судї ни будут. С тих спузїў, станут з ті-лами и душами по ті, шо по Христї померли.

Всїй нарїд станет до ладу, всїй народ познасть свий грїх, и станут одні на право, другї на лїво, їик вівці на струнцї з козами. Нї-їнкої говїрки тогда ни будет, грїшні заставати мут свої очї від Христа свїтлости. Нїяких бесїд ни будет, бо кожний мет знати свою вину, свий грїх. Конец. — Илія, їик помрет на шкурї, то підет до царства.

Зап. 1902, в Головах, Косівського пов. від Леся Шиярика Л. Гарматїй.

¹⁾ 14 метрів.

VII.

Моралізаційні і філософські легенди.

272. Божі слова. А.

Йиден чоловік вітказував на ксьондаа. А той ксьондз був пийак. Кажі: Йак йнго наука можи бути правдива, коли він пийак. — Али йидного разу вийшов він ф поли. Дивить сьи, а звіткись така чистенька вода плине, жи він шче такойі в житю ни видыв. Він хтьів сьи приконати, вітки вона плине, де йі зьрўдло. І він ішов, аш здібав на дорозы здóхлого пса. А то с під нёго так тикла водá. Він сьи здивував і стоїт. І чуїи голос: „Видиш, той здохлий пес, то ксьонц, а та вода, то слово божи. Хоць ксьонц здóхлий пес, али йнго слова, то слова правдиві, то чиста вода“.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від Кучиривої Ганусі О. Деревянка.

273. Божі слова. Б.

Йедён хлоп зненáвидыў дўжи ксьондаа. І йак ксьонц пішоў до цёркви вітпраўйїти ў ведыльбу, а хлоп не хтыў йти ксьондазовой навуки слўхати, але пішоў на поле, шчобі опгльїнути свойё поле, йак котрэ абїжё выгльїдаїё. І схотыў дўжё водї. А такі без йёго поле бїгла боровдóў водá. А він лых тай тоїї водї напїў сьи і ўподобаў си, шчо дўжё фáйна водá. І йшоў тим потычкóм аж до кернїцы, бо му дїўно бўло, шчо на йёго по́ли ныгди не бўло водї. І приходит ў конёц, а там лежїў здохлий паскудний пес, а йёму с пїска така здорóва і чїста водá бїгла. І показáў му сьи а́нгел і йёму расповїў, жё хóтьби і ксьондз буў такойі йак той пес, то йёго навуки трéба слўхати, бо хоць ксьондз грїшний, то в йёго пїска бóжі молитви так вихóдьи чїсьты, йак с то́го пса тотá водá.

Зап. в цвѣтнї, 1897 р. в Пужнїках, Бучацького пов. від Тимка Грãнїшыного.

274. В чому лежить правдива побожність? А.

Так быў індэн парубок молодый, а йакось маў Бóга ў сэрци і мóвiт: Не бóду йа ту грiшiтн ў селы, iдó дадé ў лыс! Али ни знаў сьа молiтн, ни пацьвру, ни нич, тьiлько си ўзьаў ў гóлову скакати чéрес фóсу. Шчо скóчит на пéрет: То, Бóже, тоби. Шчо ў зад: То мнiны. I так фурт скаче. Али прiйшлó велiке сьвато, Велiкдень i вьiйшоў отéць: Ходи, сьiну, доиў, бо ганьба тоби ту быти ў такé сьвато велiке. Та пiдеш до цéрквы. — Вин iдé, льóди йдут лаўкоу чéрез вóду до цéрквы, а вин водóу i не iмат го сьа нич вода ньiг. I вин ў цéркви стоiят собi, ўсьо вiдiт. Али чорт, пек му, маiн ськiру сь цьiлóго волá i гет списаў ськiру, шчо льóди то бэсьидуут, то сьа сьмiют — i ўже не стаиь му де дописати i ўзьаў си у зóбы i натьгат. Али вин вiдiт дóбре тот, шчо стоiят. Таi пéрднуў тот злiй. А тот сьа засьмiяў с тóго. I записаў вин i йогó. Iдé вiттам, iдé чéрез вóду, ўже му сьа подошвы ў вóду мачаьут. I вин сьа забраў i пiшоў ў лыс i далы си там провiднў сьвiй гiшэфт.

Зап. в люти, 1899 р., у Мшавци, Старосамбiрського пов. вiд Грiца Олiщана Терлецького.

275. Молитва дикого человека. Б.

Йодэн чоловiк переступаў бэс потóчок. Йак ступиў на лыво то казаў: То тоби Боже; а йак ступиў на право, то казаў: То мeнi Боже. Надйiхаў ксьондз: Шчо ти рóбиш чоловiчэ?

Мóльбу сьи Бóгу.

А чомó сьи не молиш молiтвами, алé так?

Кáжэ: Бо йа не ўмiйу.

Ходи, йа тьи наўчó. I ўчиў йегó молiтвиў бóжих. I сьiў на óкрент i пойiхаў мóрима далы ксьондз. А дикий чоловiк йегó здоганьйе, пóверх водi бiжiт, кáжэ: Чекáй, ксьёнжэ, бо йа забóу. (Трэба казати: Чекáйтэ, ксьёнжэ. Ну, то ўсьо йедно).

Кáжэ: Вернi сьи, вернi, ти шчiсливiшчий йак йа, бо ти йдеш пóверх водi. Йди до цéрквы.

А йак прiйшоў дикий чоловiк до цéрквы, ксьондз вiтпраўнiў службу бóжу. Бóло багато агромадженого нáроду. I вiдыў дикий чоловiк, йак писаў ангел коло вiўтара, а чорт писаў за двермi ў кúтику. Ангел писаў на папэри, а чорт писаў на волóви шкiри. Ангел писаў, котри сьи Бóгу молили i вiддыхали щiри до Бóга, а чорт писаў, котри дрiмали

і сьміяли сьм і йєнчі ради мали ў своїх ўчінках. І а́нгел списа́ў на папєри ма́ло шчо, а чортяк списа́ў волóву шкіру, жє не б́уло де йігло́у дзьобну́ти. А дикі́й чолов́ік сьм с то́го засьмія́ў, а́лє ўже го не б́уло де записати́. А він (чорт) волóву шкіру накігну́ў зубами́ і записа́ў го на самім кінці́. А йак д́ікий чолов́ік виходи́ў с цє́ркви і говори́ў сам до сєбє́: Лышє́ би то б́уло, шчо ў йакі́й релі́гійі чолов́ік сьм ўроди́ў, аб́і ў такі́ бу́ў і ўмира́ў, бо бу́ў би менчє́ согріши́ў.

Зап. в с́ічни, 1897, в Пу́жниках, Бу́чацького пов. від Тимка Грини́шиного.

Паралелі́: Pauli, Schimpf und Ernst. Ст. 209, ч. 332 і 333. (Там вказана́ також лі́тература предмє́та). — Житє́ і Слово́, 1894, кн. VI, ст. 349—350, ч. 20—21. — Zbiór wiad. Т. XVIII, 2, ст. 485. — Драгоманов, Малор. преданія́, ст. 140—143, ч. 34—35. — Гринченко, Этногр. Матеріалы́. Т. I, ст. 74—74. Т. II. Ст. 152—154. — Основа, 1862, кн. V, ст. 79. — Этногр. Обзорє́ніє, 1890, кн. 2: Ивановъ́, Легенда́ о краткой, но искрє́нней молитв́ї. — Кієв. Старина, 1884, кн. IX, ст. 174: Васильєвъ́, Великі́й грѣ́шникъ́. — Шейнъ́, Матеріалы́. Т. II, ст. 373—376. — Добровольскій́, Смоленскій́ этногр. сборникъ́. Т. I, ст. 318. — Kolberg, Krakowskie. Т. III, ст. 143—144.

276. Бог не погубить чоловіка.

Быў йидє́н пан і наў́ два хлопці́. І в́ыворожили му́ ворожі́лї, ци́ шчось, жи́ йіх заб́и́и грі́м. Али́ він соб́і в́ыму́роваў́ такі́й грі́б у землі́, шчось на двіста́ сьа́гіў́ і мо́вит, там ў́же зна́йи ў́ котр́ий час: Там йі́х за́мкну. Али́ вони́ бы́ли трóхы ў́чєні́ тоты́ хлопці́. Приві́ў йі́х там: Іды́т тамкова́ ў́ зє́млю, там вас за́мкну. — Али́ вони́ то́го ни́ сл́ўхали, ай́ гада́йут соб́і: Бох́ йидє́н і ў́севид́учий́ йаќ нам суди́ў, то́ нас бы́ й там грі́м поб́иў́; а йаќ ны́т, то́ й ту́ нас не заб́и́и! — І ста́ли си́ кни́жкы́ читати́; захжа́рило́ сьа́, почалó́ гримі́ти і нич́ ним сьа́ не ста́ло. І мо́вит: В́идиш, жи́ Бох́ йаќ бы́ў хоты́ў, то́ бы́ў нас бóрше поб́иў́ там, йаќ ту. Али́ Бо́гу в́ірити́ і Бох́ чолов́іка́ нигдє́ не зѓубит.

Зап. в лю́тім, 1899 р. у Мшанци́, Старосамб́ірського пов. від Гри́ця Олі́щака Терецького́.

Паралелі́: Романовъ́, Бѣ́лор. Сборникъ́. Т. IV, ст. 158—159.

277. Призначене.

Йидного́ разу́ прийшов́ подорожний́ на́-ніч просити́ сьм. Али́ ни́х ф́ ті хаты́ ночувати́, бо сьм́ жінка́ з дити́нов росходи́ла. Тє́й то́й

господар кажи : „Йдѣт собі на вобісьть, тай там будети на віску почувати“.

Лижит він, лижит, приходит шось на вобісьцьи і вогорит — так йиден до другого. Тей кажи :

— А шчо, кажи, йи вже?

Кажи : Ньи, нима шче!

Ов, кажи, шкода!... добра година. — І пішоў собі йиден, а йиден сьи лишив. Приходит знов другий рас.

— А, шчо, кажи, вже йи?

— Нима!

Знов кажи :

— Ов, добра година... шкода.

Приходит потому знов третій рас, тай сьи питаи :

— А шчо, кажи, йи?

Кажи : Йи вже — кажи : Хлопиц сьи народив.

— Ей коли, кажи, кипска година дльа тих родичів : Бо, кажи, ту йи кирниця за ворітьми, тей той хлопиц йак буде мав дванайцьить лѣт, тей ф ті кирници сьи фтопит. Тей буде смуток дльа тих родичів, бо то буди дужи йїх потыха вилика. Буди рѣсла.

А той подорожний весьо тойи слухайи, шчо собі тїї душі вогорили. Али фстав рано, приходит до хати. В хаты сьи тышут.

— Ото, паньи, Памбіх нам дав з вашим приходом сына.

Він там повийнчував. Али ни майи сьи часу дальі забавити, бо йиму сьи вже траба забирати від них. Тей кажи :

— Вововім вам, шчо йа сѣї noci чув.

Росповів він йїм весьо, шчо він чув. Йак вони собі вогорили, шо той хлопиц ни буди жив но дванайцьить лѣт. На дванайцьитим він сьи ф ті кирници фтопит, шо за ворітьми. А вони трохи вірут, трохи ни вірут.

Так той хлопчик росте, ходит до школи, так сьи добри вчит. Такий дужи роумний, так вони сьи тышут ним, жи страх. Е, прийшло водинайцьить лѣт минуло. Так вони сьи радѣт :

— Чось наш хлопиц нѣц — но до тойї кирницї заглядаи, тей заглядаи. Може то й бути правда, шо нам той подорожний вогорив. Возьмім ми тей туйу кирницю забиймо дошками і най стойт цѣлий рік. Най сьи той рік мине, а потому ми йї відібиймо знов.

Взьмили, забили дошками. Стойт кирниця вже забита.

— Е, вже він сьи ни фтопит ф ті кирници!

Прийшов хлопиц зі школи, повобідав. Пішов на тїї дошки. Так збиткуи, так гульайи... йак траснув назадгусь — забив сьи на смерть. Тогда тато, мама прибігают; сусьідів сьи назбігало; припровадили

доктора. Вже нима ратунку, вже такої нживий. Хоць кярницья забита була — ни фтопив сьи, на тїм самїм місци на смерть забив сьи. Такої йнго та година ни минула.

Зап. 1902, в Будзановї, Теробовельського пов. від Ганї Фелїцкої (Кучерявої Ганусї) О. Дервянка.

278. Чудесні пси.

Маў чоловік двойн дьтїй і трафіу сьа, пек му, злий і він продаў, хлопця і дьўча. І не тышит сьа тым дьтїєм чоловік. Підрослі ўже дьтїи більші, ўже зрозумїли, приходит тот час, жи ўже злий маїи йїх узьати, али дьтїи мўйят: Чому вы сьа нам, тагу, не тышите? — Ба, небожата, бо йа вас продаў злomu, заўтра вас маїи ўзьати. — А ўни повідаїут: Мы йдемо си даде ў сьвіт. — І были три дорóгы і ўни пішли середноў. Злий прийшоў за дьтїий: Дес дьў? — Пішли десь ў сьвіт. — Котроў дорóгоў. — Горїшноў. — Він побїх, нема. Мовит: Непраўда. — То може пішли долышноў. — Він бігаї долышноў. Не догонїў, нема. Іде середноў, а ўни найшли, тоты дьтїи, двї чорны кóсти і вымовили кóло тых кóстий пїать раз Отченаш і пїать раз Богорóдїце Дьїво і зробїли сьа с того два пси. А то не были пси, тылько йангелы заклїаты. Посїдали на тоты пси і ўтычут. Али злий доганьят, а пес мовит: Йи ў правїм вўсы ў мене клубїа, верзь і цыкаїмо далы. — Він йак верг, зробїла сьа скльанна горá, тоты цыкаї. Перетёр злий гору, доганьят. Мовит пес зноў: Йа маїу ў лывїм вўсы грéбїнь; верзь і цыкаї. Він верг, такїй сьа лыс зробїу і пок тот злий лыс перетёр, вони ўтекли і переплыли на псых за мóре. І там си ўже жиїли. Дьўчина підбїла ўже велика, а тот злий, йакось там перейшоў і мовит до тої дьўкы: Мы бы сьа двойн поженїли, айбо обїу сьа тых псыў брãтовых. — А вона повідат до ньóго: Ба та шчо ж бы робїти, йа бы йнго даїак стрãтила, та йак? — А тот злий повідат до нїї: Зробї сьа хóроў і будеш мовити йнїу: Десь там йи такїй шлын, жи йи дванайцїть кáменїй; жебыс в за кўждого кáменья принїс ми мукї, быи зьїла воглянча і быи подужала. Він пішоў і ўзяў мукї в за кўждого кáменья, а там у тым шлынї усьó злы были і йнго вїттам вїпустили, а пси заперли. І тот принїс мукї і спїк йи воглянча і ўна подужала. Али тот злий с сестроў му йиш тогды не бойт го сьа. І ўна мовит злomu: Возьмї і відотнї гóлову му! Ныбы брату. — А злий мовит: Е, тат йа го сьа не обїу, ходыш ў лыс, там погўльамо мы двойн, а йнго спалў на вогнї. — Наклаў тэнього вогня злий, а тóму йи брãту мовит: Носї дрїва, абї вогня нагорїла тэньга кўпа. — Тот носит

дрива, ай йангіў кліче : Сырэ носі, гнеть псы ко́ло тебе тво́йі. У́же восьме́ры двє́рі вы́кыршилі. — Тот но́сит сы́рі дрива, а злы́й йак по-дўйи, так горі́т, жи аж до не́ба. А ўна повіда́т злому : Не пыта́й, хыба́ верьє́ ў вогє́нь, бо він тьа шче да́йак зра́дѣт. — Шче ма́йу час, ньяй нагорі́т льпше. А ти́ часо́м псы надбі́гли, йак злòго імїлі і розы́рвали. А він ты́ дыўчыны́ відрубáў го́лову, а сам то не зня́йу, де сьа дыў. А псы йа́нгелами былі ; він йіх вы́бавиў і пішли до не́ба.

Зап. в марті, 1899, у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Се оповіданє зложено властиво з двох казочних тем : 1) З казки про запис дитини злому духови ; 2) З казки про невдячну сестру (матір), що стараєть ся задля любаса позбути ся всякими способами брата (сина). Чудесний елемент, взятий з духовної царини (ангели), каже його зачислити до легенд.

279. Записана чортрови. А.

Оден чоловік мав дівчину Касю. Той чоловік записав душу теї дівчини чортрови. Раз в вечер прийшов чорт по Касину душу і затаракхав до дверей. Кася ішла відчиняти двері, вмочила пальці в сьвячену воду і відчинила двері, але нікого не було. Прийшла до хати і каже : Нема нікого. Батько сказав : Лягай спати. На другий день пішла Кася на панське. Прийшов чорт і каже до батька : Спряч ту воду, бо я через ню не міг взяти Касиної душі. Батько спрятав воду, а Кася в вечер як прийшла з панського, питала ся, де батько воду спрятав. Батько сказав : Баняк розбив ся і вода виляла ся. В ночи прийшов знов чорт по Касину душу і знов застукав до дверей. Кася йшла відчиняти двері і вмочила пальці в воду, що стояла в горшку. Кася відчинила двері, але нікого не було. Батькови зачав чорт відгрозувати ся і страшити, що єго самого возьме. Батько пішов з Касею до ліса, повідрубував єї руки, щоби не мала що вмочити в воді, і там мав вже її чорт взяти. Кася пішла до ріки, обмывла руку в воді і там побачила якогось хлопа. То був Ісус Христос. Він дав Касі ключі і сказав : Іди до царства небесного.

Зап. 1895, в Половім, Камянецького пов. від Манарка Батенька, Яків Миколаевич.

280. Записана чортови. Б.

В однім селі жив мельник і мав дочку Касю. Небавом умер єї батько, а потім і мати. Дівчина була побожна і працьовита. Чорт хотів купити душу Касї і дав мельникови за ню мішок дукатів. Мельник сказав чортови, щоби він прийшов о півночи, запукав до дверей, він післе Касю відчиняти єму, а чорт возьме єї. Кася о тім ніц не знала. Вечером прийшла з роботи, повечерала і лягла спати. О півночи прийшов чорт, запукав до дверей, а мельник післав єї двері відчинити. Коли йшла, то вночила пальці в сьвячену воду і перехрестила ся, — відчинила, але нікого не було. Вернула ся і лягла спати. Рапо знов Кася пішла на роботу, а мельник зістав в дома. В день прийшов чорт і сказав, щоби вилав воду з хрестильниці на гній, а хрестильницю розбив. Мельник так зробив. В вечер прийшла Кася з роботи, з'їла кавалок хліба і лягла спати. О півночи запукало щось, а она пішла відчинити. Як йшла, то перехрестила ся, відчинила двері, але нікого не було і она пішла спати. В день прилетів розгніваний чорт і сказав: Як ти нинї не врубаєш єї рук по самі лікті, то я тобі голову вірву. Мельник завів Касю до ліса, повідрубував єї руки по самі лікті, а сам, щоби єго там хто не побачив, кинув сокиру і втік до дому. В лісі збирала якась старушка гриби, она прийшла до Касї, обязла єї руки і казала йти в сьвіт. Коли йшла, то здибала сивого старця, що сидів при студні. Кася прийшла до него і сказала: Слава Ісусу Христу. Дід запитав, де она йде така заюшана. Кася оповїла єму все. Дід казав єї вложити праву руку в студню, она вложила і рука єї назад приросла. Кася вложила і другу руку в студню і стала цілком здорова. Втішила ся дівчина, подякувала старцеві і просила, щоб єї сказав, де має йти. Дід дав єї ключі і казав йти просто дорогою, там буде замок, щоби єго відчинила і він вже буде єї. Казав также прийняти слуг, котрі там прийдуть. На відходнім сказав: Моли ся, а чорт тобі ніц не зробить. І зараз сам зник, бо то був Ісус Христос. Одного разу в тім лісі, де був Касин замок, полював королевич, прийшов до замку і так собі сподобав Касю, що з нею оженив ся. Чорт розгнівав ся на мельника за те, прилетів до него, відірвав єму голову, а душу взяв до некла.

Зап. в марті 1895 р. в Половім, Кам'янецького пов. від Миколи Гриньоха Янів Миколаєвич.

281. Дівка скуска.

То був єден пустельник і мав сина, що з ним разом від маленької дитини жив у лісах. Виріс той хлопець ладний, а нічого не знав о сьвітї. Далі вже як му стало двацїть лїт, зачєв напирати на тата: Ходїм, тату, подивити сї, що там за лїсом, тай ходїм! — Не хотїв старий, не хотїв, далї що робити, зїбрали сї оба тай пішли. Вийшли вни з лїса, приходєт до села, а там на вкрай села кузьнї стот. Увїшли вни до тої кузьнї, людий повно, коваль робит. То тому хлопцєви дуже сї подобало, як коваль велїзо кує, тай каже: Тату, ану й я стрїбую! — Добре, синоньку, стрїбуй! — Пішов той хлопець до горна, а там велїзо розпечєне в огни лежєло. Він не питає, берє тото велїзо голов руков, мєчє на ковадло тай кує. Всї людє аж зарєвіли з диву, а старий швидко хлопцє взєв тай пішли далї. Йдуть о́ни сєлом, аж там молода дївчина по воду йде. Тай хлопець дивит сї на ню, дивит, що то, щє такогє не видїв. Тай питає сї: Тату, а то що таке? — То, синоньку, скуска! — каже старий. — Ей, тату, як би нам у лїсї таку скуску мати! — Ну, як старий тото почув, вже му стало за досить вандрувати по сьвітї. — Ходїм — каже — синоньку, назад у лїс! — Прийшли до тої кузьнї, знов уступили, а старий каже до сина: Ану, синоньку, йди щє троха покуй! — Пішов той хлопець — еге! Як хопив голов руков розпечєне велїзо, як не крикне: Йой, тату, та бо то печє! Вся рука струпом стала! — А видиш, синоньку, — каже старий — що значит скуска. Ти лиш раз на неї подивив сї, тай ужє твоєї сили не стало. А щож би то було, як би ти довше пожив на сьвітї! — Тай з тим уни сї забрали тай пішли знов у лїсї і вже молодогє не кортїло бїльше в сьвіт меже людий.

Жьтє і Слово, 1894, кн. 2, ст. 186—187.

Паралєлі: Грінчєнко, Етногр. Мат. Т. II, ст. 150—151.

282. Яє чорт скусив аскєта.

Пїслав Андїхрист чорта на земљу по душу. А чорт залїє на якєсь весїльї. Там була чарївниця і пїзнала чорта і мислит сї: „Йа вобвїжу йнго сьвичєним шнурком. Він буди мїй“. Так вона зробила. Вобвїязала йнго, а той сьї пирикнєв в гадину. А людї тогди в крик, а вона кажи: „Нїбїти сьї, людї, то чорт, він сьї зарас стани чоловіком. І він сьї вїткнєв в чоловіка і зачєв дужи просити, жиби вона йнго пустила. Вона кажи: Ньї, йа тьї пушчу, али мнїнї фїрєт вєслу-

жили два роки. Дьїтько на то сьї згодив. За три роки вирнув сьї чорт до пекла биз нїчого. А старший казав йїго збити, кажи : „Ти сьї будиш з бабами зачїпав? Ти так мене слухайиш? Дайу ти два роки часу“. І вигнав дьїтька. Пішов дьїтько знов на землю. Вьїс в йїакусь ріку і відмачуїм собі рани. Надїйшов пняк, зобачив дьїтька і кажи : А ти сякий такий, тай йїде за дьїтьком в воду. Той кажи : „Ану блишши“. — Шо си мислиш, можи ни піду? Пішов на сиридину води, а дьїтько йїго фтопив і заньїс душу до пекла. Али старший ни був добрий, кажи : „Душу пняка, то потрафит льада дуринь принести. Али приниси душу свьїтого“. І нагнав. Пішов дьїтько на землю та сьїв собі коло кирнички і пирякннув сьї ф пташка. А до неї приходит пити воду пустельник. Приходит він тай зобачив того пташка, тай зачив йїго жалувати, зачив йїго гласкати. Потому вьїв йїго на руки. А той дьїтько йїго схопив тай политьїв з ним ф повітьє. Литьїт вони, а пустельник так сьї просит. Дьїтько кажи : Зрєби ми три річи, то тьї знесу на землю, а йїак ньї, то тьї кину і сьї забїиш. — Добри, кажи пустельник, бо сьї боїав, жибї йїго дьїтько ни кинув. Кажи дьїтько : Видиш, там де сьї свьїтит, ми там зарас підемо. І вони злїтьїли, а то була коршиа. Дьїтько вогорит : Перша річ : Майиш вицити кварту горївки. Друга річ : Майиш пириступити шести приказаньї. Трета річ : Майиш забити чоловіка. Приїшли до коршии, там була тїлько жїнка. Дьїтько вьїлїс на пїиц і кричит : Виїий кварту горївки. Він виїив і підохотив сьї. Зачив сьї з жїнков зачїпати, зачив сьї листити і пириступив шести приказаньї. Аш ту стук, йїде йїїї чоловік. Приїшов до хати і зачив кричати, а дьїтько с пїица кричит : А майиш виїш за хольивов. Пустельник мац — є нїш. Вьїв і зарїзав. Тогди вискочив дьїтько с пїица і кажи : Ого, ти вже мїй! Бух і вилитьїв на двір і пішов з ним ф повітьї. Литьїт вони, а пустельник кажи : „Ой, йїа ни хочу жити, миїнї ни мило“. Дьїтько кажи : „То повїш сьї. І дав йїму шнурок. Вони прилїтьїли в льїс і пустельник сьї повїсив. Тогди дьїтько вьїв йїго душу і заньїс до пекла. А всьї дьїтьки понаствьїльїли йїму фости до паради.

Зап. в Будвановї, Теробовельського пов. від Михляка О. Деревянка.

Паралелї : Аванасьєвѣ, Народ. рус. легенды, ст. 75—79 і 168—170. — Грінченко, Етногр. Матеріали. Т. II, ст. 11—15. — Садовниковѣ, Сказки и пред. Самар. края, ст. 288—289.

283. Пустельник і ангел.

Йїден пустинник пробував дуже довго на молитвї і постї у глухїї пуцї. А як вже скїнчив житя у тїї пустинї трицять лїт, то приїшов до

нього ангел з неба і сказав, щоб пустинник йшов за ним. Йшли вони тай йшли, аж прийшли до великого міста. А коли проходили через місто, то стрінулись с трома гарними і молодими паничами, котрі наче ті ляльки були повбірані. Як зрівнялись з ними, то ангел затулив собі носа і відвернув голову на бік і дивитись навіть на паничів не хотів. Тоді пустинника се дуже здивувало, що такі гарні паничі проходили поуз них і аж запах милий заносив від них, а ангел заткав собі пальцями носа й не дививсь на них. „Що то може бути?“ думав собі пустинник, але не смів о те ангела запитати. І пішли вони далі. Прийшли до йдного села і впросились до заможного гавди на ніч. Там вони зобачили на столі якесь яйце, котре світило на всю хату — то був диямент. Той гавда дав їм добре повечерати, відступив своє з перинами ліжко і пішли спати, але пустинникови чогось не спи-ці. Прийшло так десь коло півночі, диви-ця пустинник, а ангел встав по тихо, пішов до коліски, де спала мала дитина того гавди — синок-єдинак і задушив її, а далі пішов, взяв з стола той диямент і прийшов до пустинника тай каже: „Ходім скорше! чуєш!“ Пустинник встав переляканий і пішов за ним і вийшли, що навіть ніхто й не почув. Йдуть, а пустинник думає собі: „Що то за ангел такий, що за таке добро господарове він так йому зле відплатив ся? Той прийняв нас, як добрих людей, а він маєш! взяв удушив йому єдину дитину і вкрав диямента?“ — Йшли так, а пустинник все роздумував і не вірив, щоб се був ангел божий, аж нарешті прийшли на греблю, а там сидів хлопчина і ловив на вудку рибу. Ангел підійшов до него і пхнув його з греблі у вир і хлопець втопив ся. І пішли далі мовчки. А пустинник ще гірше налякав ся і думає, що то ще далі буде с тим ангелом? „Він ще такого лиха наробить, що замкнуть нас у тюрму і там зогниємо?“ Йшли вони далі степом і над ровом зобачили кінське стерво, котре дуже вже з далека смерділо, а стерво точили обридливі хроби.

Підійшов ангел до того стерва, сів собі біля нього і весело став пальцями перебирати смердючі обридливі хроби і ще гірший сморід пішов с того, так, що пустинник не міг встояти, мало не золів і мусів відійти на бік. „Ото, думає він собі, кат зна, що то за ангел такий? Йшли такі гарні паничі, аж мило було дивитись на них, то він заткнув носа ще й відвернув ся від них, а то маєш таке смердюче стерво а він сів і ще й пальцями в ньому бабрас! Тьфу! яка погань!“ Як встав ангел тай тоді каже до пустинника: „Ну, чоловіче, як тобі подобаєть ся моя прохідка зо мною? скажи мнї, і чи маєш охоту ще далі йти?“ „Нї, каже пустинник, мнї подорож подобаєть ся, тільки твої грішні діла не подобають ся“. „А що ж ти зо мною бачив такого грішного?“ знов питає його ангел. А той каже: „Аво, як ми церший раз переходили

через те велике місто, а там йшли такі гарні панчі, а ти ніс заткав собі і відвернув ся від них, навіть дивити ся не хотів, а тепер сівієш коло такого смердячого кінського стерва, і ще й пальцями в ньому бабрав ся, чому се ти так чинив?" Ангел на те йому каже: „Ті панчі, що я від них носа заткав, великі погрішники, хоть гарно убрані були, а гріх від них так смерділи, що я мусів носа заткати і відвертати ся. А тепер сидиши коло того, як кажеш, смердячого стерва, я люблював ся його пахощами, бо воно зовсім для мене не смердить, тому що се був працювятий дуже кінь. Ну і велике диво, каже, чии я ще согрішив? Ну, то є правда, що ти мині сказав, але на що ти так тому гавді погано відплатив ся, у котрого почувалисьмо? Він нас так по людськи прийняв був, а ти йому за те удувив одну його потіху дитину і ще й діаманта того украв... „А знаєш ти, де той діамант?“ запитав ангел. „Та в тебе, каже пустинник“. „Ні, каже ангел, я його кинув у воду за тим хлопцем, котрого я з греблі кинув“. „О, і видиш, говорив пустинник, то замість пожитку, який ніг би був принести той діамант, то ти кинув його у воду і змарнував. Абож то по божому?“ „Побачимо, каже ангел, тільки слухай“. Тому гавді я мусів дитину задумити, бо коли-б вона була дійшла до зросту, то була-б свого вітця і неньку забила, а діаманта я змарнував на те, щоб він, той гавда, не був срібнолюбний, бо се є найтяжчий гріх, а друге, булиб прийшли і забили його лихі та жадні гроша люди через того діаманта. Тоді пустинник каже: „Ну, а на що-ж ти того хлопчину, що сидів з вудкою на греблі кинув у воду і втопив?“ „А на те, каже ангел, що з него був би великий злодій та душегуб і такому ліпше, коли він не дійде до зросту“. „Ну, то як бачу то ти нічим не согрішив, каже пустинник“. Ангел каже: Так бачиш і ти ще багато чого не знаєш, не наш ще кріпкої віри і спасення бути не можеш. Тож йди і ще покутуй на пуці, а за який час, я знов навідаюсь до тебе, і він зник.

Чув від свого батька Ілька А. Веретельник.

Паралелі: Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 280—283. — Bystron, Hi-storye rzymskie, ст. 45—49. Ч. IV. — Oesterley, Gesta Romanorum, ст. 396—399 і 724—725. Ч. 80. — Гнатюк, Легенди з Хитарського збірника, ст. 31—36. Ч. 8. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen. T. II. Ч. 92. — Kolberg, Kujawy. T. I, ст. 153—156. — Kolberg, Krakowskie. T. III, ст. 94—99. — Kolberg, Poznańskie. T. VI, ст. VI, ст. 166—167. — Kulda, т. III, ст. 20. — Rohde, Die Erzählung vom Einsiedler u. dem Engel. — Národopisný Sborník. T. III, ст. 103. — Клоустон, Народні казки та вигадки, їх вандрівки та переміни, ст. 31—40. — Добровольскій, Смол. етнографич. сборникъ. T. I, ст. 308—310. — Сборникъ за народ. умотвор. T. VI, 3, ст. 117. —

Sitzungsberichte der kais. Akademie d. Wissenschaften. Wien, 1901. Band CXLIII, XII Abhandlung: Die Legende vom Engel und Waldbruder, st. 1—63. Там вібрана також широка література, головню західна.

284. Таїда покутниця.

Називала сьм йидна Тхайїда, така, нї дьїка нї жінка, кострубата. Заўши вона собі пустоти шукала, ци пан, ци хлоц, котрий до неїї повирнуў, ўсе добри шморгнуў. Так распўсно, гоїно собі починала чїрис кільканацьїть лїт, за Бóга нїколи ни згадала. Али йиден законник знаў за неїї чїрис Дўха свьїтого, пішоў він до неїї. Видит, хлопец ладний, пристойний, приймаїи йнго рўзньим йидвєньим, напоїим і хотїла прийїити го до грїху. Булї то покóїї вилїкї, булó кілька штóкїї, булó кільканацьїть покóїїї, шчо завиде го до йидного, а ўсе кажи: Тут? — Убрана, гóжа... А він кажи: Ньї. — Обвила вона ўсьї покóїї йнго, ўсьї станыцьїї, а він кажи: Ньї! Аш завїла го до лóху. Кажи: Мóжи тут бис шчос здїлаў мнїї? — А він кажи: Ньї. — А вона кажи до него: Та тут ўже нїхтó ни бóди вїдїти, хїбá бн, кажи, Бог, шчо йи на нєбї, вїдїї. — А він кажи: А ти знаїиш Бóга? — Вона бóла поганїнка. — А вона кажи: Знаїїу. — Коли знаїиш за Бóга, можи сьм від нинька до него і будеш шчїслїва. — А вона кажи: Абó так мóжи бóти? — Той законник кажи: Мóжи бóти, лиш ўдай сьм до покóти і від нинька ни робї нїчóго злóго. Йа до тєби на тотó прийшоў, бо Бог послаїи таких йак йа, до таких. — А вона кажи: То пєўни буде? — Пєўни, се ўсьо нїчїи. Вона там казала мульерї закликати собі і казала сьм замурувати, лишє йидно вїконце лишїти такє, абї ў него дали йї скльїнку водї й хлїба. Наўчїї йї сьм молїти і даў йї квїшку таку до мóлїнї і вона йак заждїувала за свóїиши грїхами, то чїрис кільканацьїть лїт там покутувала так. Молїла сьм Бóгу і ўсе нїла скльїнку водї і грїку хлїба на день. Али йде той законник дорóгоў по лїтах, мóлїт сьм Бóгу і дївїт сьм: Нєбо сьм ўтворїло, думаў собі, шчо то свїтїй Пїтро ўмер, шчо сьм нєбо ўтворїло. Чўїи вїтти гóлос: Йди до тóїї покóтницїї, шчо шчїро покóтуїи, Бóгу сьм молїт, вє сьм Тхайїда, вона йи замурована; кажи той мур розвалїти, вознї водї, абїс йї охрїстїї і абїс йї вїсповїдаў, бо вона шчїслїва ўже ў Бóга. — Прийшоў до неїї с прїнаїсвїтїїиши сакраментом і свїченóу водóу, мур розвалїї, йїїї охрїстїї, вїсповїдаў і законнїї йї, ў тї хвїли ўмерла і стала шчїслїва ў Бóга.

Зап. в лїпни, 1902 р. в Коронци, Бучацького пов. від Олекси Савжового Сеньчука.

285. Лакіміству — нема кінця. А.

Був йиден чоловік бідний, жи носив в лыса на плечох патики, продавав людюм і с того сьм отримував. Али він рас кажи: „Божи, Божи, ти видиш, йак йа працьуйу, змилосирди сьм, дай ми хоць візок. Дав му Памбіг візок. А він возит, возит тай кажи: „Дай ми, Божи, коньм!“ І Памбіх йиму дав. А той ни задовго знов просит, жиби му Памбіх дав господарство. І Памбіх му дав. А той кажи: Божи, я бим хтів рознавльити сь цїсаром, йак пани. Памбіх му і то дав. Йнго вибрали послом. Він хтів потому вістати ще цїсаром. Памбіх і то зробив. Ам рас він кажи: „Ото, Божи, жиби йа був такий сильний, йак ти!“ І рас він йшов і здїбав дитину над ріков, жи конала чирпаньков йапку. А він кажи: „Що ти, дитинко, ту робиш?“ — А то ни була дитина, тільки аньол. Вова кажи: Хочу ріку пирильити ф ту йапку. — О дитино, ти того ни зробиш! — Він кажи: Йа борши то зробию, йак ти будиш такий, йак сьвита Тройца. Він тогди дивит сьм і ни пізнайи сьбе. А він так подертий як перши нєси патики на плечох.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від Кучиривої Ганусї О. Деревинна.

286. Чоловіка не наситиш. Б.

Був собі раз бідний чоловік, що не мав ні поля, ні хати і жив тільки з того, що носив до міста глину в мішкон: кому треба глини, то в него купит за грейцар, за два і він в того жиє.

Раз якось іде той чоловік до міста, несе в мішку глину, а здїбає його старенький дїдусь. Привитали ся, розбалакали ся.

— А що синочку, — каже дїдусь, — як тобі жити? добре?

— Та щож, — каже чоловік, — за все Богу дякувати, поким здоров та дужий.

— І нічого собі не бажаш? — питає дїдусь.

— Та що маю бажати? От як би так Бог дав мінї коника, щоб я міг возити глину до міста, то думаю, що міг бим далеко більше заробити.

— Щож, коли ся Богу, Бог тобі дасть, — мовить дїдусь, тай пішов йинчою дорогою.

Вже там чи молив ся той чоловік Богу, чи ні, досить, що за пару день копаючи глину знайшов тільки грошей, що міг купити собі коня. В радував ся дуже, возить глину вже не одним, а двома мішками і заробляє в двое більше.

По якімсь часі здибає його знов той сам дідусь і питає :

— Ну, що, синоньку, добре тобі тепер?

— Добре, славити Бога. Маю коника. Тільки біда моя: коник є, а нема чим його годувати, нема де його поставити. От як би віні ґрунт, хата, щоб був господарем і не потребував глину до міста возити!

— Моли ся Богу, синочку, Бог тобі дасть!

І справді почало тому чоловікови так щастити ся на его зарібку, що не задовго він ускладав ладний гріш і в своїм селі купив собі ґрунт, побудував хату, зробив ся господарем. Уже він не возить глини до міста, але працює на своїм ґрунті. Аж раз оре він, а надходить той сам дідусь.

— Як ся маєш, синочку! А що, бачу, ти вже господар. Дав тобі Бог, чогось хотів. Ну, щож, добре тобі тепер?

— Та добре, нема що казати.

— І не жадаєш нічого більше?

— Дуже бим хотів бути вїйтом у наших селі.

— Проси Бога, Пан Біг усе тобі може дати.

А той дідусь то був сам Пан Біг, але сей чоловік того не знав. Досить, по кількох днях громада за щось там скинула свого вїйта і вваля ся вибрати нового. Міркують сюди, міркують туди, далі кажуть :

— А, та отсей чоловік ще недавно був бідний, не мав ні кола, ні двора, тільки носив мішком глину до міста, а тепер доробив ся такого ладного мастку, то він мусить бути розумний і порядний чоловік. Виберімо його на вїйта, він певно буде і в громаді порядкувати добре.

Вибрали його. Такий він рад, такі в громаді робить порядки! А по якімось часі дивить ся, йде селом його знайомий дідусь.

— Ну, синку, — мовить він, — тепер уже маєш усе, чогось хотів. Ну, що, задовольнений єсь зовсім?

— Овва, велике ми то щастє вїйтом бути! — відповів чоловік. — От як би я був царом, то йинча річ.

— Щож, і на се божа воля, — мовив дідусь і пішов.

Не минуло кілька день, аж чути, в тім краю вмер цар і не лишив по собі наступника. Збирають ся всі пани, барони, графи, міністри, будуть нового царя вибрати. Пішов і той вїйт на той вибір, і як уже там ся стало, то стало, видно божа воля була, досить, що його вибрали на царя. Зачав він панувати, а все собі міркує, який то він мусить бути мудрий, коли з такої біди та нужди вийшов аж так високо. Йому ся здавало, що то він своєю власною силою тото все осягнув і почала його розбирати така гордість, що всіх людей, всіх панів, і міністрів

і простих хлопів мав за ні защо. Аж раз дивить ся, йде той його зна-
йомий дідусь, кланяє ся йому — звичайно, як царови, тай каже:

— Ну, найяснійший монархо, тепер ти певно вже зовсім задоволь-
нений. Маєш усе, чого тільки душа забажає.

— Е, що то все варто! відповів той чоловік. — Тепер я хотів
би бути божком.

— А, так! — відповів дідусь. — Га, небоже, коли хочеш бути
божком, то йдиж назад носи глину мішком!

І сказавши се дідусь щез, а разом з ним щезло все царство, всі
настки і строї того чоловіка. Він обзирас ся, а на нім стара брудна
полотнянка, а на плечех у него його старий мішок з глиною.

Етнографічний Збірник. Т. V, ст. 114—116.

Паралелі: Zbiór wiad. T. XVII, 2, ст. 296—297.

287. Мати сьв. Петра.

Петрова мати була дуже недобра та скупа. За ціле жите не дала
вона ані убогому, ані жебракови кусничка хліба; лише раз положила в го-
роді цибулю, надійшов жебручий дід, станув коло плота та зачав про-
сити ялмужан. Петрова мати розлютила ся, зачала на діда кричати
а дальше вирвала одну зелену з гичкою з грядки цибулю та кинула
дідови за пліт. Дід підняв цибулю, подякував, сховав до торби тай
пішов. По смерти дістала ся Петрова мати до пекла, та жаль стало
сьв. Петрови свої матінки: він взяв ходити до Ісуса Христа та молити
його, щоб виратував його матір із пекла. — Добре — каже Христос —
але щож вона доброго зробила? — Ага! — каже Христос — дала
раз дідови одну цибулю. Ось і лежить у мене та цибуля; взьмиж її,
Петре, іди, та з неба подай цибулину гичку матери, сам жеж держи за
головку, та тягни так матінку свою з пекла до неба. Взяв сьв. Петро
цибулю та подав мамі до пекла. Петрова мати хватила ся обіруч цибу-
линої гички, а її похватили ся другі душі. Та кобиж була нічого не
казала, а то вам вона, коли вже була близько неба, озирнула ся псад
себе тай каже до душ, що до неї почіпали ся: То моя цибуля, не ва-
ша! — тріпнула собою, гичка урвала ся, а Петрова мати знов бухнула
до пекла.

Зоря, 1890, ст. 168: Про небіщиків, Д. Лепкого.

Паралелі: Зоря, 1887, ст. 115: Домашне жите нашого люду в де-
яких сго вірованях, Д. Лепкого. — Порів. літературну перерібку із серб-

ської нар. пісні (Вук, Српске Песме, I, 208, 133—4). — Житє і Слово, 1895, I, ст. 7—8. — Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 273, ч. 30. — Аєана-сьєвъ, Народ. рус. легенды, ст. 31—32. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 1091. — Шейнъ, Матеріали. Т. II, ст. 363—364. — Kolberg, Lubelskie. T. II, ст. 207—208. Poznańskie. T. VII, ст. 172. — Подібні мотиви дивн також: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV, ст. 40—41.

288. Не кажи гоц, доки не перескочиш.

Прийшло на вилицдинь, зачили сь дѣлити йайцем. Тей кажи йиден: „Кажут все, хто знайи, хто вилицодньи дочкайи, а йа вже й дочкав“. — А другий кажи: „Та зачкай но, абис зьв“. — „Ну, та шо... та вже зьв“ — так сказав зухвально. Іно хтьв лигнути, тай му стало в горлі тай сь вдавнв. Зьили го там ф карк бити, чутьт го то шо... Ратуѣут го, а він такой вже загинув — вже ни лигнув йайцѣи.

Зап. 1902, в Будванові, Теробовельського пов. від Юльки Стецій О. Деревянка.

289. Чи на Великдень великий день?

Буѣ у йидным силѣ скотар. Ньц він до цѣркви ньіколи ни ходіѣ, ньігди сь Бѣгови ни моліѣ, тьілько робіѣ йак у бѣдний день, так у сьвѣато, абі маѣ найткѣ багато. Али ѣ субѣту вилицодну ѣвйшоѣ до нѣго сусьт, тай кажи до нѣго: Мѣжи би сти ньи, кѣни, пѣтстрѣгли, бѣи сь ѣже пѣру нѣдѣль ни стрѣг, а заѣтра Вилицдень; бѣѣ йи двѣ мѣсьцѣ кѣло лѣтѣр, та кѣбѣи хотѣ заѣтра пѣшоѣ Бѣгу сьи помолѣти. — Шчош то, кажи той скотар, за Вилицдинь — до тѣго кѣма. Анѣ, пѣдуж йа орѣти, цѣ багато йа ѣворѣ, цѣ то вилицкий день, цѣ ньи? — На Вилицдинь рѣно гѣзди збирѣѣут сьи нѣсти паскѣ сьвѣитѣти, а богѣч годѣѣи волѣ, йде ѣ пѣли орѣти і то ничѣ ѣ той час, йак бѣла чѣтвѣрта годѣина рѣно, так сьи рѣно сфѣтѣѣ до годѣваньѣ. Лѣѣди пѣт цѣрѣвѣу с паскѣми, а богѣч на пѣли з волѣми. Тай зачѣпѣѣи плѣгом: Гѣѣ, соп, сѣвнѣй! — тай орѣ. А за ним і пѣс вѣйшоѣ йиго. Али ѣбѣгнаѣ він рас на окѣла, зачинаѣи пѣс шчош щѣкѣти, а волѣ стѣгнаѣти, а зинѣль так заривѣла, йак лѣѣ. І ѣ тѣ хвѣли зачѣѣ він с тоѣ зинѣлѣѣ ѣ зѣмѣљу лѣтѣти так йак на гѣйданьцѣи. Тай затрѣслѣ сьи йиго пѣли чѣсто наокѣло сусѣдних мѣжѣѣ і зрѣбѣло сьи ѣзѣро, а такѣ смѣрдѣѣчи, жи ѣ ньи ньѣ жѣба, ньѣ рак, ньѣ щѣпѣк, ѣнѣ лѣн (лин) жѣти ни мѣжи. Та бѣ наѣвѣтѣ пѣтѣхи, йак чѣрѣс то ѣзѣро пѣрилѣтѣѣѣут, то вѣт тѣго смѣрѣду ниживѣ ѣ то ѣзѣро

ўпадаў. Віт тóго часу на Вялікдзень рано йак ксьниц ў цэркві віт-праўльнй, то там ўсе чути ў тым баірі, шчо хтос покликáйні: Гей, соп сівнй!

Зап. в липни, 1902, в Коропци, Бучацького пов. від Давида Гнатюка.

Паралелі: П. Куліш, Зап. о Южной Руси. Т. II, ст. 30—31.

290. Дивний тесля.

Був собі оден панок багатий, тай загадав собі покласти двори (каменицю). Розписав він письма, шо ек найде си де такий стельмах і покладе ему такі двори, шо в цілім світі нема, то він ему дуже файно заплатит. — На се письмо зголосив си до него оден стельмах, а був се съветок (але сес панок не знав, шо він съветок) и вповів ему, шо він такі ему двори покладе, шо в світі красних нема, але шоби ему пан дав наперед гроші. — Панок згодив си на се и дав тому съветкови, ніби стельмахови, великі гроші. Съветок тот ек вазв від панка гроші, то роздав всі межи бідні люди. По трох роках приходит він до панка, а панок питає: Чоловіче, а де ті двори, шо ти обіцєв мені покластє? — Съветок каже: Е, пане, вже рік минув на другу Богородицю, ек я тобі двори поклав, але не на сім, лише на тім світі. — Пан зачєв лютити си, на того ніби стельмаха та єго всілеко флєчити та кричати: Віддай мені, алодюго, гроші, шо я тобі дав на двори. — Съветок каже: Пане, я грошнй не маю, бо я роздав на бідні, а за се я тобі поклав красні та файні двори. — Пан не дає собі говорити, лише шимфує того съветка та кричєт, шоби ему він гроші подав, шо він ек сточе, то сам бідним даст. На тот крик надійшов того панка брат, а він, бачіте, тот браток був раз завмер та вітак знов ожив и був на тім світі и бачив ті двори, шо тот съветок єго братови поклав, та питає си того панка: Братчіку, чоґо ти лютити си? — А панок каже: Диви си, мій брате, я тому шахрунови дав гроші, шоби мені двори поклав, а він вєв тай якимис дарноідам роздав! — Брат того панка каже: Не гвівай си, мій любий братчєку; я був на тім світі, та бачєв твої ті красні двори, шо сєс чоловічок поклав; ек ти их, братчєку, не хочєш, то відпродай мені, а я тобі за них верну гроші. — Панок ек се почув, дуже вєрадовав си ти, тай перепросив того съветка и ше єго більше обдаровав грішми, а від того часу памєстав вже за бідних.

Зап. 1901, в Довгополи, Косівського пов. від Василя Пататюка О. Галєвич.

291. Як цар дістав ся на другий сьвіт.

Бив єдин цар дуже набожний. Єдного разу снит ся єму, жеби всіх убогих спросив до себе на гостину. І велит своїм міністрам, жеби всіх бідних спросили. Тоти так і зробили, спросили, де який бідний бив ; і бив там єдин старець, вже му вісімдесять літ било, і того запросили. Тот цар всім тим бідним послугівав і дуже ся ними тішив. По обіді тот старець повідат до того царя : — Бив я в тебе на обіді, а тепер я тебе прошу, але аж тогди прийдеш, як по тя прийду або пришлю, абись бив все готовий до його обіду. Так тот цар жде, жде, так довго ; іде до костела, уляк собі, молить ся до Господа Бога, так дивит ся, а тот старець стоїт по правім боці, і так ся якось любо до него усьміхає! По службі Божій приходит ід ньому, до єго палацу, повідат : Монархо! тепер я прийшов і прошу тя на свій обід. Тот цар повідат : — Добре, я прийду, але аж за три дні. Тот старець пристав на тоє, і повідат, же вже тутки не прийде, тільки на нього буде ждати коло тої і тої керниці.

Відтак же тоти три дни вийшли, повідат тот цар до своїх міністрів : Жебисте тутки всьо добре зробили, бо мене не буде дома, але я прийду. Убрав ся в чорне одія, іде, іде, іде, так сі іде поволі, нікус му ся дорога не навірят, дивит, ци тот старець де не стоїт, нігде го нема ; вже не знає ци обертати ся, ци ще іти, вже кільканадцять миль уйшов ; але собі мислит, мушу того доконати, жеби знав, де тот старець мешкає.

Відтак дивит ся він, стоїт маленький хлопчина при керниці, повідат : — Найяснійший монархо! напий ся тої води. Так тот взяв, напив ся, іде. Хлопець му нич не повів. Так він іде, іде, іде, іде, іде, іде, став і думат, не знає, ци обертати ся, ци ще іти, нігде того старця не видит ; так іде, приходит, є невеличка ріка, стоїт панна, повідат : — Найяснійший монархо! обмий ся в тій ріці. Він ся обмив, заберас ся, іде, іде, іде, іде, іде, іде, позират ся всягде, нігде нема старця ; не знає, ци обертати ся, ци ще іти, а єму ся все видит, же він ще не далеко від свого двору, а він вже кількадесять миль уйшов. Як же ся тота дорога скінчила, що нею право ішов, вийшов на зелену луку, такий запах, думат, як ту любо, так му ся тота дорога сподобала ; чоловік сидит усе у дворі, а ту преці так красно ; урвав цьвітку таку красну, так любо пахне, же ся не може через дорогу нею налюбовати ; повідат : — О! який тота цьвітка красний запах має, аж єм здоровіший став. Так він собі іде, іде, є скала, приходит ід тій скалі, ковтат три рази і повідат : — Отвори ми ся, скало! Тота скала отворила ся, він входить, а тот старець клячит на молитві так твердо, що і оком не

глянув на нього, і по тій молитві промовив до нього: — Витай, найяснійший монархо! Я тебе так ожидаю. Просит го сідати на такій лавочці із зеленої трави; сїдай, повідат, і диви ся, десь прийшов. — Но старче! повідajte ми, де я є? А тот го ся взяв розпитувати за тоту лука: Цись уважав, царю, кудась ішов, там била лука, ти цвѣти пахавесь, уважай десь є. А тот єго ся пичат, де він є. А коло тої ріки, десь ся обнив, там єсь твої грїхи обнив, робив єсь ним обрахунок, а тепер уважай, десь прийшов. Повідajteж ми, старче, де я прийшов? Тись тепер на сьвітї, де всі сут. Відтак скликав старець всіх убогих, посадив того царя в середину і сам си коло него сїв, дав всїлякі страви: Видиш, монархо, ти певно в твоїх добрах того не їдавш. А тот нич не чув, що їв. По обїді став тот цар із за стола, подякував тому старцьови, а тот повідат: — Тепер, найяснійший монархо, вістанеш в мене, вже не підеш домів. І так му всьо повів, же є на тамтїм сьвітї, же до своїх вже не буде ся обертати. І він там вістав ся на віки віков.

Игнатїй зъ Никловичъ, Кавки, ст. 44—46.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданїя, ст. 401—403. — Пор. також ч. 256—257 повисше.

298. Як богач розмовляв із Христом.

Йїдного разу йїден богач прийшов до ксьондза до сповїди. Ксьонц йїго висповїдав. „Шощ, майиш, кажи, великий майиток, коли, кажи, Бога ф тебе ниша. Возьми но ти, звари но вобїт, наскликуй бїдних, дай йїм повобїдати“. Возьв той, прийшов до дому, наварив вобїду, скликував гет, аби йшли вобїдати — нїхто ни прийшов. Тай приходит до ксьондза і кажи: „Нїхто ни хтїв вобїдати“. — Ксьонц кажи: „Намїр но гїлетку грошїй, тей возьми тїї гроші поросїцай. Най си луди вивбїрайт“. Намїрив гроші — поросїцав, нїхто ни хтїв тих грошїй збїрати, іно йакись йїден грїш підїйнив. Приходит до ксьондза і знов ксьондзови воповїдаїи: Нїхто ни хтїв тих грошїй збїрати, іно йакись ішов і йїден грїш підїйнив“. — Ксьонц кажи до него: „Мусиш йакись хрест носити і підеш до неба“. — Приходит до дому, взяв дерево і робит хрест. Приходьт сусїди до него і питайт сьи: „Шо ви, куни, робити? Нїхто в вас ни ввер, ані нїчого, а ви хрест на щось робити“. — Він кажи: „Йа буду брав той хрест і піду до неба“. — Зробив той хрест, взяв на рапнїоно і нисе. І кажди го сьи питаїи: А де ви той хрест нисети? — Він кождому вїтповїдаїи: До неба. —

Та вже сьї люди сьїїють в него, вже учинили дурниї, али нисе, нисе, вже можи на други, або на трети сило, теї питаїи сьї : „Чи далеко ту до неба?“ — То був кляштор на горі, там були зақонники такі. Кажут йїму люди : А вон там блишши неба ; йдїт там на гору. — Таї він пішов там на ту гору пирит кляштор, теї поставив теї хрест. Виходьт слуги с кухнї, теї сьї дивїют — йакїсь прийшов старий, хрест принїс, теї питаїют сьї : А чо ви прийшли, старенькі? — А він повідаїи : „Та прийшовїи до неба ; миїнї люди казали, жи то ту небо йї“. — Зачили сьї слуги сьїїяти, дали знати до тих ксьїндзїв, до зақонників : „Прийшов йакїсь старук, принїс хрест ; ми сьї йїго питаїи, чо він прийшов, а він кажи : До неба прийшов. — Зара ксьїндзї казали слугам йїго заклїкати, зачили йїго питаїи, шо то йї, а він йїм повідаїи : „Бо миїнї ксьїонц казав, йак будеш носив хрест, то підеш до неба. А йї собі зробив хрест, ношу, ношу, всьуда питаїу, а миїнї ту люди показали, жи ту небо“. — Взьїли вони сьї троха сьїїяти в него, теї кажут : Будь тутка, будь, підеш колїсь до неба. — Казали йїму йїти до каплицї мовити пацьїр. Він вкльїк, мовит пацьїр і дивит сьї на Суса Христа, жи такий дужи мізерний і зачив аш дужи плакати : „А йїайї, Сусе Христе, йакїиї ти дужи мізерний“. — Пішов до кухнї, дали йїму йїсти, взьїв в мїскїв і пішов до каплицї. Набрал яншку і даїи Сусови Христови : На, Суси Христе, йїч, шо миїнї дали, то йї йї тобі даїу. — Видавало йїму сьї, жи Сус Христос йїв. Вже ни стало нїчо в мїсцьї теї вже пішов. Прийшло в четвер живийї, дали йїму вичерїти : Нати, старенькі, йїшти, бо йак ниїнї повичерїїти, то аш на вилїгдїнь будети вобїдали, бо в нас такий зақон. Взьїв він в мїскїв, понїс до каплицї, теї кажи : Суси Христе, на йїч, бо казали, шо нам вже ни дадут йїсти аш на вилїгдїнь. — Таї зачив плакати. А Сус Христос кажи до него : Вичерїї, вичерїї, а на вилїгдїнь прийдеши до мене на обїт. — Таї теї повичерїв, теї приходит знов до кухнї. Приходит ксьїонц старенький, бирут слуги, сьїїють сьї ; шо, кажи, теї дурний робит? Вжесмо сьї дивили бїс дверї ; шо ми йїму даїи йїсти, а він все нисе до Суса Христа і все просит Суса Христа, аби йїв! — Теї ксьїонц питаїи : А шо ви, старенькі, а йїв Сус Христос, жїсти давали йїсти? — Тажи йїв, прошу ксьїндза, али казав так : Вичерїї, вичерїї, а на вилїгдїнь прийдеши до мєни на обїт. — Застаповив сьї ксьїонц с того і кажи : „Йди проси Суса Христа жиби Сус Христос і миїне на вобїт прийїив на вилїгдїнь“. — Пішов теї старий просит : Суси Христи, просив старенький ксьїонц, жеби йїгось прийїив на вобїт. — Приходит — а шо, кажи, просивсї? — Казав Сус Христос, жи прийїи і ксьїндза на обїт. — Зачили собі то ксьїондан вогорити сами миїи собов, жи то йакїсь цут. І ше йїден ксьїонн бїре, про-

сит того старенького, жиби пішов просити Суса Христа, жиби і його Сус Христос приймив на обіт. Приходить до Суса Христа і кажи : Суси Христи, можи ти сьм будиш гувівати, жи йа тобі так докучийу. Просиу нине ше йден ксьонц, жибишь і другого ксьондза приймив на обіт. — Кажи : „Добри прийму ше й того другого ксьондза, прийдеши всі три до мени на обіт“. — Прийшло в суботу, повинвали вони сьм всі три ; повбирали сьм на видьльу на рано, тей всі три повмирили.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від матери, О. Деревянка.

293. Чому дяки не йдуть до неба?

Був йден дьк і шав доброго соьвйду і вони собі все воповідали, йак то ф пекльї, йак то в небї, йак то ф цьсьцьу; али кажут раз: а чикай, йак ти борши виреш, то прийдеши і миньї скажиши, а йак йа борши вирю, то йа тобі скажу. — Прийшло і вмер того дька сусьїт, тей вже го нима, али за три роки приходит. А дьк слухайи — хтось прийшов до хати; питайи сьм: То хто? — А він кажи: Та йа, твїй сосьїт; казавиш миньї, жиби йа прийшов, жиби ти казав, шо сьм ф чисцу дьїи. А йа був ф чисцу три роки, тей вже вітпокутував, тей вже майу йти до неба. А лиш миньї то йно дивно, шо вітколи йа — три роки — ше жадни дьк ни пішов до неба. Бо він йак прийдї до церкви, то він ни правит серцим, али кажди дьк правит тандитно. А той почув: Майу йа до неба ни йти, то йа сьм скину з дькївства! — І скинув сьм з дькївства і господаруйи.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від матери, О. Деревянка.

294. Комашня по Богови.

Як Бог умёр, а бїдний справяв комашню. Билї два брѧтя; едѧн бив бїдний, а дрѧгий богѧтий; обѧ билї жонѧтї і дїти мѧли. Тот ходїв, зарѧбѧв си, бо дїти годувѧв, з ними нїколи і не обїдав і не вечѧряв, би вони мѧли, мѧвив: „Я в брѧта попойи“, бо у брѧта робїв. Бив він все у брѧта і днувѧв, хобѧ в вечїр домїв прийдѧ.

Прийшли рїтвѧнї сьвѧта, а він дїстѧв си у брѧта пшеницї на сьвѧта, а жонѧ му повідѧт: Чей ся обїдеже, бїсми йї не рѧшали, мѧсцо булѧнку¹⁾, нѧ чим засїяти, мѧже бїсмо засїяли. — Тай вони не ру-

¹⁾ Поле, де в ярї бульби садили.

шали пшеницю, а пак повідат: „Чей бис пішов дістати плуга, бисмо віорали“. — А він повідат: „Я підю до брата, чей ми брат віоре?“ — Він пішов до брата і мовит: „Будь такий ласкавий, бис ми пішов віорати булянку, бис си посіав трюхи пшениці, чей би Бог урідив, та би било для дітій!“ А він повідат: „Та деж ти Бог урідив, кой Бог умер!“ — А він мовит: „Йой! умер? га?! Та деж ти таке чув, що Бог умер?“ Повідат: „Кой Бог умер, то я вже і сіяти не буду. І став за Богом банувати. Прийшов домів і мовит: „Не підє брат орати, та диві, брат повідат, що Бог умер! Коли умер, то змєлю тоту пшеницю, та хоть зрєбу за Богом комашню. — Она мовит: „Яка та комашня будє, з чого, кой лиш гариць пшениці тої є?“ — А бідний повідат: „Абми лиш двєс хлїба спїк, яка будє, таку будю робїти“. — Пішов до ксєндза і дав на службу тай повідат, же будє комашню за Богом робїти, бо повідает, же Бог умер. — Ксєндз повідат: „Ей, де, де, чоловіче, так не мєже бїти!“ — „Ой я знаю певно, мнї брат повідав, що Бог умер“. — А ксєндз знов повідат, же то не може бити. — А тот мовит: „Ци вмер, ци не вмер, а я даю на хвалу божу і будьте ласкаві в мене в доші бїти“.

Прийшов домів, тай повїс у млин молоти пшеницю. Мєльняк подивив ся, що мєле си, — „няй си мєле“ — вїдїт, що тїсний чоловік, тай му не митїв, не хотїв митє у нього брати, тай си лїг спати, а той мєле, мєле. Потому вїйшов, дивит ся, тай мовит: „А що ти, чоловіче, наносив пшениці? повєн кіш є!“ — А тїсний си подумав: „Боже! що ся стало, що тїлько ся муки намолєло?“ — Намолєв дванайцїть мїхів муки. Приходить до брата, як вїбрав муку, склав си на кїпку в мїшкї і мовит: „Ходї, братє, привєсти ми муку в млина“. — А він мовит: „А деж ти тїлько набрав? Не знати по що, там не мав гариць пшениці, не знати, по що їхати!“ — Вїїхав в млин, дивит ся і мовит: „Котраж твої мука, давай сюдї“. Тай пішов брати. Котраж твої мїхи? — „А о тотї“. — „Та всї твої?“ — „Всї“. — Привїв му муку домів і приходить до свєго дому і не мєже ся начудовати, що брат намолєв мїхів, тай повідат: „Жоно, жоно, що брат мїхів намолєв, обїцїв комашню робїти, мєже би ї ми робїли, мєже би ї нам так билє?“

Як бідний розчинїв си, як жонá бідного розчиняла, то тїста бїльше нарєслє, як билє і хлїба як напєклá і юж злáдили ся на тот обїд і юж трєба їтї людїй просїти на пòранок і з пòранку такий до церкви завертáв людїй, котрї мали їтї. А вни і не дўже до нього спїшили їтї, повідает: „Він тїснак, няй берє трюх, штирєох, тай будє. Хòче, би ксєндз бив у нього, будє яких штирєох“. А він ходїв, просїв, кланяв ся: „Будьте ласкаві, ходїт до церкви, я вас прòшу!“ Вїдтак вїйшли

з церкви на вбід до нього, дивят ся, же він так ладно зладив ся на вбід, найстарший гавда так би ся не постарав, як він. За столом сідят і брат му приїмат тоті гості. Ай бо прийшті два старці, дивят ся з порога до хиж. Він взяв їх просіти: „Будьте ласкаві ввійті до хиж“, так їм ся тішат, же ввїдїв них, тай їх приїмат до себе в гостїну. А брат му мовит: „Надїбав двох жебраків, і буде коло них сїдїти, не йде сюді д людїм“ і кричит: „Лиші юж бїде, ходї сюді!“ — „В мене і тотó людї, я ним ся тішу, як і ним людьом“. — Старці пішли домів, а він них просив, би ще си даколи прийшли до нього. Він дуже ся скаржив і плакав, же Господь Бог умер. Тепер хоче богач команшю робїти. Повїдат: „Жоно, суши до млина, бо будеже молотї, будеш печї хлїб, будеже робїти обїд“. — Насушїв шениці і вївїз у млин два міхи. Як ся стало молотї та не біло і мїшок. Стала печи хлїб, тай все ї ся не подобало, всїди ї ся зменчало, зїалювало, хлїб не нарастає. Ходїв до ксеядза, що буде обїд і просит людїй на поранок. До нього идуть, бо він богач, запросїв до церкви. Вийшли з церкви. Запросїв свого брата также, би ходїв коло людїй. Брат ходит коло людїй, запрошує, кой є що давати. Він ся дивит, а тоті старці идуть і там на команшю. Прийшли, а він юш них просит до хиж, він дуже їх просит, кланят ся ним до нїг і они ввійшли до хиж і він ним дає горївки, ци що, ай бо брат кричїт на нього: „Не мавш коло когó ходїти, та коло жебраків?“ — Він мовит: „Балї в мене, а тепер прийшли до тебе, я ним ся тішу, же прийшли до тебе і приїмаю“. — А брат мовит: „Та бо ти коло людїй ходї, я в тебе коло людїй ходїв, а не коло жебраків!“ А тіснак обїзває ся: „Та цит, брате, не галакай на мене. Добре, же прийшли, а ти кричїш на мене через нї. Щобїс: що робїв, а я них буду приїмати“. — А они повїдають: „Ей, гавдо, гавдо, не гнївайте ся ви того, не будьте гнївні, ми вам за гостїну заплатимó“. — Він мовит: „Я не потребую твої платві, в мене сут люди ходїти коло них“. — „Гавдо, гавдо, не будьте гнївні; щобїсте найлїпше любїли? Мовите, що все маєте, може дечого не маєте, може би вас дащо файнїше скортіло“. — „Койїс такий мўдрїй, даїже ми, дай, що ты буду просїти. Я ты буду просїти, дай ми коня“. — „Якогож ты коня хочеш? ци сивого, ци червоного?“ Він мовит: „Червоного“. — Они му мовят: „Ну добре, вийдеш заўтра рано до стайнї трóхи пїзнїйше, як усє і челядь дуже рано не зганяї і сам не йди“. — Він відтак рано встав, обув ся і сам иде до стайнї насамвєред. Вийшов до стайнї, отворїв дверї, а ноломїнь з стайнї иде.

Зап. в маю, 1899, у Мшанци, Старосамбірського пов. від Кїськаниної Настунї М. Зубрицької.

295. Гроші — смерть.

Быўо трйох братіў и забрали сьа в доро́гу на ўцы з грошами. И прішли в далёку доро́гу. Идут брез йидны крйакы. Схотыло сьа йи барэ пїти воды, — там стоїт дьяд. — „Дзьяду, дай Бóже шчысьтья!“ — „Дай вам, Бóже, дóбре адорóўля! Де вы, люткóви, идéте?“ — „На йармак“. — „За чым дóбрыи?“ — „За уцьаи. Порайте нам, дзьяду, воды, бо сьа нам барэ пїти хóче“. — „Йист там стóднья по львїй сторóны доро́гы. Але йист там вода дóбра, а при ті воды смерт“. — Але óни не пытали на то, лем пїшли, понापївали сьа воды. Йист там сáквы пїньáзи. И óни взьали тоты пїньáзы и так до сéбе бесыдўйут: „Брэхай тот дьяд, бо повїдаў, же смерт, а то грóшы“. — И пїшли далéко, аж на йармак и накупїли дўже óвец. И выгна́ли на пóле, а йиднóго брата пїслали купїти йїдўа, бо селáми не йшли, лем пуста-тїньáми. Але сой бесыдўйут óба брáтья, тóты, што zostали при ўцьах: „Йак прїйде брат, та го забїйме, а будéме мáти óба ўцьа“. — И нá то прїстаў дрўгы брат. И прїшоў і ним, прїньус йи хлыба, а й до хлыба солонївы. И óни го поимáли и забїли. А вїн йи задаў трутїзны до хлыба, што óни не звáли. И óни йак го забїли, так го поховáли там і сьїли сóбї йїсти. И йак сой поїли, так сьа там сперевертáли. А ўцьа zostали там. — Йуж.

Зап. в сeрпни, 1900, в Бортнїм, від Павла Горбала, О. Роздольський.

Паралелї: Садовниковъ, Сказки и преданїя Самарскаго края, ст. 268 — 269. — Kolberg, Kujawy. T. I, ст. 150 — 151.

296. Душогуб і невинно засуджений.

Были два кўпцы і óба сусыды дóбрї си. І йшли óба на купéство дльатóго, жи ўни нерáз ходїли. І прїшли до йиднóго селá і ўвїшли до кóршмы. Польгáли спáти, а жебрáк за пїйцом си лежаў і ўстаў ў ночї, ўзьаў ў дрўгого купцьá ныш с тóрбы і зарїзаў йиднóго. І ўзьаў грóші і положїў му ныж ў тóрбу назад. Тот сьа схопїў ранó, во стра-хў, таї ўтык гет, лишїў тóго. Же быў му пан Бїг не судїў такў пеньў, та вїг мóвити, йак ўстаў, шчо сьа зробїло такé, та мóже бы́ло му да-йак бы́ло йннáче. А Жид ўстаў, купéць зарїзанный. Хто з ним быў дрў-гый, спїльняк? Бо вїдїў, йак прїшли óба. Так даў знáти по шан-дэры і прїшóў шáндер таї догонїў тóго купцьá дрўгого. Мóже сьа тотó провело і два дни — не звáйу. Ты зарїзаў! — Йа ныт. — Вїн

Ї торбу, навіть ныш с кроўйоу йи сьвідок. Так подали до сѹду, засудили на дваїцять лѹт. А то не йи бѹйка, тѹлько праўда, А тот высьидѹ двѹаїцять лѹт, ўже й не молодѹй вѹн быў, а шче й тѹлько вѹтсидѹ, ўже й вѹн старѹый быў. Али прѹйшоў до тоїї коршны самѹїї, де тогды почувѹаў. Выпнѹ горѹкы, сѹї і плѹче. А лѹде сѹа пытѹаѹт — там были йакѹсь: Чо вы, чоловѹче, плѹчете? — Чо плѹчу? Бо ми жаль. Йа ішоў ту купцѹом з дрѹгым і дѹбрѹсмо си были, Бог знѹаїи, і йнѹго хтось зарѹзаў, а йа мѹсьїѹ двѹаїцять лѹт сѹидѹти, та ми жаль, та тогѹ плѹчу. А тот старѹый чоловѹк — шчо зарѹзаў, влѹзѹт с пѹїнца, стаў, поведѹт: То йа. І росповѹ гет цѹлѹ стѹрѹїѹ, йак было і росѹпаў сѹа на мак, бо сѹа спокутуваў. Йак быў тот не зайшоў, вѹн быў там лежѹаў і Бог знѹаїи цѹкы. А йак вѹн му вѹтпустиў і тогды пѹшоў там, де Бог назначѹаў.

Зап. в мѹртѹ, 1899 р., у Мшанцѹ, Старосамбѹрського пов. вѹд Грѹця Олѹщана Терлецького.

297. Забитий на плечах живого.

То ў йидным силѹ ходѹ парубок до дѹїкы і хтѹї сѹи з нейѹ жнѹїти, а дрѹгий хтѹї ў него тѹїѹ дѹїкѹ собѹ їзьїти. І ўже наў на него за ѹле. І подѹмаў собѹ так: Кобѹ ти де йшоў лѹсом, ци далѹко вѹлѹи вѹт силѹ, то йа тобѹ смерть зрѹбѹю. Али йидного разу пѹшоў вѹн до мѹста, тої парубок, шчо до тоїї дѹїчнѹи ходѹа, а тої дрѹгий знѹаў, шчо вѹн до мѹста пѹди, бо вѹн з ним дѹбрѹий буў. До тогѹ мѹста бѹло далѹко, с пѹїтора абѹ двѹ мѹлы і тра було їти дѹоушиї кавѹлок лѹсом. Тої дрѹгий пѹшоў до лѹса і там чѹкаў на него, аж ѹкнѹи вѹн з мѹста ни бѹди вирѹаў. Йакурѹт на нишчѹсѹти вѹн йшоў сам з мѹста, жи нѹїкого нѹїгдѹ ни бѹло. Тої йнѹго прѹйшоў на дорѹвы і ўдарѹ йнѹго колѹм по голові так, шчо вѹн вѹд разу ўпаў. Тогды вѹн сѹи кѹнуў на него і добнѹ йнѹго до рѹшѹти і їзьѹа йнѹго на плѹчѹ і висѹ ї лѹс, ї гущѹнѹї, далѹко вѹд дорѹга, аби го там поховѹти. Там такѹ бѹли кѹнѹ лѹму дрѹбногѹ, форосту і вѹн хтѹї йнѹго там кѹнути, прикѹдати тѹи форостѹм. Али жи вѹн йнѹго йак їзьѹа на плѹчѹ, а тої забѹтий чи сам, чи йнѹму Пав Бѹг так даў, жи злѹпаў йнѹго за шѹїѹ руками і так мѹцно рѹки затѹс, пѹальцьї пѹза пѹальцьї, шчо тої живѹий роздѹїмѹти їїх ни мѹг. Так вѹн йнѹго носѹа по лѹсы цѹлий дѹнь і скѹдаў йнѹго і здоймаў йнѹго і ни мѹг йнѹго здоймѹти; на їсьїльѹакѹ спѹсѹби: і їкльїкаў і сѹдаў і лѹгаў і тої їмрлѹїї з него ѹлѹтѹїти ни мѹг. Так вѹн з ним ходѹа цѹлѹ нѹч і дрѹгий цѹлий дѹнь і цѹлѹ нѹч і трѹтѹїй дѹнь. Дѹвѹт сѹи, шчо ни мѹжи нѹц зрѹбѹти і ѹглоднѹїѹ і злѹчѹа сѹи і ѹлѹ страхѹ, ни знѹаїи,

що з ним їдївати. Тодї думай, жи нїц ни зробїю, лишє піду до ксьондза і росповїм тїй ксьондзави, шчо їа їйгó ўбїю за дарєнно, бо він нинї нїчогó ни вїнни. Тїпєр їак задумаю, так і зробїю. Ідє до сила з умирлїи. Лїуди, хто де ўздрит, ўгїкаїи від нєго здалєка, бо то виглядало так, їак їакє чїдо, жи живїй ўмирлогó нїсє на плєчох до силá. Дїўїт сїя за нїи, лє він пїди, він прóсто їдє до ксьондза. Прихóдїт до кїхнї, чєлвїдє їак то погльáнула і с кїхнї порозбїгáли сїя; їиднї на двїр, дрїгї до ксьондза, до покóйу. І сказáли ксьондзави, жи їакїїсє живїй прїнїс ўмирлогó на плїчáх. Ксьондз здивóваний двєрї ўхїлїаїи до кїхнї і пїтáїи їйгó: Шчо ти ту прїнїс ўмирлогó? — Він зачїю тогдї ксьондзави ўсєу прáуду оповїдáти, їак то сїя з нїи зробїло. — Ксьондз їнїю сказаю: Їди до цєрквї і вїсповїдаїс сїя і їак ти Пáн Бїг грїхї вїпїстїт, то ўмирлїй с тєби спáди, бо їа ни їи ў тїм стáнї, шчобї їа ти мїг дáти роагрїшєнїїи, їак тобї Бог грїхї ни вїпїстїт і ўмирлогó с тєби нїхтó ни адóїи. — Казаю ксьондз дїяковї утворїти цєркоу і пáру лїудїй, абї пїшлї до цєрквї на тóїи чїдо подивїти сїя. Прикльїк він до спóвїди і вїсповїдаю сїя шчїро і прикльїк до прїчáстїїи, тогдї ўмирлїй рїки розвїкнїю і скотїю сїя з нєго на зємльу. Ксьонц тогдї казаю їнїю ўзвїтї тóго ўмирлогó до свóїї хáти і поховáти го фáїно на цвїнтару, бо він тáкжи нївїннóу смєртїю погїб. А лїудїй на тóїи клїкаю, шчобї їиднї дрїгим про тóї заўзвїток росповїцáли. І їйгó поховаю на цвїнтару і тогдї бую спокїї.

Зап. в лїпнї, 1902, в Пужнїках, Буцацького пов. від мамї.

298. Жовтї мухи. А.

Було два краўци: Їедєн богáч, а дрїгий бїдний. І робїли обá на селї і їакóсь малїй зарóбок мáли. І вїбрали сїя с тóго сєлá до мїста на бїльшїй зарóбок. І їшли без їедєн лїс і тóї бїдний забїю богáтого і вїдобраю ў нєго грóшї. Їак він їєгó забїваю, а він вїтáивáїє сїя: Хтож нєнє вїдасєть?

А шчосє тãи з лїса вїтáивáїє сїя: Жóўтї мїхи.

Набраю грóшєй дóсєть і прїйшóу до мїста. Їак го прїсїли ў мїсєтьї жóўтї мїхи і нє тїлькó, жєбї сїя сам обганїю, áлє ї лїудє з нєго обганїли. І так го гїсто прїсїли, жє аж мїтлãи обгортáли. А їак му дóбрє докўчїло, то зачїю до лїудєй крачїти: Нє обганїїтє тотї мїхи, нїї нїнї за кáру жїўцєм звзвїдїи, бо їа забїю свóго то-вáриша!

Зап. в цвїтнї, 1897, в Пужнїках, Буцацького пов. від Тãмã Грївїшиного.

299. Місяць свідком. В.

Йіхау Венґер ў світ с своїм товаром, на гіндель, і здібаў го йеден збуї ў лысы. Венґра ўбиў, а йего майґток забраў. А йак добиваў Венґра, а Венґер казаў: Хтош тотό забійство відасць, коли нешā світка?

А місяць відозваў сьм: Йа відам ў сьм лят.

Ў сьм лят лых чоловік на поськіль спати, а місяць без вікно зачыў на поськіль дўжє світити; а він сьм зачыў дўжє сьміяти; а жінка му докучила: Чо ти, чоловіче, так сьмієсь сьм?

А чоловік каже: Йа ўбиў Венґра ўже минуло сьм лят, а тепер ми прийшло на гатку і с того так сьм сьміў.

На другий день шчос сьм позаходили, а він побіў і жінку. А жінка побігла до суду і візнала свого чоловіка. Озьвіт го де, бо він хочє менє ўбити так, йак ўбиў Венґра йедного. Не минула збуїа смертельна кара.

Зап. в цвітни, 1897, в Пужниках, Бучацьного пов. від Тимка Гринишиного.

Паралелі: Житє і Слово, 1895, кн. 2, ст. 223—224: Лісковий корч свідком. Сей вариянт ріжнить ся тільки тим, що в ньому парубок убиває дівчину-коханку, а вона прикликує на свідка лісковий корч. Решта ідентична. — Zbiór wiad. T. XII, 3, ст. 10. — Рудченко, Нар. южнорус. сказки. T. I, ст. 207—209. — Гр. Квітка: Перекотиполе. (Літературна перерібка).

300. Пес відєриває злочин.

Даўно йидного разу буў газда ў тоўмацкім повіті і також маў наймита. І поїхаў на полі в наймитом орати тай шчос сьм поспрєчнї ў наймитом. Приїхаў до дому шче в наймитом і ўже хропіў на него. Шукраў сьм напастн газда на наймита. Ўвійшоў до стайни рано досьвіта, наймит шче спаў, він наймита ўдарнїу палицнїу на лўшку тай ўбиў. Напўдиў сьм газда; шчо робіти, сховаў наймита ў дрива. Питаїут сьм, де ваш наймит, газди другї; кажи, пина, дес пішоў. Той чикаїи до ноци, ўзьнїу наймита ў ноци на фіру, повіз на сьножїть своїу, далєко віт сьла, ўзьнїу рискаль і там йнго закопаў на своїй сьножїти, лишїу го там. Ни бўло світка, лишє пес буў, шчо біг в ним на ту сьножїть. І поїхаў вітти с тоїй сьножїти с тьшкїм сєрцим до дому. Али фалџбу, шчо нхїтό ни відьїу, шчом го поховаў, мџи ни бўду арєштом караниї. Али пес той, шчо го лишїу там на полі, відьїу, йак газда

закопуваў наймита, а пес дужи з наймитом ўсе ходіў ў полі на нiч с кiньшi. I пес на тi сiножiти йак зачiў за наймитом вiти — бо ўже так Бог даў, абi вiкрити праўду — йак зачiў зeмлю бiти, аж добуў тoгo наймита таi вiдiў нoгу i припыс на знак до дoму. Пришоў шaндар пiтати за наймитом, де наймит, а гaздa кaжi: Йa нi знaйу, де наймит. — Де тi йiвдiў, гaздo тiпeр? — Йa йiвдiў на свoйу сiножiть за дрывaми. — Е, тi там наймита маў вiдвeсти, тae закопаў мoжн. А гaздa кaжi: Ньi. — Дiвiт сьi шaндар, а пес кiгайи нoгу з наймита по подвiру. Шaндар буў шпикулaнтнiй таi сказaў наўгaд, а тo праўдa. Прийiвдeн на туту сiножiть, пес прибiг ўраe с фiрoў, добувaйи рeштy тoгo наймита. Казaў шaндар тoгo наймита добути, на фiру ўзiти i наймита поховaли, а гaздy до крiмiнaлу вiддaли. I зaўшi льуцкa крiўдa нiкoдi нi скрiйи сьi пiрид Бoгoм. Хтo злe рoбiт, тo зaўшi на вeрхa вiхoдiт.

Зап. в липни, 1902, в Кoрoпцi, Бучaцькoгo пoв. вiд Oлeксi Сaвкoвoгo Сeньчукa.

301. Крoвaвe тiстo,

Вiйхaў гaздa на пoли с свoйiм наймитом! А тo дaўнiх двeн шчe булo, шчe за пaншчiннi. Буў тo дoбрiй гaздa, кoньi маў дoбрi, а наймит бiднiй, йак звiкли, кoлo гaздi. Шчoс му наймит, гaздьi, нi дoгoдiў на пoли, тoй гaздa злaпaў наймита таi ўбiў. I закопаў йнoгo на кaвaткy тьiм глiбoкo i пoсьiлaў пшiнiцy. Пiтaйут льуди сусьiдчьi: Де ваш наймит? — А вiн кaжi: Йa нi знaйу. — I так йнiмy сьi ўхoдiлo. Алi Пaн Бiх пoкaзaў цуд свiй. Зьiшлa пшiнiцьцi фaйнo, ўсьуди зилeнa, а тaм, де гaздa ўбiў наймита, на тьiм мiсцi, шчo закопaнiй, зьiшлa стрaшнo чрвoнa. Прихoдiт виснa, пшiнiцьцi чрвoнa. Вiйшли жиньцьi жiти пшiнiцy, дiўйит сьi, шчo такe, шчo так чрвoнa. Казaў гaздa, абi жиньцьi вiжили oсoблiвo туту чрвoну i oсoблiвo казaў йi змoлoтiти, казaў йi ўсушiти, казaў йi змoлoти i мукa в нeйi чрвoнa. Казaў жiньцьi рoшчiнiти, хтiў спичi с тoйi мукi, жiнкa рoшчiнiлa, на спoдьi кiстo, а звeрхa крoў стaлa ў дьiжi. Жiнкa скaзaлa до чoлoвiкa: Ах, йoй, сe шчo за бoжa вoльцi, шчe нi сьi такe нiкoдi нi придaвaлo, шчo на спoдьi кiстo, а на вeрхa стрaшнa крoў. Скaзaлa жiнкa до чoлoвiкa, шчo сiксe йн за бoжiй цуд? Чoлoвiк скaзaў до жiнкi: Вiткo, шчo цуд бoжiй, бо йa свoгo наймита ўбiў i на пoли-м пoховaў, с тoгo мiсьцьцi пшiнiцy oсoблiвo-м зьiбрaў i тiпiр сьi крoў пoкaзaлa; ўжe вiткo, шчo нiвe чикaйи бoжa кaрa, шчo йa так зрoбiў. I так жiнкo. Льуцкa крiўдa нiкoдi нi бiди сьi лeхкo нiнaти, за злe Бог будe кaрaти. Вiткo, шчo

їа уже пропáў, шчо так здылаў. Молі сьм й тв, жінко, Бóгу за мéни, бо їа сьм ўдаў до покúти, шчобі їа сьм тóго гріху міг очыстыти. І зáрас сьм прызнаў і сам сибé до ўйиньзьнньм віддаў. І так, хто эле дылаў, заўши Бог за эле карáў. Най сьм ныхтó до злóго ни допу-скаў, най кúждий праўдыву віру тримáў.

Зап. в липни, 1902, в Коропци, Буцацького пов. від Олекси Савкового Сеньчука.

302. Бог знае, чим чоловіка карати має.

Був один господар заможний, і добре заможний; мав будинків достатком, було де в чин діти ся. Мав він у себе одного разу гості, та сказав до них (бачите в буті): „Коби мої будинки погоріли, я-б знав, де і як ставитись“. — Бо він, бачите, дуфав у гроші, а мав їх таки хороших. — Рік і стало ся... Коли так в гістьм забавляв ся, аж вийшов хтось на двір, а ще скорше вернув ся і мовить: Горите! — А господар: „Най там, бо я так хочу“. — І сам не гасив і другим не дав гасити, і так спопеліло все, ино місце лишило ся. А він байдуже і не журить ся; а мешкав над водою, та у вербі заховав свої гроші, то собі і безпечний був. Небавком спала велика повідь, а заким він оглянув ся, вода вже вербу підмулила, та й понесла... І тогди став він бідним, що прийшлось ему другим служити. Мусів панам листи носити.

От і придало ся раз, що йшов в листом, та заскочила го ніч у дорозі; що-ж тут робити? Просить ся у єдного чоловіка на ніч; а був то чоловік маючий, був і людяний, тай каже: „Добре, та-ж мені, чоловіче, хати не перележиш“. — За тим часом жінка зварила вечеряти, а повечерявши Богу ся помолила, та заким спати полягала, то о тім, то о сїм балакали собі. І став подорожний ровказувати, як то і сам собі був заможненький, як погорів, тай на біду перейшов. Мав я, каже, ще троха гроша і сховав ем у вербі, але надійшли великі води, підмулила вербу, пішли в водою мої гроші! Так я з нічим остав ся, а тепер приходить ся не раз просити хліба у людей. — Скоро господар тоє почув, то глянув на свою, — бо та верба приплила під їх стодолу, а коли взяли рубати, посипали ся в неї гроші. — Вийшли они обоє в комору, та стали радити, як би то ему тії гроші віддати, щоб він і не знав, де то они ся у него взяли. Радять — аж каже господар: „От що зробимо. Відкраємо в хлібови спід, виберем мякушку, вложимо гроші, тай знова закроем шкіркою, а як відходити буде, дамо ему буцім то на дорогу“. — Так і зробили. На другий день, коли брав ся дальше йти, дають му бохоня хліба, тай кажуть: „От вам! здасть ся в дорозі. — Взяв, скло-

нив ся, тай пішов в свою путь. По додові зустріли его купці (вбачте мені звінники, що свині скуповують), котрі то нерас бувало і до него заходили, і питають про тее то — от знаєте, за чим ходили, а він повідає: „Колись то і у мене було! Найшло на мене нещасте — погорів ем і тепер другим служу“. — Коли тее мовив, торкнув з небачка по торбі, тай каже: „От купіть собі хліб (та добуває); я якось не голоден, а тяжко нести; борше адасть ся в дорові який гріш“. — Торгу торг, і згодились, купці за хліб, а він за гроші і розійшли ся.

Зайшли купці до того самого села, і вступили до того самого господаря, відки той хліб був, і стали у него звідовати ся за своє діло. — „Не я, а Бог має! каже він — сядьте за тим часом, та спочиньте“ — і післав за почесним. — А они ему кажуть, най ся не трудить; по дорові купилисьмо бохонець хорошего хліба у якогось чоловіка, що з листом йшов. — А їх аж за серце тронуло, догадали ся; — а скоро виняли і положили на столі, так таки тот самий хліб, що від них, який дали подорожному; господар зирк на жінку, тай каже до гостей: Заким що буде, ходім зоглядіти, може що і купите. — Ходім! і вийшли з хати, а він на свою моргнув, і она уже знала, чого він хоче. Коли они вийшли за своїм ділом, господиня внесла другий хліб і положила на столі, а тот спрятала. — Вернулись, поснідали — чи згодились чи ні, і пішли.

За який то час іде знову той чоловік з листом і заходить знов до того господаря на ніч уже як до знакомого. Приймили го і раді були, бо думали, чи не удасть ся тепер яким сьвітом віддати гроші. Погодували, заночували, і як вийшов був із хати, завинули гроші у платок, положили ему в торбу, дали поснідати і відпустили. Пішов він, а ідучи стежкою через сад, подумав собі: „Ех! Які яблука красні! Ану, урву собі трохи на дорогу“. — Зняв торбу і повісив на дереві, щоби му не заваджала, а сам спинає ся за яблуками. — Аж тут господар іде; він уздрівши его, та чим боршій в теки, і відбіг торбу на дереві. Господар уздрівши ту торбу, як на сучку висить, щось став думати, а далій і каже: „Налякав ся неборак, тай о торбі забув“. — Зняв торбу і мовить: „Дорога ему на кладку; от забігну он туди лозами, щоб мя не видів, та й положу на кладку, а уже там то і певно возьме“. — Так і зробив. Оббігав боками, положив гроші на кладку, а сам за корчем не дуже подалеку і присів, та навирцем наглядає, що ся стане.

Небавком надходить і подорожний над кладку і спустивши очи думас — а потому і каже: „Добре, що ще хоть сьвіт бачу, та могу в дорогу ходити; та собі якось на хліб заробити! Щоб я робив, коли-б я був отежнів, як би я через сесю кладку перейшов? От побачу, чи би ся удало?...“ — Та зажмуривши очи, стук по кладці паличкою, ступас

прямо, переступив гроші, тай пішов. А господар аж здумів ся, тай каже в голос: „Прогнівив Бога!“

Въвожь Русинамъ на обжинки. Т. II. Ст. 332—337.

303. Звідки взяла ся зазуля? А.

Молода, гарна княжна залюбила ся всею душею в одного молоденького панича. Однакож горячу свою дівочу любов скривала обережно перед могутнім батьком князем, бо він не знати задля якої причини ненавидів панича і не хотів його навіть ніколи видіти на очі. Та молода, залюблена княжна не вила закрити у своїй дівочій душі того горячого почування, яке від давна горіло ясним горячим полонієм у її серці. Вона якось забула ся і тоді, коли князь завіввав до себе молодого панича, щоби на него насварити, вона жалкуючи свого любого, забула ся тай сказала до него: Ох, ти моя зазулько дорога! За те прокляв її отець і вона в сій хвили стала птицею і полинула зазулею, бо князь виразно закликав її: Бодай же ти сама була зазулею!

Зоря, 1885, ст. 118: Людові вірованя про птахів, Данила Ленкого.

304. Звідки взяла ся зазуля? Б.

Зазуля — се заклята від рідної матері гарна, молода дівчина, заклята за те, що сховавшись на печі за димар, стала з матери сьміяти ся та приговорювати до неї своїм дівочим голосом: Куку, мамо! Мати розлютила ся тай заклала доньку в таку годину словами: Щобись кукала, поки сего сьвіта! — І дівчина зараз пурхнула з хати птицею, сіла в саді на зеленому дереві тай почала кукати.

Зоря, 1883, ст. 200: Весняні звичаї, обряди та вірованя на Руси, Д. Ленкого.

305. Звідки взяла ся зазуля? В.

Тужила дівчина, що пари не має. Пішла у ліс і вилізла на дерево. Йде Господь Бог лісом, а та дівчина зобачивши Господа Бога притаїла ся межі гіллям і кликнула: Ку-ку! — А Господь Бог сказав: Будеш кукала до суду-віку! — І так з дівчини стала зазуля.

Правда, 1868, ст. 48.

Паралелі: Zbiór wiad. T. XVII, 2, ст. 120. Тут перемінений в завулю мельник, що покривляв ся правдивій зазулії в часі, коли духовний ішов до хорого в божини дарами. — Житє і Слово, 1884, II, ст. 182, ч. 10: Відки взяв ся медвідь і зазуля. — Zbiór wiad. T. V, ст. 142—3. T. XI, 3, ст. 43. T. VII, 3, ст. 112, ч. 17. T. XV, 3, ст. 266, ч. 11. — Драгоманов, Малор. преданія, ст. 8—9. — Асанасьєвъ, Народ. рус. легенды, ст. XI. — Чубинський, Труды, I, ст. 61. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. T. IV, ст. 166—167, ч. 19—20. — Federowski, Lud białoruski. T. I, ч. 631—634. — Wisła. T. III, ст. 493. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. T. I, ст. 276—278, ч. 38—40. — Nowosielski, Lud ukraiński. T. II, ст. 129. — Hahn, Griech. u. albanesische Märchen. T. II, ст. 144.

306. Звѣдки взяла ся в ластівки під пшиюкою плямкєа?

Ў йедныхъ селы була вѣдша і мала парупка сына. А на стороны далеко була друга вѣдша і мала дыўку доньку. І післала вѣдша свого парупка, абі сын ожениў с тоїи вѣдши донькоў. Йак ожениў сын і привіў їи до дому, ўвдріла свєкрѡха, же вона не ўміє чарувати і нагнала до дому до рідной мати. Приходит вона до дому: Мати-ж мойа, мати, наўчи мене чарувати!

Робім, доньу, обі мєсло.

Йак зробили і понєсли на стаў на воду. Кажє: Кїдай, доньу, на воду свойє мєсло!

Кїнула донька на воду свойє мєсло — стоїт мєсло спокійне, нїчого не тѡркає.

Кїдайте, мамо і ви свойє мєсло!

Йак кїнула мама мєсло на воду, кїлько було птїцьїў ў повітьу — йаструбї, ворѡни, ласьтьїўкї, а ў воды шче була рїба й хробакї і ўсьяка плодь, то ўсьо сын над мєшиним мєслом дєрли, росщїпували, шчо на найменші кўсники.

Ци вїдиш ти, доньу, йак тотá птїцьи мойє мєсло росщїпує? Так на тамтьїм свїтї будут мойу дўшу росщїпувати за лўцку крїўду.

Донька йак сын настрашила і не хтыла лудей чарувати. А рідна мама нагнала їи: Іди гет, ў свїт! Ходїла она по свїтї, бавила цїлий рік, а ў рік прийшла до чоловіка і стала під вікном. А за даўних чис такїй звїчай буў, шчо йак не було жїнки цїлий рік, то вольно було чоловікови оженити сын, а йак чоловіка не було, то жїнцьи вїдати сын. А він сын оживїў та ўзьїў другу жїнку і сидїў ў вєчер під вікном на лавї, а жїнка варїла вєчєру і поскидала рукави з рук і вїт-

сувала рукавами горшки с пїєца. А вона без вікно до чоловіка про-
моульїла: Кільком с тобоў, чоловіче, газдувала ныгдим рукавами с пїєца
горшки не втыгала!

Чоловік йак учуў і вибіг на двір, йак йї притиснуў до себе, аж
кроў йї пішла с пїска на шйїу. І зачуў до неї промоуїти. Кажє:
Голубчко, ти лубчко, ласєтивонько!

А вона сьн обернула ў птаха, видирла сьн в рук і полєтыла. На
туту павїитку і до ныны майє ласєтыўка пїт шйїоу жоўтє і по булін-
ках гнєда лыпит, йак дошовá газдїны.

Зап. в сїчни, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданїя, ст. 7, ч. 20. — Ястре-
бовъ, Матеріалъ, ст. 17. — Nowosielski, Lud ukraiński. Т. II. Ст.
128—129.

307. Звідки взяв ся крет? А.

Буў йндєн богáч, маў багáто пóльн, и ў йндным мїсци найльпшый
кавалок. І маў кількóро дьитїй. А йак дьйшóу найстáрший сн до свóйїх
льїт і казáў тáтови, шчобї йнїу даў той найльпшый кавáлок. Алн жн
тáто нн хтыў дáти, а снн казáў: Ідї на тотó пóли, тáту, і запитáй сьн
того пóльн, чийї то йн пóли. А той снн то називáў сьн на нынн Крет.
І вїкопаў сн на тым пóли ў споды ў змїлї пóтайну йáму і до тóїї
йáни сховаў сьн, шчобї го на вєрхá нн вїтко. А трєтїй дєнь рáно вн-
ходнт той тáто до схїт сóнцьн і питáйн: Чийї то йн пóли? — А снн
сьн вїтáвáйн: То йн Крєтовн! — Тáто кáжн: Рїй жн, Крєтн, дóкн
сьвїтá і змїлї! — І ш чоловікá зробїў сьн крет і рїйн і до нынн.
Нáвїгь йак куму шкóду рóбнт, то до схїт сóнцьн найбóршн го вїко-
пáйн, бо внн бнз ныч спнт, а рáно найгїршн рїйн, жбурльїйн зємльу
пїд вєрх.

Зап. в цьвітнн, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

308. Звідки взяв ся крет? Б.

Будо два братн: єден богáтїй, другїй бїднїй. А мáли вони рїлї
о нежу від себе, єднако велнкї, бо по смєртн бáтькá подїлїли сь єдннм
кавалком рївно. Посїяли вони обá жнто на тнх свóїх кавáлках, тá Го-
сподь Бог дáв, щó бїдного брата краснїше жнто було, як богáтого.

Богатий той брат був лукавий і як побачив своє марне жито, а братове файне, пішов до него тай каже: Та то ти, Стефано, — так звав ся бідний брат — нічо жита не маєш! — Як то, каже тамтой, та то ти жита нічо не маєш, бо таке марне, ціло нічо! — Е, говори си, відповів богатий брат, ти чось чи забув, котре твоє поле, чи що. — А то що? Чи-ж ині Господь Бог не зародив файного жита на моїм кавалку? — Але бо саме той кавалок файного жита мій, а твій тамтой; чие ся скрутив, чи що? — Сперечали ся оба брата за той кавалок доброго жита, а нарешті каже богатий брат: Таки не погодимо ся, бачу, інакше, як тільки так, що підем оба до тих житів і будем питати ся того файного жита, чие воно; кому обізветь ся, то того буде дісне той кавалок. — Бідний брат пристав на те — і пішли оба. Приходять, бідний брат питає того жита раз, другий, третій - нічо не обізваєть ся. Тепер питає богатий раз, другий, а за третим разом відізваєть ся голос десь як з під землі: То твій кавалок жита! — Здивував ся бідний брат, настрашив ся тай відступив братови багатому своє жито. А знаєте, як той богач бідного підійшов? — Ото викопав він в тім житі яму, всадив у неї свого сінка і навчив его, коли і як має обізвати ся. Але Господь покарав его за братню кривду. Чекає він на сина, чось не приходить з поля; йде сам, приходять до ями, а там порожнє місце, тільки якусь нору темну видко. Зляк ся той богач, а голос божий дав ся чути: Твій син буде рити землю до суду-віку! — Так то з богацького сина став крет. Тим то він, коли ви бачили, руки й ноги такі має, як у христянина.

Правда, 1868, ст. 23—24.

Паралелі: Zbiór wiad. T. III, 3, ст. 99. T. XV, 3, ст. 65, ч. 3. — Драгоманов, Малор. преданія, ст. 385. — Чубинський, Труды, I ст. 56. — Kolberg, Pokucie. T. III, ст. 141—142.

309. Звідки взяв ся крет? В.

Буў один чоловік ў сусідстві с попом. Пип поступиў у чоловіче, ў межу. Чоловік закликаў міринника, мірити ґрунт, шоби знати, кильки пип забраў земні ў нього. Ёнк чоловік пішоў за міринником, то пип викопав йому на чоловічим ґрунті, поклав у ту йому свого сина и прикриў. Він си з сином змовиў, шоби з земні за ним потыгаў, ёнк они перечити си мут на межі. Ёнк війшоў міринник, то пип зачав си тогди лагодити. Він каваў: Ёнк земля заговори, шо ґрунт мий, то мий буде! А ёнк заговори, шо твій, то най буде твій. — Міринник зачав мірити,

а син з земні говори: Най! це попове! — На той чьис чоловік кажет: Ймк ти так по праўді говориш, то абис пішоў черваком земню ріючи! — А Бох так даў, шо с того сина попового стала кертина. Віттак пип вгтерву йиму, а нима сина, но діри. Але ґрунт за те, стаў попівскій!

Зап. 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шиварина Л. Гармагій.

310. Камгодать.

Давно то було, але то факт. Був на Чехах йіден шлехтич. Тот шлехтич мав кусник поле, а тото поле граничило з попівським полем. А давно, майете знати, граничило сї польї не межов, тільки по просту клали каміне, такі плити, тай то було за границу. Але тот пип був за-хланний, видьте шкода, шо пип, а злодій. Він, каже, раз посунув тото каміне більше як на локоть. Варів тото шлехтич і: Е! каже, тото і так не дуже то много, не треба з сьветов особов, як то кажут, сї задирати. Тай ньічо. Бе, але пип собі знову, видите, так на локоть посунув каміне, а тепер вже файний кусник вкрав. Як увидїв тото шлехтич, порадив сї з людьми тай заскаржив пона до суду. А майете знати, шо міг зроби-ти такий шлехтич і ще до того бідний, протїв такого попа. Пип там з паньством знайоий, троха помастят, він потребує тільки слово писку-нути тай вже все по йего боцьї. Прийшли до суду, то пип не тільки брехав, але ще до того присег, шо він тото каміне не посунув. Присег то присег... Але присега то сьвета річ! До чверть року пип пішов за зельїану браму. Ну тай ньічо. Аж раз виходит шлехтич пізно в вечер на тото поле. Но прийшов, а ту чує, як щось в під землі гуде: Камго-дать, камгодать! Тай так шо хвилї гудит, аж му в вухах від того двонило. Прийшов шлехтич до хати тай оповідає жінцьї то, шо чує. А жінка поміркувала добре тай каже: Знайеш, дорогой, шо? Бог старий господар, йего воля! Най він тобі даст так, щоби ти на то щесливо відновів. — Пішов шлехтич до людей тай того сї питає, того сї радит, а всі тільки видивуют сї тай: Йой, яке тото диво, шо страх, кажут. Ну ньічо. Вийшов шлехтич ще раз в поле, а в вечер, тай чує знов: Камгодать... — А він як раз скавав: Камос взев, там го дай! — Тай на другий деиь приходит на поле, а каміне лежит вже там, де давно лежело.

Зап. 1898, у Дрогобичи, від батька, Вол. Левинський.

311. Піп з рогами.

Йіден ксьондзійско почуў, жи йідна паны дўже велікі грóші вйграла. І він взыаў с волá шкйру, казаў обдёрти і ту шкйру взыаў на себе з рогами, ві ўсым і пішоў до паны за тїми грóшми в дванайцяті годныи ў ночі. Вйшоў до покойу — так та паны дўже зльакáла сы: — Но, паны, йа чуў, жи паны дўже велікі грóші вйграла. Бо йа йи прйсланий від Гóспода Бóга; йак паны ті грóшми дадўт, то паны будўт жыти на сьвітї. — „Но, нех Господь Бог берé гроши, коли то від Гóспода Бóга“. — Попйско фтышыў сьа, за ті грóшми, хап на плечї в мйшкóм, подўў на клембанййу до дóму: — Гей, жінко, йа маўу грóшми! — Но, той попйско порухуаў ті грóші, два мйльйони тих грóші, самї папэрамы бўли. Алы він тейї шкйры не скыдаў, но пёршы грóші порухуаў. От, він хóче ту шкйру скйнути, тай та шкйра прйрослá до йнго тўла! — Гей — жінка каже — шо ты наробйў, чоловіче! Не тре було тих і грóшыў... — Вжесь попйско жўрить сьа, сóнце схóдит — він пішоў до цёрквы правыти, с тейу шкйрейу, ві ўсым. Прйшоў брáтчык до цёрквы, подывйў сьа, жи то чорт стоїт коло гоўтара з рогами — той брáтчык зльакáў сьа, подўў до ксьондза. Ксьондза ны застáў ў дóма — ксьондзová ка: — Та ксьондз пішли, ййгóмосьць, до цёрквы! — А він кае: — Та там ў цёркві йи чорт з рогами, стоїт! — А ксьондзová кае: — Та то мйй піп, чоловік, бо хтось в ночі наробйў, з рогами шкйру насадйў на ксьондза... — І він пішоў до цёрквы, той брáтчык, дывить сьа: — Праўда, жи то ксьондз! — Ах, бідá — каже — Ййвасьу, шось мнны — кае — в ночі стáло сьа, шкйру хтось на мене насадйў... Йа — кае — прйшоў до Гóспода Бóга вйпраўльати, мóже ту шкйру йак скйнеть сьа... — Але той брáтчык берé за ту шкйру тай ту шкйру гет ссуваїи с тўлом, ві ўсым. Попйско крчыт: — Гвавт, не руш, бо тейї шкйры не мóжна вднўати! — Зробйла сьа дўже рóвверка, от, ўсы ксьондзй, де дочўли сьа, ўсы зййжджáють сьа до него. І той попйско сядит ў покойу с тейу шкйроўу, йак той чорт з рогами, настáвйў рóги до горй... Аж прййхаў сам мйтропóлыта, найстáршйй, каже: — Де-ж ты ту шкйру взыаў? Де-ж та шкйра взыалá сьа? — Аж він, попйско, зачаў сповідати сьа, прйзнаў жи: — Йа пішоў по ті грóші, шкйру нарадйў... — Допйру він ка: — Нáшо ты зробйў? — Прóшми ййгомосьця бйскупа, йа ны маўу звїтки жыти... — Берўт тоо попйска с провóдом до тейї паны, попйско несé ті грóшми іс тейу шкйроўу до тейї паны, ті грóшми вйдавати. С процесййу, ві ўсым ішли, вйдалай ті грóшми, і каже той бйскуп, жыби та паны вднўала з нео самá шкйру. І та паны здйймаїи ту шкйру і не мóна здййнўати... Попйско крчыт до самоо Гóспода Бóга: — Господи Боже! Отпустй мнй, шо йа согрйшйў!

— Сам берé бiскуп здiйняти — ви мoже теiй шкiри здiйняти! — Кажу́ йму скрiсь по отпу́стах йiхати с тею шкiрою, с тiми рогáми, де по тi вотпусти́, жиби він скрiсь сповiдау́ си... I він сповiдау́ си скрiсь аж до сáмого рoку. У той день прийшлo, що він шкiру наради́, i та годiна прийшла i він с тею шкiрою умер. Ну шож, тут рoзверка аробiла сьа — жаден ксьондз не хoче ховати зi шкiрою i з рогáми... Усьи ксьондзи зiйхали сьа i казали йнго поховати на роздорoжi. Поховали йнго на роздорoжi. На другу нiч попiско приходит зi шкiрою i упадiти до свейi жiнки, милостiт, жиби йнго викопали i поховали звiкле на цвинтарi, так йак би то ксьондза. Викопали, с порáдою вазали йнго назáд, а тупiру та шкiра вльiзла, зiстала в йáмi. I тоо ксьондза поховали так йак звiкле кáжноо ксьондза. I він свою́ покуту на тiи сьвiтi спокiтувау́, жiньци присни́ сьа, жи він зiстау́ ў царствi небеснiм. — Кiнець.

Зап. 1895, в Лешевi, Брiдського пов. вiд господаря Демчука О. Роздольський.

Паралелi: П. Кулiш, Записки о южной Руси, II, ст. 83: Баллада зъ времeнь Уни. — Zbióg wiad. T. IX, 3, ст. 149—152. — Драгоманов, Малор. преданiя, ст. 154—155. — Чубинський, Труды, II, ст. 108. — В. Н. Добровольский, Смолен. этногр. сборникъ, I, ст. 703. — Етногр. Збiрник, VI, ст. 110—111. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. III, ст. 334—335.

312. Звiдки взяла ся осика?

Одна дiвчина стала ся матерю, а не хотячи, щоби розiйшла ся лиха слава про неi мiж людьми, забила свою рiдну, що тiльки народжену дитину та закопала пiд плотом. На могилi нехрещеноi забитоi дитини вирiс величезний корч бoзу, а у корчi сховав ся чорт, дiвчина-ж бiля корча стала осикою. Вона, скоро тiлько повiс легенький вiтер, дрозить зi стиду та страху.

Зоря, 1895, ст. 33: Земля в людoвiй вiрi, Д. Лепкого.

313. Душа в видi миши.

Вийшоу́ чоловiк йиден ворати i стоiла кiньцька голова; а чоловiк бoре i дивит сьа, а мыш вибiжить i назáд ў голову ўтечé. Так раз i другий раз, дось кiльканайцить раз. Али чоловiк сьа закру́, тай iшнi ў рúкы; а мыш повiдат: Ты не знайиш, шчо йа йи. Йа йи душа,

а́ли сьа покуту́ю ў ты́ голowi. I хто бы сьа такы́й найшо́ў, жебы́ цы́лы́й рік по́стиў кужду п'ятни́цу i бы ньа вітты вы́бавіў. А жебы́ лы́шку не положи́ў ніко́ли, йак йіст. — I він повіда́т: Йа буду́! Йидным сло́вом оста́тного дня́ сьіў йісти, а худоба́ ў ста́йни йак зачала́ рыча́ти, i він во страху́ верг лы́шку, побі́х до ста́йны i вы́шоў т ты́ голowi, пы́тат сьа: Ци йуж? — А вона́ мовит: Ны́т; же бы́ўис не біг до ста́йны. — Но, та йа шче рік буду́. I по́стиў дру́гый рік i ўже воста́тного дня́, сьіў йісти, худоба́ рыча́т, він не кладе́ лы́шку. А на-решты́ i хы́жа сьа іміла i так не кладе́. Попойі́ў гет красно́, хы́жа не згоріла i вы́шоў там i тогды́ вы́бавіў душú сь віньцькойі голowi. I мовит до нбо́го: Льась си на зéмлю i закрьі́ си вóчи. Він си закрьі́ў, а́ли йидно́ так — корты́ло го диві́ти — i злёты́ла колесні́цьа вогня́на́ i сьла душá i він по́під рúку сьа подиві́ў, а во́ко выскочило. I сьлы́пы́й до днесь та́кы́й гадзú́и.

Зап. в марті, 1899, у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщак Терлецького.

Паралелі: Federowski, Lud białoruski. T. I, ч. 903—904. — Wisła. T. IV, ст. 903.

314. Чому не можна до сьв. Ризи їсти ягід?

Одній жінці умерла маленька донька. Та жінка була дуже лакома i ніколи не видержала, щоби ягід не їсти до Пречистої, а яблoк та грушок до Спаса. Якось у саме полудне у жинва заснула вона на поли твердо. Та снить ся їй, що прекрасною широкою долиною іде Матінка Божа, а за нею біжить нечисленне множество маленьких дівчаток; біжать вони, біжать, та все дорогою схиляють ся i збирають до маленьких запасочок солодкі ягідки. На самім заді іде i її маленька донечка, іде i плаче рясними сльозами. — Чого ти плачеш? — обертаєть ся та питає її Пречиста. — Бо ягоди гублю — каже дівчина. I справді, що назбирає троха в свою запашину, то вони геть ровкотять ся по широкій долині, а дівчинка знов бігає за ними, знов ровщиває ся та збирає. — Нехай твоя мати не буде така лакома, най не їсть ягід до сьв. Ризи — сказала Пречиста. I від того часу та жінка не була би за ніщо в сьвітї з'їла ні одной ягоди до сьв. Ризи.

Зоря, 1892, ст. 258—8: Про небіщиків, Д. Лепкого.

315. Закаменіла баба.

Була баба и мала невістку и ховіла і стратити! Післала і у січню з козами на пашу (шоби замерзла), і шоби назбирала малин у січню. — Невістка пішла в полонину з козами і з кошелем на малини. — Зайшла в чигарі, а студінь — що гинути приходилось. Аж надібала старого діда коло ватри. Він си і питаєт: Ти чого суда зайшла? — Уна кажет: Теща мене післала кози пасти і збирати малини. — Дідо взьмў грани, всипаў і у кошіль і кажет: Завертай кози і неси це тещі. — Невістка привозит д хаки і подає бабі-тещі. Теща зазират, а в кошели малини. Відтає пішла теща сама шукати собі малин і козам паші, та Біг так даў, що ўна закаменіла враз з козами. І тепер на „Ігнатесси“ полонині, показуют цю закаменілу бабу з козами.

Зап. 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шварика Л. Гарматій.

316. Як прокляла себе жінка.

Моїй мама йшли на йармарок і поперечили сьм с татом і заклили собі: Остатний раз, аби йа йшла! — Повіяў поганий вітер, упали на зємлю. Дали минні знати, шчо упали на зємлю, приньс йа до дому, сто крокіў було тому, пять рокиў мучили сьм, шчо ни могли війти на двір і ўмерли.

Зап. в липни, 1902 р., в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Савкового Сеньчука.

317. Прокляті діти.

Индна була Маріа, писала сьм Йацкова. Мала два хлопчики і дужи сьм бавили, а йїї докучили, шчо вона сорбчку шїла, шчо пирискаржили ў йїї роботи. То сьм дьїало ў суботу; а вона заклила своїм дьїти: Матинко Христова, субото сьвіта, віхапай тоті дьїти! — Нараз упали тоті два хлопцы до зимлы. Ўдрїла вона, шчо прогнывала Бога, шчо ты дьїти лижи на зимлы так, йак побїты і поўторїла: Матинко Христова, субото сьвіта, вирни минні тоті дьїти! — Ў комєньтї ўстала, ўхопила старшого хлопцы за рўку, той сьм хлопци ўже запїниў, витрісла го, дала му водї і той хлопци відьїшоў. Ханула другого колотного за рўку, піднесла го від зимлы, ни могла добўти дўха ў нїм. Аш колис найшоў сьм дух ў нїм, виттрісла го, дала водї такжи і сумне

життя́ тоїї дитини, бо до́ти говорі́ў, а тепе́р ста́ў нїши́й. А ста́рши́й говорі́ў шче, ходи́ў до шко́ли і поме́р.

Зап. в липни, 1902 р., в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Савгового Севачука.

318. Як мама заляля хлопцеві.

Йиден богач пішоў на выч косіти, а жіньцьї казаў, аби досьвіта збудила хлопця і зїбрала коньї до плуга і аби вїслала на полі, бо він буди орати. А вона ўстала другий день досьвіта і зачїла хлопця будити. А то хлопець буў шче малий, тай ни хотїў ўстати. Али вона йиго торгайи, підносит, зачинайи кльїсти: А ни ўстаў бис, а йа тибє ни мџу сьї добудїти! — Пішла сама, ўпригла коньї до плуга, прихџдит вї влџству до хати, хлопчина сьїў, тай сьї чўхрайи. Вона з вилїкоу влџстиў хлопчину за рўку, приводит го коло коний, дайї йиў батїг ў рўки і випраўйїйи йигџ с плугџм і кажи до него: А бодай йис вїтти ўже ни приїхаў, аби йа тибє ўже остатний раз вїправила! — І хлопчина поїхаў. — Йак ўїхаў кавалџк ў силџ, коньї сьї чџсь спџлошнїли, плуг ўдариў хлопця по новї так шкарадно, жи ни тїльџко тоїи, жи му скальїчило, али му на прах кїсьть пириломало. Лїуди коньї зланили і завирнїли до дому і йїї приносїт хлопця скальїчного і на шїў мртвоџо. Она тоїи йак вџбачїла, зачїла дїжи нат тим лїаминтувати. І побїгла до ксьџндза, зачїла ў ксьџндза дїжи плакати і кричати. Ксьџндз зачїў йї питати, шчо стало сьї. А вона кажи: От шчо! Випраўйїлам здџрову дитїну ў полі, а тепе́р нишчасьтьї; плух тїльџо скальїчиў, кїсьть ў новї пириломало. — А шчош, питайи ксьџндз, мџжи ти кльїла, мџжи ти сварїла на него? — Та йа йигџ випраўйїла ў полі, а він ни хотїў ўстати; а йа го припровадала коло плуга, коло коний і сказала му: На ти батїг тай йїдь, бодай йис ни приїхаў. — А вїдиш, кажи ксьџндз, ни тра було так випраўйїти, бо Пан Бїг тирпїт доўго, а ўкїнци карайи.

Зап. в липни, 1902, в Пужнигах, Бучацького пов. від мамї.

319. Проклїнниця.

Булџ двџйи лїудий, — али жи булї бїднї. Мали вони трџйи дїтїй, а тотї дїти булї шче малєнькї: йиднџ ссало шче цїцку, али ўже самџ ходїло по трџшка, а двџйи бїльшєвнїх. І тотї дїти звїкли йак

то рано плачут йісти. А йіх ма́ма десь то обід варіт, кру́тит сьм сьудá ни тудá, клинэ йім дужи. Чоловік пішо́у ў по́ли, а вона́ ту борэ́нько збира́йні сьм, да́ла йім йісти, ни да́ла, клинэ йім: Жибі́ йа вас ту ни заста́ла. Та́й полиши́ла тьйі́ тройчкó дьти ў до́ма, а сама́ пішла ў по́ли на робо́ту. Тоты́ дьти ба́вили сьм ко́ло стúдны́, шчо бу́ла пэ́рит ха́тою, та́й тотó найме́нчи йак зачы́ло ко́ло стúдны́ загля́дáти, а то стúдны́ бóула ниська, та́й ўпа́ло ў во́ду. А тотó найста́рши йак прибі́гло, дьвит сьм, жи то́йі дитя́ни нивá, зачы́ло сьм хилі́ти нат стúдны́, шчихі́ўзлó сьм і ўпа́ло собі́. Нальйі́шла сусьбá по во́ду і дьвит сьм, тотá дитя́на трета бо́уць! ным вона́ дьйішла́. Прихо́дит до кири́цьці, дьвит сьм, ўсы трóйні дьти потопі́ли сьм. Післа́ли ў по́ли за то́йоу жінко́у, тьйі́ дьти йак повийма́ли, вона́ тогді́ зачы́ла дужи пла́кати і ни зна́ла, шчо с собо́у робі́ти. Йде до ксьондза, ка́жи: Отчи духо́ўний! Ў ме́ни вишчáсьтьи сьм ста́ло. — Шчо за вишчáсьтьи? — спита́ў ксьондз. — Ма́лам трóйні дьтйі́, ўсы трóйні сьм потопі́ли на́раз. — Ксьондз зачы́ў тогді́ пьта́ти: Йаким сьві́том, шчо, йак? — А вона́ ка́жи: Ой, йа ни зна́йу йак, тьлькó-м йак йшла́ рано, то йим клья́ла йім: Абі́ йа вас ўже ни заста́ла, йак ви нивы́ докучу́йшти! — Ксьондз ка́жи: А вьдиш, ко́біто, ни плач і ни льаминту́й, бо ти йіх ни хтьб́ла заста́ти і Пан Бі́х так то́бі да́ў, а на дру́гий раз жибі́с памйі́тáла, йак то дьти́ малы́ проклина́ти.

Зап. в листи, 1902, в Пужниках, Бучацького пов. від мамі.

320. Дівка з гадюкою.

Була дівка така. І вона мала чéтверо дитйі́. І нї́дї сї не спуві́дала, а́ні нїчо́гу, а ті дїти́ тратила. І дїти́ мала, а в ко́сах худїла і а́ні сї не спуві́дала, а́ні нїц. І пóтїм вуна́ субі́ пішла́ ду ксьондза́ ду спові́дї і зачы́лу сму́ пуві́дати тутó. І він йї́ї не да́ў рузгрї́шення, не да́ў йї, а́ні йї не вїспуві́даў. Іно́ йї заўда́ў таку́ пукóту, же́би вона́ субі́ йшла́ в сьвіт. І вуна́ субі́ йшла́, йшла́ пúпід лї́с і гáдїна лив́ела. І та гáдїна чї́пїла сї йї́ї каркú́ і ссáла пццкú. Же́ мали́ дїти́ ссáти, ту ссáла гáдїна. І вуна́ так в то́у гáдїною йшла́, йшла́, прийшла́ ду ко́ршии і прусáла сї на нї́ч Жмда. І він йї́ не хтї́ў переначу́вати, бу́ сї буя́ў то́їі гáдїни. І пóтїм то́й Жед́ йї́ переначува́ў і да́ў йї́ восóбне вїнкéр і замкнóў йї́ там на ключ саму́. Пóтїм він́ рану́ вїдшїка́їи випуска́ти йї́, а вїдтам́ йво́ гадь на двір пу́легїла, а вї́ї ино́ ко́сти билї́ — і ю́ вся.

Зап. 1897, в Угерцях, Городецького пов. А. Гнатшак.

Паралелі́: Чтє́нїя Общества́ Истóрии и Древностей́ росс. III, ч. 9, ст. 212—213.

321. Як жінка позачинювала діти.

Йидна була така дыўка гожа і зачинила собі дыти, шчоби дытій ни ма́ла. Йак сьи вона віддала за чоловіка, пубу́ла рік, два, три, ни́ма дытій, ба десьіть, ба двацьіть, ба трицьіть, та бо ўже й со́рок, ни́ма дытій. Ўзьїла вона кишко си жылувати то́го. Шчо та зробїла? Пішла сьи сповїдати. Та бо до йидного ксьондза, до дрўтого і до трєтого, і аж до дисьїтого і нїхтї йї ни дайї розгрїшенїи за туту роботу. Зачїла вона просїти то́го ксьондза дисьїтого: Заўдавай ми пукўту, йак найкїшчу, лиш абїм сьи грїхїу спокўтувала! — Кажи ксьондз: Ньї; йа ни мїжу дати, то йи вилїкнїй, тьшкїй грїх смиртєльнїй, йа ни ма́ю тоїї ула́сти; йди до то́го ксьондза, той мїжи тобї даст розгрїшенїи, йак би ти пукўту заўдаў. — Она пішла до тамто́го ксьондза ў далєку доро́гу, допита́ла сьи до не́го, зачїла просїти, шчоби йї вїсповїдаў. Кажи він йї: Га, ходї до цєркви! — Пішла она з ним до цєркви, ўзьїў йї сповїдати, кажи: Га, кишкїй грїх ма́иш, смиртєльнїй, ни мїжу ти дати пукўти. — Она зачїла просїти: Дайти ми, йигомосьть, пукўту. — Він йї сказаў: Прийдєш ў вєчир, то ти дам. — І написаў на картюцьцї собі пукўту, заким она прїйди ў вєчир, кїнуў до шуфля́ди. Али попадьї йак звїкли — до тоїї шуфля́ди, найшла туту пукўту, туту картючку, таї поставила назат, тїлькы шчо ўже знала ў ты пукўты попадьї. Дївїт сьи ў вєчир, прїходїт жїнка до кўхнї, а пїп ўзьїў кључї, пїшоў с тоў жїнкоў до цєркви, а жїнку наказаў, шчоби с хати ни вїходїла нїгдє. Ўтвориў цєркву, ўвїў йї до цєркви, засьвїтїў двї свїчки, поставїв хрест, так йак сьи ма́и дыти хрїстїти, ўсьо зложїў, ты жїньцї казаў кљїкнїти пирит тим стїлїком, даў йї пукўту ў праву рўку мїжи пальцї і кажи: Тримай до горї рўку; тримай йї так цїлу нїч і моли сї Бїгу, шчоби ти Бог подаруваў грїхї. А йа рано прїйду, буду вїдїти знак, ци твоїа пукўта прїймлєна. Замок пїп цєркву — замок жїнку ў цєрквї — і сам пїшоў до двора, трїха на забаву, бо сьи заходїў с паном дїбри. Али попадьї шчос си подўмала, вїт котро́го чису нима по́па; пїшоў с тоў жїнкоў, мїнї казаў ни вїходїти с покїю, типєрїчка шчось то йи новїго! — Бирє вона с собїў стару кўхарку, йде пїт цєркву слўхати, шчо там йи. Чўїи, тїхо ў цєрквї, тїлькы свїтло свїтит сьи. Радїи сьи, попадьї с своїю староў кўхаркоў, кажи: Бирїм драбїну, до вїкнї подїймаймо і будєм вїдїти, шчо там йи. — Приста́вили до вїкнї, вїльзали, дїўїи сьи: Жїнка кљїнчїт, двї свїчки горїт, хрест на стїлку стоїт, жїнка мїжи пальцїи до горї картючку дїржїт і дїўїи они сьи на туту роботу. Низадїгнїй час вїходїт, поїявила сї йїї найстїрша донька, ладна панна, кажи до своїї ма́и: Вїдиш, ма́мо нїгдїниці, шчїжис дїброго зробїла? Своїс

дѣти зачинѣла! — Їа була би великоу гавдину, швачкоу, та була би йїхала штирнѣ кїньни і потѣмство мойї було би на сым свѣтї змно-
жени і ласку були би смо ў Бѣга заслужїли; типѣр ти свуй дѣшу стрѣ-
тила і муї-с душу стрѣтила; ўже, кѣжи, пропаѣло. Али чикаї, шчо ти
мойѣ молѣтша сїстра скажи, а твойѣ донькѣ. Тай самѣ зникла від нѣї.
— Пойаўїуй сьн ў захрѣстїї друґа йїї довькѣ, самѣш так кѣжи:
Вїдиш, мамо, зробїлас так, шчо абї нас ни бѣло на свѣтї; йа була би
йївдїла шїстьмѣ кїньни, була би великоу пѣнї, була би маѣ потѣм-
ство; шчѣс дѣброго зробїла, мамо? Пропаѣла твойѣ душї, тай мойѣ душї
с тобѣ, чїрис твїй дурнїй рѣзум! Заплакала тай кѣжи: Ўже пропаѣло;
ѣли, кѣжи, шчо мїй брат скажи! Тай шчѣзла. Пойавїў сьн йїї брат
а захрѣстїї, чїстїй панѣк, тай кѣжи: Вїдиш, мамо нїгїднїци, шчѣс
дѣброго зробїла? Зачинїлас свойї дѣти, двї сїстрї і мнѣ; йа маў бѣти
вїлїкїй губїрнѣтор, вїлїкїй урїднїк, маўїм йїхати ў злѣтїх повѣзах,
буѣло би мойї потѣмство розмножени, була би й ти пѣнї вїлїкоу а за
нѣни, булї би смо маѣ ласку бѣжу, а так шчѣс, мамо, свѣїм дурнїм ро-
зѣумом зробїла дѣброго, га? Потрѣтила свуй дѣшу, свѣїх доньѣк,
мойїх сѣстрї і мойѣ пропаѣла душї і мноґо душ нашѣго потѣмста і шчѣс
дѣброго зробїла? — А попадѣї с старѣу дїўїит сьн ў вїкнѣ на туту
ўсьу робѣту і слѣхайут. І йа буў пїт цѣркви, тай йим слѣхаў туту
їсторїю. Али той сн йїї кѣжи: Чикаї, мамо! Тай йак йї лапнїу за
однїу нѣгу й за друґу, тай так роздѣр йак дрантїву бѣнду: Однїу по-
ловїну кїннїу пїд однїу стѣнїу, а друґу кїннїу пїд друґу, тай сам шчѣз.
А тотї йак сьн напѣдїли, попадѣї с старѣу, тай си гадѣти, жи так йїх
будѣ дѣрти, жи сьн дїўїи, тай попадѣли стрїголоу з драбїни на зем-
лїу. Старѣ упѣла, лїшѣ свїшчи ў нїс гї кобїла, а попадѣї лїшѣ шчо
сопїт, так сьн тѣшко побїли. Аж нарѣштї попадѣї вїдѣїшла лїшїни,
стару кїгнї гѣї бас до кѣхнї. — Пїп прїйшоў з двѣра тай кѣжи:
Засвѣтїт, гѣспѣсьу. — А дѣўчїна вїтпѣвїдѣї: Ої, йїгѣмосьтѣ, нашї
бѣба так сопїї, га ў рїшїтѣ грѣїт! — А йї шчо такѣ? — А йа знѣїу
шчо? — А йїмосьтѣ здорѣвї? — Шчѣс тѣгжи слабї на гѣлову, тай
шчѣс си трѣхи і ўїїзи покругїли! — Пїп побїг до попадѣї, трѣха йї
ўїїзи накїг, а старѣ кѣхарка до рѣнї йѣзїк закусїла. Ўмѣрла тай йї
поховѣли. Тай з нїмї такѣ буѣло, шчо ни слѣхали попѣ.

Зап. в цвѣтнї, 1897 р. в Корѣци, Бучацькоґо пов. від Олѣкси Савькоґо
Сеньчука.

322. Пожаранїй сьмїхун.

Ішоў старїй чоловїк з мїста. Прїхѣдїт на пѣле тѣґо снлѣ, с ко-
трѣґо вїн похѣдїт, а кѣло дорѣґи на цїрїлѣзї пѣсли парупкї конїи.

І почали сьє с старого чоловіка сьміяті і прозивали сьє йимү, бо він буў кривий. Міжи тими паруками знаходіў сьє вітыў син. І той найсьмілівіши прозиваў сьє йимү і сьміяў сьє з него. Наколі старий сьє обгльнуў і зобачіў, шчо вітыў син з него сьє сьміий і прозивайи сьє йимү, йак він криво йде і сказаў до него: Сьмій сьє, сьмій, аж доки йа ти скажу! — А сам пішоў до дому. А вітыў син сьміий сьє, тай сьміий. Другі парукі говорут до него: Пиристань сьє сьміяті, чого сьє сьміийш, будэ ўже с тебе, ни будь дурний — рузьны му притстаўльили, а він ныц, лиш сьміяў сьє, тай сьміяў.

Прийшоў час коньї до дому вєсти, кажут парукі: Бирі коньї, виді до дому! — а він сьє сьміий і вєсти ни хочи. Відьят парукі, шчо го віт того ни відмоўлят, абї сьє ни сьміяў і настрашили сьє, бо гадали собі, жи можн й з розуму сступіў. І забрали коньї своїї і повєли до дому, приходьит до віта і кажут йимү, шчо йигó син сьміий сьє віт полўдньї і ни пиристайи сьє сьміяті. І відраждали йигó на рузьны спосóби, али за дурно, бо ныц йимү ни помогло. Питайи сьє віт парукіў, чи ни бўло когó йиншого ко́ло него і ци ни сваріў сьє с ким абó шчо. Сказали йимү парукі, шчо ньїкого ни бўло ко́ло них, лишє кривий Паўло йшоў з міста, а він почіў йимү сьє кривити і сьміяті сьє з него. Паўло сьє на него подивіў і зобачіў, жи сьє сьміий з него, кривит сьє йимү, показуѣи, йак він йде і сказаў йимү: Сьмій сьє, сьмій, аж доки йа ти скажу. І сам пішоў до дому, а ваш син сьміяў сьє і сьміий сьє аж до типєр і ни мож го бўло ў жадни спосыб від сьміхү відвисті. Пішоў віт на по́ли зарас, застаў свого сина на пиридовьї, шчо сьє сьміяў ко́ло коний так, йак і ўпирєд. Сваріў на него, чого він сьє сьміий, просіў го, абї сьє ни сьміяў і ни помогло ныц, ны просьба, ны грóзьба. Узьиў віт коньї і сина ўсадиў на коньа і сам на дру́гого сыў і приїхаў так до дому. Відьїў, жи ныц ни помóжи, аш трєба йти кривого Паўла пирипросїти і закликати до сєби, абї йигó сїнови той сьміх пирирваў. Даў кривому Паўлови пийтнэцьїтє срїбньїкїў за зниважєньї старости йигó і почистуваў йигó і лєдво ўпросіў Паўла, шчо сказаў йигó сїнови: Будэ ўже с тебе, ни сьмій сьє. — Пиристаў сьє зарас парубок сьміяті і ньїгди ўже ньїкому сьє ни кривіў, ни прозиваў і ни сьміяў сьє з ньїкого. І віт того чэсу кривий Паўло і другі старі і улóмньї льўди мали спокій від пустїх хлопцьїў, шчо йим сьє ньї прозивали, ны ни кривили сьє, али пїнували старїх, йак сьє належит.

Зап. в липни, 1902, в Пужпиках, Буцацького пов. від О. Розовського.

323. Рука в за гробу.

Була мама і дитина. Дитина все маму біла, а мама за тойі ті дитинні ныц ни казала. Потому та дитина йак вмерла, туїу дитину поховали, присипали зёмльов; потому та дитина виставила руку в гробу. Взяли туїу руку, теї сховали знов дитинні до гробу. Потому виходьт знов кільи день — знов рука на верха. Вони взяли, теї знов сховали. Потому та дитина знов виставила туїу руку. Вже дивит сьї — вже ныц ни поможи. Аш мусыла мама бити прутом. Йаг вдарила три рази по руцї прутом і дитина сховада сама туїу руку і вже більши ни виставйшла.

Зап. 1902, в Будзанові, Теревовельського пов. від Юльки Стації О. Деревянка.

324. Як жінку ссали вужі.

Пшла йидва кобіта на Спаса ў полі за хоптоў. Тай ўже нарвала поўну верету і хотыла йти до дому, алі приходит до неїї йакыйсь старушок і питаїи йїї сьї: Шчо ти рбнш? — Кажи: Хопту збараїу. — Чиш ти ни мала часу ў бўдний день собі налагодити, аж на такє свѣто? Чо ти сьї типер приймайш, скажи мины — кажи до неїї — чи сьїм лыт лжити, чи дьїти пликати? — А она собі помислила, жи лыпши дьїти пликати, ныш сьїм лыт лжити, бо она мислила, жи майи корову й молоко, то будє дьїти годувати. Типер приходьт до неїї два вужі величезны і чіпаїут сьї до грудїї і сеут. Кобїта зы страхї ўже тойї хопти ни брала, а той дьїдок зник, ни знати де. А тоты вужі обвїли сьї йї аж на плєчі за шїїу і так сьї йї тримали. Приходит до дому, чоловік здивований і льўди, зачїли то відоймати і на жадин спосьїб ни могли. Зачїли сьї радити, жибы йїї по божих мїсьцях возїти, по вітпустах, мже би тьїї вужі повїтпадали. Алі ўсўда сьї льўди дивїли і йїї возїли і то ныц ни помагало. І вона кождому говорїла, жибы льўди ў вилїки свѣто такоїї кишкїї роботї ни робїли. А тьїї вужі до сьїм лыт ссали; потым йак повїтпадали, то кобіта житьї скїнчила. То ў Зарванїци багато видьїли туту кобіту і оповїдали. Йа павїть звала, йак вона сьї звала, тай забула.

Зап. в липни, 1902, в Пужняках, Бучацького пов. від мамі.

325. Завзятий. А.

Буў йндён богач і тілько ўже богацтва маў, аж ни маў де подыти. І ўже йшоў до Гóспода Бóга, абi йнiў Пан Бiг трóха уйниў тóго богацтва. Таi вiн iдe, а пiд лысом кладe дьiд вогонь i пiтáйи сьи йнiгó, де вiн йде. А богач вiтповiў, шчо йде до Бóга, абi Пан Бiг йнiў умениў трóха богацтва. А той дьiдóк йнiў кáжи, абi сьи спiтáў Гóспода Бóга, дóки йнiгó Пан Бiг будe трнiаў такóго бiдного. І той богач e тим пiшоў. Аш пpихóдит ў йнiду гушчавiну, а там на пни зноў здибáйи дьiда. І той дьiд зноў йнiгó зачiў сьи пiтáти, де вiн йде. А той богач йнiў кáжи, шчо: Йду до Гóспода Бóга, абi ми трóха уйниў богацтва, бо ни маiу де го подыти. — А той дьiдóк кáжи йнiў: Тобi Пан Бiг даваў i шче ти дасьть за тóйи, шчо йак ти буў ў мiсьтьi i бóло тогдi болóто, а ти полудноваў, йак тобi ўпáла дрiнка e хлыба, то ти купиў сьвiчку за грeйцар i шукаўйис, дóкис тóйi дрiчки ни знаiшоў; то за тóйи ти такiй богатий. А зачiў сьи тогдi пiтáти богач, шчо бóди e тим дьiдом, шчо вiн йнiгó здiбаў пiд лысом, шчо клаў вогонь. А той дьiд на тóйи сказаў, шчо, кáжи: Гóсподь Бог вiд нeго шче тоты торбинкi вiтбирe, шчо e нiни хóдит. І так сьи розвiйшли обá. — А тот дьiдóк то буў Гóсподь Бог. — Iдe той богач до дóму i здибáйи зноў тóго дьiда, шчо кладe вогник пiд лысом. І зачiў сьи той дьiд пiтáти, шчо йнiў Гóсподь Бог казаў. А богач йнiў на тóйи вiтповiў, кáжи, шчо Гóсподь Бог вiд нeго шче тоты торбинкi вiтбирe, шчо e нiни хóдит. А дьiд вiтповiў на тóйи: Абiм йiх спалиў, то Бóгови ни дам. — І здоийнiў e сeби тоты торбинкi i зáраз кiнуў йiх ў вогонь i сказаў: Най згорóт зáраз, а Гóсподь Бог вiд мeни йiх ни дыстанi!

Зап. 1895, в Пужниках, Бучацького пов. від брата Гіларія.

Паралелі: Етнограф. Збірник. Т. IX, ст. 22—24.

326. Упертий бiдак. Б.

Але був то раз великий богач, та не мiг собi дати раду e мастком, таi пiшов до Бога, аби му уйнив трóхи мастку. Та йшов вiн, але надiбаe якогос чоловiка лиш ув однi верицi, шо сi грiв при вогни. — „А куда ти йдеш, чоловiче? питаe сi eго тот, шо при вогни“. — „Йду, каже богач, до Бога; маю великий масток, та ни можу собi e ним дати раду — може би ми Бог трóхи уйнив“. А тот, шо сi грiв при вогни, каже: „А запитай сi там, ци буде шо e мене“. — Добре, шо то мiнi

вадит — тай пішов. — Але приходит до Бога, а Бог: „Ти чьо?“ — „Так і так — каже — маю дуже великий масток, ни могу собі дати з ним раду — може би Бог трохи уймиє“. — А Бог до него: „Будеш, каже, мати у двоє тільки“. — „Ну, а з того-ж чоловіка, шо сі гріє при вогни, лиш ув одні веріцці, та буде шо з него?“ — Е—е! я ше каже Бог, з него й туту верітку о́зму“. — Віслухав того богач, тай вертає сі, але надібає знов того чоловіка, шо при вогни, в одній веріцці. — „А як там?“ — „Так і так — каже богач — казав, каже, Бог, шо міні даст у двоє тільки мастку, а з тебе ше й ту верітку о́зме“. — А тот чоловік такі: „Оже, каже, не о́зме!“ З себе верітку та в вогонь. А богач сі вернув до дому теї застав у дубельт кілька мастку.

Зап. Л. Мартович в Городенськїм пов.

327. Цар і його побожна дочка.

Була йідна пánьї, кру́ля дочка, польскоо кру́ля. І ўна фсе на-пéред Бóга йшла, казала, жи выц йїї нхїтó ни зроби. жи б́уди она жїти, поки свѣт свѣітом б́уде. Але незадоўго тим часом, мала она п́ят-наїцять лѣт, о́грóмну она слабісьть дістала і моц слаба́ стала сьа. Допіру она увірила, жи то йи Гóсподь Бог. Така слаба́ вістала, шо аш ксьондз прїїхаў с Пáно-Бóгом сповідати йї. Прїзвала сьа ўона́ перед тим ксьондзом, жи ўона́ нхїдї ў Бóга ни вірила. А ксьондз ка́же: — Чем же-ж ти, дóньбу, не вірила ў Гóспода Бóга? Та Гóсподь Бог трї-маїи цѣлїй свѣіт! — Йа мїслила, жи то мїй тáто сам Гóсподь Бог, бо мїй тáто кру́лем йїст... — Твїй тáто йи на землї кру́лем, а Пáн Бїг йи висóко Бóгом, цáлком нас трїмаїи фсїх і нáми завїдуїи. Твїй тáто йи кру́лем, то твїй тáто над лѣудьмї ўтрїмуїе кльуч, а ў небї Гóсподь Бог йи... — Но, шо тут робїти, та дочка такі ни вїїди. Алеш прїходї смерть, дѣвїть сьа: — С косоўу за плечїма стоїт! Але вона́ тáтовнї сказала жїво, але тáто йак то круль, цїсар сам, жїво казáў зроби корóверд і йї на корóверд взáти ф середїну і тим корóвердом крутїти наўоколо, жиби та смерть йї ни взáта. От той круль вїрату-ваў своїу донькú, донька ўстала, ўже рóбит — трѣба зроби́ти сьа кру́леві слабóму. Ў ноцї му прїснїло сьа Господь Бог, кру́леві: — Йа твоїу донькú хтѣў взáти до цáрства небесного, тепер — ка́же Гóсподь Бог — ходї ти зо мнóйу, колїсь ни хтѣў дочкї дáти. — Гóсподи Бóже! — ка́же — берї дочкú такі! — А Господь Бог ка́же так: — Хто мечем мечуїи, то сам погїбаїи. Вже не по ўчáсьї, такі ти ходї

во мно́йу! — І вضاу йиго до пекла с собойу. Він там у пекльї буу, йак сьвіт сьвітом б́уде, а дочка йигó присьв́ятїла сьї. Так йї б́атько приснїу сьа: — Ей, доньу, доньу, вольу йа тебе д́ати до Господа Б́ога, йак сам у́ ти м́уцї, у́ смольї кїшїти і в огньї пекелному, а сн́ага мннї на ѓубу п́адайи, нїхт́о мннї водї не подасьть... Но с́амї косто-м́ашки вже в мене йи... — Так він доньцї приснїу сьа. Але дочка, зачалó йї д́уже жаль за б́атька і вона плакала йак день так нїч. За-чала молїти сьа Б́огу йак день так нїч, зачала просїти: — Господи Б́оже! Візьми мннї того т́ата, жиб він так у́ такїм пекелнїм вогньї не буу! — А Господь Бог йї у́слухау — вона була угóдница у́ Б́ога — і вضاу йиго, віньау с пекелного вогню і казау йиму дрóва вонїти, л́екшу робóту. І він ті дрóва б́уде вонїти аж до стр́ашного с́уду. І він зноу доцьцї приснїу сьа: — Дóненько, уратов́алась мене с т́ейї нєн-дан. Хоць йа дрóва вожу́, мннї т́ашко, бо шкіра поубльїзала, — але л́екше мннї, йак п́ерше булó, і йакóсь вже сьвіт вїджу. — Кїнець.

Зап. 1895, в Лешневї, Брїдського пов. від господаря Демчука О. Роздольського.

328. Година — вік.

Так были два парїнкї, али сьа д́ужи лубїли. І йиден д́ругому повїдат: Йак мы будемо жїти, то пїдемо йиден д́ругому дружбїти, котрїй сьа б́уде уперед женїти. А йак ушремó котрїй, то м́усимо просїти на вїсьїльа йиден д́ругого с цвїнтарїа бодай. І йиден умер. Йогó поховали, а д́ругїй вїдїу де. І затого сьа женїт. Йдут у селó з д́ружбоу йак молóтцї просїти на вїсьїльа. Тот собї пригадау за тов́ариша: Йак мы собї д́обре жїли, трéба ітї го попросїти на вїсьїльа. Али ни хóчи він п́авїть д́ружбї повїдати, де він йде. І мовїт д́ружбї: Постїй но ту трóхы, йа десь побїжу, трéба ми. — Побїх там на грїб на йигó, грїп сьа утворїу, він там увїшоу: Ану́, ци такі у́ тебе музїкы, гї у́ мене, мовїт умерлїй. — Заграли музїкы раз, він пїшоу погульати. Заграли д́ругїй раз, він шче си погульау трóхы і хóче йти гет. Али той умерлїй: Йидно там застанеш, шче си рас погульай. Тот си погульау трéтїй раз і вїтклонїу сьа йиден д́ругому і пїшли, розвїйшли сьа. Тот йде, шчо сьа женїт, бїжит бóрзо: Кобїм сьа не забавїу! Али гадат собї: Мóже ужем сьа забавїу в двї годїны. — Дївїт сьа — л́уди ни тотї у́ силї йиго, х́аты — не так стоїат. Прибїх на свїй пляц, здаїи му сьа, жи знайи, бо типер пїшоу, а ту н́авїть йїнча х́ата уже, у́сьо. Почау сьа пытати, йак ту йи, шчо, чому йїнчї л́уди: Т́атже ту мїй пляц! — Йакже то мóже б́їти, жéбы то твїй пляц буу, колї мы тебе

ни́йак не зва́йимо. — Він собі гада́йи: Їа йду до ксьи́ндза, то ксьинде мені упові́сьть, йак то́то йи. Выйшо́у до ксьи́ндза, ксьинц сьа подиви́у там у метри́ку: Триста лы́т, йак ты пішо́у у вінці і вісьільа́с лиші́у ў ха́ты. — І ксьиндз заклі́каў йиго́ до ха́ты і вы́сповіда́у, за́причі́шча́у і хыба́ сьа на мак росы́пау. І йуж.

Зап. в лю́тім, 1899 р., у Мшанци, Старосамбі́рського пов. від Грици Олі́щака Терпецького.

Паралелі: Гринченко, Етногр. Матеріали. Т. I, ст. 287—291.

329. Вічність.

Так робі́у ксьиндз обід, йак бы наш ту, та́кий си при́вир да́ймо і спросі́у собі ксьиндзы́, може де́сьть, а мо́же пї́тнїа́йцьїть, Бог зва́йи кї́лько, йа то ни мо́жу зва́ти. Ві́тп्रा́вили хва́ла бо́жу ўсьї ра́зом і по́жили дар бо́жый і іду́т на обід. А йиден ста́рый ксьиндз з за́ду йшо́у, а по́тья ў пе́рїд ньо́го на сли́ўцьї, жи ма́йи зло́те пі́рїа і та́кий блї́сько, йи́но досьа́гвўти руко́у. Він гада́йи собі: Кобы́ йи́нїти, та́ бы ўне́сти ме́джи ксьиндзы́ та́кого фа́йного пта́шка. Пта́шок з га́лу́скы на га́лу́ску, він за нїи і так че́рес цвї́нтарь пере́йшо́у за пта́шком. Верну́у сьа ві́ттам, при́йшо́у т це́ркви, а ксьинц пра́вит хва́ла бо́жу. А він собі по́гада́у: Шчо́ш то та́ке? Мы ма́ли собі хва́ла бо́жу ра́зом, а ту йакі́сь ксьиндз хва́ла бо́жу пра́вит. Хыба́ бы при́йїха́у пі́зно, абó шчо! — І він увї́йшо́у до це́ркви, дї́вїт сьа, ни то́та це́ркво́у. Поча́ў він сьа пы́та́ти сьва́шченника то́го, шчо́ у це́ркви, ві́ткы він і йак, а тот обер́тат сьа до то́го ста́рого, мо́вїт: Бо́жий ста́рцьу, йа вас ни́йак ни зва́йу. — Та чо́му́ж ны́т, та́тьже те́пєрь пішо́у с це́ркви с ксьиндза́ми, мо́жи йи ква́ндрас, а мо́жи й нїма́, по́кым пере́йшо́у че́рес цвї́нтарь. Тот сьва́шченник са́мо ўче́ный поба́х шчо́сь і пішо́у, подиви́у сьа ў пра́ва́ ста́рї, ў метри́ку: Гї! ста́рцьу бо́жый, у́же сым сот лы́т, йак вы пі́шли с це́ркви! Вы́сповіда́у то́го, за́причі́шча́у, та́кий сьа росы́пау на по́рох.

Зап. в лю́тім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбі́рського пов. від Грици Олі́щака Терпецького.

Паралелі: Житє і Слово, 1894, II, ст. 187—188. — Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 218—219. — Bağış, Bajki, fraszki i t. d. Ст. 127—130. — Kolberg, Krakowskie. T. III, ст. 101—102.

330. Що то таке вічність?

Так були два камра́тєа из малности и так сєа лубовали лєа, аж бы были за грайцар шчо купили, так сєа подылили обидва. Пришло уже килька лєт, до двайцять лєт майут, тогды йидєн дрогому повидайи так: „А, камра́тче — ка́же — йак йа — ка́же — умру́, а ты будєш жити, йак сєа будєш жениў, бысь менє просиў на весыля́ (жертво́го значит)“. — Ну, тогды, не трєвало́ то́му, йак двє недылы, у двє недылы йидєн ис тих умер. Но тет, шчо живый на сьвѣты йист, йаў женить сєа. Тогды-ж весыля́, вже йи сьлєуб, вже посьлєубовани сут — вѣн тогды повидайи так: „Знайите шчо — ка́же — лєуде, — тото то́го камра́та — ка́же — шчо шче з малности йа сєа з ним заховув, и будьтє мнѣ пробачны тепєрь, бо йа йду то́го камра́та просити на весыля́“. — Тепєрь же вѣн приходит на цвьнтарь до гробу и кльакнуў на колѣнky и на самый пєред молить сєа Бѣгу. И тогды ка́же: „Камра́тче, будь такый добрый, прийдѣ до мєне на весыля́!“ — Тепєрь же тот повидайи так, мертвый из гроба: „Но, тепєрь же ты сєа — ка́же — жениш, — йа прошу на весыля́ на мойи сєа подивити, до гробу“. — Уходит до середины: — Три шєрегы на́рода у бѣлых рѣзах. Тот же камра́т повидайи: „Прѣшу-ж йа тебє, позволєу ти йидєн тѣнєць танцьувати“ — тот мєртвый у сєбе. Йак тот тѣнєць танцьуваў, и йому сєа выдавало, шо немѣ йак година, то́му живѣму, а йак тѣнєць тот танцьуваў, то двѣста рѣкиў минуло за тогуду гѣдину. И вѣн тогды повидат: „Ой, камра́тче, йак сєа мнѣ тут подѣвало у тебє быти!“ — Тогды ка́же вѣн: „Камра́тче, позвьиль ми шче йидєн тѣнєць танцьувати!“ — Тот же тогды ка́же: „Йа ти — ка́же — позволєу“. — Но, тот уже тѣнєць танцьуваў, але доўший, тот двѣста, а тот уже трѣста, тот тѣнєць на другий раз. Тогды ка́же: „Ой камра́тче, йа бы собѣ тут упѣдѣбаў у тебє быти ўсе“ — так тот живый до мертво́го. Но, тогды повидайи: „Позвьиль ми шче трѣтий тѣнєць танцьувати! — Трѣтий тѣнєць йак танцьуваў, то ўже пѣятьсот лєт, — то ўже тѣсьача лєт. Тепєрь же вѣн йаў казати йому: „Позвьиль ми шче четвьєртый тѣнєць танцьувати, прошу тєа; лєже ми сєа ўпѣдѣвало ў тебє быти“ — ка́же. Тогды-ж камра́т повидат: „О, доўго тото будє, доўгий час трєвати“ — повидайи йому. Тогды вѣн повидат: „Е, мнѣ сєа не выдайи йак три гѣдины, йак йа у тебє йи...“ — Но, танцьуйи шче четвьєртый раз, — то ўже штирѣста лєт. Тепєрь же тот ка́же: „Но, камра́тче, час тобѣ ўже — ка́же — витходити вѣд мєне гет...“ — Выхѣдят из гробу, — тогды повидайи вѣн: „Ци так мнѣ сєа — ка́же — ўдайи, ци шчо? Йак йа до гробу ўходиў, не витко нѣкого́ було, ўдавало сєа, шчо грѣбы сут, а тепєрь лысы-дубы сут зверх цвьнтарѣа“. — А тот мерт-

вий кáмрат повідай: „Та ци знайиш, кільки ты ў мене лýt забавиў?“ — каже. — „Ны, не знайу“ — каже. — „Тысяча лýt минула штырста — каже — йак ты ў мене быў... А ци будеш же ты теперька знати до до́ну йти?“ — А він каже: „Буду“. — „О ныт — каже — ўже теперь туды, куды село было, теперь Дунай-море йи... Но, іди-ж — каже — за борзэйкіи час прійдеш до мене и будеш сьа забавляти обыдва — так тот мертвый до живого. Но, теперь — каже — шю-ж теперь, вже села тут нема, но Дунай йи, — теперь же шчо-ж теперь будеш йисти? Наш тобі фляшчыку — маленьку так йак палець оттой і ў ті фляшчыны олива була і ў ті фляшчыны кóрок і ў кóрку пйуро было положено — ты же пйуром йак намазаш, йак ісхочеш до склену йти, тот сьа склен тобі сам отворит. И тілько ож бысь йиу, а ў кышэны нн браў; шчо зыш, то грэху не буде, а йак бысь у кышэны набраў, то ўже бы в грэхом было“. — Но, приходит на то місце, де його село было, — там Дунай ўже теперь йи, море, Дунай. Приходит на свій грунт и півнаў свій грунт, шчо його бáтько положиў ўзырky (межу, камень межи свій грунт а чужий), и сьу на тот камень и йаў плавати, але ў винци, йак сьа ўжениў, так ў тим винци такой быў. И приходьать до нього два льуде: — „Шчо вы — каже — плачете? — звідайт його. — „Вже тысяча лýt, йак йа на сьвiты жиў — повідай тии льудом двом — и мого бáтька то — каже — межá, на межи камень йист...“ — Тогды тоты льуде повідайт: „Ойой — каже — тысяча лýt жиийш, тай ты такый молодый ў винци! Та шчо ты плачеш ў винци — ци жона ти вмёрла, ци мати?“ — „А йа — каже — тысяча лýt забавиў, йа ходиў кáмрата просити на весельá“. — Но, тогды-ж тоті повідайт льуде: „Оў, то ты тысяча лýt жиийш, то ты такый молодый віглядайиш, а мы сóрок и пйать лýt не кáйише і мы такі старі!“ — каже, так сьа по бородах мацайт. То приходит вже тóму Дунају, ид воды. Дивит сьа, йак ту перейти, — не было лаўкы, пич, гóла, ани чоўна, ани корабля, йак перейти на той бiк. Він тогды сьа дивит на той бiк воды: — Извирьх воды оздóба маленька, так маленька йак хлопец идé, извирьх воды до него на сей бiк (дитвачок малый, хлопец). Приходит до него: — „Шчо-ж ты — каже — хочеш?“ — звідайи сьа тот хлопец до него. — „Рад быи на той бiк перейти, ани чоўна ани корабля нима...“ — „Подивит сьа з заду себе значит“ — йи корабель, стоийт уже. И тот хлопец повідайи: „Йа по тебе приишоў, тебе перевести на той бiк морья“. — А тот хлопец у бiлых рiзах быў. — „Но, сьидай, йа тьа перевозу на той бiк морья“. — Но, перевiз на той бiк морья, невидом бысть, не вiтко тóго хлопця, ўже нима. И сам сьа зоставиў ўже він. И там йи горá, а на тi горi кльáштор (косьцьол значит). Приходит до кльáштору — кльáштор замкне-

ный. Припини́ў си, шчо ма́йи ту фляшчы́ну с пй́ўром, и вьзаў, намазаў, де кльуч сьа тй́кайи, и кльаштор му сьа ўтвори́ў, увйшо́ў до середі́ны. И дыви́ть сьа — ма́йи го́лод — и вьзаў дві́ бу́лки, зьзы́ў и дві́ ськля́н-кы вина во́пиў. И ўсьи́ў собі́ ў лаўку и чита́йи кнйгу, тогды́ ў кльаш-торі́. И при́ходит ксьиндэ́ віт то́го кльашто́ру, шчо службу́ служи́ў, і зьвіда́йи сьа: — „Йак ты — ка́же — ту вьйшо́ў?“ — до то́го чо-лові́ка. — „Ми́ны сьа сам кльаштор отвори́ў. Йа́ ўже ты́сьсача лы́т, йак на сьві́гы жи́ў“. — А ксьондэ́ тогды́ повіда́т: „Так йи́ — ка́же — йи́ тутка, шчо йиде́н ходи́ў ка́мрата просі́ти на весы́льа и там ты́сьсача лы́т нема́ го...“ — Тогды́ тот повіда́йи: „Та́ будеме́ — ка́же — гльа́дати, ў кнйга́х пови́сно запы́сано бы́ти“. — Йа́лп гльа́дати, гльада́йи из горы́ аж на доли́ну, шука́йи то́йи кнйги — знайшлі́, отвари́а́ют, йиде́н раху́йи, дру́гий дикту́йи. — „Исти́на пра́ўда — ка́же — йи́“ — бо знай-шо́ў, йи́ ту запы́сано. Тот вже́ ксьондэ́ та́кый ма́ў сто ро́виў, стару́шок бы́ў. Но, ксьондэ́ повіда́йи: „Ходи́-ж ты́ тепе́рь до мене́, до мо́го до́му“. — „Ны́ — ка́же — йа́ не піду́, йа́ ту бу́ду и тако́й туй“. — „Ну, а шчо-ж ты́ тепе́рь будеш́ ту йі́сти?“ — ка́же. „Йа́-ж буду́ хлопця́ по-сила́ти и куха́рку, то́бі йидзе́нья тутка́ до косьцьо́ла“. — А тот пові-да́йи: „Ны́, та́ким хлопцем́ посыла́йи ма́цупки́м, шчо він шчп́ за жа́ден грі́х не зна́йи, зна́чит, шчо ни до́брого ни зло́го ни зна́йи, тот хлоне́ць“. — Йак то він вробі́ў ўже: — „Но, будь же-ж трина́йцять лы́т у кля-шторі́, йак ніч так динь“. — Трина́йцятьо́йи но́чи засьві́тило му сьа сьві́тло ўшй́тко у кльашторі́ и райські́ му сьа две́рі отвори́ли и три гльы́ды наро́ду у райськы́х две́рах, значы́т у о́лтари, у бі́лых рй́зах. И тогды́ ксьиндэ́ узя́ў кады́льницю́ и кады́т перед о́лтар. Тогды́-ж він нич не повіда́йи, ни ксьиндэ́ до ньо́го, ни він до ксьиндэ́: — Тот собі́ сьа мо́лит, а тот собі́ сьа мо́лит. Но, тогды́ ўже по ўсьи́му, ксьондэ́ йи́го сьа зьвіда́т: „Шчо-ж ты́ за йиде́н йист?“ — зьвіда́йи го. — „О, ўже ты́сьсача лы́т, йак йа́ на сьві́гы жи́ў, и мо́льбу сьа Бо́гу, йак найбо́рше обй́м уме́р“ — повіда́йи до то́го ксьиндэ́а він. Той ксьондэ́ ка́же: „Но, час то́бі сьа заберати́ — ка́же — з на́ми ўже“. — А шчо то бу́ў за ксьиндэ́? — сам Бог, сам Бог до не́го говори́ў. — Но, обле-чили́ йи́го ў та́ких бі́лых рй́зах, йак тоты́ гльы́ды бы́ли. Зьвіда́йи сьа го ксьиндэ́: „А ци́ пізна́йиш ты́ — ка́же — сво́йу́ жену́?“ — „Ны́ — ка́же — йа́ не пізна́йу“. — „Йи́ ўна́ — ка́же — ме́жи ты́ми наро́дами, шчо три́ гльы́ды сут, туткы́ ўона́ — ка́же — йи́. Тогды́ — ка́же — йак ты́ пішо́ў на весы́льа́ просі́ти, и она́ за тобо́ў жа́ловала, жа́ло-вала и уме́рла“. — Типі́рь же привелі́ до ньо́го: — „Оде́ — ка́же — вона́ йи́“ — привелі́ перед о́чи йи́му́ и потве́рджува́ли сьлюб йи́му́ (дру́гий значы́т). Но, він сьа тогды́ вьрадува́ў, шчо ма́йи сво́йу́ жену́, шчо ві́дпт. А вони́ ка́жут, тоты́ наро́ды, шчо ў бі́лых рй́зах, и тот

ксьмндз: „Но, ты з нами — каже — не підеш (щче не підеш), бо ты — каже — мусиш ішче умврати, тогды-ж из нами підеш“. — Овін тогды дуже жалуйи, шчо відыіу своіу жену, ўшитко тото облечєня ўже маў. — „Ты шче йндвў добў мусиш ту быти, штирнайцяту, у кльашторі, Бóуу сьа моліти. Дльа твоїи — каже — душї даўло — каже — тыло збудованє йи, але тото тыло, шчо з змлы іи, и ў змлы мусит піти“. — Штирнайцяту добў почувїи у кльашторі, Бóгу сьа молит, и сьвітїу сьвічку так и здрімáў сьа мольачи сьа. Снит му сьа сон: — „Гоў — каже му сьа так — не спи, Бóгу сьа молї!“ — Овін підверг гóлову до горы и ўшитко сьвітло сьа засьвітїло, ў кльашторі самó мори, шєрегы вáрода зноў такы ў бїлых рїзах. Но, тогды той ксьмндз каже: „Но ходї з нами, час тобї сьа ўже забєрати!“ — И зь йнó тыла тьльько порох пішоў, пошїл, того, шчо тїсьсача лыт на сьвітї. Но, иде-ж вїн з яїзи ўже там, приходит на тамтот сьвіт с тьїми нáродами. Зьвїдайт сьа йнó: „Ци позвáйиш ты своіу жєну?“ — Позвáў. — „Ци позвáйиш свóо тóо камрата, шчось ти сьа забáўльáли?“ — Позвáў. Тогды камрат до нєго повїдаїи: „Йак сьа, камратче, маш?“ — каже. — „Дóбре сьа — каже — маш“. — Но, и тот камрат до нєго повїдаїи: „И йа сьа — каже — дóбре маш“ — оба два дóбре сьа маїут. — „Но, йа-ж тобї дóбре повїдаў, шчо ты прїдєш до мєне и будєм сьа оба два забáўйáти“. — И так же сьа оба два забáўйáют на нєшнїй дєнь. И йá бы так хтыў сьа забáўйáти, йак онї сьа забавйáют, и конєць, спокїй гóловї.

Зап. в липни, 1896, в Лавочнїм, Стрїйського пов. О. Роздольський.

331. Нагинай дерево, поки молоде.

То быў йїден óтец, маў сьїна. И до дватцєтох рóкїу пич не рóбвў тот сын, ни наганьáў го óтец до рóбóты до нїйáкой. По дватцєтох рóках забраў сьа и пішоў мєдже збїйцьїу. И хóдит. И пóтїм пішоў óтец на йáрмак, зáйáў сої штырї быкы и прóдаў. И иде без йїден лысє з йáрмаку и стрїтїу го убїйцьа. — „Дай, старї дзвáду, пїньáзи!“ — „Йа пїньáзи нє маш“. — „Йак то не маш? Кóлис прóдаў штырї воўы!“ — Вьїньáў пáлаш: — „Дáвай, бо ти гоўóву одóтну! А йак óддаш, то ти дарўїу жїтьа“. — Тот сьа застрáшїў и óддаў грóшы му. И пішоў дóмїу, а збїйцьа до лысє. Йак прїшоў дóмїу, с пўáчом велїккым, — а сын на пєпу. Óтец пўáчє, сын му гвáрит: „Ну, што, старьїй пўáчєш?“ — О, сьїну, бóйáў йнє сьа пїти во ўноў. Та быў мї збїйцьа грóши не взьáў!“ — „Во не трєба мїа там! Не дáти бьїўо!“ — „Йак

же не дати быўо, кой мі хогыіу гоўову оттыати“. — Сын сьа забраў, с пёца зышоў и вьвус, оббълук сьа до того одыньа ф комбрі и паўаш в рўках си вьвус. И гварит: „Може тот быў?“ — Отец му повідат: „Самый ты“. — Тогды му гршыи оддаў, вїтцу. Отец му отповідат на то: „Та ты йуш такый майштер, што йуж льуди побываш? Та йа того не зваў, бо быи тьа не ховаў!“ „Ньаньу, йа йуж сьим рокиў тыи бауўйу“. — И тоўды старый отец настрашиў сьа барз, же такого сына выховаў. Закликаў го сын до лыса: — „Ньаньу, пїдемє до лыса. Покажете ми, де вам збїйца одобраў гршыи“. — Тоўды забрали сьа оба и прїшли на тóту польану и показуїи му, же: — „Ту ў тїи мїсци одобраў ми збїйца гршыи“. — „А то тєпер знайте, же то йа сам. А гльачоо вы сте мєне не познали, йак йа вам росказаў, жебы сте гршыи оддали?“ — „Але йа сьа барз настрашиў, бо йа такого драба не видыў. Лыпше ми быўо гршыи одлати, йак жытьа мōи поўожити“. — Тєпер припровадлвў го сын і йаворови, каже му прыгнати до зємлы йавора. Старый сьа чїпвў йавора: — „Гльачого го, старый, не прыгнеш до зємлы?“ — „Бо грубий, та му рады не дам“. — Клыче го к тоньшому йаворови: — „Прыгнай того“. — Ани того не прыгнуў. Покликаў го к тонкому йаворови и подайи му вєршка до рўкы, вїтцу. И того прыгнуў до зємлы. Тєпер му отповідат: „Гльачого-с грубого йавора не прыгнуў до зємлы?“ — „Бо барз грубий, та му порадити не можу“. — „Гльачого-с не прыгнуў другого?“ — „Бо и тот за грубий, и того не прыгну. А тєпер тонкого том двїгнуў го, то прыгнуў йим го до зємлы“. — „Гльачого-с мїа, вїтче, до робóты не наганьаў, покаль йим быў маўый, йак тот тонкый йавір? А тєпер мїа не наженеш до робóты, йак йис грубого йавора не прыгнуў. Пóталь дьїтїну наганьайут до робóты, покаль му роскажут, покаль сьа бōїт. А ты мїа не наганьаў до робóты та-с мїа пўстиў по зўых пўтєох, — тєпер мўшу жытьа свōиї стратити. Але пєрше тобї, óтче, зрбблвў смерт, бо-с мїа не наганьаў за маўу до робóты. Тєпер прїхыл, вїтче, гоўову, бо ти одóтну паўашом“. — Але óтец доўго не хотыў и повідат: „Ну, сыну, даруї ми жытьа!“ — Але сын повідат: „Кой жєм сьа пўстиў на тот пут, то не даруїу жытьа ани свōму вїтцу“. — И тоўды стьаў гоўову вїтцу. И скїнчїло сьа жытьа, а вїн пїшоў мєдже розбїйникїу, мєдже збїйци. — То йуж тóту.

Зап. в лїпни, 1900, в Бортнїи, вїд Петра Боришовича, О. Роздольский.

332. Непростимий гріх.

Йиден пан, кавальєр, грапчук, прийіхаў на трахтійїрню і ўпо-
добаў сн дўжи тутў паньу трахтійїрничку. Казаў до трахтійїрника
грапчук: Шчо би ти хтыў, шчобіс мины своўу жінку аволюў? — А тра-
хтійїрник казаў, шчобі му пан даў сто дукатыў. І пан вийіаў і даў
трахтійїрникови сто дукатыў. А трахтійїрничка ни хтыла, бо вони
мали своіих досить грóшнй. А трахтійїрник йїїі такі до тóго эмўсыў,
шчо вová пішла с паном до дрўгого покóйу. І йак грапчук відїіаў
с трахтійїрны, а трахтійїрник дыстаў туман до голові, шчо ни знаў,
шчо робит і за чїм де хóдит. І пішоў до ксьондзыў трахтійїрник тóго
сповїдати сьн; а ксьондэй ни хтыли йїму дати розгрїшеньн. Трахти-
їрник сьн вїбраў аж до Рїму. Ішоў биз йиден лыс і здїбаў го збуї,
шчо ўже ни трóха на ты дорóзы лўдїй побїў. І запитаў йїгó: Де ти
їдеш? Трахтійїрник казаў, шчо їде до Рїму до папарїиского на пу-
кўту. А збуї кажи: І йа пїду, бо йа ўже ни йиднóго на ты дорóзы
убїу. Бїльши йа маїу грїхїў, шчом лўдїї поўбываў, йак ти за жїнку.
Прийшли обá до Рїму. Папарїиский питаїи: З йакóїї причїни ви обá
тўтка? А збуї росповїу, шчо побываў лўдїї, абї дыстаў за тóїи роз-
грїшенїи. І казаў йїму законáти тутў пáлицьу ў зэмльу, шчо побываў
лўдїї і носїти ў пїску вóду, дóки ни розвївїї сьн і ни зрóдит йáпка.
Йак зрóдит йáпка, тоглі будўт грїхї вїтпущеньн. А дльа тэбї за жїнку,
за пужолóство то нїмá вїтпущеньн, хїбá би сьн тобї зиньлї россту-
пїла. І зиньлї сьн росступїла і він пішоў пїд зэмльу.

Зап. в цвїтнн, 1897 р. в Пужнївах, Буцацького пов. від Тимка Гриншїиногo.

Паралєлї: Грінченко, Этнoгр. Матерїалы, ст. 294—295. — Kol-
berg, Radomskie. Т. II, ст. 201.

333. Через гордість не спас ся.

Був їден дуже великий грїшник. Вже шось трийцять лїт він тяжко
грїшив: Забивав лўдїї, грабував, крав і навїть свого батька та матїр
забив.

От їдного разу він опанятав ся тай каже: „Доки буду вже грї-
шити? Час перестати, пїду та исповїдаюсь і стану чесно жити!“ Пішов
він до їдного попа, а той вислухавши його тяжкі грїхи, не хоче дати
розгрїшеня, каже: „Йди до старшїх“. Пішов він до канонїка, до дєв-
кана, але жадеи не хоче розгрїшити. Шчо робити, їде він до бїскупа,

а той довідавшись о гріхах його, каже: „І я, чоловіче, не можу тебе розрішити, йди ти до Риму до самого Папи римського, а той тебе висповідатиме і розрішить“.

Пустив ся йти до Риму пішки. Йшов так з місяць, аж в іднім місці питає, чи далеко ще до Риму? Люде кажуть: ще три милі. От він, щоби спокуювати ще перед сповіддю, впав на коліна і став так йти до Риму. Постановив собі, що так зайти мусить! Як же став він йти, то йшов ще тиждень і м'ясо на колінах від ходу вже втерлось йому аж до костей, а він не питає, а йшов і вже навіть кости почали стиратись до камінної дороги.

А коли він вже перейшов римську браму і увійшов так таки на вколішках у місто, то зараз у всіх церквах і костелах задзвонили голосно самі дзвони. Почув се Папа теж каже до своїх слуг:

„Якась спасенна душа вступила в місто, йдїть подивіть ся і проведать до мене її“. Слуги виїшли, а той грішник вже під церквою на колінах і просить, щоб Папа прийшов висповідати його. Пішов Папа сповідати, а людей повно найшло. От вже скінчили сповідь, наступив щирий жаль за смертельні гріхи, а в кінци й розрішене, при чім Папа мовив: „Покути тобі не задаю, бо ти вже відпокутував йдучи сюди три милі на колінах і тепер ти еси праведний, а от і Господь зсилає до тебе причастника свого, в котрого запричастив ся“. І справді, він глянув, а ясний ангел з чашою золотою в руках спускав ся до нього, щоб запричастити. Люди як се зобачили, здивували ся дуже і стали казати: „Ото чоловік праведний, ото дочекав ся, сам Господь зсилає йому з неба свого ангела, щоб запричастив його!“ А грішник на те каже з погордою: „А чиж вже не час?!“ І в тій хвилі ангел зник, а він розлив ся на земю і провалив ся у землю. А Папа тоді й каже: „Видите, люде добрі, який вже він був праведний, а одним словом согрівив, і все нідо чого“.

Зап. в Камінці Струмівій, від батьва Ілька, А. Веретельник.

334. Пустельник і розбійник.

Буў пустельник на пущи ў лясі. Ўже сьа ўстаріў і веліг, ко-мўсь там, не знаў кому ксьи́нда си прикликати. Так ксьи́нда іде д ньому з божим даром, а розбійник буў ў лясі і ўчуў дзвінка. Він шче тако́го ніколи не чуў, ўваў си камінь і почаў сьа біти ў груді: Бо́же милосэрны́ буді мені грішному, Бо́же милосэрны́ очисти мо́ї гріхі! І почаў лясі на ко́лыньцях іт сьвашчэ́нникови. Де ты йдеш?

Питає сьє розбійник. — Ксьида мовит до нього: Іду старця на пущчу сповідати і причашчати. — Розбійник повідат: Висповідай мене і причашчай. — А йа не маю на дві особы часеть, тылько на йидну. — А він повідат: Йа тьє забю, то мусиш. — Він ўаю, бойау сьє ксьинда і висповідау го і запричашчау. А пустельник увидыу тото і гадат собі сам до себе: Шчо він за сьвашчєнник, жи він уперєт стау сповідати такого, жи побивау людий, а йа прєтцьи на пушчи, йа йи сьватый. Йуж осудю себе на перєд сам і дрўгого шче. А ўно никто ни мѳже судити ни жибы дакого, али й себе ныт. Али ксьинда йнго висповідау і запричашчау про тото. І зачау йихати виттам гет. Дивит сьє с слугоу, такі блискавицы, такі громы, аж не мош сьє дивити. Али тот слуга мудрый быу, жи шчось знау, ксьиньдау. І мовит: Видите, йнгомосьть тото? — Виджу, бѳжа дьитино. — Знайте, шчо тепєрь сьє рѳбит? — Ныт, бѳжа дьитино. — Тепєрь дийаволы дўшу берут пустельникову за тото, жи дрўгого осудю на перєд, йак бўде. Пройихали трѳхы далы, выиснило сьє, така йасьнысьть, так краснѳ: Видите, йнгомосьть, тото? — Виджу, бѳжа дьитино. — Тепєрь розбійникпу дўшу берут йангелы і несут до нєба.

Зап. в марті, 1899 р., у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грици Оліщака Терецького.

335. Як грішник спас ся через убийство. А.

Був то колись один розбійник страшний, розбивав, лютував, рабував всюди. Того розбійника всі всюда бояли ся. От допустив Господь на того розбійника хвилю опаятаня: Задумав ся, розгадав все, що коли учинив, взяв го такий жаль, що постановив поправити ся, занехати своє ремесло, висповідати ся та спокутовати. Але до села до церкви піти бояв ся. Не довго вичікував часу, десь в дорозі подибав ся з духовни та до него в словами кинув ся: „Відратуйте, отче, душу від погуби! Я такий і такий, висповідайте мене“. — Сьвященник каже: „Я ту ось так не могу тя висповідати; прийди до церкви так, як належит ся“. — „Як мене не висповідаете такий ту, то ладьте ся в дорозу на той сьвіт!“ — повідає розбійник тай підняв друк до гори. — „Клякай, сповідай ся, ти пагубо!“ — каже сьвященник. — Сповідає, сповідає, довго сьвященник го сповідав аж і дав му покуту, но не розрішенє: „За кожду душу, шчось згладив з сьвіта, маш двигати каміне, а то за кожду душу по каміневи чверть ліктя грубий, довгий і широкий. Пороби собі торби з буйволової шкіри і в тих торбах тото каміне будеш носити; а як ті торби самі в тебе облудут, то знай, Господь роз-

рішив тебе від твоїх провин. І будеш перебувати на кладбищах, цвинтарях". Урадовав ся розбійник, подяковав за покуту і зробив так, як му наказано. Величезні торби пошив собі з шкіри буйволової, кілька душ забив, тільки камінів в торби вложив і двигав, праві тягнув з собою і на цвинтарях перебував молячи ся та постячи!

Був в однім селі пан, а такий лютий, що криї Господи, а єго посіпака економ то пана перевишав, бо нарід катував, правдивий кат був. Одного разу на сам великдень до якоїсь тяжкої роботи заставляв людей, але люди не уболяли ся єго і не пішли. От летит він через цвинтар, бо туди була стежка до двора, та в лютости своїй, що нарід і бійкою і катованем не дав ся від заповіди божої відвести, гараником обіруч зачав по гробах бити та горлаючи: „А нероби, гадюки, а хахи, прокляті і вам в голову заліало сьвято? Дармоїди, ану вставайте та до роботи! А вам сьвятковати хоче ся!“ Так горлаючи та бючи по гробах лютував окопан, а розбійник всьо то видат і чує лежачи межи гробами. В тім підносат якась сила розбійника, торби, котрі він ледви міг волочити за собою, бере в руки, такі якісь лехкі стали; підносат по над своєю гелову і біжит до того ката, а коли сідав при окопані, торби з камінем уривають ся як би пожеж шлії попереρίζував і надають на окопана, котрий вже з місця не рушив ся. Порозумів розбійник ласку і волю божу, що го Господь розрішив і заложив собі покуту — сорочку дротяну з гачками до самої смерти носив на собі, і у тих людей, котрим шкоду учинив, служив безплатно то по десять, то по пять літ, а кого тра було ратувати, то він перший до того був.

Зап. в Сапогові, Борщівського пов. І. Ляторовський.

Паралелі: Шейнъ, Матеріали. Т. II, ст. 371—373. — Ю. Яворскій, Очерки по ист. рус. нар. словесности. I. Легенда о панцирь (там вказана література предмета).

336. Як грішник через обруч спас ся. Б.

Був йден такий великий грішник, що багато людей позабивав, порозбивав і навіть замордував свого батька, матір, брата й сестру.

Коли вже того було за багато, то стало гризти його сумління і він подумав: „Треба піти висповідатись, та позбутись усіх своїх гріхів, досить вже з мене“. — Пішов він до йдного ксьондза, до другого, третього, але жаден розрішення не хотів дати такому грішникови. Вкінці пішов він до біскупа, але і той не дав розрішення.

Але йде він через ліс, аш стрічає ся з старим дідом, а лід питає його: „А звідки ти, чоловіче, йдеш такий смутний? — „От“, каже

грішник, „так і так, дідуно, грішив я, розбивав, рабував, а тепер хтів спокутувати, та жаден ксьонда і навіть біскуп не хоче дати минї розрішеня, і тепер не знаю, що починати?“ „Як так“, каже дідусь, „то знаєш, що зроби? Піди до коваля і нехай тобі набє желізного обруча на голову і так з ним будеш ходити, аж поки він не пукне тобі сам на голові. А як пукне, то знай, що всі гріхи тобі відпустились“. Грішник подякував дідови і пішов просто до коваля і казав собі набити желізного обруча на голову.

• Ходив він так з тим обручем щось шість літ, аш йдного разу, виходи він з ліса, а там люди громадають панське сіно на паньщині. Став він тай дивити ся, а польовий так людий бє палюгою, аж ті падають, кричать і кидають і совають ся по землі. Дививсь він на те, дививсь, аж довше не міг вже стерпіти, вискочив з ліса, побіг до польового, вирвав з його рук велику палу і лавай нею його обєладати. Бив, бив, аж забив і зараз трісь! — пук обруч на голові. А люди всі зачали йому дяковати, а він казав розходити ся до дому.

А він аж повеселів, бо як пук обруч, то він знав, що вже він безгрішний. А то для того, що забив такого недоброго чоловіка, що не нав над ніким милосердя і усіх бив. І віц тоді зараз і паньщина скасувалась.

Зап. в Камінці Струмильовій від батька Ілька А. Веретельник.

337. Убийниця власного батька.

Йедєн лісничий пішоў на пудьваньє і заблудіў ў лєсы і пучуваў під дубом. Надлетїло два птахи і на того дуба посїдали. А тих два птахи — то були ангєли. І каже йедєн до дрўгого: Шчо там чути ў сьвітї? — І вітпвідайє йедєн: Ту йє ў лєсы хата, а ў тї хатї сїдїт лєсничий; а тотá лєсничá то вурóдит зїна, а той син йак доростє свóйїх лєт, то застрїлит тáта. — А лєсничий пучуваў під дубом і тутú бєсїду чуў. А на дрўгий день, йак прїйшоў лєсничий до дóму, то ўже застаў хлóпцѣя ў хатї на сьвітї. Зробїў той лєсничий скрїнку і поставїў до скрїнки і написáў пїсьмó, поставїў до скрїнки і опсмолю на окóла скрїнку, обїльлїў смолоў, шчобї вода не затєклá і пустїў тутú скрїнку, шчобї плїла з водоў. І плїла тотá скрїнка з водоў ў долину, а там лáпало два рибакї рїбу і йедєн рибáк то маў дьїти, а дрўгий рибáк то буў бєздьїтний. А тотá скрїнка не плїла на того, шчо не маў дьїтєй, áлє на того, шчо маў дьїти. А той, шчо не маў дьїтєй, то ўпомянáў сѣя ў того: Дай жєнї тутú дитїну, бо ў тєбє йє

дѣти, а ў мене нема. — Той, шчо злѣпаў не хтыў віддѣти; вітповідѣў йему, шчо йаг би она твоѣя мѣла бѣти, то она би на тебе плѣла, аме жойѣ мѣла бѣти, таѣ на мене вѣплила. — А при дитинѣ було і письмѣ тотѣ, шчо лыснѣчый постѣвиў йак пускаў з водѣ. А на тым письмѣ було писано, же хто тутѣ дитину на водѣ зловит, то абѣ йѣ охрестѣў, бо вона нехрещѣна. І той рѣбак охрестѣў дитину і вигудуваў, шчо вѣрис велѣкий з него хлоп. І повѣрастѣли тѣго рѣбака і рѣднѣ дѣти і зачѣли чужѣму прозѣвати сѣи знаѣда дѣла тѣго, шчо го знаѣшли на водѣ. Йак вѣн дѣйшоў до своѣйх лыт, спрѣкрыло йему сѣи при них бѣти і вѣбраў сѣи з рѣбаковѣго дѣму і пѣшоў ў сѣвит. Йак пѣшоў і трафѣў до своѣго тѣта і стаў на слѣжбу. Тѣто не знаў, шчо вѣн йего син, а син не знаў, шчо лыснѣчый йего тѣто. І тутѣ слугѣ спѣдѣбала си лыснѣча і намѣвила йего, йаг бѣде йшоў лыснѣчый з лыса, шчѣбѣ вѣн лыснѣчѣго застрѣлиў; а йак той хлопѣц лыснѣчѣго застрѣлиў, тогдѣ дѣстаў велѣкий туск сѣрѣцѣи і лыснѣча так сѣмо засушѣвала сѣи за своѣйм чѣловѣком. І сѣла ўрав з ним і зачѣда распѣдѣати шчо: Ми мѣли йеднѣ дѣтѣну і тутѣм пуствѣли з водѣ; а ти чѣловѣка ўбѣиў, тѣдѣр йѣ сѣи лишѣла на сѣвѣты самѣ. — А той хлопѣц вітповідѣѣе: То мене самѣго злѣпали на водѣ і мене вигудуваў йедѣм рѣбак. — І зачѣў жѣлувати, йак сѣи довѣдаў, шчо то вѣн зѣбѣиў своѣго лѣсного тѣта.

Зап. в цѣвѣтѣи, 1897, в Пужнѣихах, Бучацького пов. від Тѣма Гринѣшиного.

Паралѣлѣ: Пор. Етногр. Збѣрник. Т. XII, ч. 142—143.

338. Як розбѣйникѣ трѣс ябѣлка. А.

Буў субѣ такѣй хлоп-гуспѣдар. Вѣн маў жѣнку, дѣти і пѣру бѣчкѣи. А жѣнка бѣла в надѣѣи. І запрѣг хлоп пѣру бѣчкѣи і пѣйѣхаў пу дрѣва ду лѣса. І нарѣбаў вѣн там дроў, поўну фѣру наскладѣў і йѣди ду дѣму. А там на дурѣѣ бѣла такѣ калѣжа, нѣби бугѣту булѣта. І як вѣн зайѣхаў, анѣ руш вѣйѣхати. Шо сѣи намуцѣваў, шо сѣи набѣдуваў — нѣ! Аж ту дѣвѣит сѣи, а ду нѣѣѣгу прѣйшоў такѣй пан — нѣби злѣй дух. „Запиши, пѣвидѣѣи, мишѣ тутѣ, шу в дѣма не знаѣйш, а я ти пѣмѣжу“. — „Та дѣбри, пѣвидѣѣи хлоп, я вам записѣу“. — І вѣн шу пѣмѣг і хлоп вѣйѣхаў і йѣди ду дѣму. Таѣ си прѣишнѣуў, шу его бѣба в надѣѣи. „А то, пѣвидѣѣи, та я емѣ муѣ дѣтѣну записѣу“. — І засушѣваў сѣи і жѣль му. І вѣн дѣйѣхаў ду дѣму, жѣнка ю злѣгла, мѣла хлопѣцѣи. І бѣбуѣнѣ пѣвидѣѣи: „Гѣаду, прѣнесѣт гурѣўкѣи, склѣчѣти сѣсѣдѣи на кусѣату, най сѣи напѣт, закусѣт“. — „Ей, шо мишѣ, пѣвидѣѣи, з тѣѣи гурѣўкѣи“. — Але нѣц; пѣшоў ду кѣршѣи, склѣкаў сѣсѣдѣи і так дѣѣи; вѣплили там, закусѣли і пѣшли.

І як юж билó по всьóму, туді він пувідаїі ду своїї жінкі: „Слúхай ну ти, пувідаїі, шо нам з то́гу хлóпці, кулі він ю є записаний злóму“. — І ба́ба зачéла пла́кати, так заво́дит, так пла́че. Ну ніц; юж прунáлу. І хлóпц ростé як з ву́дї. І гáзда гу даў ду шкóли. І він там сї вчáў, вчáў, вчáў і сї виўчáў на ксьóндз. І прыйіхаў він ду дóму, ду свóгу татúні, ю ксьóндз. І так сї тїшат і дéкуїі, шу гу так вїплекали краснó. „Но шож, пувідаїі татúньо, кулі ти є записаний ду злих дúхцú“ — „Не бїйти сї, пувідаїі, татúню, я си дам рáду“. — І туді він пішоў ду ксьóндз і там краснó пумуліў сї і ксьóндз му даў пусвєнциэзі. А туді пувідаїі: „Дáйти мнї шє фелóн, крупїлу, кунїўчєну і хрєст“. — І даў му той ксьóндз і він пішоў. І йде він, йде і зайшоў ду лїса. І в тїм лїсі так тэмну, тэмну, ніц не видну. Аж дáвнт сї, а там сї сьвітлу сьвітл. І він йде там, йде і прихóдит, дáвнт сї, стúїт хáта. І він там пішоў ду тоїї хáти і там сїдїла старéнька ба́ба. „Ой чож ти, сину, пувідаїі, ту прыйшоў? Та мїй чулувїк рузбїник такéї, він тї забїї“. — „Не бїйти сї, матúсю, він мї не забїї“. — І вунá му туді дáла пупуїєсти і він пупуїў, шо там билó. — „А тепér, пувідаїі, схуваї сї, пулужи сї там в куті на лаўку, може тї не заўздрит, як прыйде“. — І він сї пулужиў і лжїт. І туді прыйшоў рузбїник. І пувідаїі ду ба́би: „Юсь ту пєвнї когóсь прыймáла, бо во сирвá душá смїрдїт“. — „Та нї, пувідаїі ба́ба, вот прыйшоў якéсь хлупчїна і прусїў сї на нїч. І я му дáла трóха пúпуїєсти і він там лжїт на лаўцї“. — „А худї ну“, пувідаїі рузбїник. — І він пішоў і рузбїник вєзў сї питáти: „А хто ти є?“ — „Я кáже, є ксьóндз, іду пу муó метрїку“. — „Ну кулі ти ксьóндз, пувїч мєнї, чим я забвў мóгу татувї і мамúню?“ — І він так си гадáїї, так сумїгúїї: „А ци не забвїли ви, пувідаїі нарєштї, я́блунувим кустурóм?“ — „Ая, пувідаїі рузбїник, згадáў. — А кулі ти ксьóндз, пувідаїі, ту знайдї мнї той кустúр, пувїч, де він є“. — „Та деж я знаю, ви гу мóжи де кєнули, спалїли“. — „Нї, пувідаїі рузбїник, він є ту в мєне на стрїху. Пїдї і знайдї“. — І туді він пішоў на стрїх, так ськáїї, так ськáїї і найшоў, і принїс. — „Кулі ти, пувідаїі рузбїник, єст ксьóндз, то відпустї мєнї грїхé“. — „Дóбре, пувідаїі, але хульїт зї яноў, і возьмїт си і кустúр“. — І він туді вєзў кустúр і зїбрали сї вóба і пїшли. Йдут, йдут і зайшли мєжи такї гóри, такї дэбра. „Вотú, пувідаїі ксьóндз, вувьмї кустúр і всадї в зємлю. Мáїш заўжда на кулінах нусїти вóду в прїгоршчїх і пїдливáти той кустúр. І все перед ним клїнчєти. І як сї прїїме, бúдут ябá, і бúдлш їїх трєс“. І вєзў рузбїник, і всадїў кустúр, так фурт пїдливáїї, так клїнчїт, а ксьóндз пішоў. Йде він, йде, йде, такї скрїсь гóри, такї дэбра. Аж ту заступаїї му дурóгу єднá кумпáвїя шáтїў — павїў. І він туді вєзў крупїлу і замачїў в кунїўчїні. І так крóїнт, так їїх крóїнт.

І всі сі розлетіли. І йде він далі, йде, аж ту друга кумпанія перед ним шатиї — павії. І він зноў кропит, зноў кропит і зноў сі розлетіли. І йде він далі, аж ту трета кумпанія. Віп і тих крупіў і так сі втіквали, так сі розлетіли, а едён кўцнй, грўбнй, кривнй на ногу, пувідаїї: „А ти шо хнеш?“ — І він триваїї крупілу і юж гу маў замахнути: „Я, пувідаїї, прайшоў пу мій папір, пу метріку“. — „Та де я знаю, де твуй метріка“. — „Ськай“ — пувідаїї ксьонда. — І він тудї ввез, так ськаїї, так ськаїї і найшоў. „На, пувідаїї, майш, іди гет, іди, ми тебе хтіли ду нас, на, на, йди“. — І він ввез метріку і схуваў, а ту зноў кумпанія шатиї-павії ваступіла. І він сі дивит, а в конїї-чїні ю нема сьвіченуї вудї. Але тудї той кўцнй пувідаїї: „Дайте му спокї! Віп паскудёр, він нас смўтит. Ми гу хтіли межи нас, а він кропит, най йде“. — І вуниї сі тудї руступіли і він ввез хрест, так ним розмахуї і пішоў. І ю такїї раднй, такїї веселнй, ю маїї метріку-папєрі і йде, йде, абї бórши в дома. І прайшоў ду свогу силд: „Ну, татўню, я юж маю метріку, пувідаїї. Юж по мене дїлду не прїйде“. — І тудї так сі всі втішили і він сі потїм вжннїў і бнў ксєндзум, так як би наші єгўмосьць. І раз вуниї вубóїї йїхали в густїну. І йїдут вуниї пóпїд горў, аж ту так шось пахне, так пахне. — „А слўхай ну, Васїлю, пувідаїї єгўмосьць, скоч ну, пуднвїї сі, ту десь вóвец пахне! Шо то? де то?“ — І тудї парубук скóчнїў, дївнт сі, а там така яблїнка, тїлду зрудїла, а кўлу неїї старєнькнй дїдўньо клнчїг. І на землї лїжєт ябка. І він прайшоў ду фїри і пувідаїї: „Прóшу єгўмосьцї, там якась яблїнка так сьлїчнї зарудїла, а пїд неў старїй дїд сїдїт. — І йїгўмосьць прпїмнуў си тудї, і бóрау скóчнїў з вікд і пішоў там. „Ой, йїгўмосьцўнєнку, пувідаїї дїд, а чомўж ви не прїхóдите? Та же я юж так доўту на вас чїкаю. Відпустїт ми тнпєр грїхє. — „Нї, члўвєчку мїй, пувідаїї йїгўмосьць, лїзь на яблїнку і трїсї. І як стрїсєш ябка ўсї, тудї ти всі грїхє відпўшченї“. — І тудї дїду вїлїз на яблїнку і так трїсє, так трїсє. Всї стрєс ябка, йно два злóгї не шїг. Шо сі на-телїпаў галўзєй, нї, не стрєс. „Та, пувідаїї, прóшу єгўмосьцї два ябка не хцут впасти“. — „То твуйї два грїхє, шусь тата і маму забнў. Вувьмї, пуцїлўї кожде ябку по три рдзи“. — І ввез тудї дїд і пуцїлўваў пу три рдзи, і ввез трїсти і вубóїї впдлї. — „Ну, пувідаїї єгўмосьць, тепєр відпускдют сі тубї грїхє“. — І пішоў. І як нó пішоў йїгўмосьць, дїд сі пóрухум русїпаў. А ксьонда за той чєс вирнў ду дому, таї бнў ксєндзум на селї доўгї лїтд.

Зап. 1896, в Угерцях, Городецького пов. А. Гнатшак.

Паралелї: Zbiór wiad. T. XVIII, 2, ст. 344—345. T. XI, 3, ст. 106—107.

339. Про Мадєя. Б.

Маў тато три сині; а буў бідный, не маў йім да́ти звітки утрянвье і новіў йіх до лыса, шчо́бі йіх повісити на дубі. І привіў найстаршого до дуба і питаў йего́, шчо́ би з него́ бу́ло. — Він вітпвіда́йє: Йак би таких скілька, то би буў будинок.

— А тато ка́же: Йа тебе́ не повішу, бо с тебе́ будэ колісь го-сподар.

Привіў друго́го до липи і питаў йего́, шчо́ би з не́йі бу́ло до́бре? Син вітпвіда́йє: Йак би порізаў на дошки, абі́ бу́ло багáто тэртиць, то с тих дошчок наро́біў би багáто віўтаріў.

— А тато ка́же: Йа тебе́ не повішу, бо с тебе́ будэ колісь го-сподар.

Привіў трэ́того до молодойі квасни́цы. Ка́же до трэ́того: Шчо́ би з не́йі бу́ло?

А трэ́тий ка́же: Йак би йі викорчуваў, а оптисаў, то би буў до́брий бук лядэ́й побивáти.

І так сьн ста́ло. Котрий син казаў, же́би бу́ли з дуба будинки, то буў будиўнічий; котрий казаў, же́ з липи би бу́ли віўтарі, то буў син-царом і робіў віўтарі. А трэ́тий, шчо́ казаў на квасни́цу, шчо́ би буў до́брий бук лядэ́й побивáти, то пішоў ў гайда́ахи. І насамперэд ўбиў тата й маму, а потому́ пішоў ў лысі; побиваў, хто му сьн тілько тра́фіў. Йіхаў йедэн чоло́вік без лыс і віа му застріг ў болото́, шчо́ не міг вий́хати. Натхóдит элий дух і до него́ говóрит: Запиши́ ми то́то, шчо́ до́ма не звáйєш, то ты вірату́йу звітти. — Той чоло́вік стаў та́й думáйє: Шчо́ би то бу́ло, абі́ він не знаў; а нарэшты́ і йєму́ ка́же: То запиши́ сьн, ко́бі йа тілько вітти вий́хаў. — Поверта́йє чоло́вік з далёкойі до́роги і застаў до́ма малогó хлопця́. І даў то́го хлопця́ до шкóл, до наўки. Хло́пец сьн ўчвў, а тато смутіў сьн. Питаў сьн син тата, чо́ так смутитэ́ сьн? — Тато́ вітпвіда́йє, шчо́: Йа тебе́ за-писаў элий дўхам. — Не́ бійтє́ сьн, тату́, йа сво́йє письмо́ відберу́. — Скинчійу́ син шкóли і вийшоў на ксьондза́ і узьнў собі́ сьввчэнойі воді́ і йшоў до пекла́. Зди́баў йего́ той збу́й ў лысы́ і питаў йего́, де він йде́. — А він йєму́ ка́жи: Йду́ до пекла́ по письмо́. — Ка́же Мадэ́й до ксьондза́: Йак йдеш по письмо́ до пекла́, звідай сьн там за Мадэ́йове ло́же. А йак сьн звідайєш, то ти буду́ дарувáти житьє́! — Ка́же ксьондз до него́: Йа сьн за ло́же звідайу́, а́лє ти, Мадэ́йу, перэдо́мноу́ висповідай сьн і не́ побивай більше́ лядэ́й. — Йак Мадэ́я висповідаў і заўдаў йєму́ покўту: Законáў с квасни́цы бук ў зє́мљу і казаў ў піску скви́рицы́ воду́ носити́ і туту́ йаблынку́ підли́вати, шчо́бі сьн прий́мила́ і віросла́, а йак віросте́, а э́родит йáпка, то́гди́ будэ́ гріх вітпвшчэ́ний.

Йак прийшоу ксьондз до пекла і казаў злих дұхам, шчобі му віддали. письмо; а они не хтыли, а він их кропіў сьвиченоу водоу. А они кричили: Не печі нас, ми ти віддамо! — І скликаў найстарший Луціпір ўсєх злих дұхиў і зачыў их питати: Котрий маіе того ксьондза мєтрику? — Посходили сьи ўсьє і визнаўт, же жатен не маіе. Аж із заду штигульийє кривий. Запитали йего, а він сьи признаў, шчо мєтрику маіе І казали йелу, шчобі йі віддаў, а він не хтыў. Кінули йего ў смоловий вогонь. І він горіў ў смольным вогні і такої не хтыў мєтрики віддати. Крикнуў найстарший Луціпір: Беріг йего під зельязни цыпі! — І біли йего зельязними цыпани; такої не хтыў кривий мєтрики віддати. Крикнуў найстарший: Беріг йего на Мадєйове ложє. — А він сьи настрашў, тай мєтрику кінуў. Казаў ксьондз до них, шчобі і йелу показати Мадєйове ложє. А зли дұхи не хтыли показати. А він кропіў сьвиченоу водоу, тай их понік. А они кричили: Не печі нас, ми ти покажемо. — Привели ксьондза до Мадєйового ложи. А ў Мадєйовим ложи то шпилькі і бритви і йєгли остро нашпиговани, а пошит сїд сьарчїстий вогонь горит, шчобі по ным збуїў качіти. — Відобраў ксьондз письмо. Йак прийшоу до дому, перєбуло тото чєрєз йакїй час і той ксьондз вийшоу на біскупа. А за Мадєйа й забуў, шчо го ў лысы лишїў. І рау йедного йїхаў біскуп бєс той лыс, де Мадєй пукўтуваў. І запахли коло него дұжи йапка. Подивїў сьи біскуп помєжи лыс і зобачїў йаблынку в рїснїши йапками. І післаў льокайа, шчобі тих йаблок урваў і прївїє на брїчку. А льокай пішоў рвати, а гїля сьи підїєсло до гори, тай ни мїг дыстати. А Мадєй кричїт: Най, не рви; той будє рваў, хто йїх садїў. — Прийшоу льокай до біскупа бєз нїчєго. І сказаў льокай біскупови, йака то рїч, шчо він йаблок не прївїє. Біскуп сї прїгадаў і пішоў сам до Мадєйа. Йак йшоу, то Мадєй кричїў: Дєс сьи доси забуїїў? Даўно тьє ўже чєкаїу. — І ўзьїў біскуп Мадєйа сповідати і ўсьє йапка з йаблынки пішли до гори до нєба, а двї сьи лишїли на самїм верху. Питаву біскуп Мадєйа, шчобі сї прїпїнїў, когє насамперєд ўбїў. А Мадєй казаў, шчо тата і маму. Кажє біскуп до Мадєйа: Усьє грїхи маїєш вїтпушчєні, лиш за тата і за маму то не маїєш вїтпушчєні. А йак біскуп Мадєйа по сповїдї поблагословїў, то сьи порохом росєїпаў.

Зап. в цєвітїи, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тямєа Гриншївного.

340. Пустельник — розбїйник. В.

Йедєн чоловїк вийїхаў ў дорогу і йїхаў бєз йедєн лыс. Зайїхаў ў велїку байуру. Не мїг доўго вийїхати. Приходит до него йедєн шляхтїч: Шчо ми даш, абїи тьє вїгци вїпровадїў?

Кажі шчо си дати, то ти дам, абим вийіхаў вітци.

Запиші тотó, шчо не знайеш, шчо дóма йе.

Він йе́му записаў, той го вiпровадіў в йа́ми. Поверта́йе газда́ до до́му ўрас с фiрманом і застаў малóго хлóпця, свóго сiна. Син рiс, а тато́ смутнiў сьм. Пiта́йе син тата́: Чо ви такi смутнi заўше́?

Йа томú смутнiй, шчом ты записаў злих духах.

Дорiс хлóпец свóйiх лыт пiшоў до бiскуна рáдити сьм, йак би мiг свóйе пiсьмó вiдобрáти. Він йе́му даў сьвiчэно́й водi і вiправіў го до пéкла. Йак прiйшоў до пéкла, онi не хтýли йе́му вiддати пiсьмá тóго; йак зачiў кропiти сьвiчэно́у водóу, то крiчiли: Чэкай, не пар нас, ми ти вiддамó! — Зачiли пiтáти, котрiй ўзьнiў. Довiдали сьм, шчо го ўзьнi кривiй. Кидáли го на вогóнь, тáки не хтýи вiддати. Онi понесли на Мадейóве лóже, де бритвáми і шпилькáми булó наковано. I йе́го там качiли; ви йiм вiддаў пiсьмó. Йак вертаў вiтци, здогонiў го чоловiк і просiў, абi го вiсповiдаў. Він тóго збýна йак вiсповiдаў і заўдаў йiмú покóту, абi тутú пáлицьу, кваснiчку, закопаў ў зéмлю, шчо неў побиваў лýде і носiти ў пiску воду, дóки сьм не прiйи́е тотá пáлицьы і не пýстит пáрости, абi зродiла йáбка. А той хлóпец вiйшоў потóму на бiскупа. Йiхаў дрýгiй рас чэрес то́ лýс, а тотi йáпка пáгли. Він пiслаў фiрмана, абi йе́му йеднó йáнко прiнiс. А той пустельник, Мáднiй, казаў: Най, не рви; той бóде рваў, шчо садiў! — Пiшоў сам бiскуп і ви просiў, абi го зноў сповiдаў. Йак го сповiдаў дрýгiй раз, а йáпка йшли го горi і ўсьм пiшли, тýлько сьм двóйе лишило. — Каже бiскуп: Пригадай си, когóс ўбiў насампéред. — А пустельник казаў, же тата́ і мáму. — За ўсьм мáйеш вiтпушчэно, а за тих двi душi ньс. Бiскуп поiхаў, а Мáднiй сьм пóрохом росси́паў.

Зап. в сiчни, 1897, в Пушниках, Буцацького пов. вiд Тимма Гринишиного.

Паралелi: Драгоманов, Малор. преданiя, ст. 50—51. — Етнограф. Збiрник. Т. III, ст. 121—124. Т. IX, ст. 31—35. — Schott, Walachische Märcchen. Ч. 15: Der Versöhnungsbaum. — Добровольскiй, Смол. этногр. сборникъ. Т. I, ст. 157—161. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Вып. IV, ст. 162—163. — Materiały antropologiczno - archeologiczne i etnograficzne. Т. II, ст. 98—99. — Шейнъ, Материалы. Т. II, ст. 371—373. — Český Lid. Т. V, ст. 55. — Archiv f. sl. Phil. Т. XIX, ст. 241. Ч. 21. — Kolberg, Pokucie. Т. IV, ст. 145—162. Ч. 26—28. Krakowskie. Т. III, ст. 122—124. Poznańskie. Т. VI, ст. 197—210. Ч. 45—46.

341. Великий грiшник. Г.

Буў го чоловiк, але вiйiхаў далéку дорóгу і вiз дрóва і застраг в болóтý. Але тi коньi бiи, не мóже вiйiхати с тóго болóта. I дiвiть

сья, наперед коней стоїт хлопец. Тай каже: „Дьатьку, записіть минны те, шо ви ў ным ни знайите“. А він йак йїхзў в дорóгу, то не знаў, шо йїго жінка ф тьїнжі ходит. І йїго жінка породїла хлопця, шо він не знаў. А то той хлопец, де стоїаў поперед коней, то буў дьатько, він сьї ў хлопця показаў. Одже він не знаў, шо йїго жінка породїла хлопця, і вьзаў, записаў йїму. Коли повернуў до дому, побачиў, шо йїго жінка такó файного хлопця породїла, і дўже жалуваў сья, шо він злóму дўхови записаў йїго. І той хлопец йїму дуже рїс хўтко і йїдного часу йїго батько молотиў ў стодóлы, і він пришоў до тóго батька і питаў сья йїго: „Чогó ви, тату, такі дўже заўжди смутнї?“ А він каже: „Коб ти, сїну, знаў: Йа тебе злóму дўхови записаў“. І той хлопец каже: „Ви, тату, ни журїть сья, йа пїду, то йа те письмá ў него відберу“. Але й ходїў він по сьвітї, ходїў, не мїг тóго письмá нїгдє дїстати. І ўже дўже великим абўйом зробиў сья і де когó здїбаў на дорóзї, так йїго забиў. І він вїрїс великїй і пришоў до дому — він ни знаў, чи то йїго дїм, то но були ў хáтьї то йїго батько і мáти, а він ни знаў, чи то йїго рóдичї тай вьзаў йїх тай пəўбиваў. Йак він йїх пəўбиваў, тай йїго дўже сумльїня грїзло. Але снóбї думайн: „Пїду і вїсповїдаю сья, шоже йак минны лєкше будє на сєрцьї. Пришоў до йїдного ксьондза и росказаў, шо він мнóго душ с тóго сьвїта зїгнаў і двóйїх старєньких душ забиў і вїт тогдї йїго дўже сумльїня грїзє. Та й той ксьондз кажи: Йди там на горї, де вогонь горїў, там йис в дїкоїй кваснїцы голóвня“ (нїби то де горїло). І він пїшоў, вьзаў ту голóвню і посадиў йїї і черес три рóки носїў гўбойї і колыньнї вóду від кринїцы, йї пїдливаў. І там с тєїї голóвнї вїросла крáсна шчєпа і на тї шчєпї булó дўже шмат йáблок, а ў самїм вершкї булó двї золотїх йáблоцы. А то тї йáблока булї батько і мáти. Коли він, вже тї йáблока достїгли и він йїх птрасаў (нїби бриваў), то тї йáблока фсьї поспадáли на зємльї, а тих двї йáблоцы відїрвало сья і ви ўпáли на зємльї, то но до горї пїшли (то батько-мáти). И він йшоў і здїбаў ксьондза і питаїить сья йїго, каже: „Шчо то за дїво (а він зноў тóго ксьондза снóго здїбаў), каже, шчо тї йáблока фсьї воблєтьїли, а двї золотїх ни ўпáли на зємльї, то но полєтьїли до горї?“ І той ксьондз йїму каже: „То фсьї грїхї, шо ти пəўбиваў тїлько душ, то тобї Пáнбїг фсьї грїхї вїтпустиў, а тих двї йáблоцы, шо полєтьїли до горї, то значїт батько і мáти, то тибї Пáнбїг йїх ни вїтпустиў, мўснш йїх покўтовати“. І кїнєц.

Зап. в сєрпни, 1894 р., в Боратинї, Брїдського пов. від Кїндрата Бенєдїка О. Ровдольскїй.

Паралелі: До всіх легенд про батьковбийців, пор.: Аванасевъ, Народ. рус. легенды, ст. 90—97. Ч. 27—28 і ст. 177—178. — Кулишъ, Записки о Южной Руси I, ст. 309—311. — Боричевскій, Повѣсти и преданія народовъ слав. племена, ст. 130—135. — Schleicher, Litauische Märchen, ст. 75—79. — Haupt u. Smoller, Volkslieder der Wenden in der Ober- und Niederlausitz, II, ст. 176—178. — Чубинський, Труды, I, ст. 182—183. — Романовъ, Вѣлорус. Сборникъ. Т. III, ст. 307—312. — Саловниковъ, Сказки и преданія Самарскаго края, ст. 292—301. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II, ст. 266—267. — S. Barącz, Bajki, ст. 109—111. — Przyjaciel Ludu. Т. II. Leszno, 1835, ч. 3—6. — Gliński, Bajarz polski. Т. IV, ст. 5—25.

342. Чудний баранець. А.

Мау йиден гáзда трїох сýнїу, выгáньау йїх на сýужбу. Жáчен не хотýїу пїти. Зáбрау сáя старшїй и пїшоу. Прїшоу до йиднóго гáзды. — „Зýднай сáя мї“. — „Зýднам сáя вам, гáздýсьу; бо йа сýужбы глáдам“. — „Бúдеш мї йиднóго барáнка пас, дам ти сто рїньскых“. — Зýднaу сáя му. Пúствїу му барáнка. Барáнок йде и вїн за ним. Але в далéку сторóну зáшоу. И гвáрит: „Чорт там за тóбоу не пїде, бо далéко йдеш“. — Навэрнуу барáнка и барáнок прїшоу дóмїу. И гáзда му запýтнїу, дау му сто рїньскых: — „Йд, мїї сыпу, дóмїу, бо мї зьлї барáнка пасеш“. — И вїн пїшоу дóмїу и прїньус вїтцу сто рїньскых. Йуж сáя ним óтец потышнїу, же прїньус сто рїньскых.

Тéпер выгнау другóго. Пїшоу дрýгнїй. Прїшоу до тóго гáзды зас. — „Зýднай сáя мї“. — „Зýднам сáя, гáздо“. — „Дам ти сто рїньскых, бúдеш мї пас барáнка“. — Пúствїу му барáнка. Пїшоу барáнок далéко. Вїн вáьау барáнка, обэрнуу и зáгнау дóмїу. Гáзда му повїдат: „Не дóбрї мї барáнка пасеш. На ти сто рїньскых“. — Дау му сто рїньскых и пїшоу дóмїу. Прїньус вїтцу. Тóуды сáя óтец утїшнїу, же йуж двáйї засуужїли, двїста рїньскых.

А тот трéтїй вїч. — „Йди и ты, пружнãку, сýужити, жебы-с мау грóшы, йак и тóты засуужїли“. — И трéгнїй зáбрау сáя и пїшоу. И прїшоу до тóго гáзды, што и тамтóты сýужїли, и гáзда му гвáрит: „Зýднай сáя мї“. — „Зýднам сáя, гáздýсьу“. — „Бúдеш мї йиднóго барáнка пас“. — „Йа бы пас и сто барáнкїу, не йиднóго“. — Пúствїу му барáнка и пїшоу за ним. И тот барáнок йде и вїн за ним. И йде так далéко барз, то зáшоу аж до рáйу. Йде брез йидно пóле, брез ўуку, а там велїка трáва. Пáсе сáя на нїй дúже óвец, а коўó пїх хóдит ксьондз на кóни, а за йидну нóгу вїснт (на кóни). — „Пóпрау мїа, ўоцкїку, на кóни!“ — „Ним (áни) тãа там не сáджау (на кóньа), áни тãа попрáўлãти не бóду“. — Там велїка трáва бýўа, а ўуцї такы

сұхы йак шкішы. Тэпер іде дале. Приходит зас, — несе йидна джыадіўка хлыб г міху на плéчох, але йий бара дусит. — „Хўошчыку, попраў мі міх на плéчох“. — „Ним ти го не даваў, ани попраўляти не буду“. И пішоў преч, пішоў дале. И приходит зас на йидну ўуку, на йидну рўшы, — там сьа пасье дўже овец, саны бійы. Дьайи ксьиндзи вільа них, там маўт оўгар и там отпраўляўт. И тот баранок кляк и даў му ксьондз частку. И тоўдвй позэрат тот хўолец поза оўтар, — там сьа бьут два гоўушкы звоны, аж йим зь дзубакіў кроў іде.

Тэпер повернуў баранок доміў до свого гязы. Йак до свого гязы повернуў вачад и гязда сьа го довідуйи, хўошца: „Штос там видыў?“ „Видыў йим на йидні ўуцы дўже овец, а ўшиткы чорны и сұхы, и ксьондз коўо них лытат на кони, а за йидну ногу висит. И гварит ми: „Попраў мйа, хўошчыку!“ — Йа му повіў: „Аним тьа не саджаў, ани тьа попраўляти не буду“. — „Добри-с, ми сыну, му повіў, бо такій ксьондз, што не отпраўляў, лем си ходвў по фільгах, а його дўши там покутўйут з ним Дале што с видыў?“ — Видыў йим джыадіўку, несла дўже хлыба. Але просит мйа, жебым йи міх напраўіў: — „Бо бара дусит“. А йа йи повіў: „Аним ти го там не даваў, ани ти напраўляти не буду“. — Пан му повіў: „Добри зробиў, же йи не попраўіў. Бо на тим сьвигі хлыб збераўа до міха, а не молиўа сьа за нього“. — Но, тэпер зьвйдаў сьа го, што дале видыў? — „Дале м видыў — на гўаткі ўуцы ани травы не быўо, а там сьа бійы ўцы пасут и такы тўусты... И отпраўляли дьайи ксьиндзи там, мали там оўтар, и тот баранок кляк и йиден ксьондз подаў му частку“. — Отповіў, же: „Тоты ксьиндзи добры, пастыри душ, добры пастыри. А дале што-с видыў?“ — „Два гоўушкы сьа били за оўтарйом, аж йим зь дзубакіў кроў йшўа“. — Гязда му отповіў тоўды (тот, што ў нього сўўжў): „То твоїи братьа сьа там бйут за то, бо не хотыли пасты мого баранка, за дармо вьзали по сто ривьских, — и бўдут так сьа кусати аж до страшного сўду“. Тэпер хўошцу выпўатиў гязда и побўагосўаввў го: — „Ид сой, хўошце, тэпер доміў“ — и выправіў го йуж преч. И йуж.

Зап. 1900, в Бортнім від 65-лїт. Петра Борисовича О. Роздольскый.

343. Душі — вівці. В.

Были три братьа: Два рахували сьа розумны, а йиден ньобы дурный. Идўт у сьвіт Пішоў найстарший до пана і найаў сьа вїўцы пасты. И даў му тот пан пишчаўку: На, і гоиі моїи вїўцы; де вони идўт і там ты йди, і шчо вони будўт пасты, обыс жены приныс! — И він

жене. Перейшоў його паніч — а воно быў злы: Кобы ты мині в вoйі капліцы мху дысьях трохы. Ёа ти заплачу. Ёа ти бiльше дам, йак тот пан, шчо вiўцы женеш. — І даў му там грoшвй, а вiўцы сьа вернуді гет. А він нарваў бурйiнiу, ўсьачинны, травы, привіє пiану, ўказаўи, жи сыты; тот му выдер ремінь від г...i, аж до потилицы: Іди. — І дрyгий сiмо так зробйў. А трeтий пішоў, тот шчо мовил, шчо дурнйй, даў му пшчаўку: На, говй вiўцы мoі, де шiўт і принесеш тотo мены, шчо вoйі в'ўцы будyт пiсти. — Іде тот паніч самйй: Сыну, кобы ты мены в вoйі капліцы мху подаў! — А ѿа не будy двоим панiм служйги, хьoбi йидному. — Тот переходит, прoсит: Ёа ти рас повiдаўи, ўтыкай від ньа! — І вiўцы йди, йди, йди і прийшли, аж надiбали цeркoўцy і ўвiйшли там. Там ксьниц правит хвiла бoжy і барiан на сiмйй перет прийшоў пeрет вiлтар і ўкiак. Вони поўкльакали ўсьи. Барiан значйў так. йак сьвашeнник і привіў сьoйих мьудeй. І тот ксьниц, шчо там быў ў цeркви, запричашчаў ўсьи тоты вiўцы і даў дару бoжого тoму, шчо йix пригнаў: На, іди і дам пiану сьoму. І йix там і лишйў, а сам прийшоў, привіє пiану сьoму дар і ўказаў: Аш ты припрoвiдиў там, де трeба было. І заплатйў му і тот пішоў. А то — вiўцы — то были дyшi.

Зап. в лyтим, 1899 р. у Мшанци, Старосамбiрського пов. від Грици Олiшана Терецького.

Паралeлi: Zbiór wiad. T. VII, 3, ст. 25—27. — Eтнограф. Збiрник. Т. II, ст. 4—5. 24—26. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV, ст. 24—26. — Kolberg, Rokucie. T. IV, ст. 203—205.

344. Про трьох братів, що йшли на службу до Господа Бога. В.

Було три браті. Вуні були бiдні і пішли на слyжбу. І найстiрший прийшоў ду йицногo сeлi і пішоў ду ксeндзiа. А то не буў ксeндз, iно сам Господь Бог. І він сi наймйў у Господа Бога. „Вуциш в мeнe“, пувiдiйй Господь Бог, „вiвци пас, а де вiвци пiдyт, там жiбис за ними йшоў; не наганeй йix, нi завиртiй!“ — То не були вiвци, йно тiцьку дyшi. І він йix вiгнаў. Дyшi так йдут, так йдут, фурт йдут, а він за ними. І так вуні ю цiлий дeнь йшли, смy сi спрiкрыло і він перед вeчером завирнyў і пригнаў ду дoмy. Питiйй сi гу Господь Бог: „А ци йшли вiвци самi, не навиртiй ес?“ — „Та нi, пувiдiйй, не навиртiй, вуні йшли, а я за ними“. — Він так пiби збрихаў пeред Пiанoм Бoгoм,

а ти́чїсом Гóсподь Бог ю знаў, жи він завринуў ду́ші. На дру́гий де́нь переначуваў і за́раа го Гóсподь Бог відпра́внў.

Пóти́м за я́кїсь там чис при́шоў дру́гий бра́т ду то́го силá, і він сї тиж найви́ў у ке́ндза. Вїгнаў він вївці, нїби́н тї ду́ші, тиж так да́леко дўже, але му сї на́кўчи́ло і за́вернуў. Па́м Бі́г гу відпра́внў.

При́шоў тре́тий і найви́ў сї. Вїгнаў вївці, йде за нї́ми, йде, йде, дивит сї, а вївці пішли на цвинта́р. Він ю не борони́ў, пішо́ў за нї́ми. Тї вївці по́пасли сї трóха на гробáх і самї полети́ли ду до́му, а він за нї́ми при́шоў. На дру́гий де́нь, він переначува́ў, і е́му Гóсподь Бог даў за то́їи та́ку ша́блю; і та́я ша́бля е́му помо́же. Іно́ тї́цьку пови́ў Гóсподь Бог, áби ні́кому не ка́заў, звідкі́ на́її тую ша́блю, іно́ аби сам знаў. І він пуде́куваў і пішо́ў. — Йде так, йде да́леко, при́шоў ду ці́са́рі. А він си́ фа́йний бу́ў хло́пака і ці́сар маў доньку́, і при́шнїў гу за вє́тї. Але дунька́ гу не хтї́ла, бу вунá вáла дру́гого ці́са́рі. А ту́ди як ра́тнї то́ї ці́сар прувáднїў вї́внў з е́нї та́гом. І він сї́ ву́женнїў з дунько́у ці́саруво́у. І пішо́ў на вї́внў. Як все́у ша́блюо́у рубáти, як все́у тє́ти, тї́льку во́йска на́клаў, без три́ дни́ бнў, ю пра́ві ца́вкї пубї́ў. Так ти́чїсом та́мто́ї ці́сар при́шоў ду сво́її ку́ха́нкї, вона́ ю бї́ла жї́нко́у то́го, шу́ діста́ў від Гóспода́ Бога ша́блю. „Шо́ то та́ке, пувї́да́її, він ма́її, шу́ менé тї́льку во́йска кладе́. Вовьмі́ ти, слў́хай, зроби́ му ку́пїль, а як він сї́ ру́берé і влї́зе в во́ду, ту́ди ти фа́тїш е́го ша́блю, а на ма́їїш мо́ю, пу́стаў мо́ю ко́ло ньóго“. — І вона́ так зроби́ла. Злáдила ку́пїль, він влї́з, ку́пáїї сї, а она́ хє́жо за́мївє́ла ша́блї і ла́ла то́му ці́сарови́ е́го ша́блю. На дру́гий де́нь як все́у то́ї ці́сар рубáти, як все́у тє́ти, все́о відбї́ў, і ше́ вє́вци на́рі́заў. Шо́ ма́хнє́, ту́ все вї́аде, шо́ ма́хнє́, ту́ все впа́де. А та́мто́го ша́блї ю́ нї́ц не рóбят, іно́ та́мто́го. Ту́ди, як та́мто́ї ю ці́сар ю пубї́ў, він пувї́да́її ду ньóго: „Возьмі́ мене, потї́ни на дрї́внї ка́ваўкї і в то́рбу за́пакуй і привї́жї тую́ то́рбу ду ньóго ку́нє, на́її мї́ рози́се“. — І вчє́ў ці́сар е́го, потє́ў на ку́сьнї, кє́ннў ду то́рби і привї́заў ду конé. Як го затє́ў, кї́нь пу́летї́ў, пі́гваў. Так лє́тїў і прилє́тїў ду то́го силá, де́ сї́лїў Гóсподь Бог. Бог дїхнїў сво́їм дў́хом ду то́рби, і він зно́у бу́ў, зно́у жи́ў. „А вї́днїш, пувї́да́її Гóсподь Бог, я ти пувї́да́ў, не пувї́да́ї ні́кому, і не да́ваї то́їи ша́блї, іно́ сам áби́с знаў, а ти не слў́хаў!“ — Та́ї все́у Гóсподь Бог і даў му па́личку; так го на́ка́зуваў: „А слў́хай, абис нї́гли не спнў́ разо́м з то́у па́личко́у, іно́ як бۇ́деш лї́гаў, за́песї́ па́личку ду ста́їнї“. — „Дóбре!“ пувї́да́її, пуде́куваў, та́ї пішо́ў. Йде він так, йде, йде, при́шоў ду є́дно́го силá. За́пала гу нї́ч і він вступї́ў ду ко́ршми. В ко́ршмї́ бнло́ цїва́ду Жидї́в. „При́вїг мї́ на́внїч“. — Вї́пнў, за́кусїў, і ю маў лї́гаги. — Ага, при́пнївнў сн, Па́мбі́г казаў, áби я па́личку ду ста́їнї за́нїс. „На, Жї́де, сховай ту па́личку ду жо́луба, пу́лужї́ там, де я ти ка́жу“. — Жидї́ско

видів, жу така пекна паличка, шкодуваў, але той си наважиў, і Жидско рад не рад пішоў ду стайні і полужиў паличку ду жолуба. Ну таі полігали. Раво дивїт сї, а там в стайні злотиий кїнь. Він здуплїў: Нема палички, іно злотиий кїнь. Тудї сїў на того кунє і пуйїхаў. Кїнь пїгваў, хєжо полєтїў і прїїїадєт вунї ду того цїсарї, шу донькã вгó бїлã вгó жїнкоў. І той цїсар сподобаў си дўже того кунє. Вїйшла донькã, дївї сї, а кїнь бух! скóчиў і вїбїў доньцї вóко. А цїсар си спудобаў того кунє і дўже бї бóло дóбре, та коли донькã сьлїпã. Тудї цїсар того конє купиў; а вгó, того хлóпа, вєў за слугú. Так кóло того конє ходєт, так ходєт. Але кїнь той бїў такєй гей вãрат. І вїн пішоў на перекóру доньцї цїсаровїї. і она наважила си на нбóго. І цїсар си впрївкрїў і забїў гу. А той слугã пувїдãїї ду кухãркї: „Ідї ти слúхай і дивї сї, як вїн гу бóде забивãў, ти си мїркúї, де пєрша крóпка крóви впадє, абс ми привєсла. — Кúхарка пішла; акурãт там бїў такєй прїїшóў і прокóльнуваў кунє. Кроў трїсла і кухãрка зãраза вїгнула сї і вãбла в жїнєну першу крóпку крóви і принєсла емú. І вїн ўзєў ту кроў і посадиў при пãлãцу на подвїру. І з тоїї крóви вїруєла грúшка, і она родїта, пєкнї грóшкє на нїї руслї. І цїсарова донькã вїйшла, дївїт сї, якї лãднї вїсєт грóшкє. Дївїт сї ду гурї, а грúшка бєнц і впãла і вїбїла дрúге доньцї цїсаровїї вóко; ю цãвкї сьлїпã. Цїсар вєрдãї сї і зрубãў ту грúшку. А кухãрка пішла і пєршу трїску привєсла тóму слугã, і вїн вєў ту трїску і кєнуў на вóду. І там зãраза зачєлї плїватї трї злотї качкє. І надїйшóў тудї тої дрúгїї цїсар, шу го донькã цїсарова любїла. Вїн си дўже сподобаў тї трї качкє. І вїн си наважиў і лїзе в вóду лãпати сам тї качкє. І шãблю положиў на бєрєзї. А тої слугã нїбї фãтїў ту шãблю: ю зноў мãїї, зноў пан. „Шож я тепєр“, повїдãїї, „з тобóў зрóблю?“ Нїбї в тїм кухãвкòм вгó жїнкї. — „Посїчї мєнє“, пувїдãїї, „на дрїбнї кавãўкї, завїжї в мїшóк і кєнь в вóду. — Тудї вїн вєў свю шãблю, нурубãў гу на кавãўкї, завїзãў в мїшóк і кєнóў в вóду. І тої сї там втупїў в водї. Тудї вїн прїходїт ду дóму, дївїт сї, вгó жїнка сьлїпã. Вїн вєстрїлїў ду нєїї і забїў на смєрть. А пóтóму вжєнїў сї з тоў кúхаркоў і крулюїї.

Зап. в Угерцїх Незабитовськїх, Городецькогò пов. Д. Гвãтїшак.

Паралєлї: До сєї лєгєндї причїплєнї також мотївї з шїроко розповєднєної казкї про чудєснї перємїнї одного прєдмєта в нїьшї. Лїтєратура до сєї казкї зїбрана в Кльòвєстòна-Крїмськогò: Нар. казкї та вїгãдкї, ст. 106—147. — Крїм того дївї також: Archiv für slavische Philologie, Band V. Aus dem südslavischen Schatz, ст. 21—22.

345. Ангел на службі. А.

Зоста́а йидна ба́ба вдо́а с се́ро ды́ти. Але Па́нбіг віслаў анге́а по то́ту ба́бу, ма́тыр тым ды́тьом. Але анге́у прішоў, так відліў то́гы ды́то́чки там и жаль сьа му фчынію тых ды́ти. И не вьзаў с той ма́тери тым ды́тьом д́шу, бо сой помыслиў: Што то́гы ды́ги бу́дут ро́бити? — же сироты вели́кы воста́нут, брез ма́тере. И пішоў гет преч, тот анге́у. По́гыи, йак прішоў, Бог зас г анге́ови вишоў и спытаў сьа го, ци вьзаў (стыг) с той ба́бы д́шу. Але анге́у отповіў, же: — „Па́не, не вьзаў йи д́шу, бо сьа ми жаль фчынію тых ды́ти, што бу́дут то́ты ды́ги ро́бити, йак йи з ма́тере д́шу во́зму...“ — Але Па́нбіг му на то отповіў так — гва́рит: — „Йди́й ты там г мо́рйови, там — гва́рит — к чо́му пріде́ш просто́, то там найде́ш бры́ўку, — то двігни́й то́ту бры́ўку и што там бу́де піт тоў бры́ўкоў, то жебы-с вьзаў и пріньус“. — Але він двігнуў там то́ту бры́ўку: — Бы́ли там два хроба́чки ма́ленькы. И прішоў и зас Па́нбіг сьа го зьвідаў: „Но, што-с там нашоў піт тоў бры́ўкоў?“ — Повіда́т: „Два хроба́чки бы́ли“. — „А пріньус йис йи́х?“ — „Йист, пріньус“ — гва́рит. — „Адже́г віди́ш — гва́рит, — йа о тых хроба́чкох знаў бі́льа мо́рйа. Аджек йа быў й о тых ды́тох знаў. Те́пер піде́ш на сьи́м ро́кіу на тот сьві́т на покы́ту, же-с с той ба́бы не вьзаў д́шу“.

Но, та́й по́тым йуж Па́нбіг вьзаў и пісуаў анге́а на тот сьві́т на сьи́м ро́кіу. Йак ю пісуаў, так анге́у йуж хо́дит; йак хо́дву, прішоў до йидно́го па́на. — так йак ху́о́пец быў, су́ўшка невели́кый. Та́й пан вишоў и зьвідаў сьа го: „Чо́го ты гльа́даш?“ — А він отповіў: „А, — повіда́т — су́ўжбы гльа́даш“. — Пан му по́віў: „Но, та кой гльа́даш су́ўжбы, ми по́требно“. — И зьиднаў го пан. Йак го зьиднаў, барз до́бри му су́ўжиў, барз высу́ужный быў, барз го пан возлу́бвиў сой. Лем йидно́: — До ко́сте́а нико́ли не хо́тыў хо́літи. Ну, и по́тым йуж до ко́сте́а што не йшоў, то не йшоў. але су́ўжиў йиден рік, — так пан хо́тыў, жебы пішоў до спові́ди, а він не хо́тыў. Але су́ўжит фсе рік за ро́кови (ро́ком) и пан йуж нагынат ко́нечны, жебы до спові́ти пішоў. Але йуж прихо́дит се́мый рік, — йусь сьа на ньо́го так заўзьваў, же ко́нечны му́сит піти до спові́ди. Але він отповіў: „Е. йак піти, то піти“. — Але припрова́даў го — стаў сой під дзво́ны, йуж не пішоў до ко́сте́а — и повіда́т па́ну так: „Ты па́не — повіда́т — тво́йа мо́літва — повіда́т — та́ка: Піде́ш до у́авок и сьа́деш сой и ровмы́сьельаш со́бі: — Йак йа на дру́гий ден ма́м га́зді́ство запрова́дйти, йак ма́м ро́битникі́м ро́ска́аги — а йа до ко́сте́а йуж не піду, але выйд за ўноў за ко́сьцьуў, та сьа приа́дриш на ме́не, же мо́йа о́фіра бу́де прія́та“. — Але тот анге́у вишоў на двір и бе́ре скаў́кы и ме́че до го́ры со́бі так за

птахами. Йак взяў скаўку, йак шіаріў до горы, так за́раз графіў до пта́ха и за́біў. И тоўлы на́ву повідат: „Аджек ви́диш, па́не, йа до ко-сте́ўа не ходжу, а мо́йа моли́тва при́ята. А ты до косте́ўа ходи́ш, але тво́йа не при́ята“. — Йак то́то выно́віў, шіаріў дру́гі раз скаўку, и тоўлы стаў сьа з ньо́го гоўуб, зле́тыў гоўубом и пішоў йуж до не́ба. — Та йуж ве́це не йи.

Зап. в серпни, 1900, в Котани, від Антона Тяханича О. Роздольський.

Паралелі: Романовъ, Вѣлорус. Сборникъ. Т. IV, ст. 11, 160, 197. — Wisła. Т. VI, ст. 140.

346. Ангел на службі. Б.

Була одна бідна сирота, вдова і мала кількоро дітей. Жила вона, жила, аж раз заслабла. Післав Пав Біг до неї ангела тай каже: Іди до тої жінки сироти і возьми її душу до неба з помежи тих дітей! — Пішов ангел до тої сироти жінки, сів зобі в головах, чин раз гірше почала тота жінка слабнути, а діти почали плакати та жалувати, що їм мама чин раз гірше слабне. Лемент такий підняли, що аж ангелови жаль ся зробило і пішов назад до Бога. Питає его Пав Біг: А що, зробив єсь то, шом тобі казав? — А він каже: Ні. — А Бог питає: А чомуж єсь так не зробив? — А ангел каже: Бо міні дуже ся жаль зробило тих дрібних дітей. — А Пав Біг каже: То не твоя річ тими дітьми журити ся. Я за них дбаю. Зараз іди і вийми душу з їх матери. А за то, щось мене не послухав, підеш на землю і будеш там служити, доки я тебе не покличу знов до неба. І будеш глухий.

Пішов тогди той ангел і виймив душу з тої сироти жінки. А її дрібні діти порозходили ся помеже людей: Одного хлопця взяв швець, він потому зробив ся добрим майстром; другий дістав ся до кушця і доробив ся так, що мав склеп з ріжним товаром — усі в люде по-виходили.

А той глухий ангел пішов собі по сьвітї. Довго він ходив питаючи служби, але ніхто не хотів его прийняти. Аж раз зайшов до одного богатого пана дідича і став у него за фірмана. Одного разу ви́брав ся той пан в дорогу до якогось великого міста. Їдут, їдут, приїжджают до одного седа, а було то саме в неділю, але дуже з рана. Їдут вони попри коршну, стоять два піяки. Бачите, зайшли з рана до коршми, підпили собі, а як вийшли з коршми, то так їм ся маркітно зробило, що так з рана сьвятий день осквернили, тай поставали, тай радят ся.

— Слухай, куме, — каже оден — я за той гріх справлю до церкви свічку.

— А я справлю дзвін — каже другий.

Власне в тій хвилі наді́хав той пан з фірманом. Пан не чув, що вони говорили, а фірман зняв шапку, поклонив ся їм тай каже: — Боже вам помагай! — Поїхали вони далі, їдуть попри церков. Фірман зліз із поїзду, як не вхопит великий камінь, тай дус ним у церков! А потому сів на поїзд тай поїхали далі. — Їдуть другим селом, аж ту несуть умерлого попа до гробу, 12 попів і владика межи ними. Пан як се побачив, зараз зліз із поїзду і пішов також за тим погребом, бо там було багато всілякого панства. А фірман навіть шапки з голови не зняв. Вернув пан із того погребу такий злий та недобрий, аж губи кусав, але нічого не каже. Сів на поїзд тай поїхали далі. — Приїхали вони до якогось бідного села, а напроти них знов погріб: Несуть якогось бідного, в простих дошках без попа, без хреста. Фірман як то побачив, зараз зіскочив з поїзду, пішов за тим погребом аж на цвинтар, а там клякнув на гробі того бідолаха, помолвив ся, а потому вернув назад до поїзду, сів і поїхали далі. Приїхали до великого міста і заїхали перед самі двері склепу. А то був склеп з чобітьми, а в нім сидів той самий майстер, що ангел колись не хотів виїхати душі з его матери.

Питає его пан дідич: А маєте, майстре, чоботи?

— Чомуж би не мав, вельможний пане, — каже швець. — Прощу злізти і вибрати собі.

Зліз пан із поїзду, пішов до склепу, вибрав одні чоботи тай питає шевця, кільки би за них дати. — Дванайцять ринських — каже швець. — А будут ті чоботи дванайцять літ служити? — питає пан. — Чомуж би не мали служити? — каже швець. — Заплатив пан, але бачив, що як він говорив до шевця, то фірман усміхав ся. Але пан мовчить. Покупили вони в місті, що мали купувати, вертають назад до дому. Приїхали, а пан кличе фірмана до свого покою: Ходи сюда, фірмане!

Увійшов за ним фірман до покою. Пан зняв палаш із клинка тай каже до него: Зараз мені кажи всю правду, бо скоро бись щось по правді не сказав, то диви ся на мій палаш — зараз тобі ним голову вітну. Що то значит, що як ми приїхали до села в неділю рано і ровтили ся п'ячиска коло корчми, а ти здохнув перед ними канелюх?

— Я мусів так зробити — каже фірман — бо вони согрішили, попили ся з рана, а потому почали шіркувати, щоби поправити ся і справити до церкви дзвін, то я сказав: Боже вам помагай на добре!

— А там чогось на церков каменем шпурнув?

— Бо під жінку з рана цибухом набив, а тогди пішов до церкви Богу служити; а злі духи сиділи в бані та на буйвуловій шкірі списували гріхи, а як я кинув каменем, то вони повтікали.

— Он як! Ну, а там той великий похорон — двадцять штири сьвященники одного пона ховали, а ти навіть шапки не хотів взяти.

— А, бо то злі злого провадили.

— Добре. А там два одного умерлого несли навіть без хреста, а ти пішов вперед.

— А, бо то правдивого християнина несли.

— Ну, а як я чоботи купував, то чого ти сьміяв ся?

— Того-ж сьміяв ся, що пан хотіли, щоби чоботи дванацять літ служили. А хіба пан знає, чи буде дванацять літ жити?

В тій хвили ску скінчила ся служба і він щез панови з очей, полетів назад до Бога.

Зап. в Нагірянах, Заліщицького пов. М. Гуменюк.

Житє і Слово, 1894, кн. VI, ст. 350—352, ч. 22.

Паралелі: Kolberg, Chelmskie, II, ст. 85—87. Pokucie. Т. IV, ч. 41. — Аевасьєнь, Народ. рус. легенды, ст. 88—90. — Етнограф. Збірник. Т. III, ст. 114—117. Ч. 43—44. Т. IX, ст. 42—43. — А. Веселовскій, Слав. сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ, ст. 107—108 і 324. — М. Federowski, Lud białoruski. Т. I, ст. 230, ч. 1093. — Národ. sborník českoslov. Т. II, ст. 116. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I, ст. 323—325. — Этногр. Обозрѣніе. Т. XXI, ст. 81—83 і 87—88. — Гринченко, Этногр. Матеріалы. Т. I, ст. 71—73. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самарскаго края, ст. 251—253.

347. Чудесні воли. А.

Так быў йндѣн такій кальвин і він нічому не молиў сьа, хыба што ўвiдiў рiно: Ци котi, ци пса, ци чоловiка — йндiямi слiвом, што му сьа рiно ўказало, йак ўстаў. Али ужениў сьа і ўљаў жiнку, што вiрила у Бiга. І повiдат йниў жiнка: Ты моли сьа рiк Бiгу, Бох ти заплачiт. — І він сьа рiк перемолiў, тай йде за платнiў. Али пiтат го сьа пан: Де ты йдеш? — Идi до пiна Бiга за платнiў, шчом Бiгу молиў сьа. — Анi спiтась сьа за мiне, йак менi Бiг даст. — Дiбре, йа сьа спiтiйу. — Али у кiршнi пийакi, кiшци пiют, пiтiйут сьа: Де ты йдеш? — Иду до Бiга за платнiў! — Анi, спiташ сьа за нас, ци мы ўсе так будемо генильувати й пiти, ци йак? — Дiбре. Идi далi, носит чоловiк волю Жидiм. Де ты йдеш, кальвине? — До Бiга за платнiў. — Анi спiтась сьа, ци дiуго йа буду волю носити так. — Пришоў до пiна Бiга і Бог му даў быкi: Наж, на ти тоiм быкi і будiс си рiк робiги. — Гiсподи, там пiтiў сьа чоловiк, ци дiуго

буде воду носити? — По́кы йнго́. — І пыта́ли сьа кúпцы ў ко́ршні, ци доўго воні так будúт пítи і гeндльува́ти? — По́кы йіх. — І пытаў нья сьа пан, шчо ў тым сельі, де йа, йак будé му сьа поводи́ти? — Так му пові́ж, жи тоты быкы до пéкла го вы́везут, шче й віта. — І він женé. Пы́тат сьа тот, шчо носі́ў воду: Но, пок йа будú носі́ти? — По́кы тебé. — Пыта́ют сьа тоты кúпцы: Пыта́ўнис сьа за нас? — Пытаў. — Ци ўсе мы так будéмо пítи? — У́се, пок вас. — Пригнаў домі́, приходіт пан: Пыта́ўнис сьа за мéне? — Пытаў. — Йакже Бог мо́внў? — Мо́внў, жи тоты быкы вас до пéкла повеа́ут. — Пан сьа того́ ўсе́рднў. А маў таку́ горú в бúчкамн, с пенька́мн, шчо бы́ло сьім миль. І заклікаў віта: Ой тот сьа хвали́ў, жибы тоту́ горú розвора́ў за день тьми быка́мн і посыйаў пшени́цьу. Накажі́ йнмў, жибы йшоў во́рати. — Віт прийшо́ў: То ты сьа хвали́ў, жибыс тоту́ і тоту́ горú розвора́ў па́ньцьку? — Йа ны́т. — А то мўснш, бо ти пан сме́рть зро́бйт. — Він вы́йшоў до ста́йны, та́й пла́че ко́ю быкú: Бы́нейкы жо́йі, бы́вейкы! Том вас нида́ўно дьіста́ў, та́й хотьа́т вас по́йсти. Деж йа то́то го́ден зро́бíti? — Не б́ сьа, ны́т. — Та бо йа ни ма́ў ни плу́га, ни во́за, ни бича́, нич. — Не б́ сьа, то будé. — Вы́йшоў він, сто́ййт ўсьо на о́борі, йнó быкы ўп́риах. Вы́йшоў там, та́й сьі́ў та́й пла́че. А быкы мо́ўяат: Льась си трóхы, та спи. — Він лы́х, та́й заспа́ў. Уста́ййт — гора́ авóрана, заволо́чена гет і посыйана. Пан уви́дыў, і ты́шит сьа. Айбо віт: Ге́й! то він йакы́сь мў́дрый. Па́не! Він сьа хвали́ў, жибы то́то ўсьо за день ско́снў. — А даўно́ зна́йите, йак то бы́ло ў па́ньцькы́х сéлах, йак пан дашчо́ повелі́г, то мус. І післаў віта: Ты сьа хвали́ў, же́быс ско́снў то́то за день. — Йа ны́т. — То мўснш. — Він вы́йшоў до ста́йны д быка́м, та́й пла́че. Быкы мо́ўяат: Не б́ сьа, не б́й, йнó нас возьмі́ там. — Він іде́ косі́ти і быкы ве́де за собо́ў. Де ве́деш? Там абы́ талáццалн по пшени́ци? — Йа си при́ўя́жу. — Вы́нў там, при́ўя́заў, быкы мо́ўяат: Льась си, та спи. — Він лы́х, пріспа́ў сьа, ўста́ййт, ско́шено, згра́бано і скла́дено ў ќльа*). Пан ся подиві́ў і мо́вит: Дóбре. — Али віт мо́вит: Про́ши па́на, він сьа хвали́ў, жи на́раз привезé тьми быка́мн. — Анў йди му мо́ў, ньяй привезé, бо му сме́рть зро́бнў, йак ни привнзé. — Ты сьа хвали́ў, жи привезéш то́то на́раз? — Йа ны́т. — То ти сме́рть пан зро́бйт, йак не привезéш. — Він вы́йшоў д быка́м і пла́че. Воні мо́ўяат: Не б́ сьа, не б́й, йакось то будé. — Вы́йхаў там, быкы мо́ўяат: Льась си трóхы, та спи. — Він лы́г, заспа́ў, ўста́ййт, на во́зы ўсьо. Йнó ўза́ў за мотус, та́й йіде. Де зава́днт, ўсьо переверне, ци дéрево, ци ха́ту. Приві́з до па́на. Віт пові́дат: Па́не! він мо́внў, жи то́то за день змолóтит ўсьо! —

*) 30 сно́пів, полу́кшок.

Їа не мовиў так. — То мусиш змолотити, а нїт, то ти смерть зробиў. — Він вийшоў д быкам і плаче. А быкы повідаїут: Не бі сьа, йино нас там возьмї. — Він іде, ведє быкы, пан мовит: Де велєш, абы там йїли? — Їа си пруйїажу. — Тай сьа загалаў. Быкы мовїят: Льась си, тай спи. — Він лых, прїсплї сьа, ұстайї, змолочєно і звїяно чїсто. Али ни мовут му нич зробїти, бо він ұсьо робїт, шчо му вельїт. Гї! прїши пїана. Він мовиў, жїбы за день зїу сам тоту пшеницьу. — Альо, пан закликаў: Ты мовиў, жєбыс тото нїраз зїу? — Їа нїт. — Мусиш, бо ти смерть зробиў. — Тот плаче кїло быкїу. Быкы мовїят: Не бі сьа, возьмї там нас. — Він йде, ведє быкы з заду сєбе. Де видєш? Абы йїли й ұни? — Їа си пруйїажу з дїлеку. — Но, быкы повідаїут, ты не видїї, йак сьа тото ұсьо робїло, аї тепєрь сьа дивї, та ұвидиш, йак сьа будє йїсгї; так сьа й робїло. — Йак сьа птїцьа, де йакї йї, злєтьїла, то хьбї по зєрну ним сьа стїло. І йуж ұсьа пшеницьа. Пан вийшоў, подивїў сьа, жаль му. Али вїт повїдат: Він мовиў, жєбы нас на тоту гору высїку тїми быкїами вьгьаг. — Їа не мовиў. — Ай, то мусиш, а нїт, то ти смерть будє. Ёзьаў тот на вїз, везї, везї — вьвїз на гору, быкы мовїят: Зажмурї си вїчи! — Тот си зажмуриў. — Рожмури, та сьа подивї. — Тот сьа подивїў, тоты ұ пєкльї обї бїут сьа, вїт с пїаном. Вїт мовит: Їа чєрес тєбе! пїану. — А пан мовит: Їа чєрес тєбе. — Ёзьаў шче й пїанїїу на вїз, вьвїс там. ўказаў, де суг і зьвїз назад, бо вона нич не была вїнна. Приїшоў домїу: Но, быкы повідаїут; ўжє-смо ти вїтслужили за тото, жис пїстїў і Бїгу вїриў. Зїўїажї си хўсткоу вїчи, обєс сьа не дивїў, йак мы будємо йти. — А йїму жаль бїло, тай пїтєсунуў хўстку з йїдногї вока і вьпало му. А то бїли йїангїли, ни быкы. І тепєрь з йїднїм воком тїкої жїїи.

Зап. в мартї, 1899 р., у Мшанци. Старосамбїрського пов. від Грїци Олїшака Терлецького.

348. Воли дорадники. Б.

Було два браты: Іадєн буў вїтом, а другий буў бїдний. І той бїдний пустїў сьи у дорїгу. Ідє він пїпри сьогї брїга, а той стоїт на воротьох і зачиў сьи йїгї питїти: А кулї ти, драбї, йдєш? — А він йїму сказаў, шчо йде шукїти шчїсьтьї. Йде він лїсом, а на долиньї адбїїн старушка. шчо нас волї. Зачиў старушок йїгї сьи пїтїти, де він йде. А той йїму вїтповїў, шчо йде шукїти шчїсьтьї. Той старушок лаў йїму тоты волї і кїжи: Абїсь йїх вьїгдє нї продаў, нї замїнїў, аж дїки сьи ни доробїш. А йак нїми сьи доробїт, абї прїгнаў йїму

зноў тэмка; а што вони будзут казати (тоты воляки), абі він тото робіў. — Прывіў він до дому, за́раз брат зачыў до него казати, што він ўкраў тоты волі. А він вітповіў, што то йи́му пан Біг даў. Пішоў віг (йи́го брат) до пана і зачыў пано́ви казати, што йи́го брат такі пригнаў волі, што а́ны ў двори́, а́ны ў него́, а́ны ў цылымь силы́ нива́. І зачы́ли сын ра́дзти, йа́к би тоты волі́ від него́ відобра́ги. І ка́жи віт так: Сказа́ти йи́му, абі́ цылу́ рязу́ вно́раў за йи́де́н день, бо йа́к ни вно́ри, то волі́ ни йи́го. І пан на то́йи пристаў.

Прийшоў віг до силá і ка́жи: На ро́сказ пánьский і йа́ ка́жу, заўтра за день ма́йш цылу́ рязу́ вно́рати, бо йа́к ни вно́риш, то волі́ ни тво́йі. — Погодуваў хлоп во́лі, выйі́хаў на по́лі і зачыў лўжи́ пла́кати. — А тоты́ во́лі ка́жут до него́, што ни ма́йш чо́ пла́кати; най лыва́йш спа́ти, а рілья́ будэ́ гото́ва. Ным со́нци ста́ло пі́т полуд́ням, во́лки ўсью́ рілью́ в'ора́нн, прыві́шли до хло́па і ка́жут: Устава́й, наші́ нас і йи́дь до до́му. — Йи́ди хлоп до до́му — сто́йіт віт на воро́тхо́х і зачыў крича́ти: А чо́ ти, дра́би, до до́му ты́гннш сын? Чу́йшис, што йа́к ни звора́ш, то во́лі ни тво́йі? — А він йи́му вітповіў, што ў́же чы́сто авора́ў. Прийшоў віт до пана́ і зачыў казати́, што звора́ў цылу́ рязу́. Зачы́ли сын зноў ра́дзти, йа́к би мож відобра́ти тоты́ во́лі. — І ка́жи віт, што да́ти йи́му мшо́к пшннн́цы і най́ тим засы́нн цылу́ рязу́. Пан на то́йи пристаў.

Прийшоў віт до до́му і ка́жи до него́: Чу́йш ти, дра́би! Казаў пан і йа́ ка́жу: Йи́дь до двора́, там ды́станнш мшо́к пшннн́цы і ма́йш засы́ннати нывька́ цылу́ рязу́ і заволочы́ти. -- Выйі́х-ў хлоп с тим на по́лі і зачыў пла́кати, а во́лки до него́ ка́кут: Ни ма́йш што́ пла́кати, тілько́ лыва́й спа́ти, а заста́ннш ўсью́ гото́ви. — Хлоп лывг спа́ти, а во́лки подў́ли ў́ ту і ту сто́рову і ста́ла цыла́ рілья́ гото́ва. Збуды́ли тогди́ хло́па і ка́жут: Устава́й і дай́ нам во́лі і йи́дь до до́му. — Йи́ди він до до́му, а віт сто́йіт на подві́ри; ўздріў йи́го, ви́біг на ву́лицьу і зачыў крича́ти, чо́ він так жы́во йи́ди до до́му. А він ка́жи: Чо́ йа́ ма́йу сиды́ги на по́лі, ко́лі ў́же гото́ви ўсью́? — Пішоў віт до пана́ і зачыў то́йи пано́ви казати́, а пан на него́ шче сын й́ вы́кричыў: Шчо́ж ти від него́ ў́же хоч, ко́лі а́ны ти, а́ны йа́ зроби́ти му ны́ц ни го́днн?

І пішоў с тим віт до до́му. Али ў́се йи́го боль́ло се́рци за тими́ во́ла́ми. Йа́к ды́йшла́ пшннн́цы, прывішоў віт до пана́ і зачыў пано́ви казати́, што тра́ба хло́пови сказа́ти, абі́ ту́йу пшннн́цьу за йи́де́н день вы́жнў, зложнў ў́ полўкі́нкі, звознў до сті́рти і с сті́рти зноў змолотнў, вы́внннў і звознў до шпн́кльера́, чы́сто абі́ віддаў, бо во́лі ни йи́го будзут. І пан на то́йи зноў пристаў.

Прийшоў віт до до́му і ка́жи: Слу́хай но́ ти, дра́би! Ма́йш заўтра туту́ пшннн́цьу вы́жнн, полўкі́нкі зложнн, до сті́рти повознн, по-

молотити, вивіяти і чисто панови до шпикльєра віддати; і то до вечири майн зробити ўсо.

Вийіхаў хлоп на полі і зачыў плакати, а воляки до него кажут: Ти лывгай спати, а швиницьи будэ готова. І той лывг спати, а воляки тілько подўли ў одну і другу сторуку і ўсо стато готови. І збудили хлопа і кажут: Бирі ў мішок швиницьи. — Набраў хлоп мішок швиницьи, ным зыйіхаў до двора, то тотá швиницьи с цылобї рїзи ўса була ў шпикльєри. Заклікаў тогдї пан віта і зачыў йіго сварити. Шчо та, кажи, ниньі наробіў? Швиницьи-с казаў сирў молотити, тепэр зэрно на кўпї ниньі зацвитэ. — Кажи віт до пана: Типэр ныц ни зробити, тілько казаџи йіну, абї тоту швиницьи змолу і за йідуў ныч майн ўсу мукў зїсти; то пэўно типэр волї будўт нашї.

Прийшоў віт до дому, заклїкуў хлопа, кажи: Слухай но ти, драбн! Майнш ўсу тоту швиницьи забрати, змолти і за йінуў ныч ўсу тоту мукў зїсти, бо йак ньи, то волї ни твої. — Прийшоў хлоп до стайнвї, стаў мїжи волами і зачыў дўжи плакати. А волї йіго питаўт сьи, чо він плачї? А він кажи, шчо казаў пан нинька ўсу швиницьи змолти і за цылуў ныч зїсти. А вони йінуў кажут: Ни журн сьи, тілько запригай і йїдь до млина; а йак правїлиш до млина, насїпиш поўну хату, тілько до пїйца лїшиш вўличку і бўдиш си ў горньїтку варїў за-тирку. — І так хлоп зробїў. Змолуў тоту швиницьи, насїпаў поўну хату мукї, запалїў ў пїйцу, сьїў си на сьтїльчик і ўстаўў, окропиц на затрку. Спер сьи на прїпїчок і задрїпаў; а пан обложїў надокла хатї варту, абї хто мукў ни закраў від него. Али тимчасом ньи він сьи пробудїў, ў пїйцу погасло, вода на прїпїчку зїйна, а ў хатї і знаку нїма за мукў. Той ўстаў с того сьтїльчика, порозглядїлаў сьи по хатї і хтїў вїйти, али днєрї булї замкнєнї. Той ўзыў гваўту кричати, шчо абї йінуў подали хоць кавальчик хлїба, бо з голоду згїни. Вартїўникї пїт хатюў адумлєнї, тому ни хтїли вїрити і ўвїйшли до хатї подивїтв сьи, ци спраўдї ни майн шчо йїсти. Порозглядїдали сьи, шчо нычю нїма, побїгли чнї борши до пана, сказаџи панови, шчо ўсу мукў ззыў і шче гваўту кричїў йїсти. Заклікаў пан віта і зачыў на него звоў сварити, шчо він йінуў абавїў цылуў рїзу швиницьи. — А віт на тоїи кажи: Ныц йїму типэр ни зробнн, тілько скажнн, абї нас від-вїз до пєкла, а він і волїў відричє сьи.

Прийшоў віт до дому і зачыў кричїти: Ходї, драбн! Казаў пан і йа кажу, абїс нас відвїз до пєкла. І прїймїнн сьи, ци ньи? бо йак ньи, то волї ни твої. — Шшоў той мїжи волї і зачыў плакати. А волї йіго сьи пїтаўт, чо він плачї? — А він кажи: Йак ниньї ни плакати, колї пан кажи, абї йіго вєсти до пєкла. Добра, кажут волї; запригай і поїдем. Али ўпшрєд побїжї до пана і до віта, абї тобї записали свої

майітки; йак запішут, аж тогді поїдем. — Пішоў він до пана і до віта і позапїсували йимў своїй майітки; али казали йимў тоты папєри с собоў ўвѣати. Галали, шчо десь на дорозы йиго ўоїут, а тоты папєри і воли возьмўт до дому. Али хлоп тоты папєри ўложїў до скріньї, а набраў йакїх будь папєрїў за пѣзуху, запрїг воли і йїди ў дорогу. Вїйїхаў він на поли, а вони йиго сьї питаїут, ци маїи тоты папєри. Той показав папєри і йїди далї. Аж воли до него кѣкут: Буди сьї дивїў, йак на дорозы буди сьї блишчїги, то абїс знаў, шчо то буди пєкло; али вони того видїти ни бїдут. Кїло тоїї дырї возьмеш трїха соп, а потїму скрїтайїш прїкро цабє і вїхонїш живї прїтїку і тїлько йїх будеш видїў. — Скоро той прїйїхаў до тоїї дырї, шчо сьї на дорозы блишчїла, ўзьїў цїпри нью соп, потїм скрїтаў прїкро цабє, вїхонїў живї прїтїку, а вїз з дыдїчом і вїтом тїлько закликотїў. Йїди хлоп з волами до дому, по дорозы злибїи зноў того дыла, шчо від него тоты воли дыстаў і зачїў той дыд йиго сьї питаги: Ци добробїў він сьї йиго бичками? — А той вїтповїў, шчо дїжи му добри пїшло. — Тогді той дыд вїйїшу нїж і даў тому хлопїви до рук і кѣжи: Рїш типєр тоты воли. — Зробїў йимў сьї жалє і хтїў дыда за воли просїти, али дыд говорїти сїбї о тїм ни даў. З вилїкки жалєм прїступїў до йїдного вола і зачїў йиго рїзати. Тїлько пїрїрїзаў гїргїчку, звїгтам вїлїтїў сивєнькїй гїлубїц; так сїмо з другїм зробїў. Йак вїлїтїў другїй гїлубїц — і тїлько йїх видїў. Ни стїло пїрїц ним нї дыла, нї гїлушцїў, али тих волиў. Прїйшоў жи хлоп тогді до дому і распочїў своїў гїсподїрку злучїўши до кїпи вїтїўство і дыдїство.

Зап. в вереснї, 1896, в Пужнїках, Бучацького пов. від брата Гїларка.

Паралєлї: Чубїнський, Труды, II, ст. 400: Про чоловїка и єго жушїку анєла (лїше кїнець). — Kolberg, Pokucie. T. IV, ст. 195—196. Подїбнї мїтїви є також: Kolberg, Lud. T. XIV, ч. 55 і т. XVII, ч. 12.

349. Воли ангєли. В.

Один чоловїк мав лиху жїнку, хабалїцю, шчо зїюхала ся з паном. Чоловїк терпїв, а потїм і покарав, а вона нїчо, лїше сказала: Бодай тобї Бог заплатїв! — Раз він ї знов вдарїв так якось, шчо забїв на смєрть і втїк у сьвіт. Тай сїбї подумав: Чому менї за то Бог не заплатїть, як жїнка казала? Пїду шукати Бога, абї менї заплатїв. — Ходїв він від села до села шукати Бога, але не мїг ся допїтати, де Бог мешкає. Раз заночував він в одного гїсподара, котрїй питав ся його,

де він і за чим йде? — Іду до Бога, щоби мені заплатив, щом жінку вбив. — Добре! коли будеш в Бога, запитаєш ся його, яке нове щастє. — Чоловік прибіцяв йому, що ся запитає. — Другого дня почував він у богача. А куди йдеш ти, чоловіче? — спитав ся богач. — „Йду до Бога за тии і тии“. — Як будеш у Бога, то проси його від мене, щоби мені половину маєтку відобрав, бо маю багато клопотів. — Чоловік прибіцяв — і пішов далше. На дорозі здібав дівку, що вона дуже ся сьміяла. А чого-ж ти ся сьмієш? спитав ся він її. — Бо віддаю ся. А ти де ідеш? спитала ся вона його. — „До Бога!“ — Як там будеш в Бога, то спитай ся, яка моя доля? — Добре! сказав чоловік і пішов далі. — Вийшов він потому з села на поле і увидів під лісом старенького чоловіка з сивою бородою, котрий пас два воли. То був Бог, а воли ангели. А кудиж ти йдеш, чоловіче? — „Йду до Бога, щоби мені заплатив за тоє, щом жінку вбив“. — Той старенький чоловік сказав: „То я є самий Бог“. А за тоє, щось жінку вбив, даю тобі два воли. — А яка-ж є доля того чоловіка, що я в него перший раз почував? Бог відповів: Він є бідний, але буде ще біднійший, бо і тії два воли що має, то му поздижають. — А яка-ж є доля того багатого чоловіка, що я в него другий раз почував? — Він буде ще десять рази багатий. — А яка-ж є доля тої дівки, що ся сьміяла? — Она свою долю просьміяла. — Чоловік взяв ті воли тай повертав домів. По дорозі сказав, яка доля того першого і другого чоловіка і тої дівки. Прийшовши до дому чоловік той обробляв тими волами поле. Пан, властитель того села, хотів йому за ті воли заплатити, аби він йому їх відступив. Але господар не хотів йому такі красні воли продати. Тоди пан сказав: Я тобі задам 3 роботи, котрі маєш тими волами виконати. Перша робота така: За оден день маєш всі мої лани виорати і заволочити. — Прийшов той чоловік, дає волам їсти тай плаче. — А чого ти плачеш? питає його оден віл. — „Длячого мені не плакати?“ — каже чоловік — та я не в силі таку роботу за оден день викінчити, яку мені пан задав. — „Не бій ся, кажуть воли“, ми то зробимо. — На другий день вийшов той чоловік на поле орати і нім сонце зайшло, то він виорав і заволочив всі лани. — Добре! каже, одно зробив єсь — тепер маєш з других моїх ланів все за один раз привезти. — Прийшов чоловік до дому тай плаче. — „Чого ти плачеш?“ питають воли. — Прецінь казав мені пан зробити таке діло, якого ніхто в сьвіті не докаже і розповів все. — Не бій ся, кажуть воли. Скажи панови, най каже зробити такий великий віз, щоби ся усе збіже змістило, а ми завеземо. — Чоловік пішов і сказав то панови. Пан сказав зробити віз і наш чоловік запряг воли, виїхав на поли, слуги панські помогли йому на фіру накинати і він то привіз до двора на тік і вивернув, бо не подобеньство було вилізти і скинути

порядно в стоги за оден день. Не задовго упав дощ і збіже затекло, а потому зігнило, але тому чоловік не був винен, що пан поніс великі страти; він зробив лиш приказ панський. Тепер каже пан: Маш ще третю роботу виконати, а воли твої. — „Яка та робота?“ каже чоловік. — „Маш нас везти до неба“ — сказав пан. Чоловік прийшов до дому тай плаче. Чого ти плачеш? питають воли. — Бо маю везти пана до неба через три дуже великі гори. — Ми і то зробимо, сказали воли. Але як будеш везти панів на першу гору, то будеш їх дуже просити, щоби злізли в воза. Як будеш їхати під другу гору, то будеш їх лиш трошка просити. А як будеш їхати під третю гору, то скажиш, щоби не вставали. — Чоловік той запряг воли, забрав цілу родину і всіх знайомих і приятелів пана, котрих пан з цілої околиці на десять миль до окола запросив до себе, щоби з ним їхали разом на вояж до неба, куди їх Іван повезе. Забрав їх всіх хлописко на віз, гейкнув на сиваки і рушив в дорогу. Їде, їде, приїздить до першої гори. Знявши вужичище шапку і вклонив ся, каже: „От прошу ясновельможного паньства, будьте ласкаві трошки злізти під гору, бо прикра, та всіх не витягнуть бички“. — Позлізало паньство, драпають ся, лізуть, відсапують, попріли, тогож попріли, ніж видрапали ся на тую гору. — Приїзять до другої гори, а тога така висока-висока, що страх! Знову Іван просить, щоби паньство позлізало з воза, щоби могли воли витягнути. — Услухало паньство Іванові прозьби, але ниточки на них не було сухої від утоми, бо так попріли, що аж цюрком текло з них. А як вже умучили ся, а як вже втомили ся бідні пани, пані, паничі, панночки, а тогі грубезні, що їх бувало на ношах виносило з десятюх льокаїв і до карти всаджали, то так потрудили ся, що ледво мож було пізнати, що то паньство. А як важко сапали, ще такого шляхетного діла ніколи вони не робили та такого важного. От і видрапали ся на тую гору. Їдуть дальше, їдуть, приїзять до третьої. А та трета гора така височінь, що вершка не доглянеш, така височінь! Під тою горою каже Іван: „Най ясновельможне паньство не влязять вже, боьте дуже помучені, будемо їхати!...“ — Пани владували ся, що Іван набрав вже ліпшого, та як випадало, розуму — та що лехко мудро завояжують до неба. Сидять такі раді, такі раді, що цу! як то сказати — такі раді. Їдуть, їдуть, Іван й кожух скинув, щоби лехше було та пішки йде по при волах. Везе панів, везе, везе — от-от вже вершок, а хлописце хап за притику з вня; воли в ярні вістали ся, а віз з паньством так і шурнув в пропасть і там йому вічна память і до нині не знайшли їх. Воли перекинули ся в ангелів, Іван вернув ся до дому, бо не мав свого ще часу з паньством до неба іти!

Зап. в Сапогові, Борщівського пов. Л. Ляторовська.

350. Як пан дістав ся до пекла. Г.

То було ще, як пан Йвус ходив по змилі. І йиму льуди клали ширит кождов хатов кілька хлїбів по черазі, а пан Йвус приходив і забирал той хлїп і с того мав утриманьї. Али рас злий дух фкрав той хлїп. А як сын Анцихрист о тїм довідав, казав злому духови піти і вітпокутувати той хлїп. І злий дух прийшов до йидного бідного, жи сидїв ф комірнїм, наймити сын на службу. Відний кажи: „Та де йа вас, паничу, тутка прийму? Йа сам ни маю шо йїсти. А шом, ви минї будити робити? — А він кажи: Ни біти сын, минї о йїду ни йде. Йа буду ходити на заронки і буду на вас робити. Як зачив, як зачив, тай сын фпхав. — Робит він йиму, робит і так вже бідному сын добри дї-йало. Уже мав свойн господарство і всео, шчо траба. Став господаром. І сусїди сын дивували, а найгірши пан. І він йїго рас кличи і кажи: „Слухай! найми ми ввাত্রа звести цїле збіжи до стодоли. А як нїв, то всео твойн господарство заберу собі!“ — Прийшов господар до дому тай всео кажи і плачи. А наймит кажи: „Йа ввাত্রа за вас поїду!“ Прийшло рано, наймит запрїх конї, поїхав на поли і до полуднїя всео повозив до чиста. На другий день кличи пан господара і знов кажи йиму привести собі ва подвіри гору. Прийшов господар до дому тай кажи то наймитови. А наймит кажи: „То нїчо, йа ввাত্রа поїду“. Рано наймит знов запрїх конї, поїхав і привїс панови гору. Видит пан, жи тим нїчо ни зробит господарови і кличи йїго знов і кажи: „Ввাত্রа ни наймиш завести до пекла, али наймиш так хутко йїхати, жиби віс навїть змилї сын ни дотикав. А як вїв, то тїв страчу!“ — Прийшов він до дому тай плачи. Уже навїть наймитови нїчо ни кажи. Наймит сын питаїи, шо таке. — Він кажи: „Тї ми вже типер нїчо ни поможиш!“ — „Та скажіт, кажи наймит, можи поможу“. Зачив просити і той йиму скавав: „Казав пан, жиби йа йїго ввাত্রа завїс до пекла“. — А наймит аж пітскочив, так сын фтїшив. На другий день вони воба запрїгли конї, сїїли тай поїхали до пана. Пан сїв, а наймит як ни затїе конї, а конї як підут! А пан кричит: „Гов, гов!“ Али во. Приїхали до пекла, наймит схопив пана, а господар завирнув конї тай поїхав до дому.

Зап. в Будзанові, Теревельського пов. від батька, О. Деревинка.

351. Як атаман дістав ся на тамтой сьвіт. Д.

То було за павьщини. Буў у йидного пана атаман, дїже недобрий. Ой, бувало, як то людїй по селї, по загонах гонили! Тепер того нема.

Були такі, хто богатший то давали атаманови дещо, то атаман не буў на них такий лютий. Але бідний Іван не маў шчо да́ти, бо не було шчо. Тай атаман на нього заўва́ў ся. Ну, так йідного́ разу́ рано́ ви́йшоў атаман на двездзінец тай: Га-га-га! — А пан чу́е тай пита́е: А шчо там, атамане? — Казаў Іва́н, жи живо́го медве́дя припрова́дит па́ну, жи пан ходи́т полюва́ти тай ніц сполува́ти не мо́же, а він живо́го медве́дя припрова́дит. — Казаў пан заклікати Івана і обіца́е іму́ да́ти шти́ри фі́ри пше́ницї, як припрова́дит медве́дя. Спла́каў Іван, та шчо робити? Він сі то́го не сподіваў. А шчо пан ка́же, то му́сит бу́ти. З при́кростеў, з бідо́у йде він ў ліс. І приході́т ў ліс в но́чі тай уви́дів огі́нь. Прихо́дит до то́го огню́, а там ко́ло то́го огню́ три ста́рці сиді́ли. Він при́йшоў до них: Сла́ва й́ Сусу́ Христу́! — Сла́ва на ві́ки, а ви чо́го ту при́йшли́, чо́го хо́чете? — А він ка́же, жи на нього́ атаман ма́е храп, хо́че го закопа́ти тай казаў пе́ред па́ном, наговори́ў, жи він мо́же живо́го медве́дя припрова́лити. — Ўни кава́ли сїсти. Аш ту наді́йшоў медве́ць. Ста́рці злапа́ли медве́дя, дали́ Іва́нови, тай кажу́т: Бері́ го та ве́ди до па́на. — Припрова́диў Іван медве́дя живо́го до па́на і пан му даў шти́ри фі́ри пше́ницї; ўвиді́ў атаман, шчо не мож Іва́нови ніц злого́ зроби́ти ви́йшоў ідно́го ра́зку на двездзінец: Га-га-га. — Пан сі диві́т: Шчо там, атамане? — Аа́, па́не, казаў Іва́н, шчо па́ну припрова́дит ві́тцэ с тамто́го сьві́та. — Ну й́ пан казаў заклікати Івана, шчо́бі припрова́диў му ві́тцэ с тамто́го сьві́та. Запла́каў Іван, бо де-ж мо́жна припрова́дити ўме́рлого с тамто́го сьві́та? Але пан казаў, шчо му даст ши́ свобі́х до́бриў, е́слі іму́ припрова́дит та́та. Спла́каў Іва́н тай с пла́чом пішоў ў ліс. Прихо́дит ў ліс, ві́дит огі́нь. Прихо́дит до то́го огню́, а там то́ті са́мі ста́рці сиді́ли. — Сла́ва й́ Сусу́ Христу́! — Сла́ва на ві́ки. — А шчо ска́жете? — Він роспові́ў, шчо му казаў пан припрова́дити і́го та́та с тамто́го сьві́та. — То ў́ни му кава́ли, же́бі пан даў найві́рнішого́ слугу́ сво́го, аже́би заступи́ў та́тове мі́сце. — Ну і пан уважаў, шчо атаман буў найві́рніший слуга́ і післаў атамана́ з ним. Ну і приходя́т оба́ ў ліс до то́го огню́, де три ста́рці сиді́ли. Іван бідний, покі́рне похва́лиў Па́на Бо́га, а атаман ўста́вши і не обі́зваў ся ніц в ве́ліко́й думно́сти. Пита́ют сі ста́рці атамана́, ци він є́ найві́рніший слуга́ у па́на. — А хто-ж би буў ві́рніший, як я? — ка́же атаман. — Зближа́ла ся пі́ўніч. Наді́хали брі́кі і фі́рма́ни. А до тих бри́к запря́жено по́ўно душ. А то́ті фі́рма́ни так бю́т нага́йка́ми то́ті душі́, шчо аш лек. І е́дєн ста́рець ўста́вши пита́е ся атамана́: Ци пізна́єш, атамане́, па́нового ві́тця? — Го́-го-го, чо́му-би ні́! — Той ста́рець ка́же: Випри́га́йте па́нового та́та, а за́прига́йте атамана́, выпри́га́йте ўме́рлого, а за́прига́йте живо́го. — Випри́гли фі́рма́ни па́нового та́та, а за́пригли́ атамана́ і то́му Іва́нови кажу́т: Іди-ш ти до до́му до па́на, ці́м ко́гут за́піе,

а заўтра ў вечер, бис тут буў назад. — Прийшоў Іван с паною до двора, стаілі перед двэрі і когút запіў і пан упаў і вістаў трупю. Збудіў Іван пана, пан ўстаў. І ў саю 12 годіну пан ожіў і оповіў сніови, аби добра даў Іваню, а сам би пішоў до Івана і так робіў паныщину, як Іван робіт. Ну, прийшоў вечер, трэба наново тата завести. Завэзлі на тотó місце на ад і надіхали тоті самі брикі. Той старець ўповідае: Випрігайте живого, а запригайте умерлого. — Випрігли атамана. Той атаман каже: Покі житэ вою, атаманю но хочу буги. А той пан даў Іваню цілі добра, не хтіў панувати, лиш паныщину робіти. І так атаман буў ціла добу на тамтін сьвіті.

Зап. 1901, в Кропивиниу новому, Дрогобицького пов. від Антою Ілюговського В. Левинський.

Паралелі: Ястребовъ, Матеріалы, ст. 152—153.

352. Як два брати ходили до пекла. Е.

Были дваи братя, и баря сьа ненавидали. Йиден быу богатый, другый худобный. Богатый сьа бара с паною добри опходву, — а там ў тим селы пан мешкаў, лядич. И деси сьа подыў, што го не быю, никто не знаў, де сьа почыў. Потим настаў сын и гадываў паныщинуоў тоў. Але тот сьа опходив добри с тым сыном, тот гадла, тот брат богатый, и вьзаў си ненавиств до того брата худобного и зробиў баўку перед паною велику на того худобного, же його отец, пан, х пеклы дьрва возит. А худобный о тим не знаў. И потим пислаў пан по того худобного, гварит: „Откаль ты знайиш, же мий отец х пеклы дьрва возит?“ — „О нит, пане, йа не звайу, ани-м не видыў, ани йа о тим не почувваў нигда“. — „Але то мусиш пити, принести ми, коли-с видыў мого витца, же х пеклы дьрва возит“. — „О пане, нит, ани-м не видыў, ани не признайу того“. — „Але то мусиш пити и принести ми од нього писемко, а йа тоби грошии на дорогу дам дос, што будеш маў, хочбы аж йис за рік йшоў. А принес ми отпис. Бо йак не пидеш, то ти кажу смерть зробити“. — И тот перестрашений вьзаў от пана гроши и писемко и забраў сьа и иде. И пішоў ў далекую сторону, — де він найде пекло, кой не зна, ф котри стороны йист? Тепер пішоў в дорогу и зашоў в далекую. Пришоў на йидну ўуку, — там стоийт дьвадок старый. — „Де ты, чоўовиче, идеш?“ — „Сам не знайу, де иду. Пислаў мйа пан, же його отец х пеклы дьрва возит“. — Дьвадок му гварит: „Покаж писемко!“ — Дьвадок писемко од нього одобраў, и скываў писемко дьвадок, а йому выйнаў иньше и даў му. И повидат му: „Иди х просту

дорóгу, кады йа то́бі показу́йу, бо там прый́деш к пеклу, там бу́деш видлы́у, бу́де тым па́ном вйву шатан дере́во. Махнеш на ньóго тым писёмком и з ньóго хпа́дут шóры йак с ко́нья“. — И він так пішоў. И прійшоў акурáтныі там, ф то́го місце, де му дзвядок ка́зау. И йак ўаріу́, же ним вёзе дёрва, и ма́хнуу на ньóго писёмком и хпáли з ньóго шóры йак с ко́нья. И то́ўды сьа з ньóго зрóбнў чоўóвик. И то́ўды одóбриу́ од ньóго писёмко. и сам пан тот быў и повідат му: „Ой, сусьы́до, за вўіст йим сьа дóстаў до пекўа, што шáтан дёрва ноў вóзят, за то, жем льўдом з льса дёрва не видаваў. Отпóвідж сынóви мóму, жебы та́кый не быў, жебы го не прікльáли льўде, йак мéне прікльáли, што му́шу дёрва х пеклы́ вoзй́ти“. — Тéпер му напíсаў писёмко и пóдаў му, а сам повóстаў там. Тéпер забрау́ сьа тот и пішоў оттáнталь, до́міу. И прійшоў на то́гу ўўку, де тот дзвядок му даў пíсмо, — а тот дзвядок там сто́йіт. — „Дóбрі ти, чоўóвиче, вўшўо?“ — „О, сўáва па́ну Бóгу, бо барз дóбрі мі пішўо. Так йим дорóгу знаў, йак жебы-и кй́лька раз там быў йуж“. — Тéпер му дзвядок гвáрит: „Пóкаж писёмко от па́на“. — А він з охóтоу пóдаў му писёмко. Дзвядок писёмко си схóваў, а йóму даў йнше до па́на. Йак прійшоў йуж до па́на, пóдаў па́ну писёмко. Утышэный пан барз, же му опóвйў о йóго вй́тци. — „О, вй́дш, чоўóвиче, же-с тра́фйў до мóго вй́тца, хо́ц йис повідаў, же о ным не зна́йш. А йак йис до ньóго тра́фйў, йак йис сьа ўстра́шнў кáры, же бу́деш карáный!“ — Тэпéрка пíсўаў пан по брáта йóго и насы́мйáли сьа дўже, же йак то дóбрі и бáйку зрóбйти, же з бáйкы стаўо сьа праўда, бо з бáйкы на́шоу вй́тца х пеклы́.

Тéпер пíше пан от пекўа, жебы сусьы́да пріхóднў, тот брат йóго богáтый, до ньóго: — „Же мы сьа заходй́ли дóбрі за жй́тца и хóчу тьа видлы́ти“. — Кáже: „Йа піу — так повідат бóгач, — хóчу сьа видлы́ти с па́ном стáрыи“. — И напíсаў му пан писёмко до вй́тца свóго, же пріхóит там сусьы́да до ньóго, и пішоў. Пішоў в далéку дорóгу. И прійшоў на то́гу сáму ўўку, де дзвядок сто́йаў, и сто́йіт там дзвядок. — „Де ты, чоўóвиче, йдеш?“ — „До пекўа“. — „А по шчо?“ — „Бо там мй́й сусьы́да пан дёрва вóзят х пеклы́“. — Дзвядок му отпóвідат: „Тай ты хóчеш вoзй́ти?“ — „О ны́т, дзвядку, не хóчу вoзй́ти, лем хóчу сьа с па́ном видлы́ти“. — Дзвядок му: „Пóкаж пíсмо!“ — Пóкаваў дьаткóви пíсмо. А дзвядок пíсмо схóваў, а йóму даў йнше. И тот прійшоў до пекўа, и вёзе зас шáтан па́ном дёрва. Йак пріхóит, пан до ньóго сьа засьмй́аў. Але йак му пóдаў писёмко, так то́ўды пан ш шор выскóчнў, хпáли з ньóго шóры. А шáтан по́ймаў то́го гáзду и за́прйг до тых шор, а па́ну отпóвідат: „Йд си до́міу, бо йуж-есь сьа выпоку́тўаў. А жый з льўдми дóбрі, не шчад йим дере́ва (дрóў), бо йак не

б'удеш выд'аваў л'юдом дерево, то т'я вас возьме т'у. А ты за ненавист брата тв'ого (тот б'огач), ты б'удеш д'ирва воз'ити т'у аж до страшн'ого с'уду". — И там в'озит.

А пан пр'ишоў доміў сой. А тот за ненавист з'остаў х п'еклы и д'ирва буде в'озаў аж до страшн'ого с'уду. А пан тоўды д'обрыи быў барз, йак а́нгл. Што кто од нь'ого жадаў, то му даў и жыў спокійно и сын'ови т'акже наказаваў, жебы жыў спокійно з л'юдми, жебы с'я не ку́бциў, жебы с ка́ждым жыў, йак з гу́асным братам. — Бо й на пана йист страх х п'еклы! — Йуж ко́нец.

Зап. в серпни, 1900 р., в Борти́м, від Петра Боришовича О. Роздольск'ий.

353. Богородиця-сваха.

Оден хлопець служив в дворі за 4 грейцарі. В дворі було дуже красне лошатко. Хлопець сказав: Я ще буду рік служив, дайте мені те лошатко! — Выслужив рік, взяв лошатко і пішов. Ішов дальше і зобачив, що люди везли яловець. Люди просили, щоби запряг лошатко до їх воза. За то дали ему мішок ялівцю. Він не мав де того ялівцю подіти і спалив. Яловець дуже пах аш до неба. В ночі показала ся ему в сні Прес'вята Діва і казала: Що ти за то хоч, що всюди пахне? — Хлопець казав, що нічого не хоче тільки ф'айної жінки. Прес'вята Діва дала ему сонцеву доньку за жінку. Той хлопець пішов з жінкою до двора служити. Окоман дуже любив его жінку і хотів з нею оженити ся. Давав ему дуже тяжкі роботи, а як він дуже журив ся, то жінка ему казала: Не жури ся! - Як чоловік рано встав, то вся робота була зроблена. Раз казав ему окоман і гумений, щоби привіс сонце. Він дуже зажурив ся, а жінка дала ему перстень і казала: Куди буде той перстень котити ся, туд'а ти йди. — Перстень закотив ся аж до неба. Чоловік взяв сонце в руки і ішов назад. Окоман і гумений почувли, що їх щось пече. Чоловік привіс сонце ближше, а гумений і окоман кричали: Ни неси, бо ниче! — Поховали ся під ліжку, а чоловік кинув сонце під ліжку і їх поник сонцем.

Зап. в цв'ітні, 1895 р., в Полов'ім, Кам'янецького пов. від Кас'яки Шендюк Яків Миколаевич.

Парадз'ялі: Шейнц, Матеріалы. Т. II, ст. 388—397.

354. Як два брати носили вечерю до Бога. А.

Було собі двох братів, йіден богач, а другий бідний. Той бідний кавав жінці вечеру зготовити, бо він повесе до Бога. І вона зготовила там, він взяв і несе, а куди — ни знайи куди. І адібайи ййго Господь Бог на дорозі і каже; „Що ти несеш?“ — А він кажи: „Несу до Бога вечеру“. — Каже; „Йак приїдеш, там буде залізна брама; йак приїдеш під ту браму, то возьмиш, запукайиш і там буди питати ся, шо ти несеш — то скажиш, а він тебе буди питати ся, чи даси ййму покушати теї вечері — то кажи, жи дам“. — І ще кажи пан Біг: „А як там віддасиш ту вечеру, то вони тобі будут давати гроші, то ти тих гроші не бери, но кажи, нхай тобі дадут шкварок“. — Прийшов він під ту залізну браму — а то було цекло, там самі були шатани; запукав, виходит той із середини, питаєть ся: „Що ти несеш?“ — А він кажи: „Несу до Бога вечеру“. — І він ййго питаєть ся: „Що ти хочеш за ту вечеру?“ — А він каже: „Я гроші ніц не хочу, но тільки тих шкварок, шо на пйицу лежать“. — І каже: „Вилісь собі — каже — і набери“. — Виліз він на пйиц і набрав повні кишені і за пазуху і хустину навязав. Вийшов він за ту браму, подивив ся до тих шкварок, то вони фсі від нео поділи ся десь — бо то були душі. Та йіде він, прийшов він до дому — в дома він покинув таке бідняство, а застав, уже йи всьо, і товару і коний, всьо ніби, всьо вже йи, вже зробив сї богач великий з нео. Приходи той брат, той богатий і каже: „Звітки ти того богатства так взяв, жи ти був такий бідний?“ — А він каже: „Я носив, небоже, до Бога вечеру і кае — Пан-бі мині дав, видиш“. — А той брат: „Е, ти дурний, яку ти вечеру носив-ісь! Ти певни — ка — заніс-ісь кілька пирогів, голупців, хліб житній, такий разовий... Як я — кае — понесу вечеру, то не таку, як ти. Скажу жінці спечи пшеничних книшів, пирогів файних пшеничних зварити — то я — кае — дістану, я буду ше мав більше богатство, як ти!“ — Прийшов він до дому, кае: „Жінко, зрихтуй мині вечеру, бо я понесу до Бога“. — Жінка зрихтувала і взяв він і поніс. Приніс він під ту залізну браму і запукав. Питаєть сї йго, кае: „Шо ти несеш?“ — Каже: „Несу вечеру до Бога“. — А дасиш ти покушати теї вечері? — „Ні — каже — не дам, бо я до Бога несу, не мона натпечатувати“. — Взяли ййго, цустили там до середини, вечеру відібрали від него, а ййго на вилка тай у смолу: „А ни хтїв-ісь — каже — їсти хліба, то їдз смолу!“

Паралелі: В інших варіантах, як видно з дальшого, брат-богач проганяє брата-бідняка, що приніс йому вечерю, кажучи йому забирати ся до чорта. Бідняк йде до чорта, дістає нагороду і запаює, а брат богач, що з зависти несе також чортові вечерю, помирає. Пор. Житє і Слово, 1895. кн. IV, ст. 97--99.

355. Богатий і бідний брат. Б.

А раз були два брата: та один буў бідний, а один буў богач. Але тот бідний то робіў тому ціле говіньи богачьиви, аби вин йиў даў кавалок солоніни д Великодню. А вин йиго так водіў, тогді то тогді, ўсе казаў, шо даст, аж ў чтиверь перед Великоднем пришоў до него брат, бідний тот, тай сказаў: „Та ўже, брат, ўже чьис минї дати тоїї солоніни, ўже ў чтиверь перед Великоднем“. — Він тогді ўзьиў тай пішоў, ўтьиў кавалок йиу солоніни тай каже: „На, йди до дьідька — ка — с сеў солоніноў“. — А бідний приходит д хаты тай каже до жівки: „Йа, жінко, ту солоніну не буду сьвитіти, шо даў минї брат, бо він — ка — не даў минї, але даў дьідькови“. — А жінка кажет: „Ну, та шож будемо теперки робіти?“ — „Підемо — каже чоловік до нєї — заўтра у пїитницю-сь великодну, підемо ў місто та купимо другоїї собі солоніни“. — Тогді купиў він собі солоніну тай на Великдень тоту сьвитіў куплену солоніну, а по Велицидні, тай узьиў тоту від брата солоніну, котру даваў дьідькови, тай поньїс дьідька шукати, аби йиў віддаў тоту солоніну, шо брат йиў даў. Тай зайшоў у великій льїс тай вістрїчїт сьа з дьідьком. Тай кажет чорт до нєо: „Куди йдеш, чоловіче?“ — А він каже до чьорта: „Нєсу — каже — солоніну, шо брат минї даў“. — А чорт до нєо кає: „Ну, а чому ти самий не йиў?“ — А він каже: „Йа самий не йиў, бо він — кає — не даў минї, але даў дьідькови“. — А він тогді кає до нєо: „Ну, то йа самий — кає — йди за мноў“. — А він пришоў до чьорта д хаты тай виддаў тоту солоніну, тай ке: „Шо ти хочеш за цу солоніну, шо ти привьїс нам?“ — А він каже, ка: „Кобєсте минї дали хоть берїўку грóшїї!“ — тот бідний. Ўни йиў дали тотї грóшї, шо він казаў, тай сказаїли йиў: „Шо наше буде, табїс так до нас ураа привносиў“. — Тогді він пришоў собі д хаты с тими грїшми, тай собі спроваїиў худобу, грунт покупиў, тай тот гáзда тай ті льїде ўсеї ў селї задїювали се, шо тот бідний так забогатиў. Тай приходит до него тогді тот брат йиго, шо буў богачьим, тай кажет: „Вїтки ти так брате, забогатиў — каже — ш чо́го?“ — А він каже: „Йа забогатиў с тоїї солоніни, шо йис минї даў. Бо ти — ка — ни даў минї, але даў йис — каже — дьідькови, — а йа йиш відньїс, а ўни — ке —

за тотó дали минні беріўку грóшій“. — А богáч кáже: „Коби йá джéдáў до нáрiк Велiкoднъя, то ўже йá — кáже — собi понесу берiўку солонiннi чортáм та дам...“

Тогдi джéдáў богáч дрýгого Велiкoднъя таi пoсьвiтiў собi дорý (пáскi), таi тогдi звъў берiўку солонiннi на плéчi таi пiшоў прáво ў тот лiс, де тот брaт йiгó нaходiў се с чóртом. Таi нaходiт се и вiн тáмечкi на тiм мiсцi, де брaт у тогiдннi рóцi найшоў се с чóртом. А чорт кáже до нéго: „Кудi ти — кá — чoлoвiче, йдеш ис солонiннoў?“ — А вiн кáже: „Йá несó чортáм, мoже би миннi — кá — хоть тiлькo грóшii дáли, йик дáли брáтови тогiд“. — Вiн скaзáў тогдi: „Йди — кá — зa мноў!“ — Таi пpиxóдит до чóртa, таi скaзáли тóму богачьвi: „Ти будéш тут нoчóвáти — кáже — а рáно тобi будéмо плaтiти зa солонiну“. — Та зaговóрили чортi одéн до дрýгого: „Цéму шьi — кe — трéбa богачьвi грóшii? Ми — кáже — д цéму увiйдiлi, йик мe спáти ў нaс сeйi нóчi, — тa — кáже — кoждий йишý по дoўбнi дамó, тa ми йишý зaплaтiмó зa солонiну“. — Та докi они се злáгодили йти йiгó бiти дoўбнeў, а дoтi одiн пiшоў таi утiшý йiгó дoўбнeў таi убiў. Таi онi ухóдзут ужe усi бiти — а тот ўжe лeжiт убiтiй, богáч, ўжe йiгó убiў тот одiн, нe трéбa, аби йiгó цi бiли дoўбнъяшi. — Но, то цъá ўжe ўсъá.

Зап. 1899 р., в Тюдéвi, Кoсiвськoго пoв. О. Рoздoльськiй.

Нараллi: Гринчeнко, Этнoгр. Мат. Т. I, ст. 179—181. Т. II, ст. 83—85. — Рoмановъ, Бълорус. Сборникъ. Т. III, ст. 320—321: Чoртoвaя мaцъ. — Kolberg, Przemyskie, ст. 222—226.

356. Як бiдний вiбрaв душi з пeклa. В.

Було двoх брaтiв, одiн бiдний, а дрyгий богáч. На Сьвiйтiй Вeчiр богáч iст тa пiйт, а бiдний брaт пpишoў д нeму тa стaў ў кyтичкy ў хaтi. Жинкa богáчa пpocит, шьoби бiднoму брaтoви дaў тaм у кyтичкy iсти. Так пpocилa двa рaзи, а богáч нi вiдпoвiдaў! Аж трeтий рaз зaпpocилa, а богáч кaжeт: Нaй йдeт до чoртa нa вичьpю!

Пiшоў бiдний з хaтi, а пiд двeрми свiдiў кpивий чoрт таi кaжe до бiднoго: Сiдaй нa мeнe! я тi понeсу до хaтi нa вeчьpю! — Тот кpивий тo бyў у старшoго Иpодa-чoртa зa слугy — пoлiцiянa. Сiў бiдний нa нeгo, а кpивий кaжeт: Йик я тi зaнесу нa вичьpю до пaнa, тo вiн мe тa пiтaтi, шьo хочъ зa тe, шoс пpишoў до мeнe нa вeчьpiў? Вiн тобi мiнiтi мe грoшii, мaйткiў, тa тi абeс нiчьo нi жьидaў,

но три рази полонником джурини*) з китла, щю йи ў него! — Приїс кривий бідного до пана, а той йнго гостит їдани, питьми, а видтак питаїи: Щю хочь, щос до мене на вичьирю приїшоў? — „Нїчо ни хочу, но дай менї три рази джуриниў полонником з оцего китла!“ — Йї, цего ни дам тобі! Бери, щю хочь иньше! — Нї! нїчо ни вїзьму, а так пиду. — Так три рази питаў го, а пан ни хотїў, а за третим разом каже: Но, то бери ўже! — Бідний начьир три рази полонником джурини з китла, тай пан закликаў: А де кривий? — Кривий сидїв пид дверми, та кажи: Я тут! — Бери йнго и неси д хатї! — Бідний сїў, а кривий занїс бідного пид йнго дверї. Бідний вїїз, а кривий пишоў собі. — Занїс бідний джурини до комори, тай лїг спати. На другу динну, рано, каже бідний до жинки: Иди ко до комори, та принеси-ко джурини, будем їсти. — Жинка пишла, отвирайи комору, а то повна комора душїў. — Тї джурини, то були грїшнї душї, щю топили си. Йнк їх бідний видтїў выбраў, то ўни вже були спасєні. Жинка зо страху утекла з комори у хату, а душї пишли до раю, но полишани у коморї бідному то ўсе, щю давали по їх смерти родїя за їх душї: лудиньи, зерно, хлїби, колачі, ўсьєке, щю „за душї“ дают.

Прибїгаїи жинка у хату и каже чьоловікови, щю йи у клїти. Бідний ўходит у комору, а там ўже нима лущ, но повно хлїба, зерна, лудиньи, та ўсьєкого добра. Бідний перебраў си, себе, жинку, дїти, пополни, тай пишли до церкви. Стаў бідний у церкві, а до него наблизїў ся богачь брат тай трупчїиї го ликтєм ў бик в одно и каже: Ти, мой, ти де цего лудиня ўзьвїў? Ти певно ў мене с ночи ўкраў! Я пїзнаю лудиньи, це мойї! Ти ўкраў! — Нї, каже бідний, я ни краў! — Вийшли з церкви, а богачь д нему: Ти вкраў, ти вкраў! — Аж бідний ўповїў йнму: Менї це даў Бог и пан с ночи на вечєрї! — Погадаў собі богачь: Пиду и я до пана на вичьирю.

Приїшоў д хатї, збираїит си, вирїжнют си по богацки, з жинкоў, з дїтьми, з родїюў, з киньми, а йнк вин це погадаў, то кривий чьорт ўже йнго жде нести туди до пана. Забраў їх ўсїх, з киньми на себе, тай понїс до пана. Приїс їх до пана, а той зрадуваў си, пишлаў по скрипичникїў, їдєи, пїют, бають; аж по вичьирї пан закликаў кривого, щюби скрипичникїў виднїс, а лишили си самї — пан тай богачь з родїюў. Тогда пан узьвїў скрипку, зачьвїў скрипїти, а богачь з жинкоў и родїюў пишли в давец. Закрутили си в право, закрутили си ў лїво, тай ўсї покипили у тот котєў, де топили си джурини. — Так пишоў богачь з родїюў ў котєў чьортїў, а пан вирїдїїў того кривого до

*) Шкварки.

бідного брата, шьоби він сїу на богачеві ґрунта та майнтки. — Так бідний вислобонїу думї з пекла, тай посїу майнтки богацкі-брацкі; тай жили, докиї жили і конец йнк кождїй казці!

Зап. 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шмарника Л. Гарматїй.

357. Чудесний когут. Г.

Було два браты; йндєн буу богач, а другий бідний. Пришли вилкодны свїта, богач зарїзау випра на свїта, а бідний ни мау аны шкїрочки мїаса. Мїшоу він до свого брата, до богача і зачїу просїти, абї йнїу брат дау хоць кавальчик, абї винїє посьветїти. І праўда, дау він йнїу кавалочок мїаса і так йнїу на тоїи сказау: Іди си з ним до дытька. Той ўзвнїу тото мїесо і іде з ним. Іде він, іде лысом, аж ўвдрїу вилїкі палаци; наокола зилїзаний чистокїу і дужи виршкї шпїчасьтї, а коло брами стоїат два паничі на вартї. І зачїли йнїго сьи питати, чоґо він хоць. А він йи зачїу казати, шчо дау йнїу брат мїаса і вїправнїу йнїго з ним до дытька. І ўвїшїоу йа вилїкий кусєнь до-роґи, а ни мїожу нїгдє здїбати го. Ытворїли вони йнїу браму і пустили йнїго до сирїдїни і казали йнїу так: Шчо абї. йнїу і шчо давау за тото мїесо, абї нїц сьи ни приймїу, тїлько того коґутїка, шчо коло него сидїт. Ывїшїоу він до сирїдїни і ўарїу староґо Льуциппра коло зилїзного слїпа ўпїятого на вилечєаних трєх ланцїах. Зачїу йнїго сьи питати Льуциппр, чоґо він прийшоу. — Принїєс йи мїесо, кажи хлоп, с тамтоґо свїта до вас. — Дїбри, положи ту коло мєни. Шчо ж ти си за тоїи жидайиш? сказау до него Льуциппр. — Нїц, кажи, ни хоць, тїлько того коґута, шчо коло вас сидїг. — На шчо тобї того коґута? кажи до него Льуциппр. І новїу йнїго до другої станциї, бо то були доўґи ланци, і показау йнїу вилїкі моґїли самоґо срїбла і воґота і кажи до него: Бирї собі, кїлько хоч, то с того шчоє спрофїтїуиш, а шчо тобї приїдє с коґута, чиж ни майиш дома? — Али хлоп ни хтїу нїчо братї, тїлько ўпврау сьє ўсе на коґута. Дау йнїу Льуциппр коґута і хлоп с тим відїшїоу. Відходьачи, ў брамі кажут йнїу тотї паничі, шчо: Нїц з ним ни потрібїуиш робїти, тїлько свїжїш му, абї ти запїїау. — Пришоу він с тим коґутом до дому, постаївнїу йнїго на столї, сам сьїу на лаўци і нїц, тїлько кажи пїїати. А коґутїк вїлько разїу запїїи, за каждим разом вилїтит йндєн рїньскїй з губи. І тїлько за нїч напїїау, шчо рано бідний носїлау дьїучнну до богача повїчїти дышкї мїрїти грїші. Принєсла дьїучнна дышкку (чвєртку), ппримїрїу він грїші, ссїпау до мїшка, вїставнїу на пївц і коґут шчєз. Дьїучнна

віднесла чвѣртку до стрийѣ богача, а він заглягнув за обручѣм йидного римського, шчо сьм буѣ засунуѣ. І кажи до жінки богач: Видиш, до неїи жѣбрати за мйисом приходйѣ, а гроші чвѣрткоѣ мйирйи! — І зарав пішоѣ до него і зачыѣ йиго сьм питати, де він тйлько узьйѣ грошйи. — А він йинѣ витповйѣ на тоїи: Йак, кажи, даѣйс ми мйисо і казаѣйс виннй, абй йа йшоѣ до дытька, а йа ѣзьвѣ, завывѣѣ ѣ платйнку і поньс. І за тото мйисо дыстаѣйи тйлько грошйи. — Ѣрадований богач прийшоѣ до дому, набраѣ мйиса ѣ мйшоѣ, кйлько мйг занести і поньс до дытька. Тйлько тотй йиго ѣздрйли, здалеку браму ростворйли і з радоствѣ скрыкнули: А деш ти сьм забаѣййѣ, шчо ми вит тогди на тебй чкайишо? — І тйлько на сьм свйты богача видьли.

Зап. в вересни, 1895, в Пужняках, Бучацького пов. від брата Гіларка.

Паражелі: Драгоманов, Малор. преданія, ст. 49—50, ч. 16. Тут бйдний несе вечерю до чортової матери.

358. Де чорт не може, там бабу пішле. А.

Ѣ йиднымь силй буѣ чодовйк і жінка — і дѣжи собі добри, ѣ згодѣ жили. Али чорт позадроствѣ йи і хотьѣ, абй йих привести до грйха, абй вони посварйли сьм, побйли сьм і пйрибуваѣ там чйриз сьм лйт, али ви мйг нйчого зрбйти. Ѣже йинѣ сьм там збрйшло і бйре, йде звйтти задѣманйи і нывеселйи. Аж здйбайи йиго баба на дорозѣ, тай кажи: А чо ви, паноньку, такй сумнй? — Чорт йийй ѣзьвѣ розказаувати, йк було, йак він буѣ сьм лйт ѣ того Йивана, бо він сьм Йиван называѣ, і кажи, ни мйгйи так зрбйти, абй онй сьм колй хоѣ раз посварйли. — Баба кажи: Шчо дасьте, то йа так зрбйѣ, шчо й бйти сьм булѣт. — А чорт кажи: Знайиш ти шчо, бабо? Йак ти так зрбйш, то ти дам новй чоботи. — І тогди вона кажи, абй він йийй аш тамка видьс, бо то ѣже було далеко. Чорт ѣзьвѣ на плѣчі, тай полѣтыѣ з бабоѣ, тай примьс тоту бабу аж нйдалеко сила, тай кажи: Йди на поли, він там оре. Сказаѣ йй ѣ котрйи мйсци, тай баба приходйи нйдалеко того чодовйка, сказала Слава Йсу Хрйсту, він витповйѣ, тай кажи тому чодовйкови, абй йй шчо даѣ, то вона йинѣ поворожит. А той чодовйк — йак то даѣнйшчи нарйд вйроваѣ ѣ забобни — пристаѣ на то. Она йинѣ казаала, абй йй даѣ долоньѣ, а она, буде з йиго долоньй йинѣ ворожити. І він даѣ долоньѣ, а вона дывит сьм, тай кажи: Мййити, гадоньку, шчйсьтьи, мййити; али ви тим шчйсьтьом ни будѣти сьм тышити, бо, кажи, ваши жінка на ваши жйтьй важит. Кажи: Йак прийдѣти

до до́му, то вам за́раз жінка ска́жи, аби́сти сьм да́ли поі́ськати, ў го́лову сьм подиві́ти; а ви, ка́жи, аби́сти си до́бри ўважи́ли, бо вона́, ка́жи, бу́де ма́ти бри́тву ў кула́ці, та́й ка́жи, вас за́рижи. — Та́й ба́ба забра́ла сьм, та́й пішла́. Ви́йшла де́сь там, де оні́ ма́ли сьм с ти́м чо́ртом зді́бати, та́й пішли́ до сла́. При́йшли́ до сла́, чо́рт пока́заў, де то́го, йи́ї чолові́ка, ха́та, та́й ба́ба при́йшла́ до ха́ти, та́й ка́жи Йі́ванові́ жіньці́, шчо вона́ воро́шка. — А вона́ йи́ї ни хты́ла, бо она́ сьм бо́йла, аби́ сьм чолові́к ни гны́ваў, абó шчо, та́й ка́зала́ йи́, аби́ си йшла́ гет. — А ба́ба йи́ї ка́жи: Ко́лі, ка́жи, ви хо́чеш ми́ннй ны́чо да́ти, то йа́ тоби́, ка́жи, і за дурно́ ска́жу. Тви́й чолові́к тоби́, ка́жи, ві́рний, а́ли ни зо́ўсьм. А́ли, ка́жи, то́му мо́жна пора́дити. Ка́жи, ви́н ма́йи́ сьм во́лосы́ў на го́лові́ бі́лих; ви́н би, ка́жи, бу́ў шче́ лы́пши́й, а́ли ко́би́с му́ тоті́ во́лоскі́ ві́ривала́; а́ли то, ка́жи, ко́би́с ни́ннй зро́би́ла, бо ни́ннй но́вий мі́сьяць, то найлы́пши. — А то́та жінка́ тогди́ за́чала́ сьм пи́тати́, йакі́м би́ то спосо́бом то зро́би́ти. — А вона́ ка́жи: Йа́к при́йде́ чолові́к с по́льнй, а ти ска́жи: Хо́ди́ но, чолові́чи, най́ йа́ тибé поі́ська́йу трóха. — І тогди́ ба́ба забра́ла сьм, та́й пішла́.

А́ли при́йде́ди́т пі́рид ве́чиром чолові́к с плу́гом, та́й ви́пріг во́лі, ўви́йшоў до ха́ти, та́й ка́жи: Да́й но, жінко́, чо́ йі́сти, бо́м та́кий голо́дний! — А вона́ ка́жи: Ё́й, хо́ди́ но ўпи́ред, йа́ тибé поі́ська́йу. — А чо́лові́к за́раз со́бі помисли́ў: О, пра́ўду ми́ннй то́та ба́ба ка́зала́! А́ли га́да́йи́ си: Ўсьо́ йидно́, бу́ду́ прубу́ваў шчи́сьтьи, чи́ то йи́ пра́ўда. — Та́й при́ходить, сы́дда́йи́ на ла́ўку ко́ло не́йї, а вона́ со́бі ўзьи́ла ў кула́к бри́тву, за́тисну́ла, а ви́н за́глы́гнуў, бо ви́н ўже́ маў́ о́ко на то́то, бо йи́му ба́ба то́то ка́зала́... Та́й йа́к ўза́дриў, шчо́ вона́ ма́йи́ бри́тву ў ру́ках, та́й тогди́ жінку́ за чу́пир, та́й до зми́ды, та́й до́бри наби́ў — а ды́тько́ під ві́кном сьмійи́ сьм! І йа́к ўже́ чолові́к жінку́ ви́блў́ до́бри, а она́ тогди́ за́чала́ сьм пи́тати́, за шчо́? — А ви́н йи́ї ска́заў, шчо́ йи́му ба́ба так і́ так ка́зала́, а ви́н у не́йї за́глы́гнуў бри́тву і́ за то́то йи́ биў. І ви́н розпо́віў жіньці́, йа́к йи́му ка́зала́ ба́ба, а она́ зноў́ розпо́вила, йа́к йи́ї ка́зала́ ба́ба. І во́ни тогди́ сьм при́проси́ли і́ бу́ли со́бі зноў́ до́бри да́лы. А ды́тько́ пішоў і́ ўзьи́ў чо́боти і́ ви́рубаў ў лы́сьи до́ўгу же́ртку і́ ўзьи́ў то́ты чо́боти на же́ртку, та́й несé́ ба́бі. А́ли ба́ба та́гжи ўже́ йшла́ напро́тыў не́го. А ды́тько́ йа́к ўза́дриў ба́бу, та́й кри́чи́т до не́йї: На́ ти, ба́бо, чо́боти, на, до́ ме́ни ни́ приступа́й, бо йа́, ка́жи, тибé́ сьм бо́йу. — Та́й ба́ба ўзьи́ла чо́боти, а ды́тько́ ўты́к від ба́би і́ так розви́йшли́ сьм.

Зап. в вересни, 1896, в Пу́жнихах, Бу́чацького́ пов. від брата́ Фі́льга.

Пара́лелі́: О. Сто́роженко́: Як чо́рт пода́вав ба́бі на ма́хових ви́лах чо́боти. — Гринченко́, Изъ усть па́рода, ст. 393—395. — Ю́бил. сбóр-

никъ въ честь В. О. Миллера, Москва, 1900: Н. Сумцовъ, Повѣсть о томъ, какъ чертъ рассорилъ супруговъ. — Добровольскій, Смол. этногр. Сборникъ. Т. I, ст. 346—348. — Худяковъ, Великорус. сказк. Т. II, ст. 131. — Schleicher, Litauische Märchen. Ч. 50. — Wurzbach, Die Sprichwörter der Polen historisch erläutert, Wien, 1852, ст. 178—182. — Puibusque, Le comte Lucanor, ст. 402—409. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II, ст. 135—140, ч. 61—62. — Kolberg Krakowskie. Т. III, ст. 144—145. Lubelskie. Т. II, ст. 202—203. Poznańskie. Т. VII, ст. 175. — Gliński, Bajarz polski. Т. III, ст. 216—222.

359. Баба гірш чорта. Б.

Було собі двоїм старіх льудіи, глибоко ўже ў лѣтахъ були і жили собі побожно, нїгди ни дали ся піткувати на йакү піткусу до злоо, ни піли нїгди жадноо трўнку шатаньского. Так шатан там заходїу і кончи хтїу їх піткувати на грїх. А ўони не допустили ся того, шчоби согрїшити перед Бѳгом. Так йїдє той шатан дорогоїу і здібайи йїднү бāбу. І питайить ся тѳїи бāби: Де йдеш, бāбо? — От, идү, абїи ишла. — Шчо-п ти хтїла за тѳїи, жибїсь пішла до тих двоїи старїх, жибїсь йїх піткусила до грїху? — А ўона кāже до нѳго: От, йак пан дѳбри, нех дадүт мнїи свїй капельүх чѳрний грѳши, то йа то зроблү, піткушү йїх до злоо. — Так він даү капильүх грѳши і кāже до нѳїи: А потѳму то дїстанїш шче два, йак то зрѳбиш. — Приходит до тѳїи хати, сїла собі на лаўци і питайить ся тѳїи бāби, тѳїи господїни, жи ў хати: Де ваш чоловік пішоў? — Мїй чоловік пішоў ў поле горати, там під льсом. — А то ваш чоловік там горє? Йа йшлам понад вāшнїи чоловіком, али він казāў мнїи, жи-б йа до вас ўступїла і казāла-м вам, жи він чоґось злѳснїй на вас, і казāў, ў ночї, йак заснетє, то він вас зарїже. Али ви ни спїть у ночї, но вѳзмете пожа і йїгѳ зарїжете, али зварте йїму пѳрше, загрїйте йїмү горїлки мѳцноїи — він напїить ся, льажї спати і засне, то ви йїгѳ зарїжете. Та жїнка вїслухала тѳїи бāби, дала йїїи йїсти, дала йїїи шче на дороґу за то пāру грѳїцарїу, жи ўна розказāла йї ту праўду. І йде далї та бāба до тѳо хлѳпа на поле. Приходи до тѳо хлѳпа на поле, казāла: „Слāра Бѳу“ і „дай Бѳже шчāстья!“ і кāже до нѳго: Йа була-м ў вас там у дѳма, ни було нїкого ў дѳма, но тїлько вāша жїнка. Але вāша жїнка чоґось злѳсна на вас, казāча, йак прїйдети ў вѳчир до дѳму, то ўона вас зарїжи. — Хлѳп идє до дѳму ў вѳчир і зачинāют обѳїи сварити ся. Пѳрши так жїли побожно, а тепѳр сваратє ся, лаўт иїдно на дрүо і вже нїнавїсть у хати. Так він повѳчѳраў і льг спати. Льг спати і бѳцїи спит; і прижмурїу трѳшки вѳчи, а рѳшити дївїть ся.

Жінка приходить до нею, заглядає їй в очі, чи він спить, рúхайм їйго так за рúки, а він так йак загаїу сьа, бúцим то спить. Вона виймає ножа спїг подушки і буди їйго рівати. Али він ни допустиу сьа до того, схопиу сьа на ноги, злápайи жінку за кúчери, йак зачнє жінку бити, йак зачнє бити, збуу жінку — лédво живá. А потóму каже: та ўже забїу на смерть, а потóму підú на шибеницьу! — І забїу він свою жінку, а сам пішоу до шóпи і повїсиу сьа. І вже закінчиу. І піддали сьа. — Баба заўжди підведе, хúтчи йак хлоп.

Зап. 1894, в Берлинú, Брїдського пов. від Юрка Соколовського О. Роздольський.

Паралелі: Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 9, ч. 6.

360. Як чорт подавав бабі на вилах чоботи. В.

То в їйднім місци жыу муж ж жéноу бара красьны и вїрны. И хотыу їй чорт скусити. Бєсь сым рóкїу там сыциу за кóминном и гльáдау розмайїтых способїу, жéбы їйх прївїу до грїху. Аль сьа му не удау. Ишоу оттáнталь сýхий, высухнєний, — стрїтїа го босоркáня и гвáрт му: „Де-ж ты, небóже, дúже-с так выбїдныу?“ — „А — гвáрт — быу їйи ф тáнтóй паскуднїцы (паскудїцеу нáзвау, же не фскїрау нич) — за сым рóкїу, и не фскїрау їйи нич!“ — „А йа бы тьа порадиу, што лєм быс пішоу на їйдну ныч и фскїрау быс... Але што мї за то даш?“ — А чорт отпóвїу: „Кúплю ти дóбры скїрны“. — Она му повїдат так: „Зроб сьа велїкым пáном, їйдиорáуом, и зроб сой велїке вóйско красне, богате, зроб сой дúже пїнбáзїй и там сьа заква-тэруй. И давай їй фшыткы грóшы, што булєш мау, жéбы с тобоу спá-ўа“. — И чорт так зрбїу. Зрбїу сьа велїкым пáном їйдиорáуом, зрбїу сой парáдне вóйско, дúже пїнбáзїй и так їшоу в вóйском, а сам сьа там закватерувау до той бáбы. Обїцуйи їй велїку сїуу пїнбáзїи и фказуйи и дáйи: Велїкы два кúфрї, жéбы в нїм спáўа їйдну ныч. А óна му повїдат, же не бúде, же óна на мúжа и браўа з нїш шлyб. И вьбáўа сьа и пішўа ї мужóви и повїдат тóто мужóви. А муж їй по-вїдат так: „То їуж грїх, бо грїх, але так дос дúже лyде рóблєт, — та їуж и ты, кой тьї тїлькó грóшиї дáйи, то їйден раз сьа з нїм пересїпї!“ — И так їй муж позволїу. Потóму спáўа з нїм до пїўнóчы, — йак на пїўнóчы кóгут засьпївау, фшытко шчэзёу. И чорт скусиу їйх обóйи. Потóму, йак чорт оттáнталь, тóты босоркáни скїрны кúпїу; вьбáў їйх на жельбáны вїўы и так дáвау босоркáни и повїдат їй так: „На тóбї тóты скїрны, бо-м (што-м) ти обїцáў, бо блїско к тóбї не

можу приступити, бо ты дуже гірша як йа, жебы-и сьа от тьа не за-паскудаў“.

Потому, як сьа розвидніўо, тота жэна вьэаўа и фьстаўа, не гваряўа нич, тьілько во фьтаньа пшўа прьосто до ксьяндза до сповіди. И высповідаўа сьа, и ксьондз йий розршыў и надаў йи покуту. Прышўа доміў с цэркви, — нуж сьа йий зьвядуїи, де быўа. А она му повідат: „То не знаш, де-и быўа? Знаш, же-и згршыўа той ноць, бо то быў чорт. То-и ходиўа до сповіди“. — А він повідат: „Та йи йа пьўно согршыў, бо-и ти казаў... — Забраў сьа, то пішоў и він до сповіди. Прышоў до ксьяндза и хьоче сьа сповідати. Але ксьондз не прыяў го до сповіди и не розршыў го. Пішоў и до другога ксьяндза, — и друкыї го не высповідаў. Пішоў и до третьога ксьяндза, — и трьетый го не высповідаў. Пішоў и до бискупна, — и бискуп го не высповідаў. Бискуп му отповіў: „Йдиї до Риму, то там сьа высповідаш!“ — Пішоў до Риму, и римскый отец го высповідаў. Надаў му покуту таку, же як буде йшоў отгатыль, в Риму, што буде видьїў на дорозы перше, жебы на не три раз хікнуў („xi!“). И як вьшоў, одразу видьїў гада прьтагненого без дорогу од фьосы до фьосы (так доўгого: од фьосы до фьосы). И боїаў сьа на не хікнути. И вернуў сьа назад до Риму и повідат римскому вітцу, же сьа боїит на не хікнути. А римскый отец му отповіў: „Як сьа хочеш спокутуваїти, то мусиш!“ — Як сьа вернуў назад, то йуш сьа фьказаў такий велікий, што йуж ф качалы (звїтый, качаўох) без дорогу вьотаў. Він хікнуў на не раз, — стрьпаў сьа; хікнуў на не другий раз, — рошшварїў сьа так доўгый, аж поза фьосы. Як на не хікнуў треты раз, скьочыў гад до нього, обвиў сьа коўо нього и так го жер. И лыз з ним (бо не мїг йти, бо сьа опкрўтиў коўо нього) и вальыз до йидного пустого дому и цыўком го тот гад зыў*).

Зап. в серпни, 1900 р., в Котани, від Дмитра Сениці О. Роздольскый.

361. Долі і конем не об'їдеш.

Йеден офіцер служїў ў вьоську і вьипросїў сьи до дому на урльоп і йхаў до добу і заблудїў ў лысы. Зайїхаў мьєкє горн, мьєкє скалї і наступїла темна вьїч. А він стаў пїт-тоў скалоў вьочуваїи і ўпїиў коньи до корчї і вьочуваў. Подивїў сьи пїт скалу, а там горїло сьвітло;

*) Подібну легенду я чув у Берлині, Брїдського повіта: Мужик, що дозволяв; щоби его власна жінка зрадила з лїсничим, за покуту мусїв вьяти змїя до рук. Змїї обвив ся докола его тіла і не покидав ся его аж до смери. О. Р.

він во страхом пішоў до середіни. Там ў скалы сидзіў сівый лід і розмóтуваў велікий клубок і ўйиваў гуцкі; шчо заўйёже йедён і ўйёже другий і трэтий і так далы. Пытаё сьм той пан офіцер: На шчо вы тотó старушку ўйёжете?

А він каже: Їа вінчайу людэй, хто сьм с кнн майї жєнітє, цн там побирати.

А він каже: А подивіт сьм, цн йа ўже заўйёзаний.

А він подивіў сьм і каже: Ўже сьм лыт ўплыло.

Скажіт же, котра мойа панна.

Їак будеш йіхаў вітци гостінцем, а там при гостінци будє корша; і кажі собі пїва вїнєсти.

Тай він пойіхаў. Выходит Жидыўка від дванацять лыт, така обнурина, патлата, же йєму мєрско сьм бұло на нью дивити, а він вийшиў шабљу, махнуў по голови і пойіхаў далы. І скалычму йї, а він гадаў, же йї зарубаў на смерть. Каже: Майє бұти ны сыакє ны такє, най не будє ныйакє. А йїй тато, тойї Жидывочки, даў сьм нєже дохторн, йїйї викурували. А Жид сьм розгнываў, же дұже багато маў там припáткїў і вийіхаў до мїста: вїхрїстїу сьм сь цылім домом і выстаў трахтїфєрником. Пáнна йак вїросла, прибрала сьм, вїчесала сьм, і він йїйї сьм ўподобаў і в неў ожєвїў сьм. А він сьм пригльїнуў — ўже аш потóму. Шчо ты за шрам майєш?

А вона каже: Ми йак сидыли при гостінци, то мєнє скалычму йедєн войськовий пан.

А він собі пригадаў, же то він сам, пригадаў собі, же нычїяа дóбльн згїнути не мóже.

Зап. в сїчнн, 1897, в Пушнїках, Бучацького пов. від Тимжа Гринишиного.

Паралєлї: Добровольскїй, Смоленскїй этногр. сборникъ. - Т. I, ст. 295—298. — Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu, ст. 76—93.

362. Чи лїпше за молоду, чи на старїсть бїдувати. А.

Йедєн гавда богатыр лых спáти. Приходит під вїкно йєго нешчїсьтє, а жїночє шчїсьтє, пытаё йєго: Цн хочєш за молоду бїдувати, а на старїсьть панувáти, цн за молоду панувáти, а на старїсьть бїдувати? — А він сьм на тоё не вїдєвйаё; а другий дєнь радїў сьм людєй і жїнки, йак майї вїповїсти. Другойї нóчї приходит зноў, а він вїповїдаё: Вольў в зáмолоду бїдувати, а на старїсьть пану-

вати. — І снаў на обісьтьє вєлікий вогонь і погоріло в майєтку, шчо тьілько маў; стогн в збіжжє, худоба с стайньїма і ўсьи паши. А він на другїй день ўзьїў сокіру, а жінка граблї і пішли ў сьвіт роботати. Він ўзьїў сокіру, бо він буў будуўничїй, а вона ўзьїла граблї і серп, шчобї по полі живїа роботати. І ўвїйшли далєку дорогу і посїдали коло дороги. А надїхаў богатїй пан і ўподобаву си йєго жінку і казаву до него: Продай менї своїу жінку, а йа ти дам за нью вєлікі грощї. — А хлоп казаву до пана: Дай ми капельўх грощєй, шчобим не бїдуваву по сьвітї, то ти йї дам. — А пан йак му насїпаў ў капельўх грощєй, а він йїх не маў де подїти; а жінка мала на голові бїлє завитьє ш червоним забором на кїньцьох повишївано. І ўдєрла йєму рантухї і він тотї грощї завїў і поставїву коло сєбє, а жінка сїла на брїчку і с паном поїхала, бо він йїї продаў. А він йак лых спати і поставїву грощї під гóлову; а конєц вїт шмїти червонїу сїм. Надлєтьїу врук і тотї грощї ўхопїу і завїс ў далєкі лїсї і там пустїу мєжи рошчóхн. Стоїали дóгий час. А він ходїу по сьвітї, заробїу сокіроу, шчобї маў звїткї жїти. І прїйшоў аж до тóго сєлї, де йєго жінка була за дьїдичєм; сїдїла ў покóйу. Алє жє він своїї жінки і не пїзнаў. І згодїу сїм ў пана, шчо поставїт вєлікий будїнок. І пїшоў ў лїсї і визнїчуваву майстрам дубїну. Россалашїу майстрї, шчо рубали дубїну, а сам стаў до найгрупшого рубати. Йак го зрубаву і вїпала с сєрєдїни, в зарóслоґо дєрева йєго шмїта тотї, шчо продаў жінку ў дорóзї. Він тотї грощї йак пїдоймїу і зачїу плакати, шчо грощї йє, а жінки нєма. А там сказали другї: Тра ототї грощї вїддати до двора, бо то знїдєнї, то нї твоїї, то йє грощї паньскї. — Він прївóсит тотї грощї до двора, а пана нєма, ўжє нєбóшчик, а панї ўдовїцї сїдїт ў покóйу. А йак ўздїрла тотї грощї і дўжє сїм ўрадувала, йак ўздїрла своїє завитьє. І тоґдї сказала: Ти мїй чоловїк, а йа твоїї жінка; тепєр будєш во мноу газдувати, так йак йа газдувала пєршє с своїїм паном. — І він буў дьїдичєм, а вона дьїдичкоу і дóбрє йїм сїм обóїм на старїсьть поводїло. І так панувати, йак йїм шчїсьтьє розказало.

Зап. в цьвітїв, 1897, в Пужнїках, Буцацького пов. від Тїма Грїнашїного.

363. Чи лїпше за молоду, чи на старїсьть бїдувати. Б.

Бгў йїдєн гаґада. Воженїу сїа ж жінкоу молодóу і дóбри газдўїм сї. Порїаднїй гаґада. Али прїйшоў ў ноцї старїй чоловїк під вїкно —

за того дали мнѣ беріўку грóшій“. — А богáч кáже: „Коби йа дїждáў до нáрик Великоднѣа, то ўже йа — кáже — собі понесу беріўку солонїни чортáм та дам...“

Тогдї дїждáў богáч дрúгого Великоднѣа таї посьвїтїў собі дорú (паскї), таї тогдї звъў беріўку солонїни на плéчї таї пїшоў прáво ў тот лѣс, де тот брат йнó находїў се с чóртом. Таї находїт се ш вїн тáмечки на тїв мїсцї, де брат у тогїднїи рóцї найшоў се с чóртом. А чорт кáже до нéго: „Кудї ти — ка — чоловїче, йдеш мє солонїноў?“ — А вїн кáже: „Йа несó чортáм, мóже бї мнѣ — ка — хоть тїлько грóшїй дáли, йик дáли брáтови тогїд“. — Вїн сказáў тогдї: „Йди — ка — за мноў!“ — Таї приходїт до чóрта, таї сказáли тóму богачьїви: „Ти будéш тут ночувáти — кáже — а рáно тобї будéмо платїти за солонїну“. — Та заговорїли чортї одéн до дрúгого: „Цéму шьї — ке — трéба богачьїви грóшїй? Мнѣ — кáже — д цéму увїйдїм, йак мє спáти ў нас сейї нóчї, — та — кáже — кóждїй йїну по дóубнї дамó, та мнѣ йїну заплатїмó за солонїну“. — Та докї они се злáгодили йти йнó бїти дóубнеў, а дотї одїн пїшоў таї утьєў йнó дóубнеў таї убїў. Таї онї ухóдьут уже усї бїти — а тот ўже лежїт убїтай, богáч, ўже йнó убїў тот одїн, не трéба, абї йнó цї бїли дóубнѣамн. — Но, то цѣа ўже ўсѣа.

Зап. 1899 р., в Тюдеві, Коєвського пов. О. Роздольський.

Наралелї: Гринченко, Этногр. Мат. Т. I, ст. 179—181. Т. II, ст. 83—85. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. III, ст. 320—321: Чортова я маць. — Kolberg, Przemyskie, ст. 222—226.

356. Як бідний вибрав душї з пекла. В.

Було двох братїв, одїн бїднїй, а другїй богáч. На Свѣйтїй Вечїр богáч їст та пїит, а бїднїй брат прїйшоў д нему та стаў ў кутїчку ў хатї. Жїнка богáча просїт, шьоби бїдному братови даў тã у кутїчку їсти. Так просїла два разї, а богáч нї вїдповїдаў! Аж третїй раз запросїла, а богáч кáже: Най йдет до чóрта на вичьїрю!

Пїшоў бїднїй з хатї, а пїд дверїм свїдїў кривїй чóрт таї кáже до бїдного: Сїдай на мене! я тї понесó до хатї на вечьїрю! — Тот кривїй то буў у старшого Ирода-чóрта за слугу — полїцїяна. Сїў бїднїй на него, а кривїй кáже: Йик я тѣя занесó на вичьїрю до пана. то внї мє тã питати, шьо хочь за те, шос прїйшоў до мене на вечьїрю? Внї тобї мїнїти мє грóшїй, майнткїў, та тã абес нїчьо нї жьїдаў,

но три рази полонником джурини*) з китла, щьо йи ў него! — Приніс кривий бідного до пана, а той йиго гостит їдзми, питьми, а видтак питаїи: Щьо хочь, щос до мене на вичьирю прийшоў? — „Нічо ни хочу, но дай мені три рази джуриниў полонником з оцего китла!“ — Йи, цего ни дам тобі! Бери, щьо хочь вьше! — Ні! нічьо ни візьму, а так пиду. — Так три рази питаў го, а пан ни хотїў, а за третим разом каже: Но, то бери ўже! — Бідний начьир три рази полонником джурини з китла, тай пан закликаў: А де кривий? — Кривий сидів пид дверни, та кажи: Я тут! — Бери йиго и носи д хатї! — Бідний сіў, а кривий заніс бідного пид йиго двері. Бідний алїа, а кривий пишоў собі. — Заніс бідний джурини до комери, тай ліг спати. На другу днину, рано, каже бідний до жинки: Иди ко до комери, та принеси-ко джурини, будем їсти. — Жинка пишла, отвирайи комеру, а то повна комера душї. — Тї джурини, то були грїшні душї, щьо топали си. Йик їх бідний видтїў выбраў, то ўни вже були спасені. Жинка зо страху утекла з комери у хату, а душї пишли до раю, но полишали у комері бідному то ўсе, щьо давали по їх смерти родїа за їх душї: лудиньи, зерно, хлїби, колачї, ўсьиьке, щьо „за душї“ дают.

Прибігаїи жинка у хату и каже чьоловікови, щьо йи у клїти. Бідний ўходит у комеру, а там ўже нина душ, но повно хлїба, зерна, лудиньи, та ўсьиького добра. Бідний перебраў си, себе, жинку, діти, попоїли, тай пишли до церкви. Стаў бідний у церкві, а до него наблизїў ся богачь брат тай тручьийи го ликтем ў бик в одно и каже: Ти, мой, ти де цего лудини ўзьиў? Ти певно ў мене с ночи ўкраў! Я признаю лудиньи, це мойи! Ти ўкраў! — Ні, каже бідний, я ни краў! — Вийшли з церкви, а богачь д нему: Ти вкраў, ти вкраў! — Аж бідний ўповиў йишу: Мені це даў Бог и пан с ночи на вечьері! — Погадаў собі богачь: Піду и я до пана на вичьирю.

Прийшоў д хатї, збираїит си, вирїжиют си по богацки, з жинкоў, з дітьми, з родїюў, з киньми, а йик вин це погадаў, то кривий чьорт ўже йиго жде нести туди до пана. Забраў їх ўсіх, з киньми на себе, тай поїс до пана. Приніс їх до пана, а той зрадуваў си, пислаў по скрипичникїў, їдзи, пїут, баюют; аж по вичьирі пан закликаў кривого, щьоби скрипичникїў видніс, а лишили си самі — пан тай богачь з родїюў. Тогда пан узьиў скрипку, зачьиў скрипїти, а богачь з жинкоў и родїюў пишли в данец. Закрутили си в право, закрутили си ў ліво, тай ўсі покипїли у тот котеў, де топали си джурини. — Так пишоў богачь з родїюў ў котеў чьортиў, а пан врьїдиў того кривого до

*) Шкварки.

бідного брата, шьоби він сіў на богачеві ґрунта та майітки. — Так бідний вислобоніў душі з пекла, тай посіў майітки богацкі-брацкі; тай жили, докиў жили і конец йнк кождїї казці!

Зап. 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шлярика Л. Гарматїї.

357. Чудесний когут. Г.

Було два братї; йндєн буў богач, а другїй бідний. Пришли вилїоднї сьвіта, богач варїзаў випра на сьвіта, а бідний ни маў ани шкїрочки мїаса. Нїшоў він до своґо брата, до богача і зачиў просїти, абї йнїу брат даў хоць кавальчик, абї вїнїс посьвітїти. І праўда, даў він йнїу кавалочок мїаса і так йнїу на тїи сказаў: Ідї си з нпн до дытька. Той ўзянїу тото мїасо і іде з нпн. Іде він, іде лысом, аж ўздрїу вилїкі палаци; наокола зилїзний чистокїу і дужи виршкі шпїчастї, а коло брами стоїат два паничі на вартї. І зачили йнго снї питати, чоґо він хочи. А він йнї зачиў казати, шчо даў йнїу брат мїаса і вїтравнїу йнго з нпн до дытька. І ўвїшоў йа вилїкий кусєнь до роґи, а ни мїжу нїґдє здїбати го. Ытворїли вони йнїу браму і пустили йнго до сирїдїни і казали йнїу так: Шчо абї йнїу і шчо даваў за тото мїасо, абї нїц снї ни прїйїїу, тїлько того коґутїка, шчо коло него сидїт. Ывїшоў він до сирїдїни і ўврїу староґо Льуципира коло зилїзного слїпа ўпїатого на вилечєзних трох ланцїах. Зачиў йнго снї питати Льуципир, чоґо він прїйшоў. — Прїнїс йнї мїасо, кажи хлоп, с тамтого сьвіта до вас. — Дїбри, положи ту коло мєни. Шчо ж ти си за тїи жидїїш? сказаў до него Льуципир. — Нїц, кажи, ни хочу, тїлько того коґута, шчо коло вас сидїт. — На шчо тобї того коґута? кажи до него Льуципир. І повїу йнго до другої станциї, бо то бїли доўґи ланцї, і показавї йнїу вилїкі моґїли самоґо срїбла і воґота і кажи до него: Бирї собі, кїлько хоч, то с того шчоє спрїфїтуїш, а шчо тобї прїїдє с коґута, чїж ни маїш доба? — Али хлоп ни хтїї нїчо брати, тїлько ўпїраў снї ўсе на коґута. Даў йнїу Льуципир коґута і хлоп с тим відїїшоў. Відходїачи, ў брамі кажут йнїу тотї паничі, шчо: Нїц з нпн ни потрібїїш робїти, тїлько скажїш ну, абї ти запїїаў. — Прїйшоў він с тим коґутом до дому, поставнїу йнго на столї, сам снї на лаўци і нїц, тїлько кажи пїїати. А коґутїк кїлько разїїу запїїн, за каждим разом вилїтит йндєн рїньскїй з ґуби. І тїлько за нїч запїїаў, шчо рано бідний послаў дїїчнїу до богача повїчїти дїшкї мїрїти грїші. Прїнесла дїїчнїна дїшкї (чвєрткї), прївїрїїу він грїші, снїпаў до мїшка, вїставнїу на пїїц і коґут шчєз. Дїїчнїна

відвела чвѣртку до стрийа богача, а він заглягнуў за обручѣм йидного риньского, шчо сьм буў засу́нуў. І кажи до жінки богача: Видиш, до мѣни жѣбрати за мѣсом приходіў, а грѣші чвѣрткою мѣриши! — І вараз пішоў до не́го і зачыў йигѣ сьм питати, де він тѣлько узяў грѣшнй. — А він йиню вітповіў на то́йи: Йак, кажи, даўйис ми мѣсо і казаўйис инні, абі йа йшоў до дьітька, а йа ўзяў, завинуў ў платінку і поньіс. І за тотѣ мѣсо дьістаўйим тѣлько грѣшнй. — Ёрадований богач прийшоў до до́му, набраў мѣса ў мішо́к, кѣлько міг занѣсти і поньіс до дьітька. Тѣлько тотѣ йигѣ ўздріли, здалѣку бра́му ростворіли і в радостьу скрікнули: А деш ти сьм забаўйиў, шчо ми віт то́гди на тѣбк чикайнико? — І тѣлько на сьм свѣты богача відыли.

Зап. в вересня, 1895, в Пужниках, Бучацького пов. від брата Гіларка.

Паражлї: Драгоманов, Малор. преданія, ст. 49—50, ч. 16. Тут бідний несе вечерю до чортової матерн.

358. Де чорт не може, там бабу піщле. А.

Ў йиднѣм сьмь буў чоловік і жінка — і дужи собі добри, ў згодѣ жили. Али чорт позаздностиў їм і хотыў, абі їм привѣсти до грѣха, абі вони посваріли сьм, побѣли сьм і прибуваў там чирз сьм лѣт, али ни міг нѣчѣго зробити. Ёже йиню сьм там збрідло і бирѣ, йде звѣтти задуманй і нивеселй. Аж здибайи йигѣ ба́ба на дорѣзѣ, таї кажи: А чо ви, панѣоньку, такі сумнѣ? — Чорт йїї ўзяў розказувати, йек було, йак він буў сьм лѣт ў то́го Йивана, бо він сьм Йиван називаў, і кажи, ни мігйим так зробити, абі оні сьм колї хоць раз посваріли. — Ба́ба кажи: Шчо дасьтѣ, то йа так зрѣбйу, шчо й бити сьм булѣт. — А чорт кажи: Звайиш ти шчо, ба́бо? Йак ти так зрѣбиш, то ти дам нові чѣботи. — І то́гди вона́ кажи, абі він йїї аш тапка відньіс, бо то ўже було далѣко. Чорт ўзяў на плѣчі, таї полѣтыў з ба́боў, таї приньіс тогу ба́бу аж нидалѣко сна́, таї кажи: Йди на полѣ, він там оре. Сказаў йї ў котрїм мѣсци, таї ба́ба приходит нидалѣко то́го чоловіка, сказала Слава Йсу Христу, він вітповіў, таї кажи то́му чоловікови, абі йї шчо даў, то вона́ йиню поворожит. А тої чоловік — йак то даўньшчи на́рід віроваў ў забѣбѣни — пристаў на то́го. Она́ йиню казала, абі йї даў долѣнью, а она́, будѣ з йигѣ долѣны йиню ворожити. І він даў долѣнью, а вона́ дѣвнт сьм, таї кажи: Ма́йити, га́доньку, шчѣсьтьи, ма́йити; али ви тим шчѣсьтьѣм ни будѣти сьм тѣшити, бо, кажи, ва́ши жінка на ва́ши житѣя ва́жит. Кажи: Йак прийдѣти

до дому, то вам зараз жінка скажи, абісьти сьм дали поіськати, ў голуу сьм подивіти; а ви, кажи, абісти си добри ўважили, бо вона, кажи, будэ мѣти брѣтву ў кулаці, тай кажи, вас заріжи. — Тай баба забрала сьм, тай пішла. Війшла десь там, де оні мѣли сьм с тим чортом эдѣбати, тай пішли до сьлѣ. Прийшли до сьлѣ, чорт покажаў, де того, йїї чоловіка, хѣта, тай баба прийшла до хѣти, тай кажи Йіванові жіньці, шчо вона ворощка. — А вона йїї ни хтыла, бо она сьм бойѣла, абі сьм чоловік ни гнѣваў, абѣ шчо, тай казѣла йї, абі си йшла гет. — А баба йїї кажи: Коли, кажи, ви хѣчши минѣ нычѣ дѣти, то йѣ тобѣ, кажи, і за дурно скажу. Твѣй чоловік тобѣ, кажи, вірний, али ни зѣўсѣм. Али, кажи, тому можна порадити. Кажи, вѣм шѣйц сьм волосѣу на голѣві білѣх; вѣн би, кажи, буў шчѣ лыпшиѣ, али кобѣс му тотѣ волоскѣ вірѣвала; али то, кажи, кобѣс нѣны зробѣла, бо нѣны новѣй мѣсьць, то найлыпши. — А тотѣ жінка тогдѣ зачѣла сьм питѣти, йѣкѣн би то спѣсѣбом то зробѣти. — А вона кажи: Йѣк прийдѣ чоловік с полѣн, а ти скажи: Ходѣ но, чоловічи, най йѣ тибѣ поіськайу трѣха. — І тогдѣ баба забрала сьм, тай пішла.

Али прийѣдит пѣрид вѣчѣром чоловік с плѣгом, тай віпрѣг волѣ, ўвѣйшоў до хѣти, тай кажи: Дѣй но, жінко, чо йїсти, бѣм такѣй голѣднѣй! — А вона кажи: Ей, ходѣ но ўпѣред, йѣ тибѣ поіськайу. — А чоловік зараз собѣ помѣслиў: О, праўду минѣ тотѣ баба казѣла! Али гадѣй си: Ысьѣ йїдно, будѣ прубуваў шчѣсьтьѣ, чи то йї праўда. — Тай приходѣт, сьѣдѣйи на лаўку коло нѣйї, а вона собѣ ўзяла ў кулак брѣтву, затѣснѣла, а вѣн заглинуў, бо вѣн ўже маў ѣко на тотѣ, бо йїну баба тотѣ казѣла... Тай йѣк ўздѣрѣ, шчо вона мѣйи брѣтву ў руках, тай тогдѣ жѣпку за чѣпѣр, тай до зѣмлы, тай добри набѣў — а дѣтько під вѣкнѣм сьмѣйи сьм! І йѣк ўже чоловік жінку вібѣў добри, а она тогдѣ зачѣла сьм питѣти, за шчо? — А вѣн йїї скажаў, шчо йїну баба так і так казѣла, а вѣн у нѣйї заглинуў брѣтву і за тотѣ йї бѣў. І вѣн росповѣў жіньці, йѣк йїну казѣла баба, а она зноў росповѣла, йѣк йїї казѣла баба. І онѣи тогдѣ сьм пѣрѣпрѣсѣли і булѣ собѣ зноў добри далѣи. А дѣтько пішоў і ўзѣвѣў чѣботѣ і вірубѣў ў лысьѣ доўгу жѣртку і ўзѣвѣў тотѣ чѣботѣ на жѣртку, тай нѣсѣ бабѣ. Али баба таѣжи ўже йшла на прѣтѣў нѣго. А дѣтько йѣк ўздѣрѣ бабу, тай кричѣт до нѣйї: На ти, бабо, чѣботѣ, на, до мѣни ни приступѣй, бо йѣ, кажи, тибѣ сьм бѣў. — Тай баба ўзяла чѣботѣ, а дѣтько ўтык від бабѣ і так розѣйшли сьм.

Зап. в вересни, 1895, в Пужнигах, Буцацького пов. від брата Фѣльѣа.

Паралѣлї: О. Стороженко: Як чорт подавав бабѣ на маховѣх вѣлах чѣботѣ. — Грѣнченко, Изъ устьѣ парола, ст. 393—395. — Юбил. сбор-

никъ въ честь В. О. Миллера, Москва, 1900: Н: Сунцовъ, Повѣсть о томъ, какъ чертъ разсорилъ супруговъ. — Добровольскій, Смол. этногр. Сборникъ. Т. I, ст. 346—348. — Худяковъ, Великорус. сказки. Т. II, ст. 131. — Schleicher, Litauische Märchen. Ч. 50. — Wurzbach, Die Sprichwörter der Polen historisch erläutert, Wien, 1852, ст. 178—182. — Puibusque, Le comte Lucanor, ст. 402—409. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II, ст. 135—140, ч. 61 62. — Kolberg Krakowskie. Т. III, ст. 144—145. Lubelskie. Т. II, ст. 202—203. Poznańskie. Т. VII, ст. 175. — Gliński, Bajarz polski. Т. III, ст. 216—222.

359. Баба гірш чорта. Б.

Було собі двоїм старіх льудий, глибоко ўже ў лытах були і жили собі побожно, ны́ди ни дали сьа піткусіти на йакү піткусу до злѳо, ни пїли ны́ди жадноо трўнку шатаньского. Так шатан там заходїў і кончи хтыў йїх піткусіти на грїх. А ўони не допустили сьа то́го, шчоби согрїшїти перед Бѳгом. Так йїде той шатан доро́гою і здїбайн йїднү б́абу. І питаїють сьа тѳїї б́аби: Де йїдеш, б́або? — От, іду, абїм ішла. — Шчо-п ти хтыла за тоїи, жибїсь пішла до тих двоїи старїх, жибїсь йїх піткусіла до грїху? — А ўона ка́же до нѳго: От, йак пан дѳбрі, нех дадүт минї свїй капельүх чѳрний грѳші, то йа то зрѳблү, піткушү йїх до злѳо. — Так він даў капильүх грѳші і ка́же до нѳїї: А потѳму то дїстанїш шче два, йак то зрѳбїш. — Приходїт до тѳїї х́ати, сьїла собі на лаўцы і питаїють сьа тѳїї б́аби, тѳїї господїннї, жи ў х́аты: Де ваш чоловік пішоў? — Мїй чоловік пішоў ў по́ле гор́ати, там під лысом. — А то ваш чоловік там горѳе? Йа йшлам понад ва́шнїм чоловіком, а́ли він казаў минї, жи-б йа до вас ўступїла і ка-зала-м вам, жи він чо́гѳсь злѳснїй на вас, і казаў, ў но́чі, йак заснетѳ, то він вас зарїже. А́ли ви ни спїть у но́чі, но вѳзьмете пожа і йїго зарїжете, а́ли зварїте йїму пѳрше, загрїїте йїнү горїлки мо́цноїї — він напїить сьа, ля́жи сп́ати і засне, то ви йїго зарїжете. — Та жїнка вислухала тѳїї б́аби, дала йїїї йїсти, дала йїїї шче на доро́гу за то па́ру грѳїцарїў, жи ўна розказала йї ту праўду. І йїде далї та б́аба до тоо хлѳпа на по́ле. Приходи до тоо хлѳпа на по́ле, казала: „Сла́ра Бѳу“ і „дай Бѳже шча́стья!“ і ка́же до нѳго: Йа була-м ў вас там у до́ма, ни було ны́кого ў до́ма, но тїлько ва́ша жїнка. Але ва́ша жїнка чо́гѳсь злѳсна на вас, казала, йак прїйдети ў вѳчир до до́му, то ўона вас зарїжи. — Хлѳп іде до до́му ў вѳчир і зачинаїут обѳїи сварїти сьа. Пѳрши так жїли побожно, а тепѳр свар́ат сьа, лаўут йїдно па дру́го і вже нїна́вїсть у х́аты. Так він повечѳраў і лыг сп́ати. Лыг сп́ати і бѳцїи спїт; і прижмуриў трѳшки во́чі, а рѳшти дѳвить сьа.

Жінка приходить до нею, заглядає їй в очі, чи він спить, рухайні його так за руки, а він так йак затаяїу сьа, бұдцим то спить. Вона виймає ножа спїт подушки і буди його ривати. Али він ни допустїу сьа до того, схопїу сьа на ноги, алапайн жїнку за кұчери, йак зачне жїнку бїти, йак зачне бїти, збїу жїнку — лєдво жива. А потому каже: та ўже забїу на смерть, а потому пїду на шибеницьу! — І забїу він своїу жїнку, а сам пїшоу до шопи і повїсиу сьа. І вже закїнчїу. І пїддали сьа. — Баба заўжди пїдведє, хұтчі йак хлоп.

Зап. 1894, в Берлинї, Брїдського пов. від Юрка Соколовського О. Роздольський.

Паралелї: Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 9, ч. 6.

360. Як чорт подавав бабі на вилах чоботи. В.

То в йїдних місци жыў муж ж жєноу барз красьны и вїрны. И хотїу йїх чорт скусити. Бєсь сьим рокїу там сьїцїу за коїном и гьадау розмайїтых способїу, жєбы йїх прївїу до грїху. Аль сьа му не удауо. Ишоу отгїттылє сұхїй, высхвєнїй, — стрїтїуа го босоркїаньа и гварїт му: „Де-ж ты, небўже, дўже-с так выбїднїу?“ — „А — гварїт — бїу йїм ф тїмтой паскуднїцы (паскудїцеу нїзвау, же не фскїрау нїч) — за сьим рокїу, и не фскїрау йїм нїч!“ — „А йа бы тьа порадїуа, што лєм быс пїшоу на йїдну нїч и фскїрау быс... Але што мї за то даш?“ — А чорт отпўвїу: „Кўплїу ти дўбры скїрнї“. — Она му повїдат так: „Зроб сьа велїкым пїаном, йїднорїуом, и зроб сої велїке вўїско красне, богате, зроб сої дўже пїньїзїй и там сьа заква-тєруї. И давай йї фшїткы грўшы, што будєш шау, жєбы с тўбоу спї-уа“. — И чорт так зрўбїу. Зрўбїу сьа велїкым пїаном йїднорїуом, зрўбїу сої парїднє вўїско, дўже пїньїзїй и так йїшоу з вўїском, а сам сьа там заква-тєруїау до той бїбы. Обїцїїн йї велїку сїуу пїньїзїи и фказїїн и дїїн: Велїкы два кўфрї, жєбы в нїм спїау йїдну нїч. А она му повїдат, же не бўде, же она на мўжа и брауа з нїш шлїуб. И вьїауа сьа и пїшїа г мўжови и повїдат тўто мўжови. А муж йї повїдат так: „То йуж грїх, бо грїх, але так дос дўже лўдє рўблїят, — та йуж и ты, кой тьї тїлькы грўшїй дїїн, то йїден раз сьа з нїм перєспїї!“ — И так йї муж позволїу. Потому спїау з нїм до пїўнўчы, — йак на пїўнўчы кўгут засьпївау, фшїткы шчєзїу. И чорт скўсїу йїх обїїн. Потому, йак чорт отгїтталє, тўты босоркїанї скїрнї кўпїшї; вьїау йїх на жєлїзны вїўы и так давау босоркїанї и повїдат йї так: „На тўбї тўты скїрнї, бо-м (што-м) ти обїцау, бо блїско к тўбї не

можу приступити, бо ты дуже гріша як йа, жебы-и сьа от тьа не за-
паскудну*.

Потому, йак сьа розвидниўо, то́та жєна вьзѣўа и фьстаўа, не гва-
риўа нич, тьилько во фьстаньа пїшўа прѣсто до ксьиндза до сповїди.
И высповїдаўа сьа, и ксьондз йий розрїшыў и на́даў йї покуту. Прїшўа
дѣмї с цєркви, — муж сьа йий зьвїдїи, де быўа. А ѡна му повїдат:
„То не знаш, де-и быўа? Знаш, же-и згрїшыўа той нѣчы, бо то быў
чорт. То-и ходїўа до сповїди“. — А вїн повїдат: „Та йї йа пѣуно со-
грїшыў, бо-и ти ка́заў... — Забраў сьа, то пїшоў и вїн до сповїди.
Прїшоў до ксьиндза и хѣче сьа сповїдати. Але ксьондз не прїйаў го
до сповїди и не розрїшыў го. Пїшоў и до другѣго ксьиндза, — и дру-
гїй го не высповїдаў. Пїшоў и до третьѣго ксьиндза, — и трѣтїй го
не высповїдаў. Пїшоў и до бїскупа, — и бїскуп го не высповїдаў.
Бїскуп му отпѣвїў: „Иди́й до Рїму, то там сьа высповїдаш!“ — Пїшоў
до Рїму, и римскїй ѡтец го высповїдаў. На́даў му покуту таку, же йак
бўде йшоў оттѣнтль, в Рїму, што бўде вїдыў на дорѣзї пѣрше, жебы
на не три раз хїкнуў („хї!“). И йак вїшоў, одразу вїдыў га́да про-
тѣагненѣго без дорѣгу од фѣсы до фѣсы (так доўгого: од фѣсы до фѣсы).
И бѣйаў сьа на не хїкнути. И вѣрнуў сьа назад до Рїму и повїдат
римскѣму вїтцу, же сьа бѣїт на не хїкнути. А римскїй ѡтец му отпѣ-
вїў: „Йак сьа хочеш спокутувати, то мўсиш!“ — Йак сьа вѣрнуў на-
зад, то йуш сьа фка́заў та́кїй велїкїй, што йуж ф качѣлы (звїтїй,
качѣюм) без дорѣгу за́отаў. Вїн хїкнуў на не раз, — стрѣпаў сьа;
хїкнуў на не другїй раз, — рошши́ариў сьа так доўгїй, аж поза фѣсы.
Йак на не хїкнуў третїй раз, скѣчыў гад до ньѣго, ѡвнїў сьа коўо ньѣго
и так го жер. И лѣга з ним (бо не мїг йти, бо сьа ѡпкрьтїў коўо ньѣго)
и за́лѣга до йиднѣго пустѣго дѣму и цїўком го тот гад зьїў*).

Зап. в серпни, 1900 р., в Котани, від Дмитра Севнїї О. Роздольскїй.

361. Долї і конем не обїдеш.

Йедѣн ѡфїцер служїў ў вѣську і вїпроснї сн до дѣму на урльоп
і йхаў до дѣму і заблудїў ў лїсьї. Зайїхаў мѣкѣ горї, мѣкѣ скѣли
і наступїла темна нїч. А вїн стаў пїт тоў скалоў ночувѣаги і ўлїнїў
конь до корчї і ночувѣў. Подивїў сн пїт скалу, а там горїло сьвїтло;

*) Подїбну легенду я чув у Берлїнї, Брїдськѣго повїта: Мужик,
що дозволив, що́би єго власна жїнка зрадила в лїснїчїи, за покуту му-
сїв взяти змїя до рук. Змїя обвив ся докола єго тїла і не покидав ся
єго аж до смерги. О. Р.

він зо страхом пішоў до сярэдзіны. Там ў скалы сідзіў сівый дяд і раз-моўваў велікий клубок і ўйизаў гуцкі; шчо заўйёже йедён і ўйёже другий і трэтий і так далы. Пытаё сьы той пан офіцер: На шчо ви тото старушку ўйёжете?

А він каже: Їа вінчайу людэй, хто сьы с ким майї жєніть, ци там побррати.

А він каже: А подвіт сьы, ци йа ўже заўйёзаний.

А він подвіў сьы і каже: Ўже сьы лыт ўплыло.

Скажт же, котра мойа панна.

Їак будеш йїхаў вітци гостинцем, а там при гостинци будє кор-шла; і кажт собі пїва вїнести.

Тай він поїхаў. Выходит Жидыўка від дванацять лыт, така обну-рина, патлата, же йєму мерско сьы було па нуу дивити, а він вийиў шаблю, махнуў по голови і поїхаў далы. І скалычнў йї, а він гадаў, же йї зарубаў на смерть. Каже: Майє бўти ны сыакє ны такє, най нє будє ныйакє. А йїї тато, тойї Жидывочки, даў сьы мєже дохторн, йїї викурували. А Жид сьы розгнїваў, же дўже багато маў там припаткїў і вийїхаў до мїста: вїхрїстїў сьы сь цылым дїмом і зыстаў трахтї-йфрїнокн. Панна йак вїросла, прибрала сьы, вїчесала сьы, і він йїї сьы ўподобаў і з неў ожєнїў сьы. А він сьы приглынуў — ўже аш потїму. Шчо ти за шрам майєш?

А вона каже: Ми йак сідыли при гостинци, то мєнє скалычнў йедён войськївий пан.

А він собі пригадаў, же то він сам, пригадаў собі, же нычїяа дїблы агїнути нє мїже.

Зап. в сїчня, 1897, в Пужняках, Бучацького пов. від Тимта Гринишиного.

Паралелї: Добровольскїй, Смоленскїй этногр. сборникъ. - Т. I, ст. 295—298. — Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu, ст. 76—93.

362. Чи лїпше за молоду, чи на старїсть бїдувати. А.

Йедєн гада бїгатїр лых спати. Прихїдит пїд вїкнї йєгї нє-шчїсьтьє, а жїнїчє шчїсьтьє, пытаё йєгї: Ци хочєш за молоду бїду-вати, а па старїсьть панувати, ци за молоду паувати, а на старїсьть бїдувати? — А він сьы на тїйє нє вїдзїваё; а другий день радїў сьы людєй і жїнки, йак майї вїповїсти. Другой нїчї прихїдит зноў, а він вїповїдаё: Вольў з замолоду бїдувати, а на старїсьть пану-

вати. — І спаў на обісьцьє великий вогонь і погоріло в майётку, шчо тылькы маў; стогы в збіжжю, худоба с стайньиша і ўсьи пашы. А він на другий день ўзьня сокіру, а жінка граблы і пішли ў сьвіт роботати. Він ўзьня сокіру, бо він буў будуўничий, а вона ўзьня граблы і серп, шчобі по полі живя роботати. І ўвійшли далёку дорогу і посыдали коло дорогы. А надїхаў богатый пан і ўподобав си йего жінку і казаву до него: Продай мены свойу жінку, а яа ти дам за нью велікі грощы. — А хлоп казаву до пана: Дай ми капельх грощей, шчобіи не бидуваў по сьвіты, то ти йи дам. — А пан йак му насипаву ў капельх грощей, а він йих не маў де подыти; а жінка шала на голубі бле завитьє ш червоным забором на кінцьох повишывано. І ўдёрла йему рантуха і він тоті грощы завиву і поставву коло себе, а жінка сыла на брїчку і с паном поїхала, бо він йиш продаву. А він йак лых спати і поставву грощы під голову; а конец віт швати червоныу сьи. Надлетыву врук і тоті грощы ўхопиву і завывє ў далекі лысы і там пустиву мези рощчы. Стойали доўгий час. А він ходиву по сьвіты, заробиву сокіроу, шчобі маў звїткі жити. І прийшоў аж до того селá, де йего жінка була за дьидичем; сидыла ў покойу. Але же він свойі жінки і не пизнаву. І згодиву сьи ў пана, шчо поставит великий будинок. І пішбу ў лыс і визначываву майстрам дубину. Россалашиву майстри, шчо рубали дубину, а сам стаў до найгрупшого рубати. Йак го зрубаву і выпала с середини, в зарослого дерева йего шмата тотá, шчо продаву жінку ў дорозы. Він тоті грощы йак підоймиву і зачыву плакати, шчо грощы йе, а жінки нема. А там сказали другі: Тра ототі грощы віддати до двора, бо то знайдены, то ні твойі, то йе грощы паньскы. — Він привосит тоті грощы до двора, а пана нема, ўже небощчик, а паны ўдовицы сидит ў покойу. А йак ўадріла тоті грощы і дужє сьи ўрадывала, йак ўадріла свойє завитьє. І тогди сказала: Ти ший чоловік, а яа твойá жінка; тепер будеш зо мноу гадувати, так йак яа гадувала перше с свыйим паном. — І він буў дьидичем, а вона дьидичкоу і добре йим сьи обойи на старістьє поведыло. І так панували, йак йим шчисьтьє розказало.

Зап. в цьвітєи, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

363. Чи ліпше за молоду, чи на старість бїдувати. В.

Быў инден гаада. Воженыву сьа ж жінкоу молодбу і добри гаадуийи сьи. Порядный гаада. Али прийшоў ў ноци старый чоловік під вікно —

а ўно ни йна́че, хыба́ Ісус Хры́стос сам — пові́дат: Ко́лі ты, чо́лові́че, хо́чеш бі́дува́ці? Ци́ зза́ мо́лодых лі́т, ци́ на ста́рысьць? — Мо́внці: По́ра́джу́ сьа́ ж жі́нкоў. — Той́ прыйшо́ў дру́го́й но́ці: Са́мо не зва́йу, шче́ сьа́ по́ра́джу. — І ра́днці́ сьа́ ж жі́нкоў, йа́к бы́ лы́пше́ бы́ло, а жі́нка́ му́ пові́дат: Зза́ мо́лодых лі́т шче́ бы́смо́ сн заробі́лі да́як, а на ста́рысьць, йа́к бы́смо́ бі́дува́лі і ста́ры́ бы́смо́ бы́лі, то́ бы́смо́ ца́ўком мо́глі́ погы́нуці. Бу́деш мо́внці, йа́к прый́де́ шче́ той́ ста́ры́й, жи́ зза́ мо́лодых лі́т бу́деш бі́дува́ці. Прихо́днці́ той́ тре́то́й но́ці: Но, йа́кнн́с сьа́ по́ра́днці́? — Так, во́лю́ бі́дува́ці зза́ мо́лодых лі́т, ны́ж на ста́рысьць! — А то́ бы́ сам Сус Хры́стос, то́ він́ й́уж зна́ў, шчо́ му́ да́ці. І не́ за до́ўгн́й час погы́нула́ му́ худоба́. Алі́ ма́ў бо́га́то́го те́сьцьа́ і шче́ му́ да́ў йа́кн́сь ко́рбнн́, па́ру бы́кн́ў — не́ помага́т нн́ч і то́то́ вы́гнну́ло, погы́рн́ў гру́нту, шчо́сь шчо́ ма́ў трохы́ — не́ мож́ жы́ці нн́як. І за́то́го і́мнн́а сьа́, зго́ры́ла ха́та. Й́уж не́ма́ шчо́ раз ро́бн́ці, по́ же́брн́х ганьба́н сьа́ й́ці, бо́ мо́лоды́ і бе́сыду́нці́ сн: Хо́ды́м гет́ ў́ сьвн́т да́гд́! — Іду́т во́нн́ ў́ сьвн́т об́о́нн, а́лі́ ў́на те́ньго́ фа́йна, так на́ тва́рь уро́длн́ва. І на́дн́хаў́ панн́ до́ро́гоў, по́дыба́ў́ й́нн́ і ны́тат сьа́: Де́ вн́ й́дете? — Іде́мо́ ў́ сьвн́т, бо́ не́ мож́ жы́ці нн́як. — От не́ так ты́ ро́бн́, чо́лові́че. Узьн́нн́, та́ про́да́й ме́нн́ жі́нку, та́ ў́на бу́де́ ко́ло ме́не жы́ці, а ты́ бу́деш ма́ці гро́шн́, та́ бу́деш жы́ці! — І ў́нн́ сьа́ ў́бо́нн́ по́ра́днн́: Про́да́й, а́ й́а да́я́к від́ ньо́го ў́течу́, та́й бу́деш ма́ці гро́шн́, та́ мо́же бы́смо́ да́я́к жы́ці! — По́годн́ў́ сьа́, не́ зна́йу́ за́ кн́лько, до́сь ма́ла во́на ху́стку, пе́редерла́ на по́ловн́ны і да́ла́ му́ пн́ў ху́сткы, а пн́ў со́бі. Він́ заў́назаў́ со́бі ў́ то́нн́ пн́ў ху́сткы гро́шн́, та́й пн́шоў́, а во́на́ сьн́ла та́й с па́ном по́й́хала. Ба́чу, Бо́г не́ судн́ў́ й́нн́ бі́дува́ці, хы́ба́ й́нн́ў, бо́ж знатн́́ сьа́, жи́ во́на́ ко́ло па́на не́ бі́дува́ла. А він́ вы́йшоў́ де́сь під́ лы́с, за́гадаў́́ сьа́, та́й лы́х спа́ці та́й за́спаў́́ з га́ткы. А во́рон прн́л́е́тыў́, мы́слиў́́, мо́же там хлы́б, або́ шчо́, ў́ ху́стцы́, ў́хопн́ў́ то́то́ та́й по́лэ́тыў́. І за́лэ́тыў́́ аж до́ то́го па́на, де́ му́ жо́на́ і пу́стн́ў́ гро́шн́ ў́ лн́пу поро́хна́ву с фу́сткоў́. А то́т сьа́ вы́спаў́́, ў́стаў́́, не́ма́ й́ жо́нн́, не́ма́ й́ гро́шн́й. Та́й пла́ч, та́й бі́дуў́́, служн́́, де́ мож́: До́сь пе́ребн́ў́ то́гн́ часн́́, котрн́́ му́ Бо́г на́значн́ў́ бі́дува́ці, ў́же́ сьа́ ў́ста́рн́ў́ і прыйшо́ў́ до́ то́го па́на, де́ й́нго́ жо́на́. І там сьа́ на́йаў́́ гн́ ста́ры́й ко́ло те́льба́т хо́дн́ці: Не́ зна́йу́, мо́же там бы́́ рн́к, мо́же й́ два́, мо́же й́ трн́, а́лі́ він́ не́ зна́нн́ жо́нн́, а во́на́ не́ зна́нн́ й́нго́, не́ спн́зна́лі́ сьа́, бо́ во́на́ па́нн́, а він́ ві́чн́нн́й жебра́к. Алі́ прихо́днці́ то́т час не́ бі́дува́ці ў́же́ й́ й́нн́ў і за́хорн́ў́ то́т пап, ун́́ра́т — а ды́тн́й то́т пап не́ ма́ў — і лн́шат ца́́ле́ панств́́о на жо́ну́ і на́ка́зунн́: То́ту́ лн́пу, шчо́ й́н по́ннн́ж дво́ра́ сььга́тн́ і зро́бн́ці́ тру́ну с то́го! Так у́на́ за́кльн́кала, й́ак пап ў́мер, ма́йштрн́́ стн́на́ці́ лн́пу і то́й ста́ры́й, й́нн́́ га́зда, пн́шоў́́ помага́ці. Сььга́лі́ лн́пу і вы́палн́ гро́шн́ с ху́сткоў́. А то́й ста́ры́й хо́нн́ў́: То́, пові́дат, мо́нн́. — А то́ты́ ма́йштрн́́

повідать: То нам Бог даў, кой ты былі. — А він повідат: Їак вам Бог даў, кой Їа жову продаў, та мені пан даў! — І почали сьа свари́ги і заклікали паньіу. Паньіа вьйшла, подивіла сьа на тоту хустку і снізнала. І пішла, вынесла другый кусень, примірила, пагурат сьа придала хустка. І ўна почала сьа то́го старого пытати, Їак він пролаваў, Їак, шчо, і заклікала го до поко́йу, дала му бравьа паньцьке, шчо пан ходіў, розмовели сьа там, Їак ним Бог обіцаў і віт то́го часу зачали гораздубати і до днесь гораздубут.

Зап. в марті, 1899, у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Огіщага Терлецького.

364. Чи ліпше за молоду, чи на старість бідувати. В.

Ўженіў сьі такий молодий чоловік, вавіў собі доброго господарн доньку. Алеж той тато йнго та́кож буў добрий господар, о́жеж ў до́ма ни могли сьі змістити, — той тато і той тато дали тии дьгьом по кававу́ку польи і гронши і вьставили йим на бо́цы усьу господарку. І так вони ўбо́йи господарили кьлька льіт, мали худобу, а дьтій ни мали. А тичьісом, Їак то по роботах, ўже не було ў до́ма тако́йі роботи і той пішоў собі заробити чоловік — він сьі зваў Йіван — а жінку воставіў на господарстві ў до́ма. Алеж Їак пришоў до до́му, і вьдїу там на роботы, жи на́рід дуже францу́йи, не ма́йи кававу́ка хльіба і не йіден, не два бис полудне, нари́кали на сво́йу біду. А він пришоў до до́му у вєчир, повіда́йи до жінки, кае: „Чось на́рід ка́же, жи бідá. Шо то — ка́же — за бідá, жи йі́йи не вьдкно ньгдє...“ — Али тии чьісом на дру́гий день забраў сьі і пішоў зноу на роботу. Приходит вєчир там, спивіў сьі, десь уступіў мо́же до йакіх сво́йих родичіу і забавіў сьі, — а бідá за ним шукала, знала дьбре, жи йнго ўже на роботы нина, нисла, жи він ўдо́ма ўже. І приходит у ночі до йнго хати і пукайи ў вькно́. Ка́же: „Йівани, йи ти ўдо́ма?“ — А жінка сьі вьдєва́йи с хати: „Нєна. Мій Йіван на роботы. А там хто — ка́же — до мо́йі хати пукайи ў вькно́?“ — А бідá ка́же: „Їа“. — „А шож ти за йідно́?“ — „Тво́го Йівана та́й тебе, тво́я бідá“. — Вона́ ка́же до нього: „Ми Їак ў свьіті жи́йно́, такмо біді не вьдїли“. — „Ну, то ска́жеш сво́му чоловікови, Їак він прійде до до́му, шчо Їа йнго бідá й тво́я“. — „Та йдїт, ідїт — ка́же — спід вькна́ уже“ — Марьська вьдвчала. — „Їак він прійде до до́му, то Їа йниў ўповіи, жи ту була́ бідá“. — А бідá тогдї вьдвчайи: „А шче йнго попита́йиш, Їак він хоче: —

Ця хоче тепер, у молодіх літах бідувати, чи на старість? — „Ну, ну — кажи — йа йнго запитаю, йак він прийде до дому“. — Забрала сьї біда, вітхóдит віт хати і каже на вітхóды: „Май раду с чоловіком, бо йа ўзáўтра ў вéчир ту бóду (назад прийде сьї питати, колі схóче бідити)“. — Тай пішла. А тимчýсом прийшоў чоловік до дому, жінка засьвітїла, дала ймú вечэрити. Йак то при вечэри, жінка чоловікови повідáйи: „Той і той буў, тепер но відойшоў...“ — Але чоловік собі нислвў, жи хтось за чýсь приходіў, — а жінка ймú повідáйи: „Нхїтó нвїзачин приходіў, но бідá пўкала до вїкна і питáла за тобóйоў і за ннóйоў; алеж йа ймú казáла, жи твбї ннмá, ти на робóтї, — а та бідá тїлько казáла до мéне: „Йак твїй Йївáн прийде з робóти, скáжеш, жи йа, йнго бідá, тўтка булá“. І запўкала, забрáла сьї й пішла. Ше на вітхóды тїлько казáла, шчоби йа сьї тебе запитáла, колі ми схóчем бідити. А йа казáла: „Ну, ну“. — „Бо йа прийду ўзáўтра ў вéчир зноў до вас“ — тотá бідá. — А Йївáн собі роздўмаў, жи то бідá, тай каже до жінки: „Та най бóде — каже — бідá. А йа ўзáўтра йду рїмно на робóту, — йак би менé не бóло ў дóла, ўона бóрше прийшла, то ти йїї скáжеш: Йак сьї мáйи брáти на старість до нас, то най сьї берé тепérка зá молоду. Бо ми ше тепér молоді лўдци, то ми собі ше раду дамó, а на старість мóжи так бóди, жи Гóсподь милосérний так мóже дати, жи йак би, борони Бóжи, булá бідá, то с тоў бідóў си радї ни дамó“. — Тай Йївáн рáно по вобїды забрáў сьї, пішоў до робóти. Алеж бо рóбит цылий день, — шось йнго так тáшко за сэрце фатáйи і він усé гóрко вдихáйи і Бóга прóсит і каже сам до себе: „Мóже зпрáўди й бідá приходїла...“ — Залéдво сьї на полўдни, і с тої тугї аж не гóдин йїсти: — Так му сьї ў голові перевертáйи. І кажи: „Коби Бог даў йак до вéчери дочекáти, то ўже нннї бóрши бóду ў дóмá“. — Стаў сьї вéчир, попускаў пан ўсї лўди до дому, тай Йївáн пішоў. Алеж тимчýсом по дорóзы ўступїў Йївáн до свóо рїдноо тáта. Йак то звїкльї до дому, мáло колі ў тáта бувáйи, і там йнго загостїли. Дáли му повечэрити тай він сьї затрїмаў аж до нóчи. Пóгїм забрáў сьї, пішоў до дому. Прихóдит до хати, — жінка кажи: „Десь ти так идéш — до сéго часу на пóли ни рóбиш, жи так пїзно приходїш до дому?“ — А він каже: „Та шчо, — йа ўступаў трóха — каже — до дому до татўннї...“ — А ўона до нбóго повідáйи: „Ото видиш, ўже бідá булá зноў“. — „Ну, та шчо, жи булá! Та булó йї — кажи — скáзати так: Жи йак хóчи шо з нáми рóбити, то най типér рóбит“. — А жінка ўповідáйи: „Та йа йї так казáла, жи рáтше молодóму бідити, нвїж на старість. Ну, то казáла бідá на тоїи, йак йа так вїтпóвила, жи ўже ўзáўтра будé сьї брáти ў полўдне“. — А він каже: „На, най сьї ўже берé“. — Аже тим чýсом помолиў сьї, подякуваў Бóгу за день і прó-

сит Бóга: — Шó би то було такé ў тi бiдi, шчо би она мала силу без бóжой вóлы до чоловiка напастувати? Тай ныц, польгiтали спати, спiят аж до раньа; прийшлó на рано, шче з Бóгом поустанали, виходит на свойi обiсьтi, обiйшоўши худóбу: — Усьó здорóве Бóгу дякувати! — i так собi гадаи: — Кáже: — „Шчось би то могло бóти, йакiйсь тумiн, мóже — кáже — де йакiй до кобiти хóдит та страшит йi...“ — Тай прийшоў до хати: — Давай — кáжи — обiдати, а йа йду нiнька зноў на робóту“. — Жiнка дала поўобiдати, забрaў сьи i пiшоў ў бóжий час до робóти. Робит зь лóдзьи на пiнцiм ланi аж до полóднi, — аж ту, залéдвi настало полóдне, летiт коньом с селá йакiсь на фiльварок. А Йiвiн сидiт на самiм крайу (йiгó ўже чайи на то!) Кричiт той хлоп с коньi: „Ставай, чоловiчи, бо ўже твой ўобiсьтi спалило сьи!“ — Алиж той рúки заломiў: — „Бóже свiтiй, та ти зо мноў!“ — I забрaў сьи с тiм подьакуваўши Бóгу: — „Гóды дармо, такóй бiда хóдит по лóдлох, ни по лысьi...“ — Пiшоў до дóму, на свойi ўобiсьтi: — Нiвiа, но чiстiй пльац. — „Бóже свiтiй, Бóже, тож пiршiй — кáже — раз дайу вiру, шчо бiда на свiтi“. — Алиж тiмчiсьом рóдичi замóжни, — поставили йiгó зноў. Ни за доўгiй час погiнула му худiбка на ўобiсьтi; пара волiў, три корóви i займiло сьи зноў йiгó обiсьтi. I так помiао такóй ўже бiда. I збiднiў той чоловiк цаўком. Алеж такiй бiднiй, жи ўже тiй кавáўки цóльа попрóдаўши, i ни мiйи жiдногó ратóнку, но тiлькó шчо во свóйiх рук зарóбит, i так жиий. I залéдвi мiйи хати́нку, де гóлову ўпхати.

Алеж йиде́н рiк такiй кьишкiй прийшоў, шчо буў гóлод на свiтi, жи на́рiд дóже з гóлоду бiдiў. Але тiмчiсьом прийшла ўóсьи́нь, — гóби сьи дóжи зародiли i лóуди ходiли збирати. А той бiднiй во свóйóу жiнкоў так раз лишiў сьи ў дóма тай-кáже: „Ходiмо ми, i собi принесемо тix губ i будемо мiли ў зимi йакiсь час посiдiти...“ — I забрaли сьи ўобóйи, пiшли. I цылий дeнь хóдыт по лысьi: — Немá губ для них, авi йиднóй не знайшли. Повиходiли ўони над вечером з лыса i посiдали собi пiд фiгу́ру i жалуйут сьи йиднó з други на свóйóу бiлу, жи ўже цаўком бiда. Усьi лóуди губи нóсцит, а ўони йиднóй ни знайшли. I с тóго жьильу росплáкали сьи ўбóйи i плачут, на свóйóу бiду на́ркайут. А тiмчiсьом дiўийт сьи: — Йiде йакiсь пан штирма́ кiньма. I зьньиў шанку коло фiгу́ри i дайи хвáлу Пáну Бóгу, i заложiў назáд на сéбе i пнтайи тóго чоловiка: „Чогó ви так, лóуди, плачти?“ — А ви́н, той чоловiк, росповiў йшму цiлé жьтi, ў свóйi бiдi. А той пан кáжи до нбóго: „Шкóда, чоловiчи, тибé, давай си рáду“. — „А — кáжи — йакý, прóшу пана, рáду си мóжу дати?“ — „Аўó — кáже — мiйиш жiнку молодý...“ — „А — кáже — та шчо мнiй с тóго, жи ўона́ молодá, коли ўона́ сáлож так бiду́йи, йак i йа...“ — „То йа

тобі скажу, чоловічи, на тойи — жибець буў такій, моїї ради послу́хаў, тобі би бу́ло лѣкши на свѣты. Пролáї мнѣ сво́ю жінку, а йа тобі дам грóші, — ти будѣш жиў в грóшій, а ўона будѣ жила коло мѣни“. — Погляну́ло йидно на дрúгого, ас сѣрце за сѣрце фатайи : — Хоць бідá, то тако́й би сьн радý кúпи трина́ти. Але тимчýсом, йак то ба́ба заўши — ка́жи : „Возьми, менѣ прода́й! Ти за мене вóзьмеш лáднѣй грóші, мо́же так б́ути, жи тобі будѣ лыпши без мѣни, а мнѣ бив те́би...“ — Вин ўаьнў і згоднў сьі с пáном, а пан в́иннў у такім рóзвѣ йинў грóші і порахуваў і нава́д восіпаў до тóго рóга і взыў с то́й жінки йингó слýбный пѣрстынь, переломáў на половинѣ і кинў до тих грóшій, а тўйу йиднў полови́ну ўзыў с собойо́у, жінку посадиў на тўйу каріту і по́йхаў ў свѣт. А той бідный Йивáн тйї грóші ўзыў і положиў коло сѣби і так кышко задумаў сьі, і росплакаў сьі і лыг пид фігу́роў спáти. А грóші положиў пид гóлову. Надлѣтыў крук і ўбачиў, жи чоловік ле́жит, — спустиў сьі з горі на доли́ну і прибли́жиў сьн аж до тóго чоловіка. Мисляў жи той крук, шчо то йакѣ стѣрво могло́ б́ути, і так зайшо́у і помáло тóму спйичому вйкыгнуў той риг в грішма і взыў ў ла́би і пшо́у, полѣтыў на польту за тим пáном. І зайшо́у аж у ті панцкі дóбра, там маў гныздо на такім дубі, і тйї грóші положиў у тогó гныздо. Той чоловік пробудиў сьі, спамвитаў сьі, жи ўже жінку пролаў, шукáйи за грішма, — а грóшій ўже мйсце застѣло. А крук вже з грішма на мйсци ў тóго пáна, ў йингó лысы. Той жи бідный Йивáн тогдї зачинайи шче гйрше плакати і нарікати на сѣби і на сво́ю бідý : — „Тепѣр — ка́же — йа ўже мо́же — ка́же — перед Бóгом согрйшиў, бо мо́же й душы́ шáрне пидѣ...“ — І тогдї поды́куваў Бóуу коло тóйї фігу́ри і забраў сьі і пшо́у до сво́йї хáти.

Тогдї зь нбо́го, с тóго чоловіка, зачы́ло сьі шчысьтьи йингó привертáти нава́д і зробиў сьі вели́ким шáйстром, зачыў ходити по свѣты́, будйнки ставити. А ле́ж дýже вели́кій шáйстер буў, величѣзний, жи ходиў по пана́х і пани́ йинў давáли грóші дýже дóбри і йинў ўже тогдї зачы́ло б́ути трóха лыпше. Тимчýсом самóму тóму пáнови забáгло сьі будйнка дýже гáрного, і він учўў ў тйім шáйстри і казаў йингó спровáдити аж до сво́го двора́. І шáйстир спровáтиў сьі там, прийшо́у, погодиў сьі с тим пáном на той будйшок ставити, — казаў йинў тогдї пан : „Бери́ собі лýдйї, кйлько тобі трѣба, йидь до тóго лыса мóго і виберáй дуби́ на будйши“ . — Він собі взыў кйлька хлóпцў, пойхаў ў той лыс і вйбраў дуби, а на ўостáнок прийшо́у до тако́го дуба, шчо на ны́м бу́ло крýкове гныздо. І тогдї він затисáу тóго дуба і ка́же лýдьом тим рубáти. Рубáют лýдл дубйну, а він собі йако шáйстер ны́ц не рóбит. Але спусти́ли тóго дуба на зѣмлю, — а то гныздо ўпáло і росіпáло сьн, а той риг вйкотнў сьі з грішма. А тйї лýдл, шчо рубáли, два

хлопи, знайшли той ріг і зачепили сьї на нїм рвати. Тодї прийшоў той майстер, питає: „Шчо вам їи, шчо ви так неспокійно межї собойоў сварливо робїте?“ — А другий ўповідає: „От — каже — марнў річ знайшли йакўсь у гнїядї і ни годнї сьї тїи подїліти жаден...“ — А той майстер каже: „Покажіт во, шчо за річ, їа вас погоджу“. — Тїїи вїнїли той ріг і дали тóму майстрови ў рўки — а той майстер лївїт сьї на той ріг і каже: „Та то не ваш, то — каже — мїй ріг. То — каже — їа їнго відоспаў, а то — каже — крук гнїядó маў, то вїн — каже — ў мене ўкраў і ў тотó гнїядó занїс“. — Алез тїїи лўди не годнї сьї ўтохонїрїти межї собойоў, а сварўт сьї вже і с тїи майстром дóбри. І каже: „Та ти чужїй чоловік, а то нашого пана лїс, — а їакїм би спосóбом нїг бутї твїй ріг?“ — Алез вїн до нїх кажи, жи: — „Ми ту справи не зрóбїи межї собойоў, — спускаїте дўби тїїи до вєчїра, аж пїдемо до тóго пана. Їак пан вам скáже той ріг відати, жи то ни мїй, то їа вам відам“. — Робїли онї до вєчїри, — уўсї нанóвили сьї на тóго майстра, жи будўт їїднакóво перед паном говорїли, жи то ни мóже бутї. Аш прїйшло до вєчїри, — посходїли сьї ўсї разом, пїшоў той майстер до пана с тїи рóгом і показуїи панови, шчо: — „Моїа даўна згўба у панцкїм лїсї знаїшла сьї“. — А пан уўнїў той ріг до сéбї і подивїў сьї на тóго майстра і так ўоглянўў таї каже: „Так їїст, жи то твїй ріг“ — а тїїи лўди тогдї нїц ни мóжут казати на тóїи, но сьї здїуўвали с тóго, шо то за спóсїб мóже бутї... Тогдї ўчўла тотá пánї тóго пана, шчо там такїй уў канцельарїїи ў панцкї рух і бєсьїда при їакїсь рї'. А той пан каже: „Вїдїш, то ти майстер, а їа тобї той рї' сам даў, а твояї жїнка ше ў мене їи (а тотó самá тотá)“. — І тогдї тотá жїнка стоїт пїд двермї і на тўїу бєсьїду прїходїт аж до канцельарїїи. І ўоглянўла свóго мўжа, — аж її сьї слєзи в очóх закрутїли... І так собї гадаїи: „Їакá то велїка сторона, а їа їнго лишїла с тїи рóгом пїт тóїоу фігуройоў, — шчо би то сьї могло стáти?“ — І каже тóму свóму панови той ріг роскрутїти. Роскручуїи той ріг пан, — і акурát тóго пїў пєрсьтїнїи лєжїт у тїх грóшох. А тотá жїнка каже: „То мїй влáснїй мўж, а ти, пánе, мáїнш ше половїну пєрсьтїнїи вїт самóїи тóїи половїни“. — Тогдї пан вїтєнуў стóлик, вїїшайї тóго половїну пєрсьтїнїи і складáїи до кўпи: — Той пєрсьтїнь так їак буў, так сьї стулїў до кўпи і вже пан розїрвати їнго с кўпи не гóден. І тогдї пан каже до нбóго: „Он то вїдїш, то твояї сьлўбна жїнка, тотá самá пánї, жи ўотў с тобóў говорїт. Наш тобї той ріг з грїшна і той пєрсьтїнь твóїи жїнки, а їа тобї шче даїў той цáлнїй скарб і твояї жїнку тїпєр назáд тобї; а їа мáїу вїдлуї тїх скарбїў, шо ту їи, ше такїх трї — то той тобї дарўїу, на вїки áмїнє“. — Уож то так пан вїмонїў і вїдаў їїнїу

той скарб і йнго сьльубну жінку за цылий час. І тимчысом пан сы выбраў с тих обшаріў двірских і казаў: „Вийнце фамільйі йа не маўу, — йак буду умра́ти, ше ти тавті відам“. — А ўже так зробили запис, шчо той майстер востаў ў тих скарба́х во своў жиноў Ма́риюў на віек панува́ти.

Так то Го́сподь Бог казаў: — Хто ма́йи кіпский полу́динок, то будé ма́ти лыпшу вечéру, а йак йиднако́во Бо́гу ды́куйи за зле і за до́бре, то ў такім чолові́цы Па́нбі ны́гди ни забуди. А котрий за́молоду бідуйи, на ста́рисьть будé панува́ти; і Бо́га ўсе́гда трéба просі́ти, ци в ра́на, ци с полу́дньи, ци ўста́йиш, ци ляга́йиш, а ўсе́гда з Бо́гом. Тілько то йист, жи йака́ кома́шка найме́нча, тож ви собі льу́ди, мисли́ти, шчо ў ны́ Бог ни памы́та́йи? Бог усе́гда йист на ка́ждім місци і ўсьо дайи і ўсьо ві́дит і ўсьо промишля́йи, а хто ко́го крѣ́удит, то він йнго ны́гди скрѣ́удити ни го́днн. Бо ниві́рны Йивре́йи Христа́ крѣ́удили на рі́аннх спосо́бах, а за шож так? — бо вони́ мислили, жи ны́гдé па́рства нема́ більше ві́т то́го сьві́та і йичо́го Бо́га не могу́т зна́йті крѣ́ше ві́т се́бе ві́ри, йак самі́ ві́рні. Тілько ўони́ ни ві́рут ны́кому і ни ві́рили чирис то́йи, жи син бо́жий миг би буў прійті на сьві́т. Та́кжи чолові́к той мо́лодйи буў, ни ві́риў сво́йи біды́, али йак та бідá прису́нула сы лехко до ньо́го, йак го зачы́ла йнго ві́ри добува́ти — ў такім спосо́бі він ўже телéр пизна́ў, йака́ ко́му бідá го́дна ра́ду да́ти.

Зап. 1900, в Серниках, Бобрецького пов., від Васля Серкиза О. Роздольський.

Паралелі: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV, ст. 45—46. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II, ст. 159—161. — Kolberg, Radomskie. Т. II, ст. 198—200. — Рудченко, Нар. южнор. сказки. Т. I, ст. 161—163. — Етногр. Збірник. Т. III, ст. 82—103. Ч. 33—36. Там вказана література предмета.

365. Як Мазур і Мазурка були псами. А.

Буў йиден госпóдар, порядний богач. А маў найшита Ма́дзура і Ма́дзурку, маў цылий майёток, а ни маў ды́тйи. Кóло йнго ворі́т бу́ло вильки óви́ро, а то буў трахт тудá, цыса́рска доро́га. Він узьиў та́й ка́жи то́му найшитови: Гм, зна́йиш ти шчо? Йи грóшйи до́сить, йа йду до сво́го ўрѣ́ду ў силó, а ти йди на дрúгий конéц, там роздава́й грóши, аби ве́зли матирѣ́ал ту кóло мéни і най там рубáйут ў лы́сы та́кі ка-ва́лки, аби палы́ булі́ і лы́гари на мѣст і дѣ́льи, ўкривáти з ве́рха. — Даў шчос два́цять тѣ́сьч. Шчо? За шѣ́сть де́нь зробили той мѣст. Али газла́ ка́жи до Ма́дзура: Йди-но ў ве́чир, слúхай цы́лу ны́ч, йак будúт

фіри йіхати, ци будѹт бѣльши дѣйкувати мины, ци будѹт кльнесті, шчо йа той мѣст зробіѹ! — Пішоѹ той Мадзур, слѹхайе, йіди двацьцѣтѣ фір; прийіхали, а ту лисѣ ўже. Там буѹ вартіѹйник; запатѣчи сьи, ци ўже мѹжна йіхати? — Мѹжна. — Дай му Бѹжи здорѹѹйи, абі прожіѹ — наразѣ ѹсѣ двацьцѣтѣ сказѣли — многі лѣт, а по смиртї лѣску бѹжу! — Дрѹгї попереганѣли кѹнї, бичувѣти ци сьи ни трафит, а ту ўже мѣст! Тай кѹт: Бодѣй ни дочкѣѹ буѹ той мѣст клѣсти, бодѣй му остѣтна годїна булѣ! — Ну, праѹда, бѣльши лѹдїѣй дѣйкуѣи, йак кльнѹт. Али чѹѣи, влѣтыло два ангѣли коло того газдѣ хати на липу — али тѹньга липа булѣ — тай кѹт: Віт тѣпир за рѣк порѹдит сѣго Мадзурї жїнка хлѹпцьи і тѹго богачї будѣ жїнка мѣги хлѹпцьи одноїї нѹчи, одноїї годїни. І будѣ тотѣ дитїна богачї мѣти шчо нѹчи три дукѣти під головами на рѣно, бо му так Пан Віх назначіѹ, до висїмдїсѣть лѣт і ѹ йїднїѣи дукѣти будѣ трїцьцѣтѣ рїньсѣких. І полѣгыли ангѣли. — Али рѣно прихѹдит Мадзур до хѣти до тѹго газдѣ. Питѣѣи сьи газдѣ: А шчо, бѣльши дѣйкували, ци кльнїлі, шчо йа зробіѹ мѣст? — Кѣжи: бѣльши дѣйкуѹт, йак кльнѹт. То, кѣжи, дѣйкувати Бѹгу! — А за хлѹпцьи ни привнайї сьи той Мадзур, шчо будѣ йїгѹ жїнка мѣти і богачї. Акурѣт ѹ рїѹнїй рѣк одноїї годїни, одноїї нѹчи, Мадзурка мѣла свѹго хлѹпцьи, а газдїньи богачѣва мѣла свѹго хлѹпцьи. Йїднѣкї сьи придѣли на твар, ѹсѹ, цѣѹком йак одѣн. Али той Мадзур сказѣѹ свѹїї Мадзурцї, шчо йїгѹ дитїна будѣ мѣти три дукѣти під головами; али казѣѹ ни казѣти. Тотѣ Мадзурка чїриѣ цїлий мѣсьиць попраѹѣйла дитїнї під головами рѣно, абі ўхѹпила тих три дукѣти, а нарѣшты Мадзур з Мадзуркоѹ умѹвнїли сьи і свѹго хлѹпцьи задушїли, під газдїньѹ пїткїнули свѹго задушѣного хлѹпцьи, а тѹго богачѹцкогѹ хлѹпцьи ўзѣли, тай ўтыкїлі. Найїшли собї стѣньцїѣѹ аж на дїсѣтьїѣи силї, шчо нѹчи три дукѣти, дѹбрїй патїнт йде! А газдѣ свѹїї газдїни такѹ покѹту заѹдѣѹ: Вікопѣѹ ѹ стѹдѹлы по пѹѣас йѣму, абі пїсьїта плѣкала цїлий рѣк. Аж нарѣшты той хлопѣк вірїс ѹ Мадзурѣ і Мадзуркї. Тотѣ свѹїѹ покѹту ўже віпокѹтувала, шчо йї назначїѹ несправдїливо чоловїк, а ѹсѣ гадѣла, шчо свѹїѹ дитїну на праѹду задушїла. Али той Мадзур набрѣѹ сьи грѹшїѣи досѣтѣ ѹ тѹгѹ хлѹпцьи, даѹ го до шкїл; так той сьи ўчит хлѹпци, шчо нїмѣ му мїри. Аж нарѣшты той Мадзур з Мадзуркоѹ позабїрали сьи, ўже панї порѹбили сьи, йдѹт собї на висїльї до одногѹ там пѣна, а найїмицьцї Мадзур кѣжи по тїхо, свѹїї: Абїс зварїла йїсти тѹму байструкѹвї! — Тотѣ му далѣ йїсти — а вїн зачѹѹ, хлопѣк — і дѹжи тїшко му, жалѣ го обїйшоѹ, жи вїн сьи так тїшко ўчїѹ і вонї мїнѣ за байструкѣ мѣѹт, то вїдно, шчо йа ни йїх сїн. —

Тай с того жылу отак пішоў, йак звітци на Роврўку*) — так плачи — сыў під дўба! Али злётыло два ангэли з нэба. Чо ти плачэш? — Йа працуўу, йа сьм ўчу, йа маў йіх за тата й за ма́му, а вони мине ма́гут за байструка — то вітко, жи йа ни йіх сип! — Ангэли кажут: Праўда, жи ти ни йіх сип, бо вони свого сїна задушїли; ти маў шчо ночи три дукати під головами на рано, тай тибэ украли, а своўу дитїну піткїнули піт твоўу ма́му, а твоўа ма́ма нивїнни цыліий рік письїта пликáла ў стодоблы ў йáмї. Типер жи возьмі три лытóрсти ўлоий лыскóвих, ўдариш Мадзурї, стáни сьм хорт, а з Мадзурки стáни сьм хортыцьм. І кажи: Абис йшоў тудá на полўдни і де повэрнїш нáныч, йак тьм будўт гостити, абис йїў, а хортáм де прїйдеш, абис росказаў грáни макїтру дáти. А йак сьм хто будé тибé питáти: Йа шче ни видьїў, абї хортї грань йїли! — а ти скáжш: Йа шче ни видьїў, абї жїнка письїта пликáла. — Бїльши абис ньчó ни казаў. І так сьм допитáйш до своїй ма́ми і до свого тата. — Прїйшоў до йїдногó ксьондза, ўдрїли, жи порїднїй чоловїк, каут: Та йи шчо дáти осóбї, áли пса́м нинá шчо дáти! — А вїн кажи: Дáйти макїтру грáни хортáм, тай з них дóсєт будé. — А ть сьм відвїли на нéго. Далї грáни, тотї хортї так жирут, так гарчї, кóждий хапáйи собї бїльши. Ксьондз кажи: Йа шче ни видьїў, абї хортї так грань йїли! — А вїн кажи: А йа ни видьїў, абї жїнка пликáла письїт! — А ксьондз кажи: Ой, йа кивўйу, там ў йїднїм сїлы жїнка пликáла письїта! — Пирїйшоў так дэсьїть сьїд, гудувáли ўсе грáнвў хортыўу, де повирнўў на ньч до ксьондза, а хто казаў, шчо йа ни видьїў, абї пси грань йїли, а вїн ўсе вїтповідáў, йа шчи ни видьїў, абї жїнка письїта пликáла. Али прїйшоў до свого сїлá до попá на ньч, ўвїйшоў, вáрав ўвдрїў ксьондза, шчо така осóбба дилыкáтна, кажи: Ну, то ть сьм осóбї найдé датї йїсти, áли хортáм нинá шчо дáти! — А вїн вачўу, тай кажи: Дáйти йїм грáни ў макїтру! — Піп стаў, дївїт сьм; насалїли грáни макїтру таку теньгу, а піш кажи: Ну, йа шче ни видьїў, абї хортї грань йїли! — А вїн кажи: А йа ни видьїў, абї жїнка письїта пликáла. — А той кажи: Та то ў нас піт сто пїндисьїтнї нўмиром жїнка пси пликáла! — Пирїночуваў вїн там, рано посьньїдаў, бїрэ сьм, йде піт той сто пїндисьїтнїй нўмир, до свого тата і ма́ми. Прїхóдит до хáти, пообзирáў сьм, праўда, маїёток, нинá ньїдэ лыпшого. Тай кажи: Слáва-й Сўсу Хрїстў, тáту! Поцьульубаў ў нóги, ў рўки!... Старїй відвїў сьм — такий пан! Вїкайи... Пуцьульубаў ма́му ў нóги, рўки. Ма́ма сьм стрїпала: Ай, кажи, йа мáла сїна, та ўмер. — Ой, кажи, ньч, йа ваш сип! — Ми, кажи, ўсбї сипї по Хрїсьты! — Али той пообїдаў, хóдит, тотї виртї сьм, шчóбї дáти

*) Назва мїсцевости.

Йісти исам. Кáжи: Нинá тако́го шчо дáти. — А він кáжи: Дáйти грáни ў макітру! — Далі грáни, хортí так жирúт, так сьи друт! — Али той йнгó тато кáжи: Йа шче ни відьйú, абí хортí грань йіли! — А він кáжи: Йа шче ни відьйú, абí жінка письйта пликáла! — А онí стáли обóйи, ўже ни признайúт сьи. Али той одén дець, ба й дрúгий ба й трéтий — фурт кличи: мамо-тáту — а тотí ничó ни знайут, кáжут: Се йкáсь напасць, хочи, абí йнмú припаў наш майёток. Аш нарéшты кáут йнмú до очій: Чолов́ичи, ти ни йи наш син а ни ни тво́й рóдичи; ни свóго сйна поховáли! — А він кáжи: Ой тату, мамо, то йа ваш син! — Али ньи, в́ичп́и сьи, ни тибé ни знайем! — І ўзьмú, п́шоў ў сад — йак би ў вас отú під обочéў — в́ечиром і плáчи. Злёт́или два ангéли з вéба: Чо ти плáчиш? — Кáжи: Допитáўйни сьи подьб́ного, жи тут ни хот́й йни прий́ити за свóго сйна. — А ангил кáжи так: Йдиш ти до хáти с т́ими хортáми, ўдáриш при мáйних, тá-тових очéх хóрта, він стáни Мáдзур і скáжи праўду, йак сьи зробило, а ўдáриш хорт́ицьу, стáни Мáдзурка і вона́ привнáйи праўду. Ўже б́льши ни схот́й йісти грáни, бо дос́ть й́х сьи напиклá. — Табó той шчо сьи п́стит до хáти, а тотí ни пускайут, замикáют двéри, а хортí ўхó-нили сьи до хáти, так сьи обл́зайут, так сьи нимéнько д́ййи. А тáто й ма́ма свóму с́инови кáжут: Чо, ти, чолов́ичи, хоч, ти на́пасти ў нас хоч! А він кáжи: Ви мо́й ма́ма, ви мо́й тáто; шчо ви хочити від мéни, зараз сьи покáжи праўда! — Та́й ўдáриў три рази прúтами лыскóвими хóрта та́й кáжи: Се Мадзур! І той сьи стаў Мáдзур. Ўдáриў хорт́ицьу, стáла сьи Мáдзурка. Ты пóтрати самí, шчо ў нéго служ́или. Та́й онí скáзáли: Праўда, ни свóго хлоп́ця задуш́или, під вас йисмо, гáзд́ини, п́тќнули, а вáшого ўзьйлисмо собí, бо він шчо пóчи маў на рáно три дукáти по тр́ицьйть р́нських ў од́н́им. Та́й так покáзáла сьи праўда. Прий́йили йнгó за свóго сйна, а тотí зач́или сьи наза́д прос́ити на слúжбу, йак б́ули, áли він ни прий́иў й́х. Онí си п́шли ў сьв́ит. Й́х сини на грúнты з рóдичини гáзд́йи, а Мáдзур з Мадзуркоў с торбáми вандру́йи.

Зап. в цв́итни, 1897 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Савкового Сельчука.

Паралел́і: Ястребовъ, Матеріалы, ст. 134—135. — Аванасъевъ, Народ. рус. легенды, ст. XXVI—XXIX. — G. Stier, Ungarische Volksmáirchen, ст. 188—193, ч. 17.

366. Богородиця хрестною мамою. Б.

Буў йідэн старій чоловік іс старойу кубітойу доўгий час, мали коло вісімдесят лят — не мали вони дитій межи собойу, тільки жи вони мали великій скарб і вони загадали собі, той старій чоловік с тейу жінкойу, шоби то с тими грішми, с тим скарбом почати. Каже: „Підү йа ду сүду і завү сы (замельдүйу сы), жи йа такү дорöгу буркóвану зроблю“ (йак ўот тут до Коньшкóва*) кіпска дорöга йи). І суд йишу уфаліў. „Ну, али чи ти, чоловіче, майиш такій скарб, жиби ти такүйу гнилү дорöгу зробіў?“ А він казав: „Йа зроблү“. І зробіў саму буркóвану дорöгу і такій мурóваний міст, жи вода помéжи ним виходіла. Пришлó, йак він уже то спóўняў, ту ўсю дорöгу, і той міст вимурував, і хóче то ўсьо звати, чи то йивү хто бóде вдáчний, і зберáйить сьа на-ніч на вислужáнья піт той міст піти. Але маў виховáньця чужóго ў себе. Зберáйить сьа він ітї сам старій, а той виховáнець каже: „Йа, дьáдзю, підү сам, йа молодій, бо вам зїмно“. А старá зажалувала старóго і кажи, жи: „Нех іде молодій“. І молодій пішóў там піт той міст слүхати, шо хто бóде казати. Але сидїт він до дванáньцятóй піт тим мóстом, ідүт рүзьнї і йідут, і пїанї і тверезї, і нїхтó нїц вїйнице не мóви, тільки йде три гóсóбї гінших у ночї і кажут: „Йакїй то тьашкїй час буў, йак ми раз ішли! Нийідэн тут і ўтопїў сьа на тїї дорóзы верáв, а тепérка так то бáрво слүшне й дóбре и бўрок зрóблений“. Тепérка відзвáйить сьа той трéтїй чоловік, жи той старéць дїстане надгорóду великуйу від Бóга: Бóде матї малéнькуйу дитїну тепérка, пёршого пёрвэньця, хлóпця, і бóде сто золотїх тї дитїны ў гóловах шо рáнья, йак с купельу вїйше, до двáйцят лят. Тимчасом прїйшóў той молодій до лóму і старóму ни казав нїц. На дрүгу ніч старій і такї зноў собі майи ў сэрцьї піти, послүхати, але той молодій такї, виховáнець, зноў каже: „Йа підү сам“. І старá зноў уфалїла, жи: „Такї ти старій будь у дóма, а молодій нех іде“. Стáло сьаж так такї, жи пішóў зноў такї той молодій там наслүхати. Нимá нїкóго вїйнице, нїц нїхтó ни дьáкуйи, тільки зноў тих три чоловіки-гóсóбї йде і зноў так сáмо кажут, шчо тї дитїны бóди сто золотїх ў гóловах. І на трéгю нїч уже старій і не майи вохóти йти, бо той молодій ни прїнїс нїц старóму, шо вислухав. І стáло сьа, жи заматерїла старá робїта, почўла сы, жи вона йист при надїї, і здїувáла сьа самá с себе, жи: „Йа майу вісімдесят лят, а йа почўла сы, либóнь чи ни бóду йа матї дьтáти“. І йакурáт стáло сы — старéць подьáкував Бóгу, помолїў сы. „Подьáкуй старá Бóговї, шо ми бóдем матї потїху“. І народїло

*) Село коло Берлина.

ся дитя́тко-хло́пця і а́радовали ся вони дуже, жи дитя́ народило ся і́ здоробу́ди, и шче хло́пец. Ну, і пої́хаў старі́й до мі́ста купі́ти собі́ до до́му, чим го́сьты при́няти, і — маў далёку́ фа́мільну́ — кумі́ў зди́бати собі́, попросі́ти. І він собі́ зди́баў ся не фа́мільну́ і за́пісну́ ся — а той ве́хованец при́шоў у ве́чері до ха́ти і за́чина́и жа́ловати по́лжви́цы, жи старо́го нима́ ў до́ма, а ба́рзо слаба́. „Оджи-ж йа ві́диў на льу́дях, жи льу́ди прино́сять по́лжні́цы йако́гось тру́нку, жиби вона́ ў свої́х больа́х забу́ла“. І йакура́т узя́ў і пішо́ў до коршні́ і при́йс руму, жиби вона́ ви́пила і забу́ла ў свої́х больа́х. І ту́ю ба́бку прасі́лува́ў і ба́бка ви́пила і позасипля́ли разо́м обі́длві. Він взя́ў кўрку, зарі́заў і прині́с ту кўрку, розібра́ў і даў йі́й в ру́ку йі́дну нішку, а ті́йі се́рце, печі́нкі, положи́ў коло́ гўби́ йі́йі, ті по́лжні́цы, і обі́шу́ йі́йі ру́ки і у́уста дужи́ те́у кривле́у. А ту дити́ну взя́ў від не́йі і зані́с на дру́е село́ — недалё́чко то бу́ло, так йа́к-би до Коньшкóва з Бе́рліна — і упросі́ў ко́біти дужи́ бідно́й, жи: „Не ви́дай мене́, бо йа ма́йу з бо́ку дьлўку́ і вона́ породі́ла дитя́ від мене́. Бўдеш ма́ти вели́ку за́плату ві́т то́го дитя́ти, а від мене́ ше й о́ушии, бо йа не хо́чу, жи-б мене́ хто знаў, жи мене́ старі́й той і старá нязна́-видьа́ть“. Пішо́ў жи він до до́му і ше старо́го нима́ ў до́ма — і він пішо́ў до ста́ны до свої́го нале́житства і він нічо́го ни зна́и. Старі́й прайі́хаў до до́му — ни сьві́тит ся, тїхо. І бўди (бўдит), ви́ходи той зі ста́ны: „Йа не зна́йу, йа не бу́у у ха́ты“. Сьві́тіў він до ха́ти, той мо́лодий і сплять, ны́ц вы́хто ни чу́и ў ха́ты. Йа́к старе́ць за́гляда́и, чи здо́рова дити́на — та бо нема́ дити́ни! но тілько́ ўобі́шана ко́біта і дити́ни нима́. Али диві́ть ся, но йі́дну нішку трима́и в рука́х і ўобі́шана ба́рдао — ни подо́байи то ны́ц, но жи ў старі́х льі́тах дитя́ породі́ла і те дитя́ вьзала́ і зы́ла... І наробі́ў го́лосу і до ко́біти, до те́йі ба́бки бере́ть ся і бўди йі́йі, ту́ю ба́бку. „Шож ви ўо́бдві́ до́брого зроби́ли! Шо мене́ ў до́ма ни бу́ло, а ви чі́місьте ся потро́йли і те́и дитя́-сьти зы́ли зі сьві́та!“ — „Прині́с той па́рубок руму́ і поча́стувáў, йа́к то ў льуді́й, — ны́ц то гіншого́ не бу́ло, і йа не зна́йу, шо по́лжні́ця собі́ зроби́ла, бо йа засну́ла“ — так та́йа ба́бка сказа́ла. За́лу́маў ся, зажа́луваў той старе́нькій чо́ловік і та́шко за́плакаў, жи: „Йа кумі́ў зівва́ў і нема́ шо хресті́ти, і на мо́йі старі́ льі́та ўста́ду вели́кого набра́ў ся-м. При́йдут льу́ди і ска́жут, жи йа з вели́ко́у фальшо́у і брехне́у... Ны́гди-м не пи́ў і ны́гди-м не со́гріші́ў, і фальші́вим віста́ў...“ І зі зльо́сьты, ўпаў ў злі́сьть, сьуді́-не-туди́ — ві́тьаў стару́ю, і старá с тих больу́ і с те́йі ўсьи́йі тревóги і манко́льи́й і за тим дитя́м зажа́лувала і тре́ба до раньа́ старі́йі ўме́р-та... Уме́рла старáйа, но, тре́ба поховáти. Поховáвши ту́ю стару́ — а бу́ла кўхарка — не маў ів ны́гдэ́ по селы́ ході́ти, вжени́ў ся́ с те́ю

кухаркоу старий. Прожиў ін рік і другий с тейу кухаркоу — так уже тому молодому ни ўподобало сьа і не хоче слухати і робити. Забраїть сьа він і ўже каже старому, жи: „Йа не буду ў вас, дзвинькуїи Господу и вам, татуњу, за слўжбу, недобре тут минї ўже тепер за тейі вáшойі жінки: ані доброго віхту не ўїїи зварити, ані ўгоди добройі нема, бо то молодáя і неўбівáнна, йак то ў господарстві маїи-цья то обходіти. Шчо-кольвак ráно, ў вéчiр, то й не аняїи, йак то дeнь переробїў сї. „Ти не хоч робити, ти не хочеш слухати“. А він то заўмисни сибі то вымисльáйи, абї ўгычї. І покїнуў. Пішоў до тейі кобіти, де даў ту дитїну, і відберáйи ту дитїпу і кажи, шчо: „Йа ўже буду тепер сам тейу дитїноу опїкуваў сьа“. І та кобіта не хоче тейі дитїни дáти, бо йїї дўже добре йде, жи вона вібрáла за пáру лїт шнóго сокровишчїў (багáцько грóшї) і ўже забогáтьїла. А він хоче, жиби він ўже с тейі дитїни жиў, ўже не хоче робити. І вьзаў ту дитїну, відібраў і пішоў с тейу дитїноу у свїт. І так вандруїи і шчо рáнья берé тїї грóши, сто волотїх, і він уже з них сам жиїї. Пішоў жи-ж він і перейшоў, нїц він доброго ни здїбаў, ані він служїў нїгдé — і нїч йїгó ўбхопїла велїкайа, тїнна і скїнчїла сьа йїмў до-рога. Але дївить сьа, жи з бóку дeсь свéгло свéгїть сьа ў скалї. Приходї він до тейі скалї і хтїў би переночувáти. Приходї пїд вїкнó: шчо й нема нїкóго, но тїлько старáя пáнї сїдїт ко́ло столá ф чор-нїм убрáна і бїлий вáйи на голóвї рўбок, стоїт ко́ло нейї крїж і двї сьвїчкї, і вона сїдїт, на кeсьонeцьї сибї чїтáйи ко́ло тóго сьвátóго крїжа. І запўкаў він у вїкнó, той молодїй парубок, і вона дївить сьа до вїкнá і пїтáйить сьа: „Хто там йїст?“ — „Йа йїстем подорóзьнїй, вандруїнїй, просїў би-ж, кобїсьте переночувáли“. — „А шчо ти йї за йїдén?“ — „Минї жінка помérла і покїнула малўу дитїну, три рóки, і йабим с тейу дитїноу хтїў переночувáти, бо не маїу ані жáдного вїсьцьа, жиби буў грунтоўнїй, або жиби маў йакейїсь пристанóвїско — то так идў-вандруїу і жиїў, і вже мене бáрзо тїнна нїч обхопїла і до-рога скїнчїла сьа. Теперкай прошу сї, коби йа тўтки йак переночу-вáў“. — „А добри, то прошў тебé до тейі скалї, нех йа увїджу тейї дитя твояї“. — Приходї той молодїй парубок до хáти, до тейі скалї, і каже: „Слáва Бóгу Исўсу Хрїстў!“ І бáрзо заўстїдаў сьа і льяк йїго вьзаў сьа. Пїтáйить сьа-ж тáя пáнї: „Чогó ти так заўстїдаў сьа дўже?“ — „Бо йа ма́ло ў такїх дóмах ночувáў, топїру то пёршїй сьа дїм минї трафїў, ше ў скалї“. Пїтáйить сьа-ж: „Чи-ж то пїтома твeя дитїна, той хлóпец?“ — „А влáсне, жи то мойá, коли йа йї зї собóйу ведў“. — Вьзалá-ж вона, каже: „Перехрестї сьа до тóго хрї-стá“. — Так він хрїстїть сьа і валькаў сї дўжи і ви ўїїи добре прихрїстїти сьа с тóго льякў і ўстїду. Напїсала-ж пáнї лїст злó-

тими льїтерами і дала ті дїтїни в рѹки і каже так: „На, дитя́тко, жїбсь колї ў часї, доростеш свої́х льїт до хрїстѹ, жїб сьась охрїстїѹ, бо ти шче ни хрїщани“. — І дала білу хустїну тому дитя́тї і написала чорними льїтерами другїй лист, же: „Твої́а ма́ти ўме́рла, ў гробї лежїт і на тебе чика́йи до хрїстѹ, бо ти йїї ше цїцьки не ссаѹ, теїї ма́тери. Йак віткопа́йут ма́тыр, тебе тогды́ ўхрїстьба́т і ти будиш сса́ти цїцьку топіру йї“. — І дала чорну хустїну до тих чорних листїѹ і тому па́рубковї вітпроваджа́ўши накрила йїму, завязала вочи теїу хустїноѹ — і зробїѹ сї то пес іс то́го па́рубка. І випровадїла і поблагословїла то́го хлопця́: „Жи-б тебе́ Бог поверну́ѹ шчаслїве до тво́го во́гпа! А вьц той пес ни бу́де йїсти, тїлько йїден жар“. — І поверну́ѹ сьа той хлопець і йде собі за па́на (па́ном іде) іс тии псом, веде пса за соббѹ. Так дайї хто йїсти хлопцевї і хоче псовї да́ти, то вьц той пес не йїсть, тїлько жи той хлопець каже: „Вїн вьц не йїсть, тїлько жа́ру йїну да́йте, во́гню“. — І дївльачи сьа на теїи па́нове, ксьондзї — жи йак сьвїт перейшо́ѹ, то не вїдїли і не чу́ли, жиб пес жар йїѹ, і пса такó не вїдїли чорного. І вїн так ішо́ѹ і прїйшо́ѹ ў серед но́чи аж до сво́о ба́гька і просїть сьа ў но́чї, жиб йїго переночува́ѹ. Уста́ѹ той старїй чоловїк і буди своїѹ жїнку: „Устань но ти, жїнка, і засьвїтї, хтось тут кличи чужїй“. Уста́ла, засьвїтїла та́йа жїнка, приходи́ до ха́ти — молодїй па́рубок йак найкращїй пап; і той старїй гльа́нуѹ на не́го і дуже сьа ўтышнїѹ, жи такий йакїй-їсь молодїй па́рубок. Йак найкращого па́на син. „Возьмї но ти, жїнка, распали і шось то́шу подорозьньову те́плого загрїй, альбо ка́ви, або зварї гарба́ти“: „Шо ти йї за йїден і кулі ти йїдеш?“ — „Вандру́ѹ сїбї“. — „А ма́ѹ ти ўо́цїа-ма́тер?“ — „Не зна́ѹ вьц, бо не памнѹта́ѹ ани ба́тька ни ма́тер і не зна́ѹ, де йа родїѹ сьа, і так жи́ѹ по сьвїтї“. — „А шо-ж то йї за йїден, жи йа ўже вїстарїѹ сьа, ма́ѹ девѹдєсѹать льїт, а не вїдїѹ такó соба́ки?“ — „Йа сам не зна́ѹ, шо вїн йї за йїден, бо йа ночува́ѹ у дорозї ў ска́лї, то мнї хрєсна ма́ма так сказа́ла, жи: „Йа твої́а йї хрєсна ма́ма — і дарува́ла мнї то́о соба́ку, і йа так із ним їду“. — „А дайже-ж но, жїнка, і то́му соба́ци шо пове́чєрати“. — „О нї, тату́нѹ, і жа́дної стра́ви, нї жа́дного мьѹса, нї хлїба, вьц вїн ни поїда́йи“. — Пита́йть сьа ж той старїй оте́ць: „Ну, а чїмжи-ж вїн жи́йи?“ — „Ничїм, но йїцим жа́ром“. — Цїка́вїй зна́ти той старїй оте́ць тако́го чу́да і каже до жїнки: „А на-берї-ж но ў талїрку жа́ру і дай йїму!“ — І набра́ла жа́ру жїнка і пу-ста́вила і той соба́ка зьїѹ жар; облиза́ѹ рѹки, поцїлува́ѹ тѹѹ госпо-дїнѹ і старóо госпо́дара. — „Колї-ж твїй соба́ка йїсть жар, то йа тебе́ не бу́ду ночува́ти, бо йа не вїдїѹ такó — вїстарїѹ сьа-м — лїва, аж топіру нїни теїї но́чи, і йа тебе́ не хóчу ночува́ти за то́йи,

бо йа бойу сы і не знайу, шчо ти за йидён“. Кажє так: „Татуньу, йак ви не хочети менє переночувати, то йа дам карту своју“. — І туйу карту виймаи в лывой пахви, чорну, і каже: „Ото так, татуньу, нате вам — йак не ўийите читати, то дайте кому перечитати, а менє переночувати переночуйте, а рано, йак Бог нам даєть день, то занєсєте туйу карту до ксьондза, йак миньі не вірите, шчо йа йїстєм справєдливий“. Переночуваў-жи старий той чоловїк тóго молодóго і польгағи спати; так той старий не спит уже до дньа, тїлько він хочи знати, шчо то йи ў сьвітї за плємньа рїжного, жи шче — вістарїу сьа — не видїу: Не видїу такоо чорноо собаки і жиби собака жар йїу. І рано той молодий спит, а той старий узьаў туйу карту і пішоў до ксьондза і роскаўи ксьондзєві туйу штўку, жи він шче ни чуў і не видїу, жи: „Ў мене вандрóний почуйи і він шче йи і маїи чорноо пса коло сєби і він выц ни йїсьть, той собака, но вогонь“. — Станьїслаў, нипраўду кажите! Ми тїлько ўчєнни на тєйи і школи-сьмо покінчили, а такогосьмо сьа выїдє аны дочитали, аны не видїли собаки і жиби жар-вогонь йїу“. — „Но, йак миньі ксьонда ни вірать, то нехай скажут привести перед свої вóчи — і він маїи написану йакўїусь карту подорóзньу“. Пидьїть-жи но, Станьїслаў, і принесїть туйу карту, нех йа перечитаў“. — „Він ше миньі ў ночї даў у рўки і йа йїї дóбре тримаў, бо йа йигó не хтыў ночуватц. На-ти!“ Виймаи туйу карту і дайи ксьондзєві в рўки. Ксьонда перечитаў туйу карту і каже: „Приведї-ж миньі, Станьїслаў, йигó пєред вóчи“. Пішоў-жи Станьїслаў до дóму і закликaў тóо, збудїў, молотца. „Ходїм-жи, поведў тибє до ксьондза іс ти псом“. „І йаби-м так хтыў, татуньу, жи йаби-м ни хтыў маїи жаднойи змази ў сьвітї“. І в великоїу ўохóтойу забраў сьа і пішоў до ксьондза, той молодий. І приходи: „Слава Бóгу Ісусу Христу, духóўний!“ — Питайить сьа духóўний ксьонда: „Йак сьа ти називайиш?“ — „Сам, духóўний ксьондзє-сьвашчєннику, не знайу, йак сы йа називаў“. — „Звітки-ж ти рóдом?“ — „Сам не знайу, в йакóго сєлá і спїд йакóго нўмера, тїлько жи ўот, йак-їм пїдрїс, і так-їм пішоў по сьвітї“. — „Звітки ти до тóо дїйшоў, жи б ти такоо собаку маў?“ — „Йа ночуваў у йїднї скальї, тїлько тóго ўсьóго памньатаў, і старяна паны — видьїв-їм: буў хрест коло нєїи і ксьоншка — і менє питала: Звітки ти? — і йа сáмо так говорїў, йак і духóўному ксьондзєві: Не знайу, де-м родїў сы і йакїй мїй нўмер і в йакóго сєлá походжу. Тїлько шо-и каваў, жи йа йїстїм бїлний подорóзньий такїй сиротá. І вона миньі написала подорóзньу карту і казала: Жибись туйу карту даў духóўному ксьондзєві. І дала миньі тóо собаку і казала, жи не будє йїсти ныц, но тїлько йїдєн вогонь. Тїлько жи йа молодий буў і йїстєм і не сьмївєм питати тєйї паны старєнькойи, гльачóго він вогонь мóже йїсти“. — І пе

хоче той сьвашчєнник на то вїрити, бо показуєи тому сьвашчєнникові, жи він лубить сьа фалити йак вандробуний, і каже до свєєї кўхарки: „А дайже-ж но вогню тону псові, нех йа виджу“. — Принєсла кўхарка вогню і дала тону псові, і той собака зьї чїсто той вогонь і поцїлуваў у рўки того духоўного. І той дўже сьа ксьонда так йак-би зьлякаў. „Шо-ж то йи за дїво — помїрковаў сьибі — жи він навїть ни ўчиў сьї того і ни найшоў такого ў свїтї, жиби вогонь йїў пєс!“ І каже до того молодого: „Ти не йи сам — ти мўсиш мати йакўйсьу планєту коло сєби і мнїсь мойї вочи заслонїў, жєсь свогїго пєса вогнєм покариў“. „Ни вїрити мнїє, духоўний ксьїнже, то йа мїю другу карту (альбо називаїть сьа лист)“. — „Покажї-ж но мнїє той лист, нех йа перечитаў“. Виймаїи спїд правойї пахви той лист і дайї ксьондзовї до рук. Йак ксьонда перечитаў той лист, таї дўжи засмутаў сьї. „Та-ж ти — кажї — сїну, ни хрєщчаниї і матернойїсь цїцьки не ссаў!“ І каже: „Станїслаў, та-ж то твїй снї!“ — „А звїтки-би то нїг бїти нїї снї?“ — „А то той снї, шо йнго мати зьїла — а вона йнго ни зьзїла, тїлько кўрку положиў розібрану коло нєї, а дїтєа було ўкрадєани від нєї, — і вона зажаловала й с того ўмєрла. Тєнєркаї трєба процасїїу на ту дївонїджу спровадити, жиби ўсьї і цїлий свїт знау“. — „Ну — питаїть сьа Станїслаў ксьондза духоўного — то богацько дўжи заморєки будї“. „Га, а то мўси бїти так, коли йи написано, бо йнго трєба хрєстити, бо він кавїть мнєа ни мїїи, той твїй снї. Йа буду писати до митропольїти, а ти йди за кумаїи, жиби приїхаў митропольїт на тойї подивїти сьа і жиби ўписаў йнго мнєа і ўхрїстїў“. — Той нїмбў, кумїў росстараў сьї, а митропольїт приїхаў і нїого лудїї на тєїи, жиби то подивїти сьї, жи будут вандробуного хрїстити. І йак приїхаў митропольїт, перечитаў тїїу з злотиїи лїтерани карту і каже, жи: „Трєба вїткєпувати той грїб тєїї матери“. Вїткєпали той грїб — та бо на водї трушмо плїваїи! І читаїи той лист від Божойї Матери митропольїт — не йист то вода, тїлько сакє сьльєзи йїїї, тєїї матери. І ўсьї лудї сплїкали і здивували, йак то повїдїли, шо прочитаў митропольїт, жи вона бєзневїнне зї свїта пїшла і ўмєрла за свєїу дїтїноїу. Укрєстїў того хлєпця митропольїт і даў йїму мнєа Адашко, і кажи: „Тєнєрка берї, будї свогїу матїр і жибиєсь вїссаў цїцьку йїїї!“ — Казаў добїти і заклїкаў гєлосом шчє раз: „Адашку, приклякнїї і не бридї сьа свєїї матери і вїсси цїцьку йїїї!“ — І Адашко приклякнїў, зачїў цїцьку ссати, а мати пробудїла сьї і каже: „Ото йа заснїла, жи навїть ни памнєтатаў, шо сьа вї мнїю рєбат! І тїїи до сєби дїтїну. Та бо дївить сьа, жи то ўжє й ни малєа дїтїна, а малєньки коло сєби тумїна. Йак глєанула, жи тїлько лудїї, процасїїї, с форєнєвїїамн,

с хрестом і тільки ксьондзіў доўкола неіі, а вона ў ночі спати лягла і нікого коло неіі не будо, тільки йідна бабўса, а то день вже такій, сонце високо у горі і тільки людій і ксьондзіў... „Та-ж ти, сїну, буў ў пильўшках, а ти тепер у водэжі ў такійі грубіійі! Звіткі би то могло за йідну ніч на тибі така груба ўодэжа сьа взьати і ти жибі такій велікій віріс!“ І выймайн хустїну білуїу той йїї снн і каже: „Мамо, нате но, накрїйте тóго пса, то він вам скаже“. І розьазаў вóчі тóму псóві, ту чóрну хустїну з не́го здиньаў, а білуїу мáтері в рúки даў. І мáти взьалá і накрїла тóго пса чóрного білоїу хúсткóїу. Та бо дїў-лять сьі тїїі ўсьі лúди, ксьондзі, же с тóго пса зробїў сьа чоловїк, інó дúже вóчи важириў і не хóче до нїкого ныц ўогорїти. Питáйнт сьа-ж тепер метропольт насамперэд: „Скажи ж но менї тепер цїлу праўду, шо с тебе сьа зробїло і шо ти зробїў?“ — Так: „Жи йа тейн дитьа ўкраў і ваньїс на дрúге селó, бо йа лáкомїў сьа, жи сто золотїх у головах шо рáньа мáїн“. (І ўже він вїди, жи не поможе йнїу ныц, жи мýси праўду кава́ти, бо вїди нат собóїу ўже чúдо). „І йа пішóў, ни хтїў служити ўже у тóго гóспóдара і тўїу дитїну відїбраў і пішóў вандрува́ти ў сьвіт. І йа с тейн дитїни жиў і так с тейу дитїноїу ходїў. І йак-ни пришоў до йидноїї скалі ночува́ти, і йа сам не знаїу, шо сьа в мене зробїло — аш топіру нїны йа вїджу, жи йа лыг спáти ў ті скалі, а ўста́в-им і тільки ксьондзіў і фореньгóў вїджу в день — і аж до тóго ча́су не знаїу, шо в мене йн“. — Читáйн той метрополцїт і ксьондзі, жи: „Ти названїй йїст пс чóрнїй, за тўїу кáру, шось согрїшїў перед Бóгом і дитїну-сь тўїу ўкраў від мáтери, а мáтыр-йїсь обїушїў і кúрку-йїсь положиў коло неїї самїсьть тóго, жи то вона ту дитїну зїла. А вїдиш, жи тáйа дитїна жиїй і нїньки цїцьку топіру перед нáми ссе і перед Бóгом. І с тейн рáдóсти бáтько ўпаў на колына і Бóгу помолиў сьі, а мáти с тóго жальў, послу́хаўшн тейн бéсьїди і не мóже вїтримати і мльїїн; і чим-найхúчши духóвнїй ксьонда вїсповїдаў йїї, тўїу мáтыр, бо вїди, жи вона ўже ўмре. І ста́ло сьа, но вїсповїдаў ксьонда, і вона с тóо жальў вмерла наза́д топіру. І той метропольт каваў накинүти тóму па́рупковї тўїу хúстку чóрну наза́д, і зробїў сьі пс наза́д із не́го, а мáти ўмёрла. А той старїй йїгó бáтько ужé до смёрти мýсьїу жїти с тейу молодóїу. А той пс вїстаў сьа до нїньки раз на заўши; і той старїй бáтько вьзаў сїна до сéби до дóму і тїлько він проживаў шче й іс тим сїном, аш пóки не ўмер. — Ўже ўса.

Зап. 1895, в Берляні, Врїдського пов. від Онуфра Столяра О. Роздольський.

367. Як брат братови очи вибрав. А.

Бўло два братаў, йеден буў богач, а другий буў бідный. І ходіў до него на заробок. Але же бідному того заріпку не вистарчало, а він прійшоў до богача і просіў богача, абі му даў гелётку абіжи. А богач казаў: Їа ти дам, але дай си йедно воко вибрати. — Він даў воко вибрати, а той даў йему гелётку абіжи. Приніс до дому, тото сьи абіже знаўло, він йде за другоў. А богач каже: Дай друге воко, то ти зноў дам гелётку абіжи. А йак му выбраў абі очи, казаў сьи тёмний завести піт фігуру і там сидіў цылії день коло гостиньцы, шчобі го подорожны ляде спомогали. А ў вѣчер не прійшоў выхто по него і тёмний занучуваў сьи. А ў ночі надлѣтыло три шатани і посьідали на фігуру і зачили питати йеден другога, шчо там чути ў сьвіты. — І вітповідаѣ перший ш шатануў: Ту йе на долины така керницьи, йа винайшоў, шчо й абі тёмний ў ны ўміў сьи, то би провідыў. — А другий каже: Наши царыцьи чѣрес кілька лѣт ўже лѣжит хора і вѣмá тако́го дохтори, абі йи даў раду, а то йа йи туту слабисць сприйаў. Там піт лухком йе така жѣба, йак би йи роскрайаў на штѣри чѣсти, а царыцьу знастиў, она би ўстала і ходіла. — А трѣтий каже: Ту ў сьвітстві йе богате сѣло, але не майѣ воді, бо йа йим відвернуў; а йаг би зробіў осіковий кілок і грубий кіў, а прійшоў піт скалу і тим поробиў гѣри, то-би вода так рўшила, жѣби цыліе сѣло мало статком. — Прійшоў другий день тёмного хлопец, шчобі відвідати, йак сьи тато майѣ. А тато каже: Відведі мѣне, сѣну, на долину, там йе керницьи, най йа сьи ўміў. — А йак го хлопец відвіў, а він ўміў сьи і провідыў. Тогді пішоў до того сѣла до громади, і згодіў сьи за дорогі грóші, шчо йим добуде статком воді. Йак забіў восіковий кіў, йак рўшила с піт скалі вода, статком бўло на цыліе сѣло. І вони йемў заплаћили і він пішоў до царыцьи. І замельдуваў сьи, же він би йи даў раду. А там з него зачили насмѣвати сьи: Ту не такі дохтори бўли, та не дали ради, аш ти би, хлопе, даў? — Він добуў жѣбу і роскрайаў на штѣри чѣсти, йак винастиў царыцьу і ходіла здорова. Казаў той цар запрічі штѣри коньі і насипати йимў грóшей до каріти, шчо зможут коньі закигути. А йак прійіхаў до дому, то йего брат здивуваў сьи: Вітки ти тако́го майѣтку набраў? Ти знаѣш, брате, там піт фігуру йак завѣдўт тёмного, то кождому Бог дайѣ во́чи і такий майѣток! — Казаў богач до сво́го брата, абі й йемў во́чи выбраў і завіў го піт фігуру і там занучуваў сьи. І зноў прилѣтыло три шатани і зачили межи собоў говорити, шчо де котрий чуў і відыў і де шчо котрий зробіў. А йак віговорили ўсьо, тогді каже йеден до двох: Злѣтѣм на долину, тут піт фігуруў йе прісва ду-

ші. — Йак, злетѣли, то го роспчїпали на дрібні кавалки і полетѣли ў свѣт.

Зап. в цвѣтнї, 1897 р. в Пужнївах, Бучацького пов. від Тамка Гриншїяного.

Паралелї: Pauli, Schimpf und Ernst, ст. 285—286, ч. 490. — Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 111—113 і 352—253. T. XII, 3, ст. 48—50. T. XVI, 2, ст. 50—51.

368. Як брат братови очи вибрав. В.

Було два брати: Єден богач, другий бідний. Той бідний до богача все ходив на роботу. Настав голодний рік; люди з голоду мерли. — Ей, брате, дай хоть мищину муки, бо діти гинут.

Не дам, менї самому тра буде.

Відробю ти — око вибрай, як хочеш, но дай.

Як даш око вибрати, то дам!

Щож зробю, вибрай.

Дав богач муки, але око вибрав. — Що-ж то мищина муки? вїлась. Приходить, знов бідний до богача, просит хліба або муки.

Дай друге око, то дам.

Вибрай!

Вже слїпий. — Взяв малого хлопчину і ліру, сїв під хрестом, сидит. Може хто змилує се, дасть милостиню, споможе чини. Вже і ніч, хлопчина заснув. Слїпий не спит, голодний, змерз, очи болят. Да годен заснути про таку муку, про такий тяженький жаль? — Аж ту чує, прилетіло три духи, сіли на хрест, зачинают говорити. Перший каже: „Коби ти знав що? Нинї вибрав брат братови очи“.

Другий каже: Та що, що вибрав; коби той чоловік не спав, а пішов там і там, там є така керничка; тов водов як би очи внив, то би знов видїв.

Третий каже: Коби видїв, а пішов там і там на гостинець, знайшов би кілька ринських і купив би собі ялівочку.

То сказали, тай полетѣли. Встав слїпий, хлопця не будит, сам пробує палицев, якось дійшов до тої кернички. Внив очи і правда, зараз провидїв. Пішов на гостинець, де они казали, ті ангели, знайшов гроші. Вернув під хрест, то ще хлопець під хрестом спав. Забрав хлопця, приходят до дому. Жінка так ся втішила і тим, що чоловік очи має, і грїша. Але не будут хліба купували, тра зробити, як духи казали, тра ялівочку купити. Тай купили. Приходить до богача, просит, щоби єму прийнив ялівочку на пасовиско. Богачеви, як зобачив, що брат знов

очи нас, встидно стало, ніц вже і не питає; тай каже: Добре, най се з моїм товаром пасе! — Та що з того, що пасе се, коли така страх марна. — Що то таке, жінко, в брата тільки худоби та вся тлуста, а в нас єдна тай та худа? Печи, жінко, паланицю на цілий день, піду, я мушу видіти, мушу підгленути, що то є. — Пішов! Засів за корчом, дивит се, а богацке щастє так на єго ялівочці їздят. Зхопив ся бідний тай каже: „А ти чоґо хочеш?“ „Завертай худобу на богацкі худобинї, вступи ся з мої“.

Ти до мене не обзивай ся, я не твоє щастє.

А де-ж моє? .

Твоє в млинї за коном.

Всєв він паланицю, іде до млина. Засів за коном, сидит, вибігає щастє. Бідний злапав, а оно кричит: Пусти! Сесе таке диво, тавто кричало і тов кричит. Тримає, що може, а оно кричит: Пусти, бо я в тебе бути не можу. Пусти, то дам тобі таке, що будеш мати гроші. На тобі курочку. — Всєв він, приходит до дому, годуют курочку, таких наскладали покладків, а самі золоті. Приносить бідний до двора в дарунку Соцкому. Пан Соцкий як вєрів, що то такі красні покладки, в радував ся тай сказав: „Що тобі, чоловіче, за тоє дати, що ти неї, такий дарунок принїс?“

Що панова ласка!

Дав му пан пару волів, поля, збіжа, то що вже міркував. Такий бідний і став богач.

Питає єго брат: „А що ти панови занїс, що він так тебе обдарував?“

Кілька щурів, тай він тин ся в радував, тай мене всїм добром обдарував.

Що, ти занїс кілька, я занєсу цілий мішок, то він мене лїпше обдарує!

Налапав щурів, приносить до Соцкого.

„А що ти принїс в мішку?“

Дарунок!

„Ану, покажи но“.

Богач висипав з мішка на підлогу, як зачнут щурї скакати, діти в крик, Соцкий злостив ся, закликав козаків тай казав добре богача вибити. Пішов богач як непишний. По часї принїс знов бідний до двора золоті покладки, такої такі красні, аж сіяют. Вже ж то красні мали бути, красні! коли Соцкий сказав: „Тепер дам тобі то село, сам де єноді піду, а ти ту будь і газдуї з Богом“.

Тепер став бідний богачом. Богацтво є, не знати, чи щастє буде.

Зап. в цьвітнї, 1895, в Циганах, Борщівського пов. Д. Глібовицька.

Паралелі: Етногр. Збірник. Т. III, ст. 229—234 і вказані там паралелі. Крім того: Романовъ, Бѣлор. сборникъ. Вып. III, ст. 319—320: Два брата. Ст. 320—321: Чортова яца. Ст. 321: Богатый братъ и бѣдный. Ст. 322—327: Правда и кривда (три відмінн). — *Materyaly antrop. arch. i etnogr.* Т. II, 2, ст. 24—26, ч. 7—8. — Andrejanoff, *Lettische Märchen*, ст. 44—47. — Krauss, *Sagen u. Märchen d. Süd-slaven*. Т. I. Ч. 95. — Чубинський, Труды. Т. I, ст. 185—186. — *Archif. f. slav. Philologie*. Т. XIX, ст. 244, ч. 6. — Гринченко, Етногр. Матеріали. Т. I, ст. 177—179. — Добровольскій, Смоленскій етногр. сборникъ. Т. I, ст. 644—649. — Манжура, Сказки, ст. 73—74. — Рудченко, Народ. южнор. сказки. Т. II, ч. 35. — Hahn, *Griech. u. albanesische Märchen*. Т. I, ст. 209—212. — Zamarski, *Podania i baśni ludu w Mazowszu*, ст. 94—103. — *Przyjacieł Ludu*, 1846, ч. 13.

VIII.

Жартливі легенди і сатюри на сьвяті темі.

369. Чому руські свята найпізнійші?

Прийшов раз Жид, Поляк і Русин до Пана Бога, а кожен просив, щоби Бог їм сказав, хто має борше своє свята святкувати. Господь Бог надумав ся трохи тай каже: Хто з вас борше роззує ся, той буде борше свята святкувати. — Жид, як то звичайно, в патниках, тріпнув тай злетіли. Поляк в чоботах, зачепив до ноги тай стягнув другий, а Русин бідачесько в личаках нім порозвязував шнурки, ремінці, то галті вже й у друге повзували ся. От так каже Господь до них: Ти, Жиде, перший роззує ся, будеш перший святкувати, ти Поляку, будеш другий, а ти Русине, щож робити, вже послідний. І таким то робом Русини святкують на останку свої свята.

Житє і Слово, 1895, кн. I, ст. 51, ч. 25.

370. Руські і польські свята.

Чому Русини святкують тринацятий день? Руска громада вибрала йедного Русина, щобі пішоу довідати сь, коли Ісус Христос народиу сь. А він йак пішоу, то там давали йісти й пити і йему сь не наукучили і він там забавиу дві нецїли. А йак вернуу вігги, то бойау сь, абі Русини не били і кавау, шчо: Учєра Ісус народиу сь. І вони віт того дньи зачили святкувати (13 день пізньїше від латиникіу).

Зап. в цвітїи, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тамка Гринишиного.

371. Що дієть ся в небі?

То було два ксьондзи. Али вони собі вогорили во небі. Той кажи: Там в небі так, а там в небі так. А той знов — так. Рівни вони розмавідили і сами ни знали, шо сьи в небі дьйи. Али йак ти вмреш борши, то прийдеш, мині скажиш, а йак йа вмру борши, то йа прийду тобі скажу. — Ну, прийшло, вмр йиден з них, теї той мирлий ксьонц приходит до того живого теї патаїи сьи живий: „Чо ти прийшов?“

„Ну, та чо прийшов? Та прийшов того, жиби йа тобі сказав, шо сьи в небі дьйи!“

Кажи: „Йагжиш там в небі?“

— „Ані так нима, йак ти казав, ані так нима, йак йа казав — всьо йинакши!“ І ф тім моменьті зник.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від матери, О. Дервянка.

372. Рай і пекло.

Йедні кажут, шчо на сьім сьвітї пекло, а на татьтїм рай; а другї кажут, шчо на сьім сьвітї ўсьо; йак прийдеш до пана, а пан бабрайє сьи ў грóших так йак хлоп ў полові, то йє дльа нєго рай; а прийди до бідного, а ў нєго йє кількоро дьтєй, а ўсьи плачут йїсти, а він не майє шчо дати, то значїт пекло.

Зап. в цьвітїи, 1897, в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

373. Захланність.

Дуже давнó, як ще було трохі людей на сьвітї, були лише дві парафїї, одна на пів сьвіта, таї друга на пів сьвіта; таї були лише два попи, однї в одній парафїї, а другий в другій. Бувало як запитати котрого будь попа: „Отче, як вам ся поводит?“, то він і скаже: „Добре би було, коби той другий мене не підцїсував“.

Зап. в Ясенові Горшнім, Косівського пов. невід. записувач.

374. Чому нерав у маю зимно.

Запросіў Мэрц Бэрэзнь на баль, а Бэрэзень пішоў до Ма́йа ра́днн сьн, й́ак бн до н́его ды́статн сьн. А й́его Ма́й ра́днў, абн ўзьнў с́анн, на с́анн в́н, а на в́н чов́н. А й́ак ў́ Мэрцу в́разу буў сьнх, то в́н й́хаў сьнхн; й́ак сьн сьнхн стопнў, зробнло сьн бол́то, в́н с́анн лншнў, а й́хаў в́озом; а й́ак пн́снх́ало та й́шли в́елнкі в́одн, а в́н в́н лншнў, плнў чоўно́м н ды́стаў сьн до Мэрца на баль. А Мэрц ќажэ: Хто т́еб́е так пор́аднў? — А Бэрэзнь ќажэ: М́ене Ма́й пор́аднў. — А Мэрц ќажэ: Ч́ека́й, Ма́йу, й́а ш́че й́ тоб́н трнма́йу т́ого з́ннн! — То́у т́еп́ер ў́ ма́йу так пер́аз з́ннн.

Ќажэ: Хоць ма́й, вола́м й́нстн да́й, а сам сьн на пн́ец стова́й.

Зап. в с́чнн, 1897, в Пу́жннках, Бу́чацько́го пов. від Тн́ма Грннншнно́го.

375. Тропар. А.

Подвнгом добрнм подвнзала сьн всн велнкомученнцэ, горнлнцэ, паскудннцэ; тн бо прейшла всн сквозн́ огонн́ н воду, внходнла тн з вннннцн́ паром, чнннш чововнка́ маром; тн сама в од́еждн не ходнш, а нас до нагостн прнводнш. Тн же тн, велнкомученнцэ, горнлнцэ, паскудннцэ возславляем.

Зап. нев́домо де В. Шу́рат.

Тропар. Б.

Подвнгом добрнм подвнзала сьн всн, велнкомученнцэ горнлнцэ! Возневн́днв́ тн злослнвн́ рабн́н н в́зав тн в сво́я ру́цн́ н пн́дннс внсоко на дру́цн́! Н там бу́ла велнкн́ пн́яковэ, попн́ н дяков́! Н в́звн́ли велнку́ му́ченнцэ́ горнлн́цэ́ внхвалатн. Тн всн наше покрн́пленн́, гроше́й загубленн́, попн́д плотн́ велнчанн́ н псом пн́скн́ облн́занн́!

Зап. 1889, в Угнов́н від Лу́кн́яна Бн́лн́на нев́д. запн́сучав.

376. Кондак.

(Глас 4). Слава в корчмі вчера і нині, лежать по під коршмою піяки, як свині. О прѣблаженная, заутрвая браго, не єдинаго ти чоловіка ввела єси наго; а когда ся пастиріє яко чотиріі брата повапивають, тогда ся по дорозі і в болоті як свині валяють, то люшнями, то кіями голову пробивають. Тим же ты, великомученице, горілице, паскудниче виславляєши.

377. Прокимен.

Встань, піяку, встань, в коршмі не лежи; тільки йди до церкви, присягу зложи!

378. Апостоли.

1. Премудрость! — Од рудого Гершка (або: Од схода і захода чотировітрово) чтеніє!

Братіє! Висть Харко, винник, мій сина єдинаго й рече єму: Сину мой волюблений, возми шклянницю, гряди во винницю, принеси горілицю, дади отцу своєму! Тогда єго отец напивши ся раз і другий і третій раз, склонив свою главу під лаву і успе. Тогда прийшов суєдний собака, облизахом уста єго; прийшов ще арендар і рече єму: Харку, Харку! чи не випив ти нині яку чарку? Щось бо тобі руки і ноги поміли. Може-б вони що випили доброго і в'їли? Піди но ти до мєї жінки Рохи, най тобі дасть горілицю і перцю трохи. — Тогда Харко напивши ся теї чемирачки, зачав лізати по під лавами рачки. Прийшовши арендар і рече єму: Харку, Харку, маєш бо в дома жінку і дітя, не ліпше тобі в хаті сидіти, тай на хлїб заробити? — Тогда Харко зачав каяти ся, клясти ся і нарікати: Ёй же-б не тая оковита та і не тая простуха, не була-б мене позбавила із хребта кожуха.

Місто Алілуя: Надійду я, надійду я, надійду я до коршмоньки.

Зап. невідомо де, В. Щурат.

2. Від сорок вітрів Захарковє посланіє-чтеніє.

Братіє! Був нїякий чоловік іменем Захарія! Той прожив літ двіста вісімдесять і був великою недугою вовчою, хоробою, зложен! І мав він сина отрока і рече к нему: Сине, мій отроку! Возьми шклянницю, піди

у винницю і начери горілиці і подиви ся до катки, чи йдуть наші достатки! Бисть віло послушливий син! Взяв шклянницю, начер горілицю, приніс к отцу і рече: Захаріє отче! Пий горівку, кільки ти ся схоче! Взяв Захарія горілицю во своя руці, поблагословив і усле! Приходить к нему нечесний Жид, іменем Мошко і рече к Захарію: Захарку! Захарку! чи пив ти горівцуню, хоть одну чарку? — Пробудив ся Захарія від сна глибого і рече арендарю: Арендарю! Мій ти милий господарю! Так ми ослабло все мое тіло, коби лиш що, тоби ся випило і в'їло! — Змилосердив ся нечистивий Жид! Потяг рукою до кишені, набрав грошей в обидві жмені і рече к Захарію: На, пішли твого сина отрока та най ти купиць горівцуні і печені троха! Най поверне до мозі жінки Рохи, би ти дала перцю трохи! Амінь.

Зап. 1899, в Угнові від Лукіяна Білика, невід. записувач.

3. Апостола Харка брата чтеніє.

Був вікій чоловік, імя зго Харко. Мав він одного сина і рече к нему: Сину мій, послушай же отца своего і возьми шклянницю і піди во винницю і начерпай горілицю і подиви ся сюду-туду, чи є зарібки наших всюду. Послушавши отца своего і взяв шклянницю і пішов во винницю і начерпав горілицю і подивив ся сюду-туду і є зарібки наших всюду. І прийшовши к отцу своему і дадет. Нап'яв жи ся отець раз, другий раз, третий раз і склонив главу під хаву і спит. Прийшовши до него злокований рабвинник і рече к нему: Харку, Харку, чи не випив ти вині великую чарку? А він же отверз очи свої, пригласив орендара і рече к нему: Орендару, орендару, ти мій господарю! Чогось ми руці і нові ом'їли; коби що доброго, тоби їли. Посяга...*) абіє орендар в кішеню і витягнув грошей жменю і дадет, най купиць печеню і най поверне до мої жінки Рох, най дасть перцю до горівки хочь трохи, та будет здрав.

З памяткової книжки А. Гарматюка з Розношинець.

Паралелі: Етногр. Збірник. Т. IV, ст. 196.

*) Тут пропуск.

4. Апостола чтеніє!

І биць чоловік нікій іменем Харко, іміяше же отрока і глагола к нему: Востани, іди до пивниці, возми три шклянці і утвори горілиці. І востав же отрок і учини яко глагола ему отец і принесома предаде отцу своєму. Харко же потягнув раз, другий і третій і склонив главу на лаву і блює під лаву. А прийде же к нему нечистивий раб арендар, глагола ему: Харку, Харку! пив же ти нині яку чарку? — Харко же отвща ему глаголя: Арендарию, арендарию! ти мій чесний господарю! Чогось нов тіло ослабіло, щоб що доброго, випило би і з'їло.

Зап. в Турмалчу, Борщівського пов. невід. записувач.

5. Премудрость! Исхода Соломона чтеніє! Воньшій!

Братіє! Ввійшов Симеон во корчмицу і глаголе: Іцку, Іцку, іди во пивницю і внеси мені добру горілицю! — Пішов Іцко во пивницю і вніс добру смердюху. Симеон випивши, під лаву главу склонивши, а ішли коні і писки ему лизаца. І глаголет Симеон: Іцку, Іцку, іди во пивницю, внеси дужчу горілицю! — Пішов Іцко во пивницю і вніс дужчу горілицю: Симеон випивши, під лаву главу склонивши, а ішли пси і писки ему лизаца. І глаголет Симеон: Іцку, Іцку, іди во пивницю і внеси найліпшу горілицю! — І пішов Іцко во пивницю і вніс найліпшу горілицю; Симеон випивши, під лаву главу склонивши — а ішли свині і писки ему лизаца. І прокинувшись сягнув Симеон рукою в кишеню і глаголет: Іцку, Іцку! ото маєш одну жменю за горівку, другу за печеню!

Зап. 1885, у Григорові, Бучацького пов. від тата.

379. Величанія.

(Глас 8). 1. Шинкареви. Величаєм тя, шинкарю-арендарию, і чтем твою горівку-шумівку й твоє погане ремісло!

Стих: Арендар бере шклянцю, іде во пивницю. Величаєм тя...

2. Шевцєви. Величаєм тя, шевче чоботоробче, і чтем твоє шило і правило, твоє погане ремісло! (Варіант: Величаєм тя, шевче, чоботоробче і шкіролупче і чтем твоє шило, правило, столец і смоли кавалец).

Стих: 1. Ліз швець по драбині, тай впав межі свині.

„ 2. Свиня ему в ухо шепче, бери мене з собов шевче.

„ 3. Швець утікає, свиня его здоганяє.

Зап. 1885, у Григорові, Бучацького пов. від тата.

3. Шевцєви. Величаєм тя, великий шкіродравче шевче і почитаєм шпетнос твоє ремісло! Правило, шило і клевец, смолу, щетину і конец і все ремісло смердящєс!

1. Стих. Ой дїа швец по драбинї та упав межи свинї!

Величаєм тя! і т. д.

2. Стих. Стара свиня шєпче, чого ти хочєш шевче!

3. Стих. Ой свинї, свинї! дайте менї по щетинї!

Зап. 1899, в Угновї, від Тимма Ковловського, невід. записувач.

380. Самогласні. (Гласи болгарські).

Глас I. Чиж я тобі не жінка, чи не господиня? Три дни хату не вимїтала, сьміта по колїна. — Ой встань, мужу, не лежи, хоть кобилов сьміте вивези!

Глас II. Варила не варила, давала не давала. Голодному хлїб на гадцї. Голий роабою не боїт ся. Мокрий дощу не лякає ся. Де ся тєс подїло, що ся вчєра говорило?

Глас III. Щож то ми за козачина, що му пядь межи очина? Чу-прина му ся здула, бо непогєду почула.

Глас IV. Мав я одну козу, повїв я ю на ярмарок. Здибало мене три вовки, взяли мою козу ревідувати, а я сховав ся в лози, тай з лєвїв виглядаю, як они мою козу розпинают. Слава, козеняте, твому розпїяту.

Глас V. Вчєра ласиця пїана була, під дубоньком спала. Прийшов до неї братчик заячик: До дому, сєстро, до дому, не перєскаржай дороги нікому.

Глас VI. Там на горї два дубоньки, хїляють ся до купоньки. Кудя гляну, тудя гляну, за тя не запомяну.

Глас VII. Свинє, свинє, не лїзь в горох, тай не пєсуї лопаток. Якась пєся віра квасниці в'їла, тай грїху наробила.

Глас VIII. Плачу і рїдаю, на молодиці споглядаю. Молодиці, бєс-стїдниці! Бєз фартуха, бєз рантуха, чоловіка в дома нема! Слава тобі Господи. (Варїант: Плачу і рїдаю, на постїль споглядаю і вїжду на нїй лежашчу бєз дивки, бєз фартуха, нема в дома Андруха: Господи слава Тобї!).

Зап. 1893, у Григоровї, Бучацького пов. від Никифора Даньковича.

Паралєлї до парафразованих гласів: Етнограф. Збїрник. Т. IV, ст. 194 — 196.

381. Церковна мова в устах народа.

1. Що єсть небо? Небо єсть щістя з вічного походящого з ясности огня треплення з боского віденя, що єсть добре нескожно сотворити небо і землю і нас грішних.

2. Премудрости наставнище нище нащадителю потверди і вразуми серце мое чи даш ми на доко слово з себе вісні мою помилайтя па-чею. Пресвятая Тройце на державій еден свят Ісус Христос у славу Богу Отцу амінь.

Зап. в Постоливіці, Ліського пов. невід. записувач.

ДОДАТОК.

В часі друку отсєї збірки легенд дістав я ще деякі нові матеріяли, які й подаю тут у додатку в таких самих розділах, як уложена ціла збірка. Коли деякі з них в варіянтами надрукованих висше, то я вказую се під текстом, подаючи відповідні нумери дванадцятого й сього тому.

РОЗДІЛ I.

382. Початок світа.

Земні ни було, лиш море ціле. На мори буў шум. З верхи, з воздуху падала роса. З роси стаў дух — йико Бох, вид вика до вика. З шуму стаў Ирод-чорт, то йи послужник. Ирод, то цервовичний, йик Бох. Ирод по ни знайи гадок божих. Бох знайит усі Ирода змисли. Ирод ни знайит гадок чоловіка, сфилыньи, докиў ни заговорит, а Бох знайит увсе.

Ходили оба по мори. Але треба було говорити до себе. То Бог йиму казаў: Розпобрати! — А вин Богови: Побрати! — Біда все зачинала и за ўсе зачіплювала. Ирод кажет до Бога: Побрати, шо би то було, шо би на цим мори була земля? — Господь знаў, шо майит бути, то си ни питаў, а вин ни знаў, тому ўсе си питаў. Тепер Бох йиму кажет: Розпобрати! Иди ў мори, та винеси трохи земні. Йик меш казати на мойи иныи, то винесеш! — Тшпер, йик Ирод пишоў у спид за земнеў, то вин казаў: Я на свойи иныи несу! — Али докаў вийшоў, то Господь так зроблаў, шо му вода все сполокала. Йик вийшоў без

нічого, Бох йишу кажет: Ти лико гадаў. Иди другий раз, розпобрати, й кажи на мойи иньни. — Али вин зноў на свойи иньни браў земні и зноў ни виніс нічо! Аж третий раз кажет: Най будет на боже иньни, али і на мойи! — Тогди вин знайшоў там у мори плити, и вже наў гадку тогди, шо ўна йишу си придаст письмо в Адамон там заховати, запритати. Третий раз виніс за нігтями земні. З тої земні сотвориў земню. Али тої земні була кршкка, мала кидка. Йик земня вже була, тогди ходили оба по най, и нічого на ний ни було, но ўни два, йико перво-вiчнi. Раз на тий земни поклади си спати. Госпоть Бог заслуў, а вин подумаў, йик Бога стратати на тий кршці. Господь люто ўснуў, але ўсе знаў, шо вин гадаў. Ирод сотана йиў Бога тручити, би струтити ў воду, тай втопити. Али йик Бога потрутиў в один бiк, а Бог си покотуў, ай земня туди ширшала шораз бирше; вин тручийи ў другий бiк, а Бох ни снадат ў воду, но земня шьи ширшала й туди. А вин так на вси сторони, на штири сторони свiта тручиў, и так земня розширила си.

Йик Бох си пропирчаў, то кажи напротиў него: Розпобрати! Мнi си приснило, шо я хотiў падати ў воду, тай си топити. — А вин кажет: Яже так твердо снаў, шо нічо снi ни видiў, побрати. Вже збрехаў. — Вид того чису вже сон йи, бо дотиў сон не снiў си. Тепер вже люди снят снi, напротиў того, шоби знати с того, чи виходит добре, чи лихе. Ади, ворожат, тай богато йи с того праўди, шо можна знати наперед.

Они но два ходили по земни так, йик кождий тепер чоловік. Йик була земня, то Господь тогди вже сам сотвориў царство для себе, шоби трону наў, без него. У тiм царствi, зробиў для себе чоловіка, Адама. Йик зробиў го в глини, то Ирод на него плюнуў, а Бох тогди перевернуў йиго, тим оплюваним до середини и с того типер кождий чоловік в серединi с того маст болу, слабiсть, бо вин, сатана, буў до сотвореня чоловіка у спiўцi з Богом.

Адам задумаў си, шо сам в раi чоловік, а Господь даў йишу помiч, и в йиго кости, в йиго ребра сотвориў му йишу. Сатана заходиў и до царства и назираў Бога, шо Бох робит. Вин думаў, йик би то Адама и йишу з царства, на подол, то йи на цю нижню, першу земню поза царством, забрати. Вин сказаў Адамови и йишi: Ви зробиў блуд, ви вже сотворенi, робiт собi, шо хочите. — А Бох казаў Адамови и йишi, шоби дерева з грiхом ни кивали. А вин знаў, шо йик ўни зробили блуд, то Бох iх виженет з царства свого, шо гльи него! Тогди ўни зробили грiх, блудство. За то Бох си вгнiвиў и вигнаў iх i казаў бидити в кровью и потом поживали обiд i вичьирю. Йик вони приишли на подол, учинила си дитина, сотона пiдмiнила; витгак Адам пидпи-

сау си, и запродаў всій свій рід, то сотона мала велику силу своїх помичниківіў. Він тогди зачаў будувати на свої люди ад-пекло.

Адам на землі робіў собі всьике гльа выгоди, а Бох ходіў и по земни и всьо витіў. Сотана клаў хату, али хата була темна. Він носиў (д)янини, сонця, жменяни. Він браў динни пригоршамн и носиў ў середнн, а тото нема нічо с того. Бох тогди кажет: Дай мені се. — Він даў, а Бох прорубаў викна, поблагословиў и хата стала ясна. Хата до сегоднн стала божа. Він всьики робіў гешэфти, а Бох то ўсе перебераў на своє имньн. Йнкі він штудераціі робіў, то ўсе Бох перебераў на свою користь. Хату, скрипки, млин, віз, кози, смечече в сучеч, так, шо они були в спилиці в Богом до земні, а не маў користн ўсеі. — Розсердиў си тай кажет: Побрати! Тепер будем тримати войну. Я маю велику силу на земни и тебе не хочу за спіўника. Будет война. Йнго ши потішло, шо йнк Бох намножиў ў своїм царстві ангеліў, та ўни вогрішили, збунтували си, а Бох сказаў арх-страгителеви Михаілови струтити їх в неба; то одні попадали на скали, на ліск, на воду, то ўси побили си, тай потратили си, али богато впало на земню мьнку, на пóдол, то ўсі були йнго и стали чортами. Маў в них велику поміч. Він собі напротиў Бога поробиў тогди стріуби, пушки, армати, такі шо типер йн всьики до войны мудраціі, то він ўже тогди знаў. Гадаў, шо Бог ни знайд, шо він робит. Він гадаў, шо Биг мат царство, нех йдет собі там, а йнго земня, бо він на ній силу мат. И видали собі пляц, йнк типер царі. Він стаў в своіоў силоў, а Бох прийшоў в палицею, на той пляц, де ўни си визвали. Кажет Богу: Побрати! Оттепер ни си два розвінжемо. — Господь кажет: Розпобрати! бугім тримати.

Стало йнго войско, вглідоване. А Бог казаў Илії блиснути. Блисло! Так він забуў за войско, в очн му стемніло. На боже слово другий раз Илія блис! Острах лиш даваў. За третим божим словом, Илія як блис, блиснуло, йнк загреміло, земня ведрижила. Илія пустиў кулю в огнен, ўсе йнго войско вгоріло, він си верх, аж заніміў! Илія так впалиў, шо земня мало не розсіла си, попукала, но він та Бог, сами два, лишили си. Біду первовічну таки ни вбиў. Бох ўпаў на праве коліно, и причик одним коліном на земни. Тогди Бох сказаў до Илії: Одну руку и одну ногу вид типер тобі до паліня, замикаю до кінця сьвіта. Тогди будет тобі аж друга рука і нога до громіў вівторена, як будет конець сьвіта. — Бо и тепер Илія палит громами, шо аж земня нерас дрижит. Але він не все палит в цілої сили, бо но в одної руки, в половини сили. А як будет конець сьвіта, то так впалит громами, шо земня розсипит си и спалит си. А то, шо мет си палити, то чистилище земні будет из йнго кривн.

По тім гроші, він сатана-Ирод, побачив, що з Богом ни жирт, тай кажет: Розпобрати! И пишоў до аду, а во лишаєт ту на земни свої слуги-чорти. А він там в аді, закований, бо йик хотіў Бога ў сіти замкнути, то Бог йиго загулиў и в ланціў стали шини и в то крісло йиго до сегодні ишли. А Илія тпер, де задрит чорта, то бйит, ци в скалі, пид скалоў, ци дебудь пид деревом, бйит, палит. Чорт ходит цеў земнеў, але в страсі великім. Багато іх морскаєт, але шьн си богато виховует. Вид того чису стало блискати, гриніти, а вид того йи Илія. Вид того часу стали війни и на світі стріўби, бо зо страхи він сатана на світі лишив, йик пишоў до ада.

Зап. в цьвітні, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Олекси Шинярина Л. Гарматій.

Пор. Т. XII. Ч. 1—3.

383. Бог і Біда.

Перше була біда, видтак Бог! Біда стала з шуму, шо була на воці. Скривь була лиш вода, а земні ни було. Бох кажет ему: Иди ў мори і виниси глини. Біда влієла ў море, тай за нхті винесла глини. Бох ў него видобраў глину, сплескаў с тої глини палинницу. Бох ліх на ту палинницу, а Біда хокіла Бога трутити ў мори; тай йик Бох ліх, она Бога потрутила ў один бик, а ў тот бик стала земня; ўна тручийит ў другий бик, Бох си покотив и туди стала земня, и так ў усі штири боки тручила и стала си земня. Тай так Бох з бідоў зробив світ.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шинярина Л. Гарматій.

Пор. Т. XII. Ч. 4—6.

384. Війна Бога з чортом.

Біда була дужи смутна, шо Бох наробиў собі ангалий, а ў неї ни було ши бідий. Бох зрик: Бери та вливай си, та шо си вийиш, то стріпуй пальцьни, а в краплий тих будут біди; а кажи во иня божьи, а йик ни меш так казати, то ни буде. — Біда зачыла си вливати, та ни кажи во иня боже, но во иня мойи! А то з йиго тих крапель ни ставало си нічо. Він тогди кажет Богови: Ти брешеш, з того нічо нема, шо ти казаў. — Бох тогди кажет: А ти йик казаў? — Я казаў во иня мойи. — Я тобі раз казаў, шо ни кажи во иня „мойи“, но во иня божьи! Біда видтак зачыла си вливати тай кажи: Во иня мое, а відтак, во иня

божьи! — Та аж так зачъили си ставати біди! Потому біда таке того заробила, йнк фої та листу, шо тошу ни було рахунку. Тай тогди зибрали все біди и хокмили з Богом стати на войну. Уна хокіла бути старшеу вид Бога. Біда кажет Богови: Йнк я тебе перебю, то я буду старша, а йнк ти мене, то йнкис буў старший, так будеш старший. — А ў неї було бирше бідий, йнк ў Бога ангелий. — Бог зрик, шо добре! Біда прийшла на войну, а Бох зрик до Иліі: Иди та бий си! — Илія йнк загревіў громом, то аж сам Бох упаў на коліна, тай Илія вибіў ўсі чьорти. — А тогди Бох сказаў до Иліі: Йнк ти так дужья гремиш, шо аж я самий ўпаў на коліна, то ти вибіў би усі люди на земли! — Тогди приковаў Бох Иліі праву руку до грудий. Тай почерез то тепер вже поволійши гринит.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов від Петра Шиньрия Л. Гарматій.

Пор. Т. XII. Ч. 7.

385. Коза і кобза.

Бох сотвориў дрозда, а дрозд ни маў шо їсти. Бох загляи него сотвориў вивці. Дрозд браў та одно ссаў, а друге випорпаў йинку тай ў йинку видоіў, шо не міг ўже виссати. Бох видтак сходит д нему и питайт си: Ци напрытаў все шо молока (гусленка)? — Дрозд кажет: Иї, Господи! То молоко „шуру-буру“ — то ўсе пішло ў нашу — бо вивці їдъи нашу, то и молоко їде ў нашу. Вин однако добре казаў, бо молоко йшло ў землю, у нашу. — Бох кажет: Чькай, коли ти такий, шо ни ўмійиш прытати молока, то людем дам ці виўці тай молоко, они мают судник, тай ўмійот прытати. Тоби нічо ни дам, бо ни ўмійиш прытати, тай виўці обходити! — Так Бох даў людем виўці.

Біда ўдріла у людей виўці тай собі наліпила в глини кози, али они ни були живі. Бох кажет: Чькай, ти дай вині ці кози! Біда дала. Бох ўвьяў, зрик: Будьте жьиви! А ўні стали жьиви. Біда тогди йнк ўдріла жьиви кози, жьиль і си зробило, тай зачъила плакати, тай просити, шьоби і Бог виддаў ці кози. Бох кажет: Най бих ти даў одну! Бери за роги, веди за роги в заду за собою, али бис си ни обаираў, бо йнк си обіадриш, то ўна вид тебе ўтичье! — Біда ўзьмила, веде за собою, держьи у руках роги, тай ни обаирает си. Бох тогди так даў, шьо роги лишъили си йму ў руках, а коза ўтекла ид божьим козам. Вин приходит д хаки, а то йиму роги лишъили си лиш ў руках! А це шьо таке? Де коза? Вин вернуў си ид Богови, тай зачъиў просити хоть шкуру в кози! — Дам, але шобис ни кроіў! Бог вьяў тогди, облуніў

бордюгом и даў йнну шкуру. — Біда вазьма шкуру, зробила з шкуры дутку (кобау), а з рогуў пшчыны и зачыла йграти. Чьсерз того дутка дїтьча, а флосра божа.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського цев. від Петра Шакирика Л. Гарматій.

386. Хто зробив першу хату?

Біда в термітьи, шо трут колоплї, виспнала си хату тай ни ўшла вікна зробити ў хакї. Брала ў віх динни и носила ў хату, а дверни заперала, шоби динна ни втекла. Тогда Бох кажет: Дай ти шні цу хату! — Біда дала. — Бох тогда прокнў вікна, зробнў нахрест рамця тай подаваў Бідї хату назад. А Біда ни хокїла си ўже хати прїймати почерз того, шо вже хрест буў у вікни.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шакирика А. Гарматій.

387. Як Бог із чортом співали.

Заложиў си Бог с чьртом, хто кого пересьпівайнт. Та Бох ўодно сьпіваў: Сїда-рїда-дана! — а чьорт вигадуваў, тай вигадуваў, тай ў кинци ни змїг, тай прїйграў чьорт.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Дмитра Вірстюка Л. Гарматій.

388. Чому чоловік харкає?

Біда ўзьбила, набрала глини і з того ўробила чьоловіка, чьоловік однако ни буў жьвий. Ўна хукнула ў цу глину, шьоби ожнї чьоловик, по це ничо не помогало. Ўна так обхаркала цу глину, обплївала, шо ўсей тот чьоловик (глина) биў обхарканий. — Бох кає: Дай ти шні цего чьоловіка! — Біда дала. Бох ўзьнїў, перевернуў обхарканим ў середину тай хукнуў ў него, а чьоловик ўжнїў. Через того чьоловик тепер плюїи та харкаїи, шьоби то усе вихаркати та виплївати, шо біда ў него нахаркала та наплївала.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шакирика Л. Гарматій.

389. Як Бог зажував чорта.

Сатана-Ирод робив на Бога такі ланци, що аби його замок. А тоті ланци він робив сім років і такі то ланци, що йик за одну гачку поклянеш, усі замкнут си. І так він тоті ланци зробив тай у середині ланци крісло дзеліане зробив. А він гадає, що Бога здурит, тай Бох сядет у то крісло, аби він замок Бога. Тай кажи до Бога: Йи, побратимку, ходи но суда! — А Бох прийшоє, але Бох знаи усі його гадки. А він тогди кажет до Бога: Ану сятьте ви у се крісло, чи добре у ним сити? — А Бох кажет: Ану сять ти, вий я вижу йик тобі будет насувати! — А сатана кажет: Сідайти, вий я вижу йик вам буди си сити! — А Бох кажет: Сідай ти! — А сатана гадає, що Бох ни знаи йик його замкнути, тай сїу. А Бох ни тьває ничо за ланци, лиш сказає: Замкні-ци ланци! А ланци нараз си замкли. А Бох кажит йиму: Ти си радуває, шо мене замкнеш, а то тебе мойи слово замкло! — А сатана-Ирод заплакає так, йик він забутиє, тай кажет: Йик бих си урває, то йик би син штрик на земню, то бих земню провалиє аж до самого море! А йик бих штрик на небо, то бих небо провалиє. — А Бох кажет: А видиш, ти хотїє мене замкнути, а то тебе я замкнує! — І там стало некло неугасиве. А він тогди кажет: Господи! А коли ти мене віси пустиш? — А Бох кажи: При кінци світа, Ирода-сатано проклята! — А тепер вилько разиє удари ковач пона ковани пусто клеуцем, тилько разиє то того Ирода-Сатану прокляту тужит у тих ланцах. А він, йик хто умрет гришний, той иде до некла, питаи си: Чи ше нишут писанки? Ци йи ше великдень? Бо йик би лишили писанки писати, и йик би ни було великодньи, то вже би тогди бує конець світа, тай він би тогди виліз с тих ланциє. Али тото нишут писанки, а йи, тай буди до кінця світа великдень, то ше він ни вилізи фукто с тих ланциє. А то шьи його богато тужит в тих ланцох. Оттак сатана-Ирод сидит у крісла.

Зап. в цвітни 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шикарива Л. Гарматїи.

390. Адам і Ева.

Йик Бог сотворив Адама і Еву, то наказав а одної еблонї їсти еблука, бо йик урвут і в'їдїи, то їмрут! Та Ева вірвала еблоко і в'їла та шьи подала Адамови. А Адам узїв в рот та нагадав си, шьо то Бог наказав, тай лапнув си за горло, шоби не прожер, тай а того чьису

ті, що вийшли з покоління Адама, мають на горлі гулю, а ті що з покоління Еви, тої гулі ні мають.

Потім Бог вигнав їх з раю та й посадив на стільчику і сказав: Бери рускадь та копай землю довкола себе, йнє далеко рускалем посьиґнеш! — Адам вачав копати, а Ева каже: Ми ни будем мати з чього жити, ні наші діти: копай май бирше и ўставай зі стільца копати дальши! — Адам ўстаў і зачыў копати дальше! Тогди Бог надійшоў і каже їм: Я вам даў тілько, що булибисте мали за чього жити ви і ваші діти, а тепер мете робити ви і ваші діти, таї ўсе буде вам за мало, таї не буде вам доставати.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шширика Л. Гарматій.

Пор. Т. XII. Ч. 9.

391. Чому лис і яструб лапають дріб?

За даўних чисьў — іє. почитку сьвіта мोजना рахувати — вьібрало сьи много народу і ни мали мжи собоў осаташеньи, тилько ходили йидны поміжи других так йак ў стады худоба. Али буў йиден мудрішчий в них і казаў, шчоби ни попарували сьи, абї так ни ходили, гі бугайї до короў. — А другий кажи: Та йак? Треба дати знати до Боба, ци то нам так мोजना. — Йак вони так говорили, сидьў лис пїт корчем і тутў раду вїслухаў. І казаў: Ви сьи ни дыстанити на таку високу скалу — де Бог сидїт — пїшлїт мнє, йа вам привєсу живо вїсьть. — А вони кажут: То йди. — А шчош ви мнїні за тото дастє? — кажи лис. — Дамо ти дисьитїну дробу: Курїй, гусїй, качок... І лис побїг. А йастрїб сидьў на гїлі і то ўсьо слўхаў. І казаў, жи лис там сьи ни дыстанї, бо то йи за морами; йа то прилєчу, а лис ни приплинє. — А вони йимў кажут: То лїтї ти! — А вїн йїх спїтаў: Шчош ви мнїні за тото обїцьїити? — А вони йимў тото сани пообїцьїили, шчо й лїсови: Дисьитїну дробу, курїй, гусїй, качок... Здогонїў йаструб лїса і кажи лис: Вирнїм сьи, бо ни сьи там ни дыстанїно, а йїм скажни, жи були. — Йаструб кажи: Добри. — Йак сьи вирнули і сказали, жи були ў Боба і Бог повзволїли йїм, лўдьом, шчоби сьи жинїли попарно і розмножували худобу, а найбїльши дробу. І добри лўдем йшло, а пїсланьцьїи ни дали жадной заплатї. Тому вони зачили самї лапати і лапайут до сих чис і будўт, бо йїм сьи налєжит за услўгу.

Зап. в липни, 1902, в Пужняках, Буцацького пов. від Тимка Гринишиного.

392. Бог і вовк.

Йик Бог сотворив звірі, то вовкови казаў, щоби лишень ловив вівці і з овец жив. Але воўк йик пустив си за вівцями, то земля си хитала, а вин ни миг віўці йити тай ў одно перед Богом вовк скаргуваў си. Аж Бог сам инив му вівцу, тай тогда земля перестала си хитати. Бог му придержив віўцу, воўк зів, тай вид тогда земля ни хитави си, а вовк сам віўці ловит.

Зап. в червни, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматій.

393. Чому гаян кличе дощу?

Биг виконаў людям кирницю, а ўна си занчистила. Бох скликаў усю птаху, щоби вичистили кирницю, то мут з неї пити води. Уса птаху пристала чьстити, послушала Бога, а гаян ні. Ўна сказала: „Ў мене жьўті чьревички, то бих собі загрузила!“ — За те Бох зрік їй: „Не меш вид тепер пити води з земні, з кирниці, но з дожджу“. Тай гаян тепер ни пив води з земні, а йик доўго погода, то ўна мат спрагу, жажду та пїукайи, просит Бога дожджу, бо но з неба, з дожджу, щьо паде, пїит води!

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматій.
Пор. Т. XII. Ч. 28.

394. Блохи і воші.

Була стара баба, шьо ни мала ў негилі та сьвіткы шьо робити. Пишла ўна до Бога просити, щоби ї даў роботу на негилі та сьвіткы. А Бох даў ї жєню спувї (пороху з земні), а с того стали блехи. Але они скакали, штрикали, а баба ловила дивити си, шьо се йи, та не могла йити! Пишла до Бога просити и жалувати си, шьо ни можьи зловити того, бо ўна стара, а то штрикат та тїкат! — Бог ї даў тогда жєню попелу та верг ї на голову, а то з того стали вуши. — А баба прийшла д хаті та заврат, а то шос лавит та ни тїкат! Ўна це ловила та била и тепер ў негилі та сьвіткы чьмїльдь обїскайит си.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматій.
Пор. Т. XII. Ч. 31.

395. Звідки взяла ся горівка?

Ни мав злий дух профіту в людий, али пішов до Пана Бога. Кажи: Йа заложу такий трунок, то дльа людий буде пожиточний. Памбіх йишу позволів. Али пастух вийшов пасти на поли, а він взяв і фкрав ф того пастуха хлып і зробив с того хлыба горівку. Памбіх кажи: Добри, хто сьи тойі горівки напїи, а бис'повіди вире, то твій буде. А хто сьи ше висповідайи, то мій буде. — Типер чирис тойи на горівку найбільши крадут, бо злий дух фкрав насампирет хлып на нейі ф пастуха. А типер, йак сьи трафит господар альбо господињи пийачка, то йак то в дому крадут, виносьит, аби йно тїльо горівки сьи напїи.

Зап. 1902, в Будзанові, Теробовельського пов. від Ганни Феліцької О. Дервянка.

Пор. Т. XII. Ч. 75—76.

396. Як Бог сходилв до Жидів.

Йаг Памбіх Мойжиша дужи лубив і йнго Жиди післали на Синай гору і вийшов і пішов до Бога сьи питати. Кажи: Божи, шо йа с тим льудом буду робив? — А Памбіх до них кажи так, жиби сьи поправили, бо він буде сходити на долину. — Зачив сходити до них і зачило дужи гриміти, аш скали тріскали. І зачили ті льуди кричати: Мойжешу, Мойжешу, най Памбіх ни сходит, бо ми ни хочим йнго! — І Мойжиш тогди пішов до Бога і кажи: Божи, бойіт сьи тїбе нарїт! — Тогди Памбіх вже сьи вирнув.

Зап. 1902 р., в Будзанові, Теробовельського пов. від Михайла Давискиби О. Дервянка.

397. Як Мойсей карав Жидів.

Йак випровадиў Мойсей Жидів на пушчу, хтыў йим дати свободу, али він тимчасом виучиний буў ў дворі, дльатого жи він буў не без опїеки божойі, й йнго здбали на водї. Йик пришоў Мойсей з приказаньями, то видїў, шо Жиди дужи грїшать і кьинуў тими приказаньями і розбиў йїх на двоїе. Аш потім він даў йим ті приказанья і сказав, шоби чикали, то він йїх пристави до самого Бога, али то буди такий страшний день, шо нїгди ни буў на сьвітї і ни буди. І то буди такий день, шо підете під гору Синай, і поўбирайити сї так, йак на смерть, бо хто знаїе, чи хто верне живий в вітантї. І він выбраў сїбі тих най-

гірних Жидіў, шо робили бунт, йак він пішоў по заповіди. І йак вони сьї вібрали під горою, то він пішоў та сказаў, шо йде до Бога, шо Пан-Біх скаже. Йак він пішоў на гору і спустив звітати йім на діл дріт і даў йїдному ў руку тримати моцно. А ті решта ўсі йїго тримали сьї, так шо тримаў за руку йїден другого. І йак вже так тримали сьї, то Мосей покрутив за ту корбу, шо там йе електрика і спустив електрику дротом до них. І йак пішоў той шус ў руку, то відразу ўсі Жиди двацьїть три тисяч попадали трупами. Тей потім він вїйшоў на діл і кажи до тих, шо зістали сьї: „Га, йа тому ныц ни винни, то Пан-Біх йїх покараў“. І вїт тоди Жиди дужи бойали сьї Мосейа і більши ни бунтували сьї.

Зап. 1902, в Камінці Струмилівій від Б. Адамовича, А. Веретельник.

398. Мойсей і замуrowаний хлопець.

Йїдного разу (шче за Мойжиша) тей крїль був замуrowав так йїдного молотцьи. А Мойжиш приходит до Пана-Бога тей кажи: Божи, ти майиш таку мїць, жи ти можиш той мур розбити і можи той молодец вийти. — А Панбіх кажи: Ти майиш лыпши серци йаг йа? Ану, кажи, йди і вдариш по тім мурі і вара той мур розібїи сьї і той молодец вийди звітам. А будеш видїв, шо з него буди потому. — Потому Мойжиш пішов, розбив той мур, вїтворив сьї, той молодец вийшов. Такий той молодец був дужи витварний над лїудьми, жи так лїуди плакали на того молотцьи, аш Мойжиш ни мїх собі ради з ним дати. Приходит до Пана Бога і вже йїго пирит Паном Богом скаржит. Кажи: „Божи, вже-и ни годни с тив молотцем витримати. Такий він витварний нат лїудьми, жи аш лїуди плачут на него — так збитки робит. — А Панбіх кажи: А видиш, кажи, а йа знав, шчо з ним робити, бо він би був, там замуrowаний вмер і були би лїуди такого витварника ни знали. Кажи Панбіх: Іди-йди — за кілька день він зістане калїков і мусит сьї лїудьом впокорити, вже так ни буди дужи бігав.

Зап. 1902, в Будзанові, Теробовельського пов. від Ганни Н. О. Деревника.

399. Від чого походять Цигани?

Як Жиди вийшли з Єгипту, пустив ся здоганяти них Фараон і утопив ся з цілим народом, лиш його дївка лїшила ся і від неї пішли

Цигани. Михнівські Цигани і тепер ще домагають ся від таптуських Жидів два дні роботязни.

Зап. 1889 р., в Мшанци, Старосамбірського пов. від Івана Бябчина Михайло Зубрицький.

Пор. Т. XII. Ч. 38.

400. Цар Давид і Сабат-море.

Повідав міні еден Жид, що в їх книгах є таке, що їх цар Давид ще жив. То є десь таке море Сабат, що шість днів кіпат, а лиш у суботу буває тихе. А за тим морем то там живе цар Давид у високім замку. То раз, каже, був еден цар і наказав усім Жидам у його царстві: „Маєте міні або вихрестити сі, або забирати сі гет, а хто не послухає, той буде страчений. — Страх пішов по Жидах. Що тут робити? Рада в раду, вислали до царя своїх рабівів, кажут: „Цару, не збиткуй сі над нами, бо наш цар Давид ще живе, то він сі впішне за нами“. — Як то цар учув тай каже: „Добре. Коли ваш цар Давид ще живе, то най міні тут ставит ся за тільки й тільки неділь до мене в гостину. Як не приїде, то буде по вас“. — Не було що діяти, вибрали Жиди що наймудрішших рабівів і післали їх аж за Сабат-море до Давида.

Ану, минув той чьис. Цар назначив великий бал, спросив ріжного панства, чекают на цара Давида. Аж тут дивїит сі — їде карита, шість пар коний, а погоничьї нема. Заїжджьїє перед ганок, царі і панове виходьїт напротив, дивїит сі, а з карити вилазит старий, сивий дїд, стає еднов ногов на землю, а земльї подає сі під ним, подає сі так як полотно на водї. Та бо вже й палац і все місто починає сі хитати тай подавати, деякі пани попадали, а цар закрячыв до Давида:

— Віру, віру, що ти живш! Лиш прошу ті, не ставай ще другов ногов на землю, бо буде по нас.

— Видиш, — каже до нього Давид. — Не роби Жидам кривди, бо як приїду другий раз, то вже стану обома ногами, то твоє царство западе сі в землю.

Тогди конї обернули назад і карита поїхала, відки прийшла, а цар дав Жидам спокій.

Зап. у Ясениці Сільній, Дрогобицького пов. від селянина Павла Кульчицького, Іван Франко.

401. Як Соломон важив бабський розум.

Соломон коли наў сив рик, пишоў раз на двір, тай почиў важити розум бабинский з розумом дитинячим, тай розум дитинячий переважив бабинский розум. Коли вийшла йго мати за ним на двір, то дивила ся, шо він робіў. Тай почала питати си в него: А шо ти робиш, Соломоне?! — Та видите, мамо, що! Важу дитинячий розум з бабинским, тай дитинячий розум переважиў бабинский розум! — Мати розгнівала си тай кажет: Иди собі гет вид мене, аби ти си вже ни находиў у моїм домі! — А Соломон пишоў, тай буў світами. Коли, маючи вже дваццят вісім рик, повернуў назат до того міста, відкиў він буў, запровадиў собі склеп, али такий, шо на ціле місто ни було славнійшого склепу над йго. Раз прийшла Соломонова еестра до йго склепу, тай побачила зеркало. А вона не вигіла ше догіў зеркала николи. — Тай кажет: Шоби ви хотіли за те зеркало? — А він відповіў: Иди до хати, най прийдет твоя мати, тай я продам. — Вона пишла, тай сказала: Я бачила таке дзеркало, шо я сама себе увздрила. — А мати питаєт, а чини ти ни купила? — А вона кажит: Бо він казаў, шо йик ви прийдете, то він вам продаєт. — А мати Соломона зибрала си, тай пишла до склепу, тай побачила те дзеркало, тай кажи: Шо ви мете хокіти за оце дзеркало? — А він усміхнуў си, тай кажи: Йик мете спати зї мною, то я вам дам. — А мати йго зрікла: То добре. — Тай у вечер льггла она коло него. А він поставиў меч присилений на волосі тай кажет: Я сєс меч поставиў, шо йик би я до вас посьгг рукуў, то мині цєс меч би втьїў руку, а йик би ви посьггли до мене, то вам би втьїў меч руку. — І так льггли. Коли льггли, то він до неї не сьггаў, али вона до него посьггла, тай меч укьїў її палец. А вона на другий день кажи до него: На шо ви поклали меч, а я посьггла до вас, тай укьїла собі палець? А він її на то кажет: А ви ни знайте, шо ви моя мати? — А вона здивована на то кажи: А ти звиткиў ваяў си? А ви ни знайти, мамо, кажит Соломон, йик я важу бабинцкий розум з дитинячим, тай дитячий розум переважиў бабинцкий, тай я вам сказаў, а ви на мене росєрдили си тай ви мене пригнали?

Зап. в цвітїи 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматїй.

402. Звідки взяла ся скрипка?

Соломон буў нішні, шо ни говориў, але чути чуў. І Бох сказаў: Ёнк дерево заговори, тогди і ти Соломони заговориш. А Соломон буў нішні докиў буў, довгий чыс. І раз біда здибала Соломона тай кажет: Знайш шо, Соломони? Зробіш собі скрипку. — А Соломон справльїи біді, шо ни знайш, ёнк зробиш скрипку. — Біда кажет: Я тобі дам плян на скрипку! А Соломон справльїи, шо добри. — І дала біда Соломонови плян. А Соломон після пляну зробиў скрипку. А ёнк зробиў, тай зачыў іграти, а біда кажит: Соломони! Ни бери смичком на попереk струн, али бери смичком за струнами! — І так біда з Соломоном зачала си вадити. А біда ёнк уздріла, шо з Соломоном ничо ни вдїи, лишила Соломона тай пишла. А Соломон зачыў іграти тай пишоў. — А причиста Діва почала просити Господа Бога, шоби Господь Бох ёнго розніиў. А Господь Бох послушаў молитву Причистої Діви, тий розніиў Соломона.

Зап. в цвїтні, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматї.

Пор. Т. XII. Ч. 50.

403. Соломон і баба, що хотїла віддавати ся.

Баба стара мала виддану доньку ў себе тай зытя. Зыть та донька надївали си дістати майток баби. Та нараз баба загадала си виддавати и масток вид дітий забрати, дітям нічо ни лишити. Та зыть і донька журили си, ёнк бабі заперечити.

Аж прийшоў ид ним Соломон, та вони розповістували ему, шо баба наперла ся виддавати, а вони ни знають, ёнк її вид того видговорити. Соломон каже: Що дасте, я вам поражу. — Ёни дали Соломонови двацїть рублів, ꙗ а вин каже, шо буде і сватати. Прийшоў вин тай сватає бабу. Баба си ўтішила, але Соломон каже: Я тебе висватаю, але ёнк вистоїш на морозї цілу ніч у мокрій сорочці. — Баба пристала. Ёнк надїла мокру сорочку на сы, та стала на дворї, то ёнло на ний замерзати, а ўна си тішит та потїшии си кажучи: Сего вечера цорцорконьки, а завтра будут цмо-цмоконьки! — А шчо то буў великий мороз, шо кришило, то баба поволи замерзла і перестала казати: Цорцорконьки, цмо-цмоконьки. Видтак зыть та донька збули си баби, та сами посїли майток.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шикирика Л. Гарматї.

404. Соломон фірманом.

Як Соломон був великий, то все возив свою матір до церкви, а церква була не близько. Як приїхав на лиху дорогу, де були ями, вибої, каміні, то він займав коні, що їм ставало духу, на лихій дорозі, а як була рівна дорога, то їхав дуже поволеньки, нога за ногою. Мати Соломона була стара, тай завважала, що він на лихій дорозі женет кіньми, що у неї дух спирає, та мало ї ви розсипле, а на добрій дорозі дуже поволеньки їде. Запитала Соломона: Сину! Скажи мені, чому ти на лихій дорозі коні скоро займаєш, поганяєш, а на добрій поводи їдеш? То так, мамо, каже Соломон, на лихій борво їду, щоби хутше переїхати, а на добрій дорозі поволеньки їду, щоби ся наїхати!

Зап. 1884, в Лучці, Тернопільського пов. від Дмитра Череватого Л. Гарматій.

405. Як Соломон хорував.

Соломон ходиў по свѣті тай робиў всякі шпікуляції, а на кожде помагаў Господь Бог. І раз Соломон трафиў на йдиу файну Жидиўку і охичну. Тай Соломон пристаў из нев бути и наколи из нев буў, на-тогда та мудрость їго видпала. І сказаў їйму Бох, до Соломона: Соломоне, я тобі на кожде помагаў, а тепер тобі ни буду помагати; я тобі за це дам кару. Бо ти, аби ни буў з тоў Жидиўкоў, то ти би маў мудрїсть тай славу, а так тепер будиш лижати в постели. І так будеш лижати сорок лїт, що ниїкї мудрости ни будут, тай ни будиш никуда ходити, та шо будут тобі в постели їсти давати. — І так Соломон лижьиў сорок рик ув постели, шо їнго тїло черви точили невгасимо. І так мудрость Соломона пропала через марне діло. А коли ти хотїв Соломоне дальше мудрости робити, було з живроў напротиў заповідї божїи ни робити. І так Соломона слава пропала і всі їнго мудрости, лише за него лишили си приновїдки. Конец Соломона, житя їнго.

Зап. в цвѣтнї, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шкирянка Л. Гарматій.

406. Соломон і смерть.

Соломон буў такий мудрий, шо понад него ни було. Їнго смерть шукала сто рокиў, тай ни могла го найти нїдде, шоби їнго стьїла, бо вин маў чоботи́тим шо наперед, то назат, а тим шо назат, то наперет.

Вин йик ишоў в долину, то смерць ишла за йнго слідом д гори, а йик вин ишоў до гори, то смерць йшла за слідом до долини. Вин раз обернуў чоботи так, йик маюг бути і смерць йнго сподибала. І йик йнго подибала смерць, тай кажет: Но, шукала я тебе сто рокиў, тай ни могла я тйбе нидде найти. Я тйбе хочу стинати тйпер. — А вин кажет: Чикай, панно, няй я зроблю на себе домовину, тай виттак умру. — А смерць кажит: Но роби. — Соломон вробіў домовину таку, шо мурашок ни виліз би из неі, тай кажи: Знайти шо? Ану лйгайти ви, няй я вижу, йик вам буди пасувати, тай я тогди лйжу! кажит Соломон. — А смерць лйгла, а Соломон ханнуў борше, тай замок смерць. Тай йик замок і у домовину, а домовину закопаў у земню, тай смерць у домовині закопаў. І так смерць була у земни сімсот рокиў, а в сімсот рокиў відкопаў, тай верх у воду. А виттак вибраў з води тай пустиў, а смерць йнго тогди стьбла.

Зап. в цвѣтнѣ, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шкирича Л. Гарматій.

РОЗДІЛ II.

407. Звідки взяла ся потеруха?

Поганий цар любіў си з своіоў невісткоў, а сьв. Иван загазуваў ім того. Тай цар раз спровадиў собі бай. На той бай пришоў сьв. Иван і загазуваў цареві, щоби з тою невісткою ни данцуваў! Цар за те на сьв. Ивана розсердиў си, тай забиў го до пйўниці ў арешт. Та невістка по балеві, йик ше гості си ни розийшли були, запросила, аби з Ивана сьвятого здиймити голоў, за то, що на ню побераў! Пйшла ўна рано з катом до пивниці і кат стьіў сьв. Иванови голоў. Наколи стьіў, натогди з усїх їдий і питейї стала си кроў у того царя. Усі си дужи с того чудовали, а ўна з радости ўзяла ту голоў на тарель и вийшла на місто підскакуючи и підкидаючи голоў. З тої голови сцьила кроў и бривкала. Уна 75 разіў підвергла тоў головоў, 75 разіў порсла кроў з голови. Та на кого, на котрих та кроў порсла, з тих 70 разіў, то дистали патеруху, али вони си вилічуют і тепер; а на котрих порсла з тих пйить разіў поверх сімдесїти, тоти тогди си ни вилічили і тепер си ни вилічуют. Так з того чьнсу, з крови сьвйитого Ивана голови, вийшла патеруха за кару на тих, що живот ў блудстві; хоть сьвйитого

Ивана вже нема, то патеруха по них їх карає. Та сімдесятъ вилічуют ся, а пійть ни вилічуют ся з неї.

Зап. в червни, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шкиряка Л. Гарматій.

408. Як сьв. Павло навернув ся.

Паўло буў йдноралом пид Йиродом поганцким. Сказаў ймму Ирод: Паўли! Иди в того и того місто, а хто ме класти крест во имьни Отца и Сина и сьв. Духа — аминь, абис ймму шню стьў! — Паўло ни тогда сьвйитви ни буў, послухаў Ирода и пишоў у того місто через високу гору. Тото місто давало найбилшу офіру Христови и ймму си хрестили. Вийшоў вин на тоту гору, а грин блиснуў и грьнуў, то кнись увпаў пид ни на колінки. Вин собі гадаїи: Господи сьвйитий! Може я идю скі гріхи робити? Видколи я жию на світі сим и йи едноралом у Ирода, то я такого грому и блиску ни чуў и кнись пидо мноў на колінки ни падаў! — Небо си отворило, а Христос предвчний до него заговоріў: Паўле! Не будь невірний, але вірний, абис того не робіў, що йдеш робити. Котрий ме класти на себе офіру-крест, абис того ни рубаў! Котрий ни ме на себе крест класти, офіру ни ме так давати, тоти абис увсі вистинаў (за Жади). — Паўло на боже слово сказаў: Мині що дас за того? (щи хотіў плати). — Бог сьвйитий сказаў на це ймму: Що око ни виділо, а ухо ни чуло, таку заплату дістанеш ув небі! Идиж оттуда, куда идеш, та там си найдеш на дорої зі сином моїм Сусом Христом. — Паўло доходит до того міста, даў собі коня на квартиру. В місто пишоў без коня. Ходит містом и питаєт ся, яку офіру Богу виддайте? Там серед міста то йи жовїр поганий, у таких дратвах (кратах) обгороджених, в велїзних піках, називает ся Илія. Тот Лія, котрий кладет крест на себе, берет йнго і мечет на тоти спиці, на піки. Богато католицкої віри вин стратаў уваже.

Ходит Паўло містом и питаєт ся, яку офіру котрий на себе кладет, котрий перепрстит се, вин си дивит. Перепитаў се, в котрім арешті сидит сьв. Николай. Дотиў вин ходиў, докиў не допитаў ся, аби з сьв. Николаєи вин заговоріў. Кажє Николай: В мене коруну видобрали и маот третого дня голоў стьяти. А тот, кажє Паўло, тот Лія, що так народ католицкий тратит, мене кортит ид нему йти заговорити и побороти си з ним? — Николай кажєт: Иди! Бог тоби таку путерїу даст, шо ти йнго побідиш! — Пишоў Паўло туди. Лія кажєт Паўлови: Пана еднорал, ближ си ид яви! — Паўло йик ид нелу штрик, та си лапнуля, тоті пикі велїзні поломили і вбиў Лію на смерть! Йик си Паўло

видти, вид Ліі вихопиў, питаў си кожного чоловіка, яку офіру дав Богови? Котрий си хрестяў, того лишиў, котрий си ни хотіў хрестити, голоў йи ну стьвў! Місто увсе си абунтовало, шо то за пан, таку біду в місті яробіў. Той пан (Пауло) тільки Жидіў вістинаў. Паўло деле зрештоў тікаў з міста, бо збойиў си я за себе. .

Идет вин з того міста, аж люде сицьи в стрічку*) на дорозі! — Сус Христос из апостолами вже засіли йнго на дорозі, знают, шо вин (Пауло) вробіў. Сус Христос кажет: Паўле! Бійиї**) борше коня свого продай! Коня спродай, тай підеш з нами, в товаристві. Паўле! В одну днину моте мати з Петром одпуст, Петра-Паўла. Свьїтєки будете вурочискі и зоставете свьїтими. Одпуст буде йидної днини за обох, а Паўла буде другої днини по Петрі за того, шос тїх людїи ни калїчиў, шо клали офіру-хрест на себе.

Так у купі ходили і свьїтими востали, за того Паўло свьїтими вистаў, шо Ирода ни послухаў.

Зап. в 1902, в Головах, Косівського пов. від Федора Мияйтейчува Л. Гарматїи.

409. Христос і Петро молотїльниками.

Ходиў Петро и Госпїть Бог при купі робїтниками. Пришли до одного пана тай виндуют си, шо ўни молотники, питают роботи. Кажет пан: Чини, ў мене йи молотьба; будите молотити. Ци схочїти молотити на міру, ци на днину? — Господь Бох кажет: Я хочьу молотити на міру, лиш я вас покличьу, шобїсти йшли зарас переберати збіже. — Пишоў до стодолї Господь Бог с Петром, узьиў вогню и запалиў ўсі стирти, то всьо, хлїб, горїт, солома и полова окреми си розлїтает; хлїб чистий у стрїп йиден. А Петро собі позавиїїў: Я би цу штуку сам ни аробаў? — Посилаи Бох Петра за паном переберати збіже. Приходит Петро за паном: Игїт, переберайте собі збіже! — А йдиш, ти чоловіче! Лише йидна година, йикїсти зачали молотити, а ти мене дуриш?! — Прийшоў пан, збіже готове, ўсьо вложено. Заплатиў їи, ўни пишли собі. Петро гадаст: На шо нас два мают брати гроші? Я сам потрафю! — Відлучиў си Петро від Бога, пішоў собі сам. Прийшоў до другого пана, мєндуйит си яко змолотник. Пан кажет: Добре, менї змолотникїї треба. Йик хочиш молотити, на міру ци на деньку? — Я хочу гуртом! — Вьиў Петро вогню, поклаў ў стирти, стирти горьит, цілком панцке гумно, а то нічо си ни розлучьїиїт, ўсе гуртом горьит! Пустили си, Петра влпали! Шо ти зробіў? Загнали Петра до кримїналу. Сидит

*) Купкою. **) Бігай.

Петро ў криміналі. Зачьнў суд судити, Петра засудили: Петра підвісити! — Ведут Петра під шибеницу, а Господь Бох приходить чоловіком: Прошу божеї волі і суду, кажет Бох, ви би мнї ни дозволили сего чоловіка, абесте го ни стратили, йик би він цу панцку шкоду поповниў? — Суд кажет: Чому? Йик би то си так стало, то би си йику адарувало. — Кажет Господь Бог: Ану, йдїт си там подивїт, шо там йи в гуни! — Пішли, подивили си, а там ўсьо так, як шайт бути, змолочено, поскладано, ўса шкода панцка поповнена. Тогда аж Петро увірвў, шо ни мож без божеї волі зробити доброго. Йик Бох выбраў го спід шибенци, а Петро даў слово, шо без волі божеї ни не робити.

Зап. в цвїтнї, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Федора Кітларука Л. Гарматїй.

Пор. Т. XII. Ч. 121.

410. Звідки взяла ся дзвандра?

Перше йик Цигани грїли зелїво, мідь, ци бакван, то у горлі лишало си для них золото, тай їм добре си поводило. Аж раз пришоў до Циганина Сує Христос тай питаїи: А що то у тебе, золото йи у пічці? — Йї, Господи, то ни золото, то пуста дзвандра! — Христос пішоў, Цигани до пічки виїмати золото, а то вже ни золото, а пуста дзвандра, шьо тепер виїтуют Цигани з пічки. — Так за брехню Бог покараў Циганиў, шо дзвандра пуста.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Петра Шиварака Л. Гарматїй.

411. Чому люде не знають часу смерти?

Пан Біг ходив с сьватам Петром по сьвітї. А люде тогда ще знали, коли котрий буде умирати. Прийшли в едно село, а там чоловік городив тин і затїсував кіля на оба кінці, би й його діти могли тото кіля обернути другим кінцьом і городити. Пан Біг його питат ся: „Що ти робиш?“ — „Я буду умирати, а діти малї, то й їм затїсую оба кінці, аби си лиш кіля обернули, як треба буде знов городити“. — А другий не хотїв так робити, повїв, же не варта затїсовати, бо діти вже великі, а він не задовго умре, то городив плїт з бодача. А Пан Біг повїв: „Не будеш знати, коли умреш!“

Зап. в сїчнї, 1899 р., у Мшанци, Старосамбірського пов. від Василя Пашкова М. Зубрицький.

Пор. Т. XII. Ч. 81—83.

412. Всі за одного.

Раз Сус Христос йшли в Петром, тай прийшли на місце, де затоплені Содома і Гомора. Сьв. Петро питаєт: Господи! Чо ти через кілька винних душ ўсі люди так затопиў? — Сус Христос йму на то нічо ни казаў, тай пшли дальше. Аж прийшли над моря і пішли морем і ни погавали. Надлетіў рій бджі, і сіў Петрови на руку, а одна бджола ўкусила Петра ў руку. Петро бацнуў рукою ў море, тай ўсі бджоли затопиў. А Сус Христос питаєт: А ти чо затопиў ўсі бджоли? Ай, Господи, так мене ўкусила одна бджола, шо сми не миг ўсім стерпіти! — А видиш, каже Христос, так йнк ти одній бджолі ни миг стерпіти, тай йнс усі бджоли затопиў, так Бог ни миг бирше терпіти, і ўсі ў тих містах люди витопиў!

Зап. в червни, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шкирижа Л. Гарнатій.

413. Звідки пішло „Боже помагай“.

Раз йшоў Сус Христос в Петром, а одна жинка в другої вигонила душу. Христос казаў: Боже помагай! — А Петро ни хотіў казати. Видтак пройшли, а Петро питаў си: Ви чо казали „Боже помагай“, йнк вона в другої душу вигонила? — А Христос кажет: До ўсего треба казати Боже помагай, бо хоч шо, хто робит, то робит на свою душу, ни на того душу, шо кажет „Боже помагай“! И за тото и тепер кажемо хоч до чоґо: Боже помагай. — Петро, йнк си завернули, то вже казаў Боже помагай!

Зап. в червни, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шкирижа Л. Гарнатій.

414. Юда Іскаріот.

Юда маў тата и маму. Мама Юди смгла раз, шо породи сина і почерез того сина майи умерти сам Исус Христос. Накולי дитина си вчинила и поклали йму імя Юда і взяли тай прибили пичатку на праве стегно ноги і зробили таку скриньку, шо йнго там забили, тай опичитали скриньку, тай вергли Юду в скрини у воду. І плиў водою, докиў ни приплиў до сила Скарупі. І так раз нишоў йнден пам ку-

пати си тай ўдтріў, аш пливет скриня опкована, оппичитана на воді. Тай поплиў до тої скрині, тай імиў, і вкях на берік. Розпечитаў, тай дивит си, аж там дитина, шьн жива. Пан дужи си вкшав, кажи: Господови гякувати, шо йн цес хлопец, а йн один ў мене, тай буди пара! І так вигудуваў хлопця до сїм лїт, а в сїм рик, пислаў свого хлопця і йнго до шкіў. І так були школами, докнў ви мали по вісінадцїт рокнў, а ў вісінадцїт рокнў посварили си, тай Юда ўбнў того хлопця, свого товариша і йнк ўбнў, так ўтік. І вийшоў до того аж сила, видкнў вин буў. І йнк вийшоў, так стаў у йдного пана за писара. І кажи вин тому пану: Я прайшоў тилький світ, али я ни ів так добрих йнблок, йнк у вотого чоловіка (дес сусїди). — А пан йнму каже: Аби ти до того чоловіка не йшоў, бо тот сокотит йнблук з пушкоў, тай убнў би тебе. А Юда ни зважаў на слова пана, али пішоў ў ночи до того чоловіка у йнблук. І вліс до саду, тай вилїз у йнблїнь тай ўурваў тройн йнблук. А чоловік той ўчуў, тай хокнў стрїлати до него, а Юда кажи: Йн, чоловічи, ни стрїльний до мене, я влізаю, тай подаю тобі ці тройн йнблук. — Тай вліс, тай з одной руки подайн йнблук, а другоў рукоў йнк нивнў того чоловіка за груди, тай йнк ўдарнў нин по яблуни, тай на смерть ўбнў. А сам утік, тай лїх на свойн місце. А на другий день, прайшла до пана мандатора та жинка того ўбитого чоловіка. А пан ўзяў, тай закликаў Юду до себе, тай кажет: Ни тай си, али привнай си! — А Юда кажит: Та прошу пана я ўбнў, бо вин мене хотїў ўбити, а я йнго ўбнў. — Но, пан кажет, коли йнс йнго ўбнў, то типер бири йнї за жинку. — А вин зрїк: Добре. — І так вони си звїнчили, тай були, докнў були. Аж раз вони пишли до купелю, тай вона си ўдвїла, шо ў него йн на правїй нозї іх печитка, сама та, шо йнму прибили до ноги. І кажи: А ви видкнў? — А бин кажет: Я в Скарупнї. Мене йден нан нивнў на водї у скрини. — А вона кажет: Та ти шнї снї! Ти убнў свого ридного тата. — І вони пишли до того пана на право. А пан кажет: Йгїт до Суса Христа на сповїть. — А Исус Христос лише тогди наў трїйцїт лїт. И пишли на сповїть до Исуса Христа, а Исус кажет: Так но ти вди до дому, а ти будиш у мене за апостола! — І потим в три роки вин продаў Исуса Христа.

Зап. в цвїтанн, 1902 р., в Головах, Косївського пов. від Петра Шнїкрия
Л. Гарметїй.

Пор. Т. XII. Ч. 142—143.

415. Три роди тютюну.

Йик Юда Скарупійський продаў Суса Христа, то му си дуже банно учинило, то вин пишоў, та завісиў си. Йик вин си завісиў, то ніхто ни знаў, де він си діў, таі ніхто го ни видвісиў, ни розвісиў. Вин так доўго висіў, аж тот пошторонок вурваў си, а Юда ўпаў на землю, таі розшириў так, що вид того шмроду йик птаха летіла понад него, то падала и згібала. Йик вин розшириў, то на ним виріс тітін, бо дотвў ни було титіну. Тот тітін, що виріс на лиці, то звет си „круглан“; тот що виріс на череві, звет си „марґотка“, люгійший; а найлюгійший тітін „колоадра“ виріс на гу...и.

Зап. в червни, 1902 р., в Головах, Косівського пов від Петра Шикарика Д. Гарматій.

РОЗДІЛ III.

416. Сьв. Михайло в ролі жандарма.

Йидев Жид буў ў Гамерици, а жінку лвишій під опіку вітову а дьтёмі. І вігги послаў лісьтьи чіриз віта до своіі жінки і до своіх дьтій. Буў він ў Гамерици чірис три роки, фурт послаў лісьтьи чіриз вітову рўку. При кінці трэтого року написаў до віта лист, до своґо вірного знаёмого, і кажи, абі жінка вііхала з вітом, з дьтёмі протвўко него, бо ўже маіи зашпарованих десьть тисьч грощий і буди йіхати на той і той день. Йак віт дьстаў той лист, прочитаў, шчо з дьсцьтма тисьчими прийіди до своіі жінки і там написао, шчоби возвіствў Жидьўци, йиго жіньци і дьтим, шчоби вііхали протвў него. Али віт поміслиў собі ни так. Жидьўци ни даў знати і подумав собі: Жіда ўбїу на дорозы самоґо, а грощі сховаў собі. І так зробїў. На другїй день поїхаў сам віт с тоў мислвў до того міста так, йак би ў нас до Станіслава. Той прийіхав ўже з Гамерики, зьліс с колыїі і зобачїў віта і пізнаў. Приходит до него: Йак сьи маїити, паньи вўїцьи! — Гаразд, Богу дькувати. — Питайи сьи він: Чумў жінка моїа ни прийіхала протвў мени з дьтёмі? А віт маў злу гатку ўже, шчоби го стратїў і вітновїў Жидови: Ни маґа йак йіхати, бо слаба твоїа жінка. Жид ни мислвў ў жадньи злї гатцьи, тьїлько пїймїў від віта на праўду ўсьи тьї слова. І кажи: Йїдити, вўїцьи, до дому? —

Йіду. — Тай йа з ваьи йіду. — Сьїу Жид на фіру, тай кішит сьи, шчо з ним йіди, з вітом. Шока-уїи йику десьїть тїсьнїч на дорозї тай кажи: Дивїт, вїйцьи, кїлько йа собї заробїу за три рокї. — А віт кажи: Ти добри заробїу. А ў мисли думаїи: Чикаї, то будўт моїї грощї, йа тибє ўбїу на дорозї! Йїдут дорогоу, дївнт сьи, навиртаїут ў лїсї в дорогї. То було ўже над вєчир, а віт кажи: Там дорогу прикопала, тудї пізно йїхати, йа поїхаў судї ў лїсї. Приїхали ў лїсї, де маў зальїар віт погубїти того Жїда, маў рїскаль схованїи ў фірї ў солонї, вїтьг рїскаль с фіри, тогдї кажи до Жїда: Давай грощї! — Жит кажи: На грощї, лиш ми даруй житїї і нїкому ми скажу. Присьїгїи сьи Жит приид ним, просит, пусти мнї, той мнї. Жит прєсит віта: Позволь ми сьи шче помолїти три годївї. А він каи: Нї, лиш годїну. Відобраў від Жїда грощї, тих десьїть тїсьнїч, зїнаў рўки назад і прислїу Жїда до дєрива, а сам копїи йїаму рїскалєм на Жїда. Жид йак зачїу сьи Бєгу молїти, до сьвітєго Михайїла молїу сьи Бєгу, і по рўски молїу сьи. І ў той час поїваїу сьи шандар ни знїти вітки. Прихєднт той шандар до Жїда, Жит прислєнїи до дїривїи, пїтаїи сьи: Шчо ти ту рєбїш? — Кажи: Прислїу мнїє віт до дїривїи, грощї відобраў десьїть тїсьнїч і хєчи мнїє тут закопїти. А віт тогдї зачїу ўтькїти. Шандар крїкнуу на віта: Віт, чикаї, ни тїкаї. Віт стау. Відобраў ў нєго шандар назад грощї, йїгє закувау, а Жїда розївау і йїгє грощї віддау. Тогдї ўлїу Жїда на фіру віт тєго віта, шчо Жїда хотїу стрїтити, завїс до сїду, віддау до сїду, аложїу протєкул Жид, йак з ним бїло, дали віта до арєшту. Пїтаїут сьи шандари: Шчо ти йи за шандар? — А він кажи: Йа сьи пїшу Михайїл Хранїтїль. — І шандар шчєз ў той чїс, а той віт стау закованїи і типєр го-ў жїдїн спєсїб нїхтє ни гєдїн роскувати. А Жит поїхау до дєму до сьобїї жїнки і дьїтїи с тїми грїшнїи і Жид газдїи, а віт чїриз дурнїи рєзум у вік віком бїдїи. І нїма тєкогє, абї тєго віта росступїу, бо на рукїх так дєвлїзо, гї хтєби зальїїу.

Зап. в лїпнї, 1902 р, в Коропци, Бучацького пов. від Олексї Савковєго Сєньчука.

417. Сьв. Николай безгрїшний і грїшний.

Сьв. Николай йик буў малїи, то жиу у пушї без дєдї і без нєнї, но одна олєнїця була з ним шчо го годувала. Він ни знау тогдї нїякї молїтвї, но маў двї колодї. Почєрез тї колодї він штрикау. Йик почєрез бїльшу штрик, то казау: То тєбї, Боже! А йик почєрез мєншу штрик, то казау: То мєнї, Боже! — Так жиу доўгїи чїсє. Аж раз почєрез ту пушу їхау пїп на другє сєло паски сьвїтити, тай слухайи,

шос говорит. Він наблизився, дивити ся, а то йакис чоловік. Що ти ту робиш? — Він, Миколай, каже: Мені ту так назначено, аби я тут буў. — Що ти так штрикаєш і таке говориш: То тобі, Боже, то мені, Боже! — Я так си Богу молю — каже Миколай. — То ни так си Богу молят — каже пип! Зачеў ну проводити, а вин такий памстливий, що раз ну проведед молитву, а вин то ўсе викажет! Миколай питає: Ви куда йдете? — Йду там а там паски сьвітити! — Я би йшоў з вами! — Чьому, йди. — Пішли вони і приходили до води. Пип зачеў брести, а Миколай каже: Чо ви бридите, коли такі красні молитви знаєте? — Пип каже: Ни знаю! — Миколай пішоў за попом водою, але ни потаваў! Прийшли до церкви. Миколай стаў у церкві и види ўсьо. Люди і пип ни виділи нічо. Миколай си диви, а то чьорт возит шкуру з буйвола за ногу и стає перед людьми, а хто си засьмієш, або заговорит, то записуй на тій шкурі. Він приходить з пару раз до Миколая и вискірив си, дивив му си в очі, шоби си Миколай засьмієш, а Миколай ни засьмієш си. Аж чьортови хтос ту шкуру приступив, а чьорт йик сіпнуў, аж п.....в, а тогди Миколай засьмієш си, таї чьорт го записав на шкурі межі грішних. Аж пришло з церкви вертати си, то пип бриў, таї Миколай ўже потаваў, бо грішаві з церкви виїшоў і нуєш брести.

Зап. в червни, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Михайла Маротчака Л. Гарматій.

Пор. Ч. 274—276.

418. Сьв. Миколай і три дівки.

Даўно сьвітій отец Миколай ходив по сьвітї. Людїи научав і бідних) запомагаў і каждого до ласки божой привиртаў своєю наукою і божою силою і духом сьвітїи. Де видив, шчо погібали люди, вратобував, з води, від звїрїв, увесь сьвіт спасаў, від збуїїв вїбаїїв, ўсе праўду чинїв. Йден гадї свої доньки хотїв пустити ў блуд. На той час невидїмо поїавїв сьвїтїи отец Миколай, кїнуў крїзь вікно грїшї, торбїну; найшли рано тих три доньки тої грїшї, ўтїшили сьвї і сказали: Дїкувати Бóгу, шчо Бог за нас ни забўв, шчо будем жїти. І тато завирнїв сьвї з несправдїливої дорóги. І заўши вони за Бóга ни забували і сьвітóго отца Миколайа вїхвальали, а сьвітїи отец Миколай за них ни забував, заўши їм сьвї подарунок давав. І ни хрїстїїанц, абїсмо за сьвітóго Миколайа ни забували і Бóга вїхвальали, а сьвітїи Миколай пригорни нас до сéби.

Зап. в липни, 1902 р., в Коропци, Бучацького пов. від Олекса Савцова Сеньчука.

419. Свѣятий Никололай і стрільці.

Були три брата, всі три стрільці. Всі три нидаўно були си звінчѣили і мали молоді жінки. Раз вибрали си ўни були на стрілецтво, али жінки хотіли, шоби ўни ни ночували там на стрілецтві, тай повидкрадали ў них кремені, шчоби ни мали з чим ватрі розкладати, тай шчоби вертали на ніч д' хаті. Пішли ўни у ліс і ніч їх там захопила. Розкладати би ватру, а нима з чим. Ўни до кременіу — а кременіу нима. Идут ўни дальше, аж з нидалека ўдрили посьвіт. Старший брат виріджий найменшого, чи би ни взыў з тої хати посьвіту*). Приходит вин до тої хатчини і застаин там старенького діда, що Богу си молиў. „Слава Богу!“ — „Слава на віки!“ Чього ти прийшоў? — „Чи би ви ни дали мені ватерки?“ — Вин каже: Я дам, але йди на двир, поворожи, йнка завтра буде година, ци вереме, ци дощ? — Пішоў вин на двир и вертайн, тай каже: „Буде вереме!“

Свѣятий Микололай узыў тогда прут, ўдериў ниин того стрільця, тай зрік: „Гей, бик!“ — Вин стаў биком, а він йнго загнаў ў хліў!“

Пислаў другий раз брат найстарший менчого за ватроў. Той так само застаин свѣ. Миколоая молити си. Але він ни знаў, що то свѣ. Миколоай. Просит ватри, а свѣ. Миколоай зрік: Йди на двир, поворожи, ци завтра буде дощ, ци погода, вереме, ци година? — Пішоў тот на двир і вертайн, а свѣ. Миколоай питайн си: А яка заўтра буде година? Тот каже: „Буде дощ!“ — Тогда свѣ. Миколоай ўдериў и того прутом и зрік: „Гей бик!“ А тот стаў биком і свѣ. Миколоай загнаў йнго ў стайню.

На третий раз пійшоў тот старший. Вин буў віщун, розумнійший. Свѣ. Миколоай посилайн го ворожити, яка буде година на заўтра, а той видрік: „Бог свѣятий знайи, яка завтра буде година, ни ни можеи знати!“ Тогда дідо ўдариў прутом тії бики, а ўни стали людьни. Каже їм тогда свѣ. Миколоай: Абисте ніколи ни ворожили, йнка заўтра буде година, абисте казали: Бог знайи, йнка буде година! — Даў їм видтак кременя тай огниво (що ниин крешет си) і ўни аж ў дві неділи вернули д' хаті.

Зап. в червни, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шкирича, Л. Гарматій.

*) Вогню.

420. Сьв. Никола́й і картогра́ї.

Йидны́ три картогра́ї гра́ли ў ка́рти. Гра́ють ў ка́рти, — а ў ха́тї бу́лі обра́зі, бу́ў сьві́тїй оте́ц Никола́й, — і ўсе ка́ртами по тва́рї сьві́то́го Никола́я на обра́зі. І ўсе ка́жут: Чо́му́ так ни ро́бїш, а́бї ми вігра́ли гро́ші? — А́ж на́решты́ ўда́рили ўсы́ три так, а поза́пїванї бу́лі, йак свї́ннї, і сьві́тїй оте́ц Никола́й да́ў їм пуд: Йак сиды́ли, так ста́ли чо́рны́ йак вуго́ль два, а тре́тїй вілты́ў, згалайко́тьў, шчо вы́хто́ го ни розу́мїў, і побу́ў чо́рнїз рік і загі́б. А тих дво́х за́раз похова́ли. Лью́ди ўа́дрїли бїльши то́й пуд і да́ли со́бї розго́во́р, шчо бо́жа сїла на них сьї спу́стїла і за нїдо́вірство́ ї́х поби́ла. І сказа́ли ка́жднї, шчо нїна́ шчо проты́ў бо́жої сїли жїртува́ти, бо коли́ко́львак мо́жи Бо́х ты́шко покара́ти. І заўши́ ты́ лью́ди Бо́га просїли і сьві́тої́ сьї віри ди́ржи́ли.

Зап. в лїпни, 1902 р. в Коропци, Буцацького пов. від Олекси Савкового Сеньчука.

421. Сьв. Никола́й і два хло́пці.

Раз злапа́ў сьві́тїй Никола́й дво́їи ды́тїй на мо́рах ў скріно́чцы і учи́ў ї́х чита́ти і писа́ти і заўши́ з нїми ходї́ў на спа́цир. Він сиды́ў ў лы́сы в нїми, у бѹды́, так йак пу́стельник. Зыбра́ў він ї́х одїбо́го ра́зу і пішо́ў в нїми на польува́ннї. Ди́ўнат сьї, а там на мо́рах така́ дужи́ фа́йна йа́блынка, така́ на нї́ лїсьтьї зо́лотє! Кобї́ ми мо́гли то́ту йа́блыночку́ йак ўзы́ти до се́би — ка́жут ды́ти, йак ўа́дрїли. — А сьві́тїй Никола́й ка́жи ї́м: Мо́лыт сьї Бо́гу, і ви ї́ї возьме́ти за собо́ў. Ты́лько ви возьме́ти за лїсто́чки, вона́ бу́де ле́кко за ва́ми йти, лїш а́бїсти сьї ны́ц ни оба́ра́ли! — Тоты́ хло́пчики ўзы́ли йа́блынку́ за лїсьтьї, йде. Так вони́ не́ў ты́шут сьї, йак приты́гли, на́ють сьї чнї заба́ўїити. І зно́ў вони́ пото́му ка́жут: Ходы́м, мо́жи би ми зно́ў со́бї шчо знайшлі́, тату́нью. — Прихо́дьи до мо́рїў, плївайи зо́лота́ ка́чичка на мо́рах. Тату́нью, йак би ми со́бї туту́ ка́чичку ўзы́ли? — Сьві́тїй Никола́й ка́жи так: Стры́льги́ ў нью́ і йак ўцї́лити, то пірце́ з не́ї вілты́т до вас і то́та ка́чичка за тим пірце́м до вас піде́. — Вони́ зро́били так і ка́чичка прїйшла́. Ма́лїж чнї ба́вити сьї до́уго. Пото́му да́ў ї́х сьві́тїй Никола́й до шко́ли, вони́ повнучува́ли сьї за ксьондзы́ў і жїли побѹжно́.

Зап. в лїпни, 1902, в Коропци, Буцацького пов. від Тетяни Мельниченко.

422. Сьв. Николай спасає чоловіка на воді.

Олеський чоловік йіхаў с Коробци з млина. І йіхаў до до́му від млина і журву сьи, йак би прийїхата ріку, шчо слабій льід уже на вєсьні. Зайїхаў він сїрид ріки на льід, вода піднесла льід до горі, надбїйшла вода і ни ўважиў собі, шчо на горі уже ломит вода льід, шчо ўже йде. Йак ўздриў, шчо льід йде, і з ним уже йде. А той укльик на лиду тай кажи: Сьвїтїй отци Николайу, віратуй минє с сєго! — А тотá крига з ним стáла, де він маїи вїїїадїти на бєрїг. Той сьи ўтїшнїу тай бórши волї батогóm, дойїхаў до бєрїга, лишє вїїїхаў на бєрїг, а льід пішоў. І кажи: Дьїкувати Богу, шчо мнѣ Пан Бїг віратуваў і сьвїтїй отец Николай, шчо ни погїб і ни ў стáнїм сьи віддїичтї Господу Богу і сьвїтóму отцї Николайу і абї мнѣ ни опустїу Гóспотє і сьвїтїй отєц Николай, пóка нóго жїтїя у віки.

Зап. в липни, 1902 р., в Коропци, Бучацького пов. від Олекся Савкового Севьчука.

423. Сьв. Николай і Антосїй.

В Малїй Азїї буу сьв. Николай і Антосїй. Ўни прийшли до церкви, тай сїли уперїдь образа Суса Христа. Сьв. Николай каже: Хоть Пречїста Дїва ўмерла, а і образ однако файнїй ў церкві. — Антосїй каже: Шо Пречїста Дїва варт, коли вже коло себе ни маїи Йїсуса Христа. — Николай каже: Чому би ни була варт? — Антосїй: Бо таки так! Вибери з мошенки гроші, шчо мошенка варт без грошїй? — Николай каже: Пречїста Дїва то ни йїи мошенка! — Почали си сварити, а Антосїй вхопїу свїчку і підпалиў Николайови бороду. І від того чїсеу у Николая борода кучьїрьїва. Видтак там сказали, шо на кого ангелї покладут куруну, тот з нежи них двоих будет владїкою! — Сьв. Николай пішоў коло порога і зачїў си молити. Антосїй укльик ўперїть самїх райских дверїй! Ангелї йїк несли коруну, то Антосїя помїнули, а поклали на сьв. Николая. І з того часу сьв. Николай стаў владїкою, а Антосїй нї.

Зап. в маю, 1902 р., в Головах, Косївського пов. від Петра Шикїрїга М. Гарматїй.

424. Сьв. Николай і Яків.

Сьвятий отець Николай жиў в однім місті в Якупом. Уни оба хокіли си висьвечувати на сьвйитого владыку. Якум хокіў, аби уни буў владыкою, а ни Николай, тай борше поїхаў вихрещувати си, висьвйичувати си. За уни поїхаў сьв. Николай. В дорозі захопила їх ніч. Якум ночуйи на переді, а Николай на заді — а в однім заїеднім домі. Якум сказаў свому фирманови, аби Николаєвим конім усім чьотиром шні потвнати в ночи. Над раном Николаєв фирман пишоў коні футрувати, а ў коний голови пообтнани. Він біжит і каже: Николаю сьвйитий, нашим усім чотиром коням голови пообтнани! — „Иди поприкладай білі голови до черлевих толубів!“ — Фирман пишоў и поприкладаў и сказаў: Я вже поприкладаў! — Николай кажет: Иди тепер шњи подиви си! — Вин пишоў шњи до стайні, а коні у йисел: Го-го-го-го! — Біжит фирман и кажи Николаєви: Уже коні встали. — Николай кажет: Иди футруй, бо зараз їдимо. — Фирман пишоў, нафутруваў, тай пішли, упрйигли коні, тай пішли. — Агу! фирмане! упрегаймо коні, бо сьвйитий Николай їде! — кажет Якуп. І собі зибрали си, тай пішли за Николаєм. — Приходьи до води, а вода така велика, шо би ни переїхаў! — Сьвйитий Николай, йик прибіг, нарас у воду заїхаў, а вода стала (ни плила, здержала біг) і сьвйитий Николай перебіх сухим заринком. Якуп ни них води переїхати, тай лишіў сьи. Сьвйитий Николай вихрестиў сьи на владыку, тиму він називайи си: Сьвйитий отець Николай чудотворець.

Зап. в маю, 1902, в Головах, Косівського пов. від Івана Дідушка, Л. Гарматій.

425. Мати Божя і пастушка.

В однім селі була дуже побожна пастушка-дівчина. З церкви були там викинули образ Матери Божей, він був старий, і вона шо-день ўбирала той образ сьвйижими квітками і молила сьі до него. Прийшло, захорувала та дівчина і йак мала умирати, то льуди бачили, йак ішла до неї йакась богата в золоті паньі. „А де так паньі йдуть?“ — питали льуди. — А вона каже: „Ось, бачите, несу вінець дльа тейі пастушки, шо вмирає. Вона служила миньі цїле своеє житье, а йа йі на остатку прислужу“.

Зап. в жовтня, 1902, в Камінці Струмівой від Марії Шен, А. Веретельник.

426. Богородиця обдаровує дитину хлібом.

Йидна́ жінка поудовіла. Доки ма́ла чоловіка, зарабийі́ її на кúсник хлѣба. Годува́у сибѣ і жінку і дитѣну, доки жи́у, а йак понѣр, лишѣли сѣм бѣднѣ сѣроти. Йак могла́, так сѣм ну́чила, шчооби́ ни йшла́ за проше́нни хлѣбом помижи́ лѣуди. Ни йіла вона́ с тоу́ дитѣноу́ йидѣн день, дру́гий, пішла́ вона́ до сво́го сусѣди знайо́мого, шчо заўши робила́ му, понага́ла, шчооби́ йї занѣс кавалком хлѣба, аби́ дау́. Ду́жи йїї було́ тѣшшко йти́ до не́го, а́ли прийшло́ кру́то, і прийшла́ до не́го. Сла́ва й Сусу́ Христу́! — На віки́ Богу́ сла́ва. Шчо ска́жиш? — Ай ска́жу вам, шчо дитѣна́ хо́чи хлѣба́ і вѣйшоу́ ни, шчо ни ма́йу шчо да́ти. — А дитѣна́ ни приставала́ кава́ти: Ма́мо, дай хлѣба́, шчо голо́дни було́. — Той чоловік, йїї сусѣда, сказа́у до не́ї: Ни хоч робѣти, ни да́м ти хлѣба́, йди́ си. — Вона́ пішла́ со жилѣм. Йде вона́, йде, аж прийшла́ до одної́ церкѣви. Та дитѣна́ пла́чи слова́ми гіркими́: Ма́мо, дай хлѣба́! — А вона́ дѣвѣт сѣм на Ма́тку Бо́жу та́й со жилѣм ка́жи до дитѣни́: Просѣ́ ото́ї па́нѣ, мо́жи то́бі даст кавалок хлѣба́. — А́ли дитѣна́ ну́станни́ ка́жи: Па́нѣ, дай хлѣба́, па́нѣ, дай хлѣба́! — Йак зачы́ла Ма́тки Божо́ї та дитѣна́ просѣти́ хлѣба́, по́йави́у сѣм цуд бо́жий і сво́ю ру́коу Ма́тка Бо́жа в о́брааа́ у́ церкѣві́ пода́ла тѣ́ дитѣни́ хлѣба́, тѣ́ сироти́. Дитѣна́ сѣм у́тышила́ тѣм хлѣбом і сказа́ла: Дѣ́йку́у, па́нѣ, за па́пу. У́здрѣли́ той цуд бо́жий лѣуди, зачы́ли сѣм Бо́гу мо́лити і то́та дитѣнка́ заўши ма́ла хлѣб то́й, до́ки ни ви́росла ви́лика. Так подоба́йи і нам хри́стїя́нам мо́лити сѣм Ма́тцѣ́ Бо́жі ну́станно́ у́ день і у́ но́чї і дочѣсно́го жи́тѣя хлѣба́ і дові́чного, ла́ски бо́жої.

Зап. в липня, 1902 р., в Коропци, Бучацького пов. від Олексі Савкового Сеньчука.

427. Як музикант розбогатів чудесним способом.

Йак то даўны́ших чисѣу́ бу́ло більши́ корольі́у, та́й бу́ло більши́ забаві́у ўсѣля́вѣих. А́ли зѣбра́ло сѣм кѣлька музика́нтьїу́ до йидно́го корольї́ гра́ти і так вони́ йині́у гра́ли заўжди, кѣлька йині́у бу́ло тра. А́ли той йидѣн музикант та́кий бу́у бѣдний, шчо він тѣлько́ с то́го жи́у, шчо со́бі загра́у. І ожині́у сѣм і ўзьи́у со́бі жінку та́ку бѣдну́ і вони́ лиш с то́го жи́ли, шчо він загра́у. А́ли йак він заўжди гра́у, то ма́у ві́тки жи́ти. А́ли йидно́го разу́ ви́бухнула́ вї́йна́ с тѣм са́мим королѣм, шчо він ўсе́ гра́у у́ не́го і тѣгла́ сѣм більши́ йак рік. Типѣр він ни

можи назарабийти, шчоби сьи міг поживіти. Жінка й чётви́ро дьтїи́й з голоду лижат, ўже ни мѡжут говоріти. Він с того смѣтку граїи ў хатї, шчоби міг свуйу біду заспокоїти, а ту трѣдно, бо дьтїи пишчат з голоду шче гірши йак таїа скрипка. Али він видит, шчо ньчѡ ни помагáйи, бирѣ скрипки і йде ў пѡли. Граїи ў пѡли так, шчо йнѡ аж рѣки больїт. Прихѡдит с пѡля, ньц ни помагáйи, тїснї го дѣжи вилїка бідá; дьтїи пишчат, жінка говоріти ўже ни мѡжи с тако́го вилїкого голоду, він заробіти ни маїи де, абї йїх погодуваў і свуйу журу́ заспокоїў. Али дѣмайи собі: Ньц ни зрѡбїу, лишѣ йду до цѣрки, бѣду ў цѣрквї грáти, мѡжи сьи Бог змїлуїи на́до мноў і тьїлько дасеть, шчоби́и міг тьї нишчаслївї дьтїи і жінку хоць трѡха чим поси́лкувати. Прихѡдит він кѡло вѣтари, де стоїаў Исѣс Христѡс на хрїсьтї роспїятїй, а на ньїм зроблѣны на нѡги золотї чиривїчки. Тогдї він там стаїи, зачинаїи грáти. Граїи з вилїким жалѣм набо́жних нїсьнїу. Али йак він зачїу грáти так мїло, так прїйїмно, жи чим раз лїшиши й лїшиши граў, шчо нáвїть пристáти ни міг. Аш ту дївїт сьи, той золѡтїй чиривїчок с тоїї ногї спадáйи йїму на скрипки і падѣ кѡло нѣго. Він тогдї стаў, вїшїи тотї скрипки на той цьвїк, шчо Исѣсу Христу́ нѡги ним прикѡванї. Тогдї той чиривїчок пїдоїмаїи, ўкладáйи йнѡ до пáзухи свѡїї бїжїт з ним ў мїсто до золотнїка і показуїи золотнїковї той чиривїчок. Той золотнїк пообгльїдаў і кáжи: Той чиривїчок лишї, а йа тобї дам мно́го а мно́го грѡшїй, шчоби-с міг зáраз за них шчѡсь дьстáти. Він сьи дѣжи ўра́дуваў, шчо дьстáў тьїлько грѡшї і ўложїу йїх до пáзухи і бїжїт борáенько, де йїст прикупкї с хлїбом і с ўсїльáкоў ўсїльáчинѡу, шчоби міг бѡрши накупїти і занѣсти бїдним дьтїом і свѡїї жїньцї, котрá від голоду і двѡїи дьтїїй цьїлкѡм спѣхли, жибї він міг йак нáйборши той йїх тьїшкїй голод заспокоїти. Принѡсят до хáти, жінка дѣжи слабá і дьтїи, йак він тоїи показáў і пороскладáў, вона тьїлько сїли дьїбрáла, шчо йнѡ сьи спїтáла: Вїтки ти тоїи постарáў? — А він кáжи, шчѡм граў Исѣсу Христу́, а Исѣс Христѡс змїлуваў сьи над нáми і даў нам мно́го грѡшїй, шчоби ми так тьїшко ни бїдїли. І йї вїт того днїи зробїло сьи лѣкши і зачїла приходїти з дьтїи́й на нѡво до здорѡульи. Тогдї він повѡлиньки купїу собі хáтїну з горѡдом, шчо маў де мѣшкати з дьтїи́й і жїнкоў, потѡму купїу собі пѡльи, худѡбу, ўже бо й прїйїмїу си слугу́ і дѡбри йїму сьи типѣр ўже дьїи. Типѣр жїнки йак зачїли говоріти, звїтки він міг до тако́го майїтку прїйтї. Йїднá кáжи: Він когѡсь обїкраў і дрѣга кáжи: Еї ньи, він когѡсь обрабуваў; вїтки він майїток міг ўзѣйти, йак він такиў буў бїдний. Аж сьи донѣсло до маїстрáту. Прїйшла вїтти польїцїяа і бирѣт йнѡ зї собѡїу, а він ньїц ни знáйи за шчо і видѣт йнѡ до сѣду. Йак йнѡ там прївѣли, зачїли йнѡ сьи пїтáти: Вїтки сьи ў тѣби такий майїток ўзѣвї, йак ти

буў такім дужы бідны. А він кажи, жи мыні даў Госьподь Бог, Ісус Христос, котрому йа граў на скрѣпки і скинуў ми той Сус Христос з ноги золотий чиривичок. — А сеньдзя сьм відзвѣяй: Брѣшиш, дурню, Сус Христос нікому ни скидаѣш, тай тобі ни скинуў, тылькы ти мусѣш ўкрасти, альбо когось зрабувати. Возьміт йіго до ўйизніцы на три дни, а за три дни він праўди йак ни скажи, то буди на шибиници повѣшаный. Він ў ўйизніцы шчѣро Бѣгу сьм молю і тылькы просиў, шчобѣ йіму сьм дали висповѣдати. Йак він сьм зачыў сповѣдати і він ксьондзови за той майіток оповіў, звѣтки він йіго ўзяў. На трэтий день, колі ўже шибиницу зробили, привѣли йіго до сѣду і зачыли зноў пѣтати і він зачыў зноў так оповѣдати, йак приріднышши оповѣдаў, звѣтки той майіток ў него ўзяў сьм. Тогдѣ приступиў сьм сеньдзя до него і ўдаруў йіго мѣцно ў пѣсок: Нипраўду говориш, клѣмчи, де ти відыў, абѣ Ісус Христос тобі з ноги с своей золотий чиривичок скинуў? Бирит йіго на шибиницу і повѣшийте йіго. — Йак йіго ўзяли вѣсти і той ксьондз йде попри него, а цѣлѣ мѣсто вірушило за ним, ўсѣ Жидѣ й ўсѣ панѣ і ўсѣ лѣуди дивѣти сьм, йак йіго будут на шибиницу браѣти. Али кат, котрый ўже закладаѣш шнурок на шийу, і зачыў йіму закладати, а той музикант зачыў йіму падати биз рѣки. Тогдѣ той кат кажи: Послѣхайте мѣне, о шчо йа вас буду просѣти, бо той музикант на смерѣ іде нивѣнни. — Тогдѣ сеньдзя з великоў алошѣю до него сьм вѣтѣваѣш: Йак ти мѣжиш знѣти? — А він кажи, жи мыні ни першый раз смерѣ робѣти. — Тогдѣ сеньдзя відзѣваў сьм: А хтож за ним будѣ свѣтчиў? — Тѣпер той ксьонц, котрый рѣзом з ним йшоў і стоѣаў блѣсько него, кажи: Йа сам буду свѣтком за йіго нивѣннысьѣ. — Тогдѣ казаў сеньдзя завирнути йіго до мѣста і завѣсти йіго до тоѣй цѣркви, ў котрѣ він граў Ісусу Христу, бо він йім казаў, жи ў ты цѣркви, де він граў, завісиў скрѣпки на той цѣвик, шчо Ісусу Христу ноги прикованы. І за ним пішли ўсѣ лѣуди, шчо там бѣли пѣт шибиницу. А той сеньдзя йшоў рѣзом з ним до тоѣй цѣркви на прикованѣ. — Кажи він: Колі ти такім шчѣсливий, жи тобі Христос скидаѣш чиривички, то йак тобі скинуў йідѣн, то ти скини й другий. — І ўсѣ лѣуди тѣсли сьм до тоѣй цѣркви, хоць дужы кісно бѣло, али хѣли й вони тоѣи видѣти то бѣло поўно й ў цѣркви і попри цѣркву і на цвингару й ўсѣуди, йак би де йакѣ чѣдо сьм зѣавѣло. Той скрѣпник, хоць дужы змѣчинний і сфрасованный вѣт такоѣй тѣшкѣй нивѣлѣ, котрый на смерѣ буў сѣдзанный, приходит він до Ісуса Христа і бирѣ своѣими змѣчинными руками, здоймаѣш скрѣпки с тоѣго цѣвика, шчо на нѣм бѣли завішанѣ і зачынаѣш грѣти чѣм рѣз лыпши і жылысьнѣйши так, шчо ўсѣ лѣуди, котрѣ там бѣли, мѣсили плакати (хоць ни хѣли — зам. тата), навѣтѣ той злослѣвий сеньдзя, шчо йіго на смерѣ судиў, то сьм так

буў расплакаў, жи навіць віддихати ни ниг. Нараз дівит сьи, спадайн той чыривічок з другой ногі і падé йшну так сани на скрiнку, йак тамтой першій, потым скачуйн сьи коло него. Тогдi сеньдзья кажи: Пусьтыте йнго; типер вiтко, жи він нивiнний. — Тогдi ўзьйли йнго на рўки і він ўзьну другий свiй чыривічок і так йнго несли чiрис цiлэ мiсто і тогдi він шче маў бiльши майiтку, йак бўло і жиў собi слобiдно с свбiйни дьiтьми і с свбiйоу жiнкоў, шчо дўжи булэ сфрасована кишкiм смўтком, бо она вiць о тым ни знала, шчо сьи з йiйи мужом стани, бо йi нигдэ допусьтiти ни хотьiли.

Зап. в липни, 1902, в Пужниках, Буцацького пов. від мамы.

РОЗДІЛ IV.

428. Вічний танець.

Раз в iднiм силi на празник гуляли в коршнi дужи пiзно хлопцi і дiвчата. Тей iм вже ни було стало чим сьвiтiти, а вони шче хтiли гуляти. Тей iден парубок з iдною дiвкою пiшли до каплицi сьватого Миколая і вьзяли з вiтти з перед него сьвiчки, шо там стояли і принесли iх до коршнi, засьвiтили і гуляли. I за те Пан Вiг дужи покарав iх, бо вони дужи тим согрiшили і так гуляют в тiй коршнi до нивiшного дня і будут гуляти по вiки вiчнi.

Зап. 1902, в Камiнцi Струмиховiй від Марiї Шенiвноi, А. Веретельник.

429. Покараний Жид.

Сидьв йиден господар при мiсьцьцi і коло йнго города нафкола Жиди сидьили. I там навiт була й школа жидiвска при тiм городi. А на того господара городi був хрест камiнний. Той хрест шче там стоiвав вiт повiтри. Али йидному Жидови сьи той хрест нафприкрив, шо він там стоiвав. I давав маленьким Жидкам по грейцару, жиби кьидали камiньмиа ф той хрест і жиби той хрест побили (нiби ни побили, али вiдбили прихресьцьи). Той хрест йишу нiчо ни шкодив, бо то ни був ани на йнго городi, ино був на того господара городi. Йаг Житен вiдбили то прихресьцьи, а він сьи таг фтiшив, шо вже вiдби-

тій. Зачив ше й сам вьдати каїньина, тай відбив ше й други прихресьцьи. Тогди йаґ зачило йнму ломати руки й ноги — лжив цылий рік. Шо наспроваджував дохторів, йаґ він сьи лычив, ныц му то ни помогало, іно ломало йнго кости, йнчив бис пристанку. Приходи той госнодар, шо був хрест на йнго городы, той кажи: А шчо, сусыдо... а траба вам було зачпати такі сьвѣатощі? — Йа виджу, сусыдонько, шо йа вже зле зробив. Жиби йа с того вийшов. Йа бин вже того ныґди ни робив. І полежив цылий рік, носили го на виреті — і вмер.

Зап. 1902, в Будванові, Теревовельського пов. від мамі О. Дервянка.

РОЗДІЛ V.

430. Ной і одноріг.

Йик мала бути потопа сьвіта, то Ной будуваў коўч. Але Ноя жинка мала любасіу, а вони ни вірили, шо буде потопа, тай намовляла їх той коўч розбивати. Ной все, шо збудуїи, а вони розибкют. Ледви вин ниледви той ковч збудуваў. Йик збудуваў, казаў зьвірам по парі у той ковч заходити. Усі зьвірі позаходили, а буў одноріг, шо ни хотіу. Ной казаў йнму, шо си ўтопнт, а одноріг казаў: „Я дужий, ни бою си, а з гори, з коўча видіти му ўсе, шо си діїи“. Тай такий ни зайшоу! — Йик настала потопа, то одноріг сіу з верхи на коўч, але йик на него насідали птахи, та ўсьякої зьвіря, то вин ни видужаў тому, тай зваліу си ў воду, тай ўтонуу. За це типер йи ўсьяка зьвір, но однорога нема, бо ни хотіу у ковч заходити, а вин ўперід потопа буў.

Зап. в червни, 1902 р., в Головах, Косівського пов. від Петра Шимарика, Д. Гарматій.

Пор. Ч. 211—212.

431. Велити.

Перед потоцу світа були велити такі, шчо йик би ступиу, то одна нога була би на Скуповій, а друга у Кутах, такі доўгі ноги мали. В одного велита була дівка. А тогди показали си ўже люди наші, шчо типер йи, велитам, шчо би знали, які по них мают бути люди. Та дівка велита найшла наших людей, шчо орали. Она збрала їх у долоню, ек

червачки, затулила ў кулаці, жнени, таї принесла своену дедиви вели-
товн каже: Дедю! Я найшла гезди червачки, шо рили поле! — Вели-
т каже їй: Най, виднеси їх назад там, де були, бо то такі будут люди
послі нас. — Ёнк буди конець світа, то послі нас будут такі ёнк
пальці люди, шо дванаціт їх не молотити у печі! На бодьнк мут ка-
зати, што то смерека! Ёнк мут рубати бодьнк, то казатимут: Тікай,
бо смерека паде!

Зап. в маю, 1902 р, в Головах, Косівського пов. від Петра Шкирика,
Л. Гарматій.

Пор. Ч. 213—216.

РОЗДІЛ VI.

432. Спокутуваний грішник.

То биў їйден збуї, называў сьа Ёйнох Ёноходїй. Він перебуваў
в їйднім лысы грубім, при їйднім тракты и так льуди забіваў, же
їуж наў з гоўоу льутских хыжу вымуровану їак с камїньн. Забіў вітца
и матьир кыйом їабўоновым. Маў и вѣце збуїїў коўо себе. Не гварїў
иньшы пацѣри лем „Богородице Дыво“. И їйден раз, їак їуж назабі-
ваў трїста льудїй, и фказаў сьа му Пресьвѣта Дыва на дорѣвї па-
ньоў. И повїдат так: „Ёуж час, перѣстан, бо їшчи до мнѣ взываш, то
ти хочу быти на помѣчи. Бо прїшоў час, їуж сьа час покаїати! —
Тоўды зараз збуї розѣрваў на собї одѣжу збуїїўску и збрѣїу шѣарїў
от себе и вернуў сьа медже свѣїїх двѣтцет штїри збуїїў, кѣтрым быў
комендантом. И повїдат: „Покѣйте сьа и не рѣпте їуж тоґо вѣце, бо
їуж час сьа кѣїати“. — А онї з ньѣго сьа зачѣли насыївѣти: —
„Ёакый сьа дѣси правѣдник нашоў!...“ — И лїшиў їїх так, а сам пї-
шоў до ксьїндза сповїдати сьа. И прїшоў до ксьїндза, жебы го ксьїндз
высповїдаў, але ксьїндз го высповїдати высповїдаў, а розгрїшити Ѵго
не розгрїшиў. То повїў ксьїндзу, же кид го не розгрїшит, то го забіл.
И так го забіў. И так сѣмо сповїдаў сьа їшче пѣтым в двох ксьїн-
дзїў и забіў пѣтым и тых двох, бо го жаден не розгрїшиў. То забіў
трїста льудїй свѣїїоу рѣкоў и трїох ксьїндзїў. Пѣтым пїшоў до Рїлу,
до римскоґо вітца. И римский ѳтец розгрїшиў го и надаў му покѣту
двойѣаку: альбо покѣтувати сьїм рѣкїў на сьїм свѣты альбо двѣтцет
штїри гѣдн, же го выправїт на тѣтот на дрѣгый свѣт покѣтувати сьа

ис тѣѣох. Але му повіў так: „Ту йак будеш покутуваў сьм рѣкі, а шчырі, то сьа пѣўно спокутуйш, а там йак забудеш лем на маўу хвильку о Бѣзы за двѣтцет штѣрі гѣдин, же спусташ Бѣга з мысли, то на вікы пропадеш“. — Так отповіў збуў, же хѣче покутувати двѣтцет штѣрі гѣдин. И зѣраа йак го розгрѣшиў римскый ѳтец, и йист в Рїмі капличка, де даўно лѣуде християне скрыто сьа молили в зѣмлі перед поганѣми, и там с той капличкы дыра в зѣмлю, што чѣѡвек, кѡтрый ту йист, не мѡже нїгде жаден знѣти, де йї йист кѡнец. И выпровѣдиў римскый ѳтец тѡго збуўа до той капличкы, и він с той капличкы пішоў тѡў дыроў и вышоў тѣ-йак на другый сьвіт. И вышоў на красны зелѣны ўўкы и їде. Прїшла ї ньѡму сѣма тѡта пѣны, кѡтра сьа му кѣзаўа кѣйѣти, мѣтка бѡска. Повїдат до ньѡго: „Вѣрний сьа!“ — А він повїдат: „Нїт, не вѣрну сьа“. — Повїдат другї-раз до ньѡго: „Вѣрний сьа!“ — Повїдат до ньѡго и третї-раз: „Вѣрний сьа!“ — Йак отповіў третї-раз, же не вѣрне сьа, ѡна повїда: „Не вѣрний сьа, бо йа йїзѣдїи добра (дѡбре), лем не забуд ійѣа Гѡспѡда Бѣга. Бо йа піду от тѣбе, то ішче прїде к тѡбї дѡбре и бѣде тѣа наvertати, але сьа не вѣрний“. — Їде дѣле и вїдїт штѣрі стѡпы и пїд кѣждым стѡпом три крѣсуѣа. Смѡтрит лїпше: — На кѣждїм крѣсьлы йист чѡѡвїк, — а то бїли апѡстѡўы, бїўѡ двѣнатцет апѡстѡлыў. Прїхѡдїт меджѣ ны, и поўставѣли фшїткы, повїдаїут: „Вѣрний сьа!“ — А він отповіў на трї-раз, же сьа не вѣрне. И ѡни му отповїли: „Дѡбрї, не вѣрний сьа, бо мї-сѣе дѡбре, а йак ішчи ѡд нас одїїдеш, то ішчи прїїде к тѡбї дѡбре, тїлькѡ хоц бы йак на тѣа бїўѡ де тѣашко, то лем не забуд імѣно Гѡспѡда Бѣга и прос Бѣга на пѡмїч, а Бог ти помѡже“. — И одїшоў од них, їде дѣле тїма краснїма ўўкѣми. Прїшоў ї ньѡму старый, сївый дѣзѣдок и заступїў му дѡрогу. И повїдат: „Де ты їдеш? Йак ты ту сьмїш їти, тѣкый збуўу? Вѣрний сьа, бо ту згїнеш!“ — Він отповїдат так: „Не вѣрну сьа. Штѡ бѣде, та бѣде, йа сьа зѣдїу на Бѣга, а мам надїїу, же мї Бог помѡже“. — А тот дѣзѣдок, то быў сам Бог. И повїдат му тот дѣзѣдок так: „Но, то ид, а хоц на тѣа йак бѣде тѣашко, аль не забуд імѣно Гѡспѡда Бѣга и прос Бѣга на пѡмїч, то ти Бог помѡже“. — И одїшоў кус дѣле, — їде три двѣтцет збуўїў, йѡго товаришей, кѡтрым він быў пѣном. Идут з музїкоў, з бѣндоў, и повїдат: „Ге, пѣне, откѡли мы тѣа глѣдѣме, а не можѣме тѣа нѣїти. Вѣрний сьа з вѣми!“ — Він отповїдат: „Не вѣрну сьа“. — „Але вѣрний сьа, бо мїсїш. Бо пѡкльѣ ты нам росказѣваў, та ты нам росказѣваў, а тѣпер мы будѣме тѡбї!“ — Він отповїў: „Не вѣрну сьа“. — „Але поїмѣли го, перевернїли, бїли и навльїкали и нѣзад влѣкли. Йак йуж вїдїў, же нѣне бара тѣашко, повїдат: „Бѡже, рѣтуї мнѣа и не ѡстѣвїй мнѣа (не лїш мнѣа!)“ — И так од ньѡго зѣраа отскѡчїли, йак сьа на Бѣга клї-

каў. Скоро фстаїи, и заараз го инаїут и вертаїут назаа. И зноўу сьа кліче на Бóга, так до трїох раз. По трэ́тым ра́зы йуж го пусти́ли. И іде да́ле, — приходіт, што ва́рїят же́ны ф кітли ф кырви, — там бы́ли му́кы. А то і́льато́го бы́ли то́ты же́ны ф кітли ва́ре́ны, бо о́ни по-губі́ли ды́ти, то невінну кроў рові́льа́ли, то і́льато́го в ты кырви ва́ре́ны бы́ли. И бе́рут йóго и ва́ляїут там. Повіда́ют му: „Ты-с о́ кілько раз гіршы́й от тых жон, бо то́та ты́лько згубі́ўа дво́йи, а то́та трóйи, а ты невінної кырви дўже порозліваў, бо с за́бнў тво́йом ру́ком тріста лўддїй и трїох ксьиндзіў! То йуж те́пер не і́деш да́ле, будеш ту!“ — Позабі́гали сьа ды́аблі на му́ках и бе́рут и ва́ляїут го. Він і́здрыў до го́ры и повіда́т: „Бо́же, ра́туї мя́а, не оста́ви мя́а грішні́ка на ві́кы!“ — И за́раз ды́аблі од ньóго отскочы́ли. Він ста́и и хо́че і́ти да́ле, — зноўу ва́ляїут го наза́д. Зас по дро́гі-раз сьа клі́че на Бóга, так са́мо йак и пе́рше. По трэ́ты раз то са́мо фста́и и хо́че і́ти, — зас бе́рут и ва́ляїут го. И він крї́чнт: „Бо́же, змїўуї сьа надó вноў и ра́туї мя́а!“ — И так отступі́ли од ньóго. Іде да́ле, — там бы́ли пе́цц по-роспальва́ны желы́ены, ф ко́рых го́рїў óген йа́рыї, — там ду́шы сьа смуді́ли и чо́рты йїх мїша́ли желы́зны́ма кочерга́ми и желы́зны́ма ви-ўа́ми. А то бы́ли заа́дросні́цы, што заа́дрощьчы́ли ўа́скы бо́жой дру́гому, и крї́удітеле, ошуканцы, лїхві́аре, ко́тры сьа не мо́гли найі́сти на тым сьвѣты́ лўтско́й крї́ўды. Но, и бе́рут и ва́ляїут го там, повіда́ют му: „О кілько-с ты раз гіршы́й! Ты пові́ден ту бы́ти!“ — И бе́рут и ва́ляїут го. Оджек йак вїды́ў, же ко́ўо ньóго зле, и то́ўды крї́чнт: „Бо́же, змїўуї сьа надó вноў и ра́туї мя́а!“ — И то так на три заво́ды го бра́ли, а фсе сьа клі́каў на Бóга. И на трэ́ты раз, йак йуж клі́каў на Бóга, и отступі́ли од ньóго. Потóму і́де да́ле, — сноў там бы́ли та́кы, што йїх ва́рыли в му́о́цы. А то бы́ли босорка́ны. И бе́рут и ва́ляїут го там. А він зноўу так сьа клі́каў на Бóга, йак и в і́ных мїсьцьах, и Бог му допо́міг. Да́че і́де, — бы́ли сто́пы, а по сто́пах бы́ли гво́зды набїты. И там бы́ли ду́шы за йа́зыкы повїша́ны на то́ты гво́зды, а то і́льато́го, што на тым сьвѣты́ дру́гих о́гварїа́ли, за́вду робї́ли, дру́гих до грї́ху прїводї́ли. И йóго там бе́рут и ва́ляїут. И він так сьа клі́че на Бóга, йак и в і́ных мїсьцьох (йак и на і́ных му́ках, пе́редом), и Бог му по́міг. На оста́тку прїшоў і́ бэ́зьны мо́рскїй (охтва́ни) або звана́ прóпаст ві́чна. Бес то́ту прóпаст с той сто́роны быў та́кый пе-рехї́д гру́бый йак во́ўос. И він вы́шоў на тот перехї́д и і́де, — обернуў о́чы до го́ры до не́ба и повіда́т так: „Бо́же, змїўуї сьа надó ўноў! Согрї́шїў йи́и, але да́руї мї грї́хы, бо ты Бог йа́ко Бог, а йа́ грїшны́й чоўóвїк! И ра́туї мя́а!“ — И так і́шоў понат то́ту бэ́зьнью, и йак перехо́дїў на дру́гу сто́рону поўо́вїны, то йуж сьа му робї́ўа шы́рша ўа́ўка. Йак перешоў цы́ўком на дру́гу сто́рону, то йуж чуў на дру́гі

сторонні, як ангелы в небі сьпівають. И тóуды вёрнуў сьа назад, бо йуж сьа спокутываў. Назад идучи не заступляў йуж му нікто дорóгу. И на другый ден о ты години вышоў рымскый óтец до той капличкы ис процесийоў, ци йист альбо нýt. И так нашоў го там, што сьа повернуў, и вйдьў, же сьа повернуў, и побугосóвнў го рымскый óтец и зараз там гнер. — И кóнец.

Зап. в серпни, 1900, в Котани від Дмитра Сеици́ О. Роздольскый.
Пор. Ч. 261.

433. Кóнець сьвiта.

Пiвтретя року перед кончиноў сьвiта, має сi урвати тот приселений „гаргон“ и Илiя вийде на земнью. Лиш ни знати, де вин приселений тот гаргон? Ви може знаєте де? А може це пусте, байка! Два роки мут они воба ходити по цiм сьвiтi и ни мут здибати си аж у тiм пiвроцi. Гаргон тогди буде намовляти, щоби люди ни вiрили Илiї. Тогди буде голод, люди мут падати з голоду, мерти. Вин буде возити питє и їду. Хто буде їсти в него и пити, тот буде вго. Илiя буде казати людем: Перетерпит, будете збавленi; ек умрете, будете шисливи; абисте ни вiдважли си їсти! — У тiм пiвроцi здибакот си в Илiїв. Гаргон убє Илiю, зарiже на цiй земли, а тогди настане теннота вiд 6-тої до 9-тої (не можу знати, ци зраня, ци пополудни, так читас у вангелi); то стане си у велике пущене. Вiд тої крови сьвiт име си и перегорит земля, громи загринє, земля потрисє си, внерлi маут встати! Тогди явят си чотири янгелi, на чотири части сьвiта затрубе у труби и на цєе голос встанут внерлi. Гаргон пидє до свого раю (де пекло; нарид збудував и го сам розширєє и звужє); вин рикає як лев. Потiм явит си Бог, Сус Христос и скаже (це має бути, на лонi Авраама, або на Сафатскiй долини, це все одно), Бог не казати: Був сим голоден, босий и т. д. А люди мут си обзивати: Ни видiлiсимє тьм, Господи! — А Бог: Могну ближнєму! Вам праведнии пiсьнь подабас, а вам грiшникам в пiч огнєну, де скрежет зубов на вiки аинь! Тогди „кшп-кшп,*“) си зробит, впаде сонце, вiсiць, зора, стане теннота, а нiхто ни знає, що поти!

Зап. в мартi, 1900 р., в Ровтоках, Косiвського пов. вiд Лучки Полека,
Л. Гарнатiй.

*) Метушня.

РОЗДІЛ VII.

434. Покарана зависть.

Якась грішна душа дістала ся до пекла і просила Господа, би їй відтам визволив. Господь Бог вислав по світі глядати, що вна доброго зробила. І найшли, що вна дала жебракови одно перце чяснику. На тім перци чяснику велів Пан Біг витігати їйї з пекла. Коли їйї витігали і друга грішна душа чепила ся того перця. А вна ся стріпала і скричала: „Не чіпай ся, бо ти не давала, хоба я сама давала“. І впали обі на дно пекла.

Зап. 1893, у Мшанци. Старосамбірського пов. від Маруні Вітички М. Зубрицький.
Пор. Ч. 287.

435. Як ксьондз ходив по смерти.

Була рас хольера і ўмирало дуже людий. Так гробар дуже мусьїў гробїў копати, шо ни маў часу ў день ўсіх викопати і мусьїў ў ночи копати. Рас він копайи, диви цї, стойт над ним ксьонц і ныц сї до него ни обзивайи, копайи далї, а він ныц і стойт над ним. Види той ксьонц, жи сї гробар до него ни обзивайи і забирайи цї, йде від него. Той ксьонц у пирїт, а гробар за ним і приходи до церкви ксьонц, а гробар за ним. І церква му сї ростворила, засьвітїло сї дві сьвічки і стало два хлопчики малих і зачьїў ксьонц мшу правити; а гробар стойт ў дверех і диви цї, шо то буди? Ў тїм кінчит ксьонц мшу, гробар хочи ўтыкати. І злетїло два ангели з неба і кажут до гробарьї: „Стїй, ни ўтыкай! Стань ў дверех, запитай того ксьондза, шо він ту роби ў ночи?“ — Допіро два хлопчики тих счезло, сьвітло сї загасило, ксьондз иде с церкви, а гробар заступїў йїго ў порозьї і питайи йїго: „Шо ти тут, ксьенжи, робиш ў ночи ў тїй години?“ — Ксьендзе до него кажи: „То йєст така річ: Я браў гроші на мши і тих мшїў ни вітправнїў, то ўже праўдлу штири роки мши и ше маїу три і Пан Біг ни хочи мене пустити на тамтой сьвіт, доки не відпраўдлу тих мшїў. Типер іди і ўсїм ксьондзам оповїдай, жи то великий грїх йєст на мшу ўзьєти, а мши ни вітправити, отжи за то Бог мене покараў. І той ксьонц зник.“

Зап. в лични, 1902, від В. Ковали, на Стриганцї, Камінецького пов. А. Веретельник.

436. Як чудом зловив ся злодій.

То йіден злодій ў ночи буў заліс до церкви. Там засьвітіў собі сьвітло, набраў грошиї, золотих річії і ўсе те повикладаў на двір чирис дьбуру, шо вирізаў ў сьцінї і тоди сам зачыёў випазити чирис ту дьбуру. Йак ўліс до половини тей сьціна зьїйшла сї і так притиснула йїго, шо він ни міг рушити сї, і так мусьїў садьбіти аш до білого дньє. Потім прийшли луди і злодійа витьгнули, тей дали до гарешту. То йїго такым чудом Бог скараў, шо ни можна ныц красти с сьвитого місьцьи.

Зап. в червни, 1902 р., на Криволянці, Каменецького пов. від Івана Юнака А. Веретельник.

437. Про печери з Почаева до Кїїва.

Йідна мати мала дочку своєю йїдиначку і ўона йї дужи лубила. Аш рас шось ўони сї посварили і йак сї дочка роззлостила тей ўдарила матьїр ў писк. Ну, тей пішла ўона с того сповідати сї, і де піди то жадни ксьонц ни хочи йї дати розгрїшеньї. Али йїдного разу пішла ўона на готпуст до Почайїва і там йї такжи ни дали розгрїшеньїа, тїлько казали: Мусиш перши спокутувати свїї тьашкий грїх, шось рїднью матьїр ў лице ўдарила. Тей казали йї так: „З віти йє по-пїт земљу такі пичери аш до Кїїва і ти мусиш сама йїдна зайти тими пичерами аш до Кїїва, то тоди спокутуєш свїї тьашкий грїх“.

Тей ўона набрала собі сьвїчок на дорогу, щоб мала чим собі сьвїтити, бо там ни видно сї; али йак ішла, то ше йї наказували: „Памнїятаї собі, йак будеш йти, то йак прийдеш на сирїднїну тих пичер, то там буди двї дороги, то памнїятаї, ни йди на лїво, тїлько на право, бо зайдиш до некла“.

І ўона пішла і йшла шось три місьаці і прийшла аш до Кїїва, а там вийшоў на пирит нейї йїднї ксьонц, тей кажи: „Ўже твїї тьашкий грїх вітпущивий“. І вона пожила ше три дни тей ўмерла.

Зап. в маю, 1902, на Криволянці, Камінецького пов. від Євкї Юнак, А. Веретельник.

438. Як дївчина стала каменем.

Буў собі брат і сїстра і ўони обоїи дужи сї лубили. Али буў ў тїм силї йіден чарїўник, і він қонче хтьїў ожнати сї с тейу сїстроїу, бо ўона дужи сї йїму сподобала. І він послаў до нейї шось с три

рази ў старости, али вона ни хтыла аны руш йти за него. А на чин-твэртий рас приходи він сам ў старости і проси, шоби ўона йшла за него; али ўона ни хочи. Тэй він сы розіадуў дужи тей кажи: „Йак ни хочиш йти за мене, то ни выйдиш і ны за кого, бо йа заклинаю тибэ, шоб ти сы каминни тут стала, де стоиш!“ — Тей пішоў. Аш дыви цыі брат, а систра йго ўже зачинайи каміныты: Дыви цыі, а ўона поволи переходи' ў камінь, перш віт ніг, а потім ціла скаміныла і з нейі стаў сы такій високий і грубий камінь, йак ўона була. Ну, тей ныц. Стала камнем, тей стоиґ і так той камінь стоіаў шось девіть лыт. Али йдноі ночі сні-цыі тому братови, а він буў ўже жонатнй і маў двоим дытнй: Йдно мало шось три рокы, а други три місьацы. Тей сні-цыі йму, шо приходи до него ангя і кажи: „Йак хочиш, шоб твоя систра назат ожила, возьми свою ту дитину, шо майи три місьацы, заріш і серцем з него і кривлийу намасти той камінь і твоя систра ожііе. — А того ворожбита, ўже ни було на сьвіты. Тей він ўстаў і зарізаў свою малу дитину, а жінка йак побачила тей ў крик, каже: Ты здуріў знать? — Али він ныц ни кажи, тілько ўабаў серцем тии і кривлийу намастиў той камінь і с того камінья стала сы назат йго систра. Тей ўна кае: „То, нібожи, йа мусыла віпкокутовати усы гріхи за того чаріўника, бо мины було суджино выйти за него, али йа ни выйшла і такы мусыла віпкокутовати“. Тей ўже.

Зап. в липни, 1902 р., на Стриганці, Камінецького пов. від Варяи Ковадь.
А. Веретельня.

РОЗДІЛ VIII.

439. Болгарські гласи.

Глас I.

Чи я била не гадня,
 Чи не госпоиня? —
 Три дни хати не мела,
 Смітя не виносила;
 Ой встань, мужу, не лежи,
 Смітя возом в хати вивези!

Глас II.

Чи видиш ти, Іване,
 Як твоя жінка гуляє?! —
 Ой вольши по той прут,
 Що ним жінки мак трут*),
 Тай важени свою жінку в тісний кут.

Глас III.

Посівав я мачок зелененький,
 Народив ся хлопець молоденький.
 Повну кишеню гроша носить,
 А у мамоньки їсти просить.

Глас IV.

Стоїт козак над водою,
 Держит кову під полою;
 На козоньку поглядає,
 Свою долю проклинає:
 Доле-ж моя нещаслива,
 В мене жінка непоцтва!

Глас IV а.

В людий жінки, як маківки,
 В мене жінка як Жидівка;
 Дала їсти, дала пити,
 Сама сіла вуши бити;
 Дала їсти без обруса,
 Сама сіла як покуса.

Глас V.

Вчора була ласонька п'яна,
 Тай під дубоньком спати мала.
 Прийшов заячик тай скік на ню.
 — Заячику братчику! Ти на мені був?
 — Неправда, ласонько, неправда,
 Не завдавай своему лицю встиду
 І мому старону...

*) Макогін.

Г л а с VI.

Ой летіла біла гусь понад луги,
 Та кричала, гегала: „Подерлам си ноги!“
 Чапля мовить: „Я попада,
 Я завше по болоті ходжу,
 Нігди собі черевичків не заброджу“.
 А крук мовить: „Я сьвященник,
 Я завше на собі чорні сукні маю,
 Нігди їх в себе не скидаю“.

Г л а с VII.

Ой ксенже господиновку,
 Ой ідуть владики по твою кобиловку, —
 Будуть твою кобиловку брати,
 Що не змієш на семий глас співати.

Г л а с VIII.

Ой дід бабу повалив на леду:
 „Давай, бабо, коляду!“
 А бабошка у него ся просить,
 Рученьки, ноженьки вносять:
 „Слава тобі і твому, старче, довгому жилищу,
 Що-сь догодив мому черевищу“.

Зап. I. Костек невідомо де.

440. Юляда бідного дяка.

Г л а с I.

Чекав я цілий рік коляди,
 Дочекав я ся великої біди.
 Скортіло мене раз в рік ніти колядувати;
 Таке я мав щасте, що не хотіли пустити й до першої хати.
 А я зачав бідний блукати,
 А притім свої коляди шукати.
 Тай відважно приходжу до сьвященника,
 Тай став під вікном,
 А хтось вийшов з хати, тай затривив мене псом.

Г л а с II.

Я втік за ворота, —
 Єднак мене вібрала вернути ся охота.
 Я приходжу до ганку,
 Напротив мене вислають дівку Ганку.
 Перший вхід мій був до сінній,
 І з тої радості взяв-ем ся розширяти,
 А Пречесний Господин хотів мене за чуприну хапати.

Г л а с III.

Другий вхід мій був до хати:
 Казали мені Господин съївати.
 Я зачав співати своєї,
 А Господин мені піс не тої.
 Розказали сісти, а не дали нічого їсти.
 Хотіли посилати по горівку,
 Та не могли збудити дівку.
 А так я у Всечесного Господина сидів,
 Аж мене когут-півень зашів.

Г л а с IV.

Я у Всечесного Господина на розсвїтїю:
 Такої коляди не видїв я сходявши по цілому сьвіту.
 Бо як аж ся нагадали,
 Тогди мені їсти дали.
 Там було потрав штири миски,
 А не дали до того лжки.
 А до того горячі були —
 Мало-ж собі не попарив зуби.

Г л а с V.

Нарешті йду далі й думаю,
 Же таке нещасте маю,
 Що трохи з голоду не умираю,
 Єднак же ся того не лякаю.
 І приходжу до старшого брата,
 А там панів братів повнісінька хата,
 А Господин Ресятий сидит за столом,
 Тай як на збитки піднерши ся костуром,
 Й очя му почервонїли, зуби почорнїли,
 Губи побіліли. —
 Череву трїщит, а він бідний їсти нищит.

Г л а с VI.

А так мене там чесно угостили,
 Зараз за стів сісти запросили.
 І розказали, аби ся за столом не забавляти,
 Поневаж инші і чеснійші гості мають засідати.
 А я вставши зза стола й став-ем серед хати,
 І чекаю, може розкажуть колядувати.
 А они начали відповідати:
 „Не чекай, неча ти що дати!
 Були ту рєснтове, що колядували,
 Не тільки хлібом, але і перогани угощали;
 А ти піди без біди,
 Абисно тобі не дали в мухоїди“.

Г л а с VII.

Приходжу я до старшого брата,
 А там ханторів повнісінька хата.
 Мусів я ся за сапоги держати,
 Бо не міг ем через хантори влізти до хати.
 Пішов ем під вікно,
 Тай запросивем красно́:
 „Дайте ми хоть перога!“
 А они крикнули як на ворога:
 „Як лиш будеш просити їсти,
 То не зможеш звідти здоров полізти!“

Г л а с VIII.

На останку приходжу до учителя сьельского,
 А там не дали мені нівроку нічого.
 А я йду до паламара бідаки, а там дуже нужда велика,
 Бо паламар побирає шестий книш,
 Але го ся сам не діткнеш:
 Єго діти їстоньки хотять,
 Бо они з голоду зубами скреготять.
 Йду я на останку до війта,
 О! там мені була коляда гірка!
 Бо вельможна війтиха ся упили,
 А впивши ся при коляді не топили.
 Навіть горшки валяють ся попід лави,
 А не найдеш ані лежки страви.

Там зачинаю колядувати,
 А мене вийтиха кацюбою в хати,
 А вийт мене за чуприну:
 „Ото наш коляду, вражий сину“.
 Йду я нарешті долиною,
 Надібаю колядники в козиною;
 Зачав я у них тої козини просити,
 А они кажут: „Було з нами колядувати ходити“.
 Я бідний на милість Бога їх прошу:
 „Дайте ми кусник хліба!“ — голошу.
 Ой один каже: „Будь здоров!“
 А другий по плечох буком упоров.
 Нарешті йду я до домашних з просьбою,
 А не знаю, що ся стане во мною.
 Прошу: „Дайте ся чим посилити!“ —
 „У нас брацтво колядували,
 Хліб тай пироги в полиць позабирали“.
 А я бідний що зробивши?
 Занадто ся випостивши,
 Миску-м собі хреню нашкребтав,
 Тай без хліба попоїв,
 Тай у кулак засвистав.

Зап. 1898 р. в Пацкиві, Станіславівського пов. від тамошнього дяка Омелія Янчура, невід. записувач.

Варіант сеї вірші був надрукований у часописі „Недѣля, письмо народне для науки и забавы, господарства и промыслу за годъ 1866“, ч. 23, ст. 378 пп. „Коляда безталанного дяка“ та в підписом (автора?) Гр. Легинь.

Hauptmotive der galizisch-ruthenischen Volkslegenden.

Erster Band (Ethnogr. Samml. Bd. XII).

Erste Gruppe. Biblische Legenden des alten Testamentes.

N. 1. Weltanfang.

Satan unerschaffen, bössartiger Begleiter Gottes, hilft bei der Welterschöpfung, wird von Michael durch List (im Bade) überwältigt und eingeschlossen. Gott verspricht ihn dann freizulassen, wenn die Fichte ihr Grün abwirft. Die Teufel schlagen den Fichtenbaum voll Nägel, aber aus denselben werden Zweige. Dann erschafft Gott den Menschen, welcher aber für einen geringen Dienst sich dem Teufel verschreibt.

N. 2. Weltanfang und die ersten Menschen.

Satan wollte die neuerschaffene Erde zertrümmern, machte aber nur Berge und Thäler darauf. Auf Gottes Geheiss holt Satan Kerne, um einen Garten zu pflanzen, verbirgt aber ein Kernlein, welches ihm dennoch Gott abnimmt. Gott sieht, dass Satan ein treuloser Begleiter ist und erschafft Michael und die Engel; Satan erschafft Teufel; es kommt zwischen ihnen zum Kampfe, Michael siegt. Dann erschafft Gott die ersten Menschen mit einer Hornhaut; nach dem Falle verschwindet diese Haut und bleibt nur zum Andenken an den Nägeln. Satan verführt die Menschen in Schlangengestalt und wird von Gott verflucht. Er giebt den Menschen zwei Äpfel von dem Baume, dessen Kern er unter der Zunge verborgen hatte; Adam vermochte nicht den Apfel zu verschlucken; ein Engel schrie, er erschreck und der Apfel blieb ihm in der Gurgel stecken. Aus dem Paradiese vertrieben müssen die ersten Menschen hart arbeiten. Satan erschwert ihnen die Arbeit, versucht Eva, welche von ihm ein Kind mit 24 Köpfen gebiert. Adam verschreibt ihm seine Nachkommenschaft, dafür heilt Satan das Kind. Satan verbirgt die Verschreibung. Auf Gottes Frage, ob es möglich wäre die Menschen zu entschöhnen, antwortet er, das könnte nur Jener thun, welcher geboren — sterben und auferstehen würde. Das vollbringt der Sohn Gottes, welcher alle Menschen aus

der Hölle herausführt, nur Salomo allein zurücklässt, dieser aber macht sich durch eine List auch frei.

N. 3. Weltanfang, Sündenfall und Sühne.

Anfang wie N. 2. Die Menschen in der Hölle berathen sich und schicken einen Boten zu Gott, er möge sie aus Satans Macht befreien. Als Bote geht Adam, kommt nach vielen Hindernissen zu Gott, wird aber vertrieben. Dann wird eine neue Botschaft aus fünf Gerechten abgeordnet; Gott erhört sie und verspricht ihnen seinen Sohn zur Sühne hinabzuschicken. Christus kommt zur Hölle, Satan will ihn an eine Säule schmieden, wird aber selbst angeschmiedet und die Seelen gehen frei heraus.

N. 4. Gott und Satan.

Gott erschafft aus dem Meerschäum Satan, welcher nach Gottes Beispiel Teufel erschafft; deren Hälfte Gott jegoch in Windhunde verwandelt (ruth. čort — chort). Zur Nahrung erbittet er von Gott ein Getraide; Gott giebt ihm Hafer, welchen aber Michael in Distel (ruth. oves — oset) verwandelt. Satan macht eine Kette und will damit Gott binden, wird aber selbst gebunden. Die Teufel feilen unaufhörlich an dieser Kette, sie wird aber jeden Monat wieder ganz.

N. 5. Gott und der Böse.

Der Böse gieng mit Gott über den Wassern; um auszuruhen, erschafft Gott ein Stückchen Erde, als er aber hier einschlieft, wollte der Böse ihn ins Wasser werfen. Er nahm ihn und wollte ihn an den Rand tragen, je weiter er aber gieng, desto weiter dehnte sich das Land aus. Als er aber schliesslich doch das Ufer erreichte und Gott ins Meer werfen wollte, glitt er selbst aus und ertrank.

N. 6. Gott und der Teufel.

Gott und Satan pflanzen den Paradieses-Garten, Satan verbirgt einen Kern, muss ihn aber auf Gottes Geheiss pflanzen, daraus wird der Baum der Erkenntniss des Guten und des Bösen, wodurch die Menschen zu Fall kommen. Satan erschafft Teufel, beginnt einen Kampf mit Gott, wird aber durch Donner besiegt. Die Teufel stürzen 40 Tage hinab, als aber schliesslich Satan Gott bittet, er möge dem Falle halt gebieten, wird er mit solcher Macht gegen ein hartes Land geschleudert, dass eine ungeheuere Höhle — die Hölle — daraus entsteht, wo die Teufel bisjetzt sitzen.

N. 7. Empörung der Engel.

Satan unerschaffen, ursprünglich hässlich, aber von Gott verschönert. Gott erlaubt ihm durch Benetzung des Fingers im Wasser und Herabschüttung eines Tropfens sich einen Begleiter zu schaffen, und Satan schafft eine unabsehbare Menge Teufel. Ihr Kampf mit Gott, ihr Sturz und die Entstehung der Hölle wie in N. 6.

N. 8. Verdammte Engel.

Die gestürzten Engel flogen 40 Tage hinab, und als Gott schliesslich Amen sagte, standen sie still, wo jeder von ihnen sich gerade befand.

N. 9. Der Donner ist ein Krieg zwischen Gott und dem Teufel.

N. 10. Die Entstehung der Berge.

Der erste Engel holte ein Stück Erde aus der Tiefe des Meeres herauf, verbarg aber ein Stückchen im Munde. Gott segnete die Erde und sie begann zu wachsen, auch das Stück im Munde des Engels. Dieser lief nun herum und begann die Erde auszuspucken und so entstanden die Berge.

N. 11. Wie Gott das Paradies pflanzte.

Ein von Satan verborgener Kern, daraus wird der Baum der Versuchung, vgl. N. 6.

N. 12. Adam und Eva.

Erschaffung, Fall, Vertreibung der ersten Menschen. Adam arbeitete hart, hatte aber nichts davon, bis er von einem Engel erfuhr, man soll vor jeder Arbeit „Hilf Gott!“ sagen. Die erste Frau Adams wurde in eine Sahlweide (ruth. Eva — iva) verwandelt; erst in der Verbannung erschafft ihm Gott aus der Rippe die zweite Frau. Seine Söhne heirateten ihre Schwestern.

N. 13. Adams Kinder.

Adam hatte 12 Söhne und 12 Töchter. Sie heirateten so, dass jeder Sohn die dritte Tochter nach der Reihe nahm; darum ist es auch jetzt erlaubt im dritten Verwandtschaftsgrade zu heiraten. Die 12-te Tochter blieb ehelos und wurde die erste Prostituirte.

N. 14. Die erste Sünde.

Eva sündigte mit dem Teufel und hatte von ihm einen Sohn mit 7 Köpfen. Der Teufel nahm ihm später 6 Köpfe ab. Nach der Vertreibung aus dem Paradiese bürsteten die ersten Menschen — Eva im Nil, Adam im Jordan, doch der Teufel lockte sie aus dem Wasser heraus und so wurden sie von ihrer Sünde nicht frei.

N. 15. Warum haben wir Nägel an den Fingern?

Ursprünglich war die menschliche Haut ganz so, vgl. N. 2.

N. 16. Woher kommt der Brauch vor der Arbeit „Hilf Gott“ zu sagen?

Vgl. N. 12.

N. 17. Wie Adam alle Menschen dem Teufel verschrieb.

Sein erster Sohn hatte 6 Köpfe; dafür, dass sie ihm der Teufel abnahm, verschrieb ihm Adam sein ganzes Geschlecht. So giengen die Menschen alle in die Hölle volle 4000 Jahre, bis Christus Adams Verschreibung fand und verbrannte.

N. 18. Fall der Menschen.

Eva gebar ein Kind mit 12 Köpfen — der Teufel macht es normal — vgl. N. 14, 17.

N. 19. Manneshaar und Weiberhaar.

Eva hatte keinen Respect vor Adam, darum befahl ihm Gott in den Fluss zu gehen und sich zu waschen, dann bekomme er Bart und Schnurbart und Eva werde ihn respectieren. Das geschah. Eva erfährt vom Adam, wie er das Haar gekriegt hat, geht zum Fluss und will sich auch waschen, aber eine Biene sticht sie zwischen die Beine, sie greift mit der nassen Hand hin und bekommt dort Haare.

N. 20. Warum haben Weiber lange Haare.

Als Gott das Weib aus des Mannes Rippe schaffen wollte, kam ein Hund und ergriff die Rippe. Gott fasste den Hund beim Schwanz, riss denselben ab und erschuf daraus das Weib, welches zum Andern daran Haare wie Hundeschwanz hat.

N. 21. Wie Gott den Adel erschuf.

Gott machte ursprünglich Edelleute nicht aus gemeinem Lehm, sondern aus Teig und stellte sie in die Sonne, damit sie trocknen. Da kam aber ein Hund und frass sie auf. Darauf befahl Gott einem Engel den Hund zu ergreifen und mit ihm an Bäume zu schlagen, und es sprangen neue Edelleute heraus: Berezowski (von der Birke), Bukowski (von der Buche), Jaworski (vom Ahorn) usw.

N. 22. Gottes Streit mit den Teufel.

Gott und Teufel erschaffen die Welt gemeinsam, aber Gott schafft das für den Menschen Nützliche (Schaf, Hund, Kirche), der Teufel das Schädliche (Ziege, Wolf, Wirtshaus).

N. 23. Der Wolf hat den Teufel zwischen den Augen.

Als Gott den Hund erschaffen hatte, schuf der Teufel den Wolf und begann ihn gegen Gott zu hetzen. Der Wolf aber rührte sich nicht. Dann hetzte ihn Gott gegen den Teufel, der Wolf sprang hin, und der erschreckte Teufel verbarg sich zwischen seinen Augen.

N. 24. Die Erschaffung des Wolfes.

Der Anfang wie N. 23: Der erschrockene Teufel klettert auf einen Erlbaum, der Wolf aber fasst ihn bei der Ferse und beisst sie ihm weg. Daraus wird die Zwiebel und des Teufels Blut hat das Holz der Erle auf ewig gerötet.

N. 25. Warum hat die Erle rothes Holz?

Vom Blute des Teufels, vgl. N. 24. Wolf wollte anfangs Bauer werden, konnte es aber nicht erwarten, bis das Gesäete keime, wachse und reife, und lief in die weite Welt weg.

N. 26. Wie entstanden Ziegen?

Gott war anfangs Schafhirt und hütete eine grosse Schafherde. Der Teufel bat ihn so lange, bis er ihm einen Theil davon schenkte. Aber die Schafe erschrecken vor dem Teufel und liefen weg; der Teufel ergriff sie bei den Schwänzen und riss sie sämlich ab. So wurden aus den Schafen — Ziegen, widerhaarig, stinkend und schwanzlos.

N. 27. Wie entstand der Storch?

Gott sammelte alles unreine Gewürm in einen Sack und befahl dem Menschen dasselbe ins Meer zu werfen, beileibe aber den Sack nicht zu öffnen. Der Mensch gehorchte nicht, öffnete den Sack und das Gewürm kroch heraus. Dafür verwandelte Gott jenen Mann in einen Storch, welcher bis ans Ende der Welt jenes freigelassene Gewürm sammeln muss.

N. 28. Wie entstand der Geier?

Anfangs mussten alle Thiere Flussbette graben, nur der Hühnergeier wollte nicht; dafür darf er nimmer aus dem Flusse Wasser trinken und muss immer Regenwasser abwarten.

N. 29. Der Zaunschlüpfer.

Gott wollte den Vögeln einen König geben und befahl ihnen zu fliegen: wer am höchsten fliegen kann, soll König werden. Der Adler flog am höchsten, allein der kleine Zaunschlüpfer setzte sich auf seinen Rücken und als der Adler am höchsten war, flatterte er noch höher empor. Gott lachte und nannte in Spottkönig.

N. 30. Warum stirbt die Biene, nachdem sie jemanden gestochen hat?

Sie bat Gott, jeder möge sterben, den sie sticht; Gott befahl, sie solle selbst nach ihrem Stich sterben.

N. 31. Woher kamen Läuse und Flöhe?

Anfangs arbeiteten die Weiber nichts und langweilten sich sehr. Da bat eine Frau Gott, er möge ihr wenigstens ein Jucken geben, damit sie sich zum Zeitvertreib kratzen könne. Gott gab ihr so viel Läuse und Flöhe, dass sie ganz zerfressen wurde.

N. 32. Die Welt Gottes.

So lang es auf der Welt wenig Menschen gab, lebten sie freudig, ohne Streit und Fluch. Nachdem aber ihre Zahl gross wurde, begann das Unrecht und das Elend. Gott versprach aber dem Erzengel Michael: wer auf dieser Welt Unrecht leidet, werde in jener Welt belohnt werden.

N. 33. Vom Noah.

Noah baute seine Arche sieben Jahre ganz insgeheim. Der Teufel sah, das er etwas machte, wusste aber nicht, was. Er lockte das Geheimnis von Noahs Frau heraus, zerstörte das fertige Gebäude, welches aber Noah mit Hilfe eines Engels in 7 Tagen wieder zusammensetzte. Er nahm hinein ein Paar von jedem Gethier mit Ausnahme des Einhorns, welcher in die Arche nicht gehen wollte. Der Teufel verwandelte sich in eine Maus und wollte in der Arche ein Loch durchnagen. Gott warf aber einen Handschuh nach der Maus, aus dem Handschuh wurde eine Katze und tödtete die Maus. So wurde Noah gerettet; der Einhorn aber ertrank.

N. 34. Moses und ein blinder Jude.

Moses fragte Gott, warum er einen Juden blind geschaffen hat. — Darum, antwortete Gott, weil er den Menschen viel Leid schaffen würde, wenn er sehend wäre. Zum Beweis hiess er Moses dem Blinden Geld zum Aufbewahren zu geben und dann zurückzufordern. Der Blinde nahm das Geld gern, als aber Moses es zurückforderte, wollte er ihn schlagen.

N. 35. Das Stehlen ist erlaubt.

Als Moses die Gebote Gottes vom Sinai auf zwei Tafeln trug, stürzte er, eine Tafel zerbrach und das siebente Gebot (du sollst nicht stehlen) bröckelte ab.

N. 36. Warum Moses Hörner hat?

Moses wollte Gott von Angesicht zu Angesicht sehen, und als ihm Gott erschien und fragte, wie er ihm finde, antwortete er: „Wunderbar bist du, o Herr“. Gott sagte ihm: „Nun, du sollst noch wunderbarer sein“ — und gab ihm Hörner auf dem Kopfe.

N. 37. Warum sind die Juden krätzig?

Weil sie in der Wüste faule Wachteln assen.

N. 38. Ursprung der Zigeuner.

Als Pharao die Juden verfolgte, ertrank er im Meere mit allen seinen Leuten; nur eine lahme Magd, welche nicht so schnell laufen konnte, blieb am Leben; der Teufel nahm sie zur Frau, und von diesem Paar stammen die Zigeuner ab.

N. 39. Über Samson.

Seine Kraft ruhte in drei goldenen Haaren, welche von seiner Geliebten ausgerissen wurden. Sobald die Haare wieder aufwuchsen, erlangte Samson seine Kraft wieder und rächte sich an seiner Feinden.

N. 40. Samson — Žolobčuk.

Der biblische Samson wird hier mit dem Helden eines ruth. Märchens vermengt.

N. 41. Samsons Kraft.

Samson war so kräftig, dass er mit der Erde hätte Ball spielen können, wenn es ihm Gott erlaubt hätte.

N. 42. Alles Athmende.

Ursprünglich wurden im Evangelium (? Psalter) alle Thiere erwähnt, nur der Frosch nicht. Darum frass der Frosch ein Blatt des Evangeliums nach dem anderen. Eine Wahrsagerin entdeckte das, und infolgedessen fügte man ins Evangelium den Vers ein: „Alles Athmende lobé den Herrn“.

N. 43. König David und sein Tod.

Als David schwer erkrankte, schickte ihm Gott einen Engel mit zwei Bechern und der Bemerkung: trinke er aus dem rechten Becher, so werde er ewig leben, trinke er aber aus dem linken, so werde er sterben. David trank aus dem linken und starb.

N. 44. Salomos Proben.

Salomo redete schon im Mutterleibe und sagte seiner Mutter, sie sei eine Hure. Dafür setzte ihn die Mutter nach der Geburt in einer Kiste ins Wasser aus. Er wurde von Hirten aufgefangen und ernährt. Als Knabe richtete er im Streit zwischen dem Menschen und der Schlange, welche jener im Busen erwärmte und welche ihn dafür tödten wollte. Dann machte er einen Spiegel und bewog dadurch seine Mutter, dass sie sich ihm für eine Nacht ergab, ohne ihn zu kennen. Er legte ein Schwert zwischen sich und sie, und am Morgen enthüllte er ihr, er sei ihr Sohn. Die Mutter befahl ihn ins Gefängniß zu werfen, er aber seifte sich ein und kroch durch einen Spalt heraus. Jemand machte einen Pflug und fragte ihn, was der wert wäre; er antwortete: Nichts, wenn es sieben Jahre nicht regnen würde. Ein Herr lud viele Gäste ein, gab ihnen aber Löffeln mit langen Stielen, so dass sie nicht essen konnten; Salomo rieth ihnen, Einer solle die Speisen in den Mund des Anderen tragen. Derselbe Herr schüttete viel Geld auf den Boden aus und befahl den Leuten das Geld zu sammeln ohne sich zu beugen; Salomo rieth ihnen die Sohlen mit Pech zu überziehen. Salomo wollte die Höhe des Himmels messen und flog auf einer Taube hinauf; auf Gottes Geheiss machte Michael die Flügel der Taube kürzer und so konnte Salomo nicht hinaufkommen.

N. 45. Salomo und seine Eltern.

Salomo wägt den Verstand des Weibes und findet das Gewicht einem Hundedreck gleich. Seine Mutter verfolgt ihn dafür. David sucht ihn, schickt Boten mit einem Pfluge, welche jeden über dessen Wert befragen sollen. Salomo sagt, ohne Regen sei der Pflug nichts wert. Geschichte mit dem Spiegel und seiner Mutter (vgl. N. 44).

N. 46. Salomos Weisheit.

Die Versuchung der Mutter mit goldenen Schuhen (vgl. N. 44 und 45); Wägen des Weiberverstandes (vgl. N. 45); lange Löffeln (N. 44), goldener Pflug (N. 44, 45). Salomo wird gefunden, wie er eine todte Mähre abhäutet, ein Brot isst und auf der Rinde desselben Brotes Läuse zerdrückt.

N. 47. Salomos Wanderungen.

Er war Verwalter bei einem Gutsbesitzer, dann Fuhrmann, endlich Hirt. Davids Botschaft mit dem goldenen Pfluge (vgl. N. 44—46). Salomo scheidet vom Dienste und zahlt dem Hirten zweimal so viel als dem Gutsverwalter, weil des Hirten Dienst schwerer sei.

N. 48. Salomo und seine Mutter.

Salomo wägt Weiberverstand (vgl. N. 45, 46). Seine Mutter schickt ihn zum Brunnen, Wasser zu holen, er kehrt erst nach 12 Jahren zurück und zerschlägt den Krug auf der Schwelle mit dem Spruch: Eilige Arbeit holt der Teufel.

N. 49. Gerechte Weiber giebt es soviel wie weisse Krähen.

Wegen dieser Behauptung wird Salomo von der Mutter verfolgt, wandert 3 Jahre in der Welt, kehrt unerkannt zurück und versucht die Mutter mit einer Clarinette, schläft mit ihr u. s. w. (vgl. N. 44—46).

N. 50. Salomo erfindet die Geige.

Salomo behauptet, kein Weib sei dem Manne treu, versucht seine Mutter, schläft mit ihr und entdeckt ihr dann, wer er sei. Die Mutter verflucht ihn, er möge stumm sein und erst dann sprechen, wenn das Bett, worauf sie geschlafen, sprechen wird. Salomo verstummt, macht aber aus dem Bette eine Geige und bei ihrem Spiel findet er die Sprache wieder.

N. 51. Salomo der Erfinder.

Salomo macht die Geige aus der Bank, worauf er mit der Mutter gesündigt hatte, wägt Weiberverstand, erforscht Höhen und Tiefen, erbittet von Gott die Weisheit, erfindet das Telegraph und Telephon.

N. 52. Salomo misst das Meer.

Ein grosser Krebs durchbeisst die Kette, Salomo wird von einem Fisch verschluckt, rumort im Inneren so dass der Fisch ans Ufer springt und verendet; er wird vom Vater an seinen weisen Ratschlägen (goldener Pflug, lange Löffeln) erkannt.

N. 53. Salomo misst Höhen und Tiefen.

Er lässt sich ins Meer in einer grossen Kugel versenken, fliegt empor auf dem Adler, doch erfolglos. Bei der Rückkehr begegnet er einem Mädchen, welches brennende Kohlen in der Schürze trägt und

einem Manne, weleher aus dem Verhalten seiner Ochsen Wetter prophezeit.

N. 54. Salomo beim Schmied.

Er will das Schmiedehandwerk bloß aus Anschauen lernen, aber erfolglos.

N. 55. Salomo als Koch.

Er will erproben, ob der Vorsatz das Werk ersetzen kann, salzt die Speise nicht und wird vertrieben.

N. 56. Salomo und der Freier.

Salomo rath dem Freier keine Witwe und keine Hure zur Frau zu nehmen.

N. 57. Salomo foppt die Teufel.

Er gibt vor, ein Wirthshaus bauen zu wollen, die Teufel helfen ihm dabei und er baut den Tempel.

N. 58. Salomo und seine Frau.

Von einer Prinzessin zurückgewiesen verkleidet sich S. als Schuster, schläft mit ihr und heiratet sie, unterwirft sie verschiedenen Proben und entbüllt ihr schliesslich, wer er sei. Sie entflieht zu ihrem Vater, Salomo folgt ihr, wird ergriffen und soll gehängt werden. Unter dem Galgen ruft er mit der Pfeife sein Heer herbei und lässt die Frau und ihren Vater tödten.

N. 59. Salomo und seine Frau.

Sie wird von einem Türkenkaiser geraubt. Salomo verfolgt sie mit seinem Heere, wird gefangen; die Frau rät dem Türken ihn sogleich zu tödten; S. wird von seinem Heere befreit, tödtet die Frau und lässt den Türken blinden.

N. 60. Davids Ratschläge an Salomo.

Vor seinen Tode rät David seinem Sohne: 1) keinem Herrn Geld zu leihen, 2) keiner Frau die Wahrheit zu sagen, 3) keine hergelaufene Waise anzunehmen. Die Richtigkeit dieser Ratschläge wird durch Tatsachen dargethan.

N. 61. Salomo und Christus.

S. wird von Christus in der Hölle zurückgelassen, giebt vor dort eine Kirche bauen zu wollen; die Teufel kratzen aus den Kesseln noch 3000 Seelen heraus, welche sie vor Christus verheimlicht hatten und setzen ihn mit ihnen an die Luft. Christus erlaubt ihm nochmals auf der Erde zu leben; er lebt noch 300 Jahre, legt sich dann freiwillig in den Sarg und stirbt.

N. 62. St. Elias auf der Hochzeit.

St. Elias kommt zu einem reichen Juden zur Hochzeit arm gekleidet und wird weggejagt, — dann kommt er in reicher Kleidung und wird zu Tische geladen, giesst aber Trank und Speisen auf seine Kleider aus.

Zweite Gruppe. Biblische Legenden des neuen Testaments.

N. 63. Die drei Könige.

Drei Könige, der russische, montenegrinische und persische gehen Christum anzubeten; der russische wird von anderen Herrschern als Beschirmer des christlichen Glaubens anerkannt.

N. 64. Jesu Flucht nach Ägypten.

Die heil. Familie übernachtet bei den Räubern. Des Räubers sieches Kind wird gebadet; die Mutter Gottes legt auch Jesum in dieses Bad und das kranke Kind wird gesund -- das war der spätere reuige Schächer.

N. 65. Die fliehende Mutter Gottes.

Sie begegnet einem Manne, der Weizen säet und segnet ihn; der Weizen wächst noch am selben Tage empor; der Bauer sagt den Verfolgern, die Frau mit dem Kinde sei damals vorübergegangen, als er den Weizen gesät hatte, und die Verfolger kehren zurück.

N. 66. Die Flucht nach Ägypten.

Das Wunder mit dem Weizen, vgl. N. 65.

N. 67. Das Schwein ist eine Judentante.

Die Juden banden eine Jüdin mit ihren Kindern in den Sack und fragten die Gottesmutter, was drin sei? Sie antwortete: Ein Mutterschwein mit Ferkeln. Es wurde auch so. Seit der Zeit essen die Juden kein Schweinefleisch, weil sie fürchten, das Schwein könne ihre Tante gewesen sein.

N. 68. Warum die Juden kein Schweinefleisch essen.

Dasselbe Wunder wird Christo zugeschrieben, welchen die Juden auf die Probe stellen wollten.

N. 69. Christus und die Vögel.

Als Kind machte Christus mit anderen Kindern Vögel aus Lehm, und sobald er einen hinaufwarf, wurde er lebendig und flog davon.

N. 70. Warum in unseren Bergen die Erde steril ist?

Wo Christus hinging, ist der Boden gut; gegen unsere Karpaten hat er nur den Stock geschwungen, darum will hier nichts gedeihen.

N. 71. Wie entstanden die Mühle, der Wagen, das Pferd, die Geige und der Bär?

Die ersten Gegenstände machte der Teufel, konnte sie aber nicht vollenden — das that Christus. Der Bär entstand aus einem Müller, welcher Christum erschrecken wollte.

N. 72. Entstehung der Pilze.

Petrus stahl von einer Frau ein Brot und wollte es insgeheim essen. So oft er aber ein Stück abbiss, fragte ihn Christus etwas; um antworten zu können, musste er den Bissen ausspucken, und daraus entstanden Pilze.

N. 73. Die Entstehung der Bienen.

Petrus wurde auf seiner Wanderung mit Christo immer hungrig, bis ihm Christus im Schlafe die Eingeweide herausnahm und an einem Baume hängte — daraus wurde ein Bienenschwarm.

N. 74. Wie wird Branntwein gemacht?

Branntwein machen die Teufel aus jüdischem Spüllicht.

N. 75. Wer erfand den Branntwein?

Der Teufel „Ka“ hat es gethan. Einer von den Teufeln gab Christo und Petro davon zu kosten; als Ka dieses fuhr, sprang er in den Kessel und verbrannte darin, und darum heisst das Getränk ruthenisch; „Horiv-Ka“ = Ka ist verbrannt.

N. 76. Warum heisst der Branntwein „Horivka“?

Petrus trank in der Brennerei und Christus wartete draussen. Als es ihm zu lang wurde, gieng er hinein. Der Teufel Ka erblickte ihn, fiel vor Schreck in den Kessel und verbrannte.

N. 77 i 78. Ursprung des Schnupftabaks und der Pfeife.

Als des Teufels Mutter gestorben war, wollte der Teufel, dass auch die Menschen nach ihr weinen und setzte ihnen Schnupftabak vor. Christus gab ihnen Pfeifen, hiess sie rauchen und auf die Mutter des Teufels spucken.

N. 79. Das Feuer im Kieselstein.

Ursprünglich besass nur der Teufel Feuer. St. Peter wärmte sich einmal beim Teufelsfeuer, brannte seinen Stock an und begann zu fliehen, weil er auch den Menschen Feuer geben wollte. Der Teufel verfolgte ihn. Da hiess Christus Petrum mit dem Stocke an einen Kieselstein schlagen; der Stein empfing das Feuer; dann zeigte Christus den Menschen, wie man Feuer daraus schlagen soll.

N. 80. Warum Menschenkinder im ersten Lebensjahre nicht gehen?

Nach Christi Geheiss musste die Mutter von jeder Thierart ihr Kind über den Kopf über eine Schwelle werfen — solche Thiere laufen gleich nach der Geburt. Nur die Menschenmutter wollte das nicht thun und darum können ihre Kinder im ersten Lebensjahre nicht gehen.

N. 81—83. Warum die Menschen ihre Todesstunde nicht kennen?

Anfangs wussten die Menschen ihre Todesstunde und waren darum faul, wollten nicht solid arbeiten. Einer baute das Haus aus Disteln, ein anderer zündete den ganzen Wald an, um einen Topf mit Wasser zu wärmen, — darum nahm ihnen Christus diese Gabe

N. 89. Warum das Pferd so unersättlich ist?

Es wollte Christum nicht über einen Fluss tragen, weil es sich noch nicht satt gefressen habe, und wird nun nimmer satt.

N. 85. Ursprung des Hundes.

Ein Knabe lief aus Mutwillen Christo nach und bellte, und wurde dafür in einen Hund verwandelt.

N. 86. Ursprung des Affen.

Ein Mensch schnitt Grimassen, um Christum zu schrecken, und wurde in einen Affen verwandelt.

N. 87. Ursprung der Schildkröten.

Sie entstanden aus Fischen, welche die Mutter Gottes beim Durchwaten eines Wassers bissen.

N. 88. Schildkröten sind verwünschte Fische.

Einst gab es sehr viele Fische; Christus verwandelte die Hälfte davon in Schildkröten.

N. 89. Warum der Krebs die Augen im Hintern hat?

Christus trat einst auf einen Krebs, dieser erzürnte und schrie: „Hast du die Augen im Hintern, dass du mich trittst?“ Dafür bekam er selbst die Augen im Hintern.

N. 90—92. Warum ist die Ähre am Getraide so kurz?

Einst war die Ähre so lang, wie der Halm, die Leute missbrauchten aber die Gabe Gottes. Als Christus sah, das eine Frau ihrem Kinde mit Teig den Hintern abwischte, ergriff er den Halm und begann die Ähre abzustreifen. Nur die Spitze ergriff die Mutter Gottes (Petrus) mit der flachen Hand und bat so viel zu verschonen, dass es für Hund und Katze ausreicht.

N. 93. Warum wachsen jetzt die Steine nicht?

Christus stolperte an einem Steine, verwundete sich einen Finger und verwünschte die Steine.

N. 94. Warum leben lateinische Geistliche im Cölibat?

Der lat. und der griechische Geistliche giengen Christum zu fragen, ob sie heiraten dürfen. Der griechische gieng geradewegs und holte sich eine Erlaubnis; der Lateiner gieng zuerst ins Wirthshaus, ass und trank und erhielt keine Lizenz.

N. 95. Warum hat ein Geistlicher nie genug?

Christus schickte Petrum, Paulum und einen Geistlichen zu einer armen Wittwe mit milden Gaben. Petrus und Paulus übergaben die ihrigen, der Geistliche behielt seinen Theil für sich, und Christus verwünschte ihn dafür, er sollte immer nehmen so viel er kann und nie genug haben.

N. 96. Ein habgieriger Geistlicher.

Ein Geistlicher pflügte und säete am Ostersonntage und Gott gab ihm eine so reiche Ernte, dass er seine 30 Töchter verheiraten konnte. Er that dasselbe auch im folgenden Jahre, um noch seine 30 Söhne zu verheiraten, Gott gab ihm aber einen solchen Misswachs, dass er Hungers starb.

N. 97. Der Reiche will keinen Gott kennen.

Zwei reiche Brüder wollten Christum nicht übernachten und wurden arm; ihr armer Bruder nahm ihn auf und wurde reich.

N. 98. Christus, Petrus und das Hufeisen.

Die aus Göthes Bearbeitung bekannte Legende vom Hufeisen.

N. 99. Wie Petrus Gott war.

Er konnte nicht länger aushalten, als einen Tag.

N. 100. Ein Schmied wird Gott

Ein frommer Schmied kam in den Himmel und erbat sich von Gott die Gnade, ein wenig auf Gottes Thron zu sitzen. Das wurde ihm

unter der Bedingung gewährt, er solle schweigen. Sobald er aber vom göttlichen Thron alles Unrecht in der Welt sah, begann er gewaltig zu schreien und musste vom Platze weg.

N. 102. Christus verwandelt einen Mann in ein Pferd.

Ein Reicher, welcher Christo ein Mass Waizen nicht schenken wollte, wurde in ein Pferd verwandelt, einem armen Manne geschenkt, dem er ein ganzes Jahr arbeiten musste, vorauf ihm Christus seine Menschengestalt wieder gab.

N. 101. Ein Vater als Pferd.

Eine Variante von N. 102. Der Vater dient seinen Söhnen als Pferd und gewinnt seine Gestalt wieder, als die Söhne einmal vergassen ihm eine Decke zu geben.

N. 103—105. Petrus in Bedrängniss.

Christus, Petrus und Paulus übernachteten in einem Wirtshaus und Petrus wird von Trunkenen dreimal geprügelt.

N. 106. Warum haben Männer Gewalt über die Frauen?

Auf Petri Bitte hatte Christus einmal den Frauen Gewalt über die Männer verliehen. Als aber eine Frau Petrum einst tüchtig durchprügelte, bat er den Herrn die alte Ordnung wiederherzustellen.

N. 107. Christus und zwei Mädchen.

Eine von ihnen wollte Christo nicht den Weg weisen und fiel todt nieder; die andere war wohlgefällig und wurde belohnt.

N. 108. Des Faulen Glück.

Christus sieht einen faulen Burschen, der unter einem Birnbaum mit offenem Munde liegt und wartet, dass ihm eine Birne hineinfalle; dann sieht er ein hübsches und arbeitsames Mädchen und sagt zu Petrus, der faule Bursche werde das gute Mädchen zu Frau kriegen.

N. 109. Christus und die arme Wittwe.

Eine reiche Frau wollte Christum nicht übernachten, eine arme Wittwe that das gern. Dafür wurde die Reiche noch reicher, und der Armen frass ein Woll die letzte Kuh. Die Reiche — sagte Christus — solle verdammt werden, die Arme aber an ihren Söhnen Freude haben und dann selig sein.

M. 110. Eine habgierige Frau.

Eine arme Frau beherbergte Christum und setzte ihm eine Speise vor, da sie aber wenig Oel hatte, so zerkleinerte sie die Tropfen so, dass sie die ganze Schüssel bedeckten. Christus gab ihr so viel Dukaten, als Oelagen in der Schüssel waren. Ihre reiche Nachbarin erfuhr dies, bat Christum zu sich und goss so viel Oel in die Speise, dass ein einziges Auge daraus wurde; Christus gab ihr dafür auch einen einzigen Dukaten.

N. 111. Die Kinder der Wittwe.

Eine arme Wittwe beherbergte Christum und dieser befahl am anderen Tage einem Wolfe zu gehen und die einzige Kuh dieser Wittwe zu fressen. Petrus remonstrirt dagegen, Christus sagt aber,

nun werden die Kinder der Wittve in die Welt gehen, was Tüchtiges lernen und ihr Glück machen.

N. 112. Kirche und Wirtshaus.

Christus geht an der Kirche vorbei und spuckt aus, geht am Wirtshaus vorbei und nimmt den Hut ab. Vom Petrus befragt erklärt er, in der Kirche beichtete eine Frau und verschwieg eine Sünde, wodurch sie noch schlimmer sündigte, und im Wirtshaus tranken die Leute und zagten: Gieb Gott Gesundheit!

N. 113. Lehm stiehlt Lehm.

Petrus erzählte Christo, wie ein Mann Töpfe stahl. Christus sagte, das sei keine grosse Sünde, denn „Lehm stiehlt Lehm“.

N. 114. Petrus auf dem Jahrmarkt.

Petrus wollte einen Ochsen verkaufen, da er aber vor jedem Käufer seine Fehler gestand, wollte ihn keiner haben. Christus erlaubte ihm ein wenig zu lügen und den Ochsen zu loben, und er verkaufte ihn sogleich.

N. 115—116. Christus und Petrus bei der Überfahrt.

Der Reiche will sie nicht überfahren und wird belohnt; der Arme nimmt sie auf sein Fuhrwerk, und seine Ochsen krepieren. Christus verspricht dem Petrus, er werde auf jener Welt Lohn und Strafe gerecht vertheilen. In N. 116 wird Petrus für seinen Tadel bestraft: ihm wachsen Hörner auf der Stirn.

N. 117. Ein Trunkener ist schlimmer als ein Hund.

Christus und Petrus begegnen einem Hunde, der sie nur anknurrt; ein Trunkener aber will sie prügeln und sie müssen weglaufen.

N. 118. Gottes Gerechtigkeit.

Ein Herr verlor das Geld, welches ein armer Bettler findet und weggeht. Der Herr kehrt um und findet an der Stelle, wo er das Geld verloren hatte, einen anderen Mann, den er ergreift und zu Tode prügelt. Christus erklärt, dies sei gerecht: denn jener Finder sei lange Jahre krank und elend gewesen, dieser Getödtete aber sei ein schlimmer Mörder und Räuber gewesen.

N. 119. Was ist grössere Sünde?

Christus erklärt, Pistolen machen ist grössere Sünde, als Kinder machen, weil die Kinder zum Lobe Gottes aufwachsen, Pistolen aber nur dem Teufel eine Freude machen.

N. 120. Christus und der Wirt.

Christus zündet ein Wirtshaus an, es verbrennt aber nicht, nur das Spinngewebe, das darin war. Der Wirt will ihm das nachmachen und das Haus brennt ab.

N. 121. Petrus und Paulus als Drescher.

Sie zünden den Schober an, das Stroh brennt ab und der Weizen bleibt. Der Geistliche will ihnen das nachmachen und verbrennt alles. Er läuft ihnen nach, stiehlt aber einem Weibe ein Brot und wird weggetrieben.

N. 122. Christus und Paulus als Ärzte.

Christus zerstückelt den Kranken, kocht ihn, setzt die Gebeine zusammen und macht dann den Kranken lebend und gesund. Paulus will ihm das nachmachen, wird zum Tode verurtheilt und von Christo gerettet.

N. 123. Christus und der Zigeuner.

Christus haut den Pferden die Beine ab, legt sie zusammen und die Pferde werden gesund; heilt dann ein Mädchen so, wie in N. 122. Er schickt den Zigeuner ihm drei Semmeln zu bringen, dieser isst aber unterwegs eine Semmel auf und will nicht bekennen. Er will Christi Heilmethode nachahmen und ist schon den Tode nahe, wird aber vom Christo gerettet.

N. 124. Christus und Jude.

Die Rolle des Zigeuners von N. 123 spielt hier der Jude, welcher erst für einen Geldhaufen seinen Diebstahl bekennt.

N. 125. Ein Lakai wird Zigeuner.

Christus heilt eine Princessin wie in M. 122; ein Lakai will mit ihm den Lohn theilen, nimmt aber Alles; dann will er sich auch als Arzt versuchen, geräth in harte Bedrängniß, wird von Christo gerettet und in einen Zigeuner verwandelt.

N. 126. Von einem Juden, welcher sein Gut den Armen gab.

Eine Variante von N. 124.

N. 127. Wie entstand der Wind?

Ein Vagabund sah, wie Christus mit seinem Odem Kranke heilte und Todte auferweckte; er will es auch so machen, pustet aber umsonst und wird von Christo in die Mitte der Welt gestellt, wo er bis ans Ende der Welt pusten soll.

N. 128. Christus als Rätsellöser.

Christus löst drei Rätsel für einen Mann, der vom Teufel Geld geliehen hatte, und erlöst ihn so vom Bösen.

N. 129. Wie Christus nach Gerechtigkeit suchte.

Christus gieng in der Welt um, fand aber nirgends Gerechtigkeit, nur bei zwei Brüdern Joseph und Safat (Josaphat), welche in der Nacht jeder dem Anderen vom eigenen Getraide zulegten in der Meinung, der Andere brauche es nöthiger, als er selbst.

N. 130. Warum sind die Ruthenen Gewaltthäter?

Als Christus zum Tode geführt wurde, wollten ihn die Deutschen losschreiben, die Armenier loskaufen, die Polen losstehlen, die Ruthenen losschlagen. Darum wurden Deutsche — Schreiber, Armenier — Kaufleute, Polen — Diebe und Ruthenen — Gewaltthäter (Hajdamaken).

N. 131. Warum irren Zigeuner in der Welt herum?

Als Christus gekreuzigt wurde, brachte der Zigeuner vier Nägel und sagte, sie werden alle zu gebrauchen sein. Doch wurden nur drei gebraucht. Christus aber verfluchte den Zigeuner, er solle ebenso unbrauchbar umherirren, wie dieser vierte Nagel.

N. 132. Christi Kreuzigung.

Die Juden wollten Christum mit vier Nägeln kreuzigen, auch die Füsse auseinander, aber ein Engel stahl den vierten Nagel. Eine Spinne bedeckte seine Schamtheile mit ihrem Gewebe.

N. 133. Ursprung der Perlen.

Die Perlen entstanden aus den Thränen der Gottes-Mutter während des Martyriums ihres Sohnes.

N. 134. Christus und die Juden.

Manche Juden wandern immer, weil sie Christo keine Ruhe gaben. Ein Jude ass einen Hahn, und der andere sagte, Christus werde dann auferstehen, wenn dieser Hahn krähen werde — und der Hahn krähte sogleich. Ein Jude half Christo das Kreuz tragen und wurde heilig. Der Zimmermann wird nie reich, weil er das Kreuz Christi gemacht hat; dagegen ist der Schmied gesegnet, weil er einen Nagel stahl.

N. 135. Die Krähe.

Sie wollte aus Christi Wunden Blut trinken und wurde von Gott verflucht.

N. 136. Christi Auferstehung.

Die Juden sind jetzt grosse Herren, weil die Mutter Gottes sagte: „Mögen die Juden so herrschen, wie mein Sohn aufersteht“. Am Ostersonntag wird anders begrüßt, zum Andenken, dass eine Dienerin, welche die Auferstehung Christi erfahren hatte, die Mutter Gottes mit dieser Kunde grüsste. Auch der Hahn ist auferstanden, und wird auf Kreuzen abgebildet.

N. 137, 138. Der auferstandene Hahn.

Der Jude und der auferstandene Hahn, vgl. N. 134. In N. 138 spotten mehrere Juden über Christi Auferstehung.

N. 139—140. Christus in der Hölle.

Satan wollte Christum auf seinem Throne festschmieden, wurde aber selbst festgeschmiedet. Die Teufel nagen das ganze Jahr an seinen Ketten, aber am Ostersonntag werden die Ketten wieder ganz.

N. 141. Warum am Ostersonntag so früh die Messe gelesen wird?

Mann fürchtet, dass Lucifer seine Kette nicht durchnaget; sobald aber das Lied „Christ ist erstanden“ erschallt, wird die Kette wieder ganz.

N. 142. Judas Ischariot.

Seine Mutter hatte einen bösen Traum, ihr Sohn werde rothhaarig sein, einen Königssohn, dann seinen Vater tödten, seine Mutter heiraten, seinen Gott verkaufen und sich schliesslich erhängen. Sie steckt dem neugeborenen Sohn eine Nadel in den Kopf und setzt ihn in einer Kiste ins Wasser aus. Eine Königstochter fängt die Kiste, heilt und erzieht den Knaben, dieser tödtet den Königssohn und entflieht, nimmt Dienste bei einem Herrn, tödtet seinen Vater wegen der Äpfel, heiratet seine Mutter, welche ihn an der im Kopfe steckenden Nadel

erkennt. Er geht zum Christus, um zu büßen, verkauft ihn aber und erhängt sich.

N. 143. Judas Ischariot (B).

Diese Variante unterscheidet sich von N. 142 dadurch, dass Judas' Schicksal bei seiner Geburt von einem Engel vorhergesagt wird und dass Judas als Gartenwächter seinen Vater, welcher Obst gestohlen hatte, erschießt.

N. 144. Pilatus.

Pilatus' Leiche wollte die Erde nicht aufnehmen; sie wurde ins Meer geworfen, fault aber nicht und schwimmt bis ans Ende der Tage umher.

N. 145. Andreas und Petrus als Fischer.

Sie arbeiteten die ganze Nacht und konnten nichts fangen, aber auf Christi Geheiss fiengen sie 204 Fische auf einmal.

N. 146. Die Bekehrung Pauli.

Nach den Apostelakten.

N. 147. Die Listen des heil. Paulus.

Ein Mann betete nur zu Paulus' und glaubte an Petrus nicht. Dafür gab ihm Paulus die Gnade, dass er mit einem Fass Waizen ein grosses Feld besäete. Petrus erbat von Gott, dass dieser Waizen durch Hagel vernichtet werden sollte. Paulus gab dem Manne einen Wink und er verkaufte das Getreide dem Herrn. Petrus erbat von Gott, dass er das Geld verliere. aber von Paulus belehrt gab der Mann dasselbe dem Herrn zurück. Endlich fällt Gott den Spruch, der Mann solle aus einem Fuder Waizen, welcher nach dem Hagel wieder emporwuchs, nicht mehr als ein Fass Körner haben. Von Paulus belehrt macht er einen solchen Wagen, in welchem er eine einzige Garbe nach Hause führt, bekommt von jedem solchen Fuder ein Fass Waizen und wird reich.

N. 148. Der Mann, der nur an Petrus glaubte.

Eine Variante der N. 147, nur ist hier Petrus der Bräther und Nikolaus der Verfolger des Mannes.

N. 149. Die Wunder des heil. Petrus.

Als Petrus zum Richter geführt wurde, sah er einen Mann, welcher sich wegen seiner Schulden vergiften wollte. Petrus pflückt einen Haufen dürres Unkraut, verbrennt es und aus der Asche wird ein Goldhaufen, womit der Mann alle seine Schulden tilgen und weiter ruhig leben konnte. Als sie weiter giengen, kam ein Drache und riss dem Sohne des Richters, welcher Petrus richten sollte, den Kopf ab. Petrus aber zwang den Drachen den Kopf zurückzugeben, machte den Jüngling gesund und verfluchte den Drachen, dass er zerbarst. Nachdem der Richter das alles erfahren hatte, liess er Petrus frei.

N. 150. Der Wolf als Apostel.

Petrus nahm einen Wolf als Apostel auf, verbot ihm aber Fleisch zu essen. Der Wolf konnte aber nicht aushalten, tödtete ein Schwein und wurde von Petrus weggetrieben.

N. 151. Lazarus und sein Bruder.

Der Reiche belangte einst seinen armen Bruder Lazarus vor Gericht. Der Richter gab ihnen zwei Rätsel zu lösen; der Reiche löst sie nicht und wird weggewiesen.

N. 152. Menschenfleisch.

Ein Wolf bat Christum, er möge ihm erlauben einmal Menschenfleisch zu kosten. Christus willigt ein mit der Bedingung, er solle es nur an einem Burschen versuchen. Wolf lauert einem Burschen auf, dieser aber ergreift ihn beim Schwanz und prügelt ihn so gewaltig durch, dass ihm der Geschmack am Menschenfleische ganz vergeht.

N. 153. Christus als Feuerspender.

Einer armen Frau, die ihn gastlich aufgenommen hatte, giebt Christus die Schürze voll brennender Kohlen, woraus dann Gold wird. Der Reichen, die ihn vordem abgewiesen hatte und nun auch mit der Bitte um etliche Kohlen zu ihm kommt, giebt er solche Kohlen, von welchen all ihr Hab und Gut verbrennt.

N. 154. Christus und zwei Mädchen.

Eine Stiefmutter beredet den Mann, seine Tochter in den Wald auszusetzen; sie wird von Christo wegen ihrer Willfährigkeit beraten und bereichert; die faule Tochter der Frau wird vom Teufel geholt.

N. 155. Ein Pechvogel und Christus.

Ein vom Schicksal verfolgter Bursche wird Steinklopfer; mit ihm arbeiten noch drei Gesellen: Christus, Petrus und Paulus. In jeder Nacht theilt Christus Menschenlose aus, der Pochvogel wagt aber nicht für sich um ein besseres zu bitten und bekommt auch nichts.

Gruppe III. Die Helligenlegenden.**N. 156, 157. Legenden über die Kreuzauffindung.****N. 158. Konstantin und Helena.**

Die bekannte Geschichte von der geduldigen Helena (Simrock, Die deutschen Volksbücher, X, 501—547).

N. 159, 160. Varianten derselben Legende; in N. 160 heisst die geduldige Frau Olijanna.

N. 161. Der heil. Eustachius (Placidus).**N. 162. Drei Brüder, welche 500 Jahre schliefen.**

Var. der bekannten Siebenschläferlegende.

N. 163—172. Legenden vom heil. Nikolaus.

Er wacht über die Sonntagsheiligung; das Wunder mit ermordeten 3 Studenten; er beherrscht die Wölfe (in N. 168 ist es Paulus), hütet die Habe vor Dieben, schenkt einem Manne die wunderbare Geige, die jeden Hörer tanzen macht.

N. 173. Der am Tage der 40 Heiligen Arbeitende liegt 20 Jahre krank.

N. 174. St. Valentius will die Menschen los werden und erbittet sich von Gott eine schreckliche Krankheit.

N. 175. Die heilige Genovefa.

N. 176. Die heil. Parasceve (Freitag).

N. 177. Die heil. Barbara.

N. 178. Christianisierung Russlands — mit volksthümlichem Beiwert erzählt.

179. Wie der russische Zar Christ wurde.

Eine Variante der Legende von der Bekehrung Konstantins des Gr.

N. 180. Die Kijever Lavra wurde von 12 Brüdern erbaut; was sie am Tage bauten, das sank in der Nacht unter; als der Bau vollendet wurde, kam er aus der Erde heraus.

N. 181. Die heiligen Kosaken.

Von den Russen besiegt versanken sie in die Erde mit ihren Pferden und leben dort noch; ihr Ataman ist der heil. Petrus.

N. 182. Die lat. Kirche in Podkameń wollte der Teufel mit einem grossen Steine zerschmettern, aber vom Hahn erschreckt liess er den Stein vor derselben fallen.

N. 183. Eine Mutter betet fleissig zu einem Bilde, wo drei Kreuze gemalt sind; als aber ihre drei Söhne starben, vernachlässigt sie das Bild; nach einer Zeit findet sie darauf drei Galgen, worauf ihre Söhne hängen.

N. 184, 185. Zwei Sagen über wunderthätige Bilder.

N. 186. Ein Herr kauft in der Türkei einen Sklavenknaben los, kommt mit ihm nach Milatyn und kann nicht weiter, auch der Knabe ist nicht vom Fleck zu bringen, bis er verschwindet. Es war Christus, und auf dieser Stelle wurde ihm eine Kirche gebaut.

N. 187. Am Todestage Johannes des Täufers will ein Mann ein Schaf schlachten, fällt aber selbst todt.

N. 188. Eine Frau beweinte ihren von den Tataren gemordeten Mann und wurde in einen Kiebitz verwandelt.

N. 189. Ein Kind suchte seinen von den Tataren ermordeten Vater und wurde in einen Zaunkönig verwandelt.

N. 190. Ein Mädchen, welches seinen Liebsten erwartete, wurde durch den Fluch der Mutter in eine Pappel verwandelt.

N. 191. Aus dem Blute eines von den Tataren ermordeten Knaben wächst Immergrün.

N. 192. Piotrowina, Szczepanowski und König Boleslav — eine populäre Darstellung der bekannten Geschichte Boleslav des Kühnen.

N. 193. Szczepanowski verwünschte in seiner Todesstunde das polnische Heer; es lebt in einem Berge, und wenn es herauskommt, wird Polen wiedererstehen.

Gruppe IV. Legenden von Häretikern und Zauberern.

N. 194—196. Der ewige Jude.

N. 197. König Alexander — die bekannte Jovinianus-Legende (Gesta Romanorum ed. Oesterley).

- N. 198. Twardowski — polnische Version der Faustlegende.
 N. 199. Ein Musikant auf einer Teufels-Hochzeit.
 N. 200. Vom Armen, welcher seine Seele dem Teufel verschrieb und durch einen Engel mittels Lösung der 9 Rätsel errettet wurde.
 N. 201. Ein Schuster verschreibt seine Seele dem Teufel, spielt ihm aber verschiedenen Schabernack und zwingt ihn nicht nur ihn selbst, sondern auch andere Seelen freizulassen.
 N. 202. Ein Trunkenbold lässt viele Seelen aus der Hölle entweichen.
 N. 203. Ein Jäger tödtet den Teufel.
 N. 204. Ein Jäger will die Hostie durchschossen, sieht aber Christum und schießt nicht.
 N. 205. Ein Jäger tödtet seinen Vater, beschläft seine Mutter, tödtet schliesslich den Teufel und kommt in den Himmel.
 N. 206. Ein Teufel hütet Geld in einem alten Schlosse und will es einigen Bürgern für ihre Seelen geben.
 N. 207. Ein Bürger hatte vom Teufel Geld geliehen, als er es aber nach Jahr und Tag zurückgeben wollte, zeigte sich, dass der Gläubiger vom Donner getödtet wurde und die anderen Teufel wollten das Geld nicht nehmen.
 N. 208. Ein Herr ass eine Speise, wodurch er die Sprache der Thiere verstand; sein Fuhrmann kostet dieselbe Speise und versteht auch alles; der Herr erfährt das, spuckt dem Fuhrmann in den Mund und er verliert seine Wissenschaft.
 N. 209. Ein Bauer hörte die Sprache seiner Ochsen am Weihnachtsabend und starb am anderen Tage.

Inhalt des zweiten Bandes.

Gruppe V. Legenden von Monstren und Ungeheuern.

- N. 210. Vom Fische, auf dem die Welt ruht; 211—212 vom Einhorn.
 N. 212. Vom Riesen und seiner Mutter (Chamissos Riesenspielzeug).
 N. 213—216. Von Riesen und Zwergen.
 N. 217—220. Varianten der Melusine-Legende, — hier sind es übrigens nicht Wasser-, sondern Luft- oder Waldgeister, welche die Stelle der Melusine vertreten.
 N. 221. Das Fieber — eine Variante der Legende von der Herodias, welche der abgehauene Johannes-Kopf verflucht.
 N. 222. Der Frost belohnt das gutmütige, erstickt das böse Weib.
 N. 223. Der Wind wird von einem Manne mit einem Messer verwundet.

N. 223—231. Elementar-Geister, besonders Wind und Feuer treten in Menschengestalt auf, heiraten Menschenkinder, helfen oder schaden den Menschen.

N. 232, 233. Glück und Unglück in der Gestalt alter Weiber.

N. 234. Der Ritter und der Tod.

N. 235—245. Legenden vom gefoppten Tode.

N. 245, 246. Ein Mann hat eine Tochter und will drei haben; Gott macht ihm noch eine aus dem Schwein und eine aus der Hündin; sie gleichen der ersten so, dass er sie nicht unterscheiden kann; er unterscheidet sie erst nach ihrer Handlungsweise.

N. 249. Huzulen sind Nachkommen eines getauften Teufelskindes.

N. 259. Ähnliches wie von Rumänen erzählt.

N. 250, 251. Eine Schlange heiratet einen Menschen, lebt mit ihm in Frauengestalt, erst als er sie im Zorn „Schlange“ schilt, verwandelt sie sich in eine Schlange und entflieht.

Gruppe VI. Legenden vom Leben jenseits des Grabes und vom Weltende.

N. 252—255. Visionen der Scheintodten über ihre Wanderungen im Jenseits.

N. 256—257. Zwei Legenden von frommen Menschen, welche Gott zu sich zu Gaste einladet und denen der Aufenthalt im Jenseits als ein Tag erscheint, während er 100 Jahre dauert.

N. 258, 259. Wanderungen in Himmel.

N. 260. Wanderung im Himmel und in der Hölle.

N. 261. Ein Soldat im Fegefeuer.

N. 262—271. Erzählungen von dem Weltende, seinen Vorzeichen, vom Antichrist, Elias, dem jüngsten Gericht.

Gruppe VII. Moralisierende und philosophische Legenden.

N. 272, 273. Ein Mann hasste den Geistlichen, trank im Feld Wasser und sah dann, dass dieses Wasser aus dem Maule eines toten Hundes floss. Ein Engel erklärt ihm das Bild.

N. 274, 275. Ein Wilder betet, indem er hin und her springt und sagt: Dies für dich, Gott! Dies für mich, Gott! Trotzdem kann er auf der Oberfläche des Wassers einhergehen. Erst als er in die Kirche kam und dort sündigte, versinkt er im Wasser.

N. 276, 277. Fatalismus: ein Mann verbirgt seine Kinder, weil er fürchtet, sie werden vom Donner umkommen, doch sie verlassen sich auf Gott und es geschieht ihnen nichts; ein anderer erfährt, sein Sohn werde im Brunnen umkommen, lässt den Brunnen mit Brettern bedecken, und das Kind findet auf diesen Brettern den Tod.

N. 278. Engel in Hundsgestalt retten zwei dem Teufel verschriebene Kinder in der Teufelmühle, werden gefangen genommen, kommen los und retten die Kinder nochmals.

N. 279—280. Ein dem Teufel verschriebenes Mädchen bekreuzigt sich und vertreibt den Teufel, wird vom eigenen Vater mit abgehauenen Händen im Walde zurückgelassen und vom Christus gerettet, geheilt und an einen Königssohn verheiratet.

N. 281. Das Mädchen ist eine Versuchung. Sohn eines Eremiten ist so unschuldig, dass er glühendes Eisen mit blosser Hand nimmt; nachdem er aber ein Mädchen mit Begierde betrachtet hatte, verbrennt er sich die Hand.

N. 282. Ein Teufel verführt einen Eremiten durch ein Mass voll Schnaps zum Eherbruch und Mord.

N. 273. Ein Eremit und der Engel — bekannte Erzählung aus Gesta Romanorum, ed. Oesterley.

N. 284. Thais die heilige Curtisane, bekehrt von einem Asketen, lebt vermauert bis zum Tode.

N. 285 - 286. Die Begehrlichkeit des Menschen ist unersättlich. Gott macht einen Menschen reich, dann zum Herren, Minister, Kaiser; erst als er Gott werden will, wird er wieder arm.

N. 287. Die Mutter des heil Petrus war geizig; nur einmal gab sie einem Bettler einen Zwiebelstengel; an diesem Stengel wollte Petrus sie aus der Hölle herausziehen, aber andere Sünder hielten sich an sie und der Stengel riss entzwei.

N. 288. Der Tod kommt plötzlich.

Einer hielt schon in der Hand das Osterbrot und freute sich, dass er es erlebt hat dasselbe zu essen, fiel aber tod nieder.

N. 289. Ostern — ein grosser Tag (Welyk-deń).

Ein Bauer wollte das erproben, gieng ins Feld um zu pflügen und versank in die Erde.

N. 290. Ein wunderbarer Baumeister.

Bekante apokr. Erzählung vom Ap. Thomas, wie er dem Indier könig einen Palast in jener Welt baute.

N. 291. Zum Gott zu Gast.

Ein König bewirthe arme Bettler; einer von ihnen ladet ihn zu sich zu Gast — er geht hin und kommt in den Himmel, vgl. N. 256, 257.

N. 292. Christus beim Worte genommen.

Ein Reicher gab all sein Gut den Armen, nahm ein Kreuz auf seine Schultern und gieng so herum, immer nur mit dem gekreuzigten Christus redend. Christus bittet ihn schliesslich zu sich. Schluss wie N. 291.

N. 293. Kirchensänger kommen nicht in den Himmel.

N. 294. Ein Reicher foppt seinen armen Bruder, Gott sei gestorben; dieser veranstaltet ein Traueressen nach Gottes Tode, wird vom Gott belohnt und der Reiche bestraft.

N. 295. Das Geld führt zum Brüdermord — zwei Brüder wollen den dritten morden, um das gefundene Geld nicht mit ihm zu theilen; dieser vergiftet sie aber und so sterben alle drei.

N. 296. Ein Bettler mordet einen Kaufmann und lenkt den Verdacht auf seinen Begleiter. Dieser wird verurtheilt, büsst seine Strafe ab; erst dann bekennt der Mörder seine That und stirbt.

N. 297. Ein Ermordeter hält nach dem Tode seinen Mörder fest.

N. 298, 299. Ein geheimer Mord wird durch eine geringfügige Sache (gelbe Fliegen, Mondschein) enthüllt. N. 300 entdeckt den Mord ein Hund; N. 301 wächst auf der Mordstelle blutiger Waizen.

N. 302. Was einem nicht bestimmt ist, dass bekommt er nicht: ein Reicher verbarg sein Geld im Weidenbaume — der wird weggeschwemmt und einem Armen zugelegt; der Reiche wird Bettler, kommt zum Armen. erzählt sein Missgeschick; der Arme giebt ihm das Geld in einem Brotlaipe, der Bettler lässt aber das Brot am Zaune hängen; der Arme legt es ihm nochmals vor die Füsse, der Bettler geht aber mit zugemachten Augen darüber hinweg.

N. 303—309. Der Kuckuck und der Maulwurf entstehen aus Menschen, welche wegen verschiedener Missethaten verflucht wurden.

N. 310. Ein geiziger Geistlicher verschiebt den Markstein, stirbt und stöhnt im Grabe, bis der Stein an seine frühere Stelle gelegt wird.

N. 311. Ein Geistlicher verkleidet sich in eine Ochsenhaut mit Hörnern, um einer Frau das Geld abzunehmen, und die Haut wächst an.

N. 312. Die Espe ist aus dem von einer Mutter getödteten Kinde hervorgewachsen.

N. 313. Die Seele in Mausgestalt.

N. 314. Bis zum Feste „Kleid der Mutter Gottes“ darf man keine Erdbeeren essen, weil selige Kinder solche Erdbeeren sammeln müssen.

N. 315. Zu Stein gewordene Alte.

Eine böse Schwiegermutter schickt im Jänner ihre Schwiegertochter ins Gebirge, damit sie Schafe hüte und Himbeeren heimbringe; das geschieht durch ein Wunder; die Alte geht selbst hin und wird Stein.

N. 316—319. Verschiedene Sagen über die Gewalt des Fluches.

N. 320. Eine Kindesmörderin muss eine Schlange säugen.

N. 321. Eine Frau, welche sich durch Zauberei unfruchtbar macht, wird in der Kirche von ihren ungeborenen Kindern zerrissen.

N. 322. Einer, welcher einen alten Mann verlacht, wird durch unaufhörlichen Lachkrampf bestraft.

N. 323. Ein Kind welches seine Mutter schlägt, steckt nach dem Tode die Hand aus dem Grabe heraus.

N. 324. Ein Weib, welches am Feste der Verklärung Christi arbeitet, muss zwei Schlangen säugen.

N. 325, 326. Ein Reicher bittet Gott, er möge ihm sein Vermögen vermindern und ein Armer bittet um eine Gabe. Gott giebt dem Reichen noch mehr und sagt dem Armen, er werde ihm noch diesen Sack nehmen, mit welchem er bekleidet ist. „Das wirst du nicht!“ — schreit der Arme und wirft den Sack ins Feuer.

N. 327. Eine Königstochter glaubte nicht an Gott und wurde schliesslich heilig.

N. 328—330. Ein Bursche geht seinen verstorbenen Kameraden zu seiner Hochzeit bitten, verweilt bei ihm eine Stunde, welche 300 Jahre dauerte.

N. 329. Ein Klausner läuft einem schönen Vogel nach — es dauert 700 Jahre.

N. 331. Ein vom Vater verzogener Sohn wird Räuber und tötet den Vater.

N. 332. Ein Mann zwang seine Frau zum Ehebruch mit einem Anderen — diese Sünde wollte ihm niemand vergeben und ihn verschlang die Erde.

N. 333. Ein Sünder büsste hart für seine Sünden, wurde schon fast heilig, sündigte aber durch ein stolzes Wort und ihn verschlang die Erde.

N. 334. Ein Eremit verdammt einen Räuber, wird dafür selbst verdammt und der Räuber gerettet.

N. 335, 336. Ein Räuber, der viele Menschen, sogar eigene Eltern umgebracht hatte, erschlägt einen Herrn, welcher seine Unterthanen schindet, und erhält dafür Vergebung seiner Sünden.

N. 337. Ein Vaternörder und Blutschänder durch die Fügung des Schicksals (Oedipussage).

N. 338—341. Ein dem Teufel verschriebener Knabe geht in die Hölle, fordert seinen Pakt zurück, legt einem grossen Sünder schreckliche Busse auf, wird Bischof und trifft den büssenden Sünder, welchem die Sünden vergeben werden.

N. 342—344. Seelenhirten.

Drei Brüder kommen zu einem Unbekannten (Gott), verdingen sich als Hirten, nur der jüngste aber zeigt sich zuverlässig.

N. 345—346. Ein Engel als Dienstbote.

Der Todesengel erfüllte einmal Gottes Fügung nicht, muss ein Jahr auf der Erde dienen, sein wunderliches Verhalten (vgl. Tolstois Legende „Wovon die Menschen leben“).

N. 347—352. Wunderbare Ochsen.

Ein Armer bekommt von einem Greise (Gott) ein Paar Ochsen mit wunderbarer Kraft. Sein reicher Bruder will sie haben, verleumdet den Bruder vor dem Herrn, welcher dem Armen unmögliche Arbeiten aufgiebt, die dieser aber mit Hilfe der Ochsen erfüllt. Schliesslich werden der neidische Bruder und der Herr von den Ochsen in die Hölle geführt.

N. 353. Die Macht des Weihrauchs.

Ein Bursche sammelt einen Haufen Wachholderbeeren, verbrennt sie und bekommt dafür von der Muttergottes eine schöne Frau.

N. 354—357. Ein Armer trägt Weihnachtsabendessen in die Hölle, bewirthe die Teufel, bekommt von ihnen geröstete Speckstückchen zum Geschenk — das waren Seelen, welche ihn dafür beschenken.

N. 358—360. Altes Weib weiss auch dort Böses zu stiften, wo der Teufel keine Macht hat (Zwist und Mord zwischen einem musterhaft lebenden Ehepaar).

N. 361. Ein Offizier haut ein Mädchen nieder, von dem ihn vorhergesagt wurde, dass es seine Frau werden soll; nach Jahren heiratet er sie doch.

N. 362—364. Ein junges Ehepaar wird gefragt, wann es lieber Unglück leiden wolle, in der Jugend oder im Alter; beide wollen es lieber in der Jugend leiden, werden arm, gehen auseinander und kommen nach vielen Jahren glücklich zusammen.

N. 365—366. Ein Knabe mit wunderbaren Eigenschaften wird von einem Diener seines Vaters gestohlen und in der Fremde aufgezogen; durch die Mutter Gottes belehrt verwandelt er seine falschen Pflegeeltern in Hunde, welche glühende Kohlen fressen, findet seinen Vater, weckt seine Mutter aus dem Grabe und giebt den Hunden ihre Menschengestalt wieder.

N. 367—368. Der reiche Bruder sticht dem armen für eine kleine Gabe beide Augen aus; der Arme erfährt von den Teufeln Geheimnisse, wird sehend und reich und der Reiche kommt um.

Gruppe VIII. Spottlegenden und Satiren auf heilige Gegenstände.

N. 369. Warum werden russische Festtage am spätesten gefeiert? Der Jude, der Pole und der Russe sollten vor Gott ihr Schuhwerk ausziehen; wer es am schnellsten thäte, solle am ehesten die Feiertage haben. Der Jude warf seine Pantoffeln momentan ab, der Pole hatte mit seinen Stiefeln länger zu thun, doch der Ruthene brauchte zur Abwicklung seiner Riemenschuhe die längste Zeit.

N. 370. Ruthenische und polnische Feiertage.

Ruthenen und Polen schickten Boten zu Gott, um zu erfahren, wann sie Weihnachten feiern sollen. Dem ruthenischen Boten gefiel es im Himmel so gut, dass er sich um volle zwei Wochen verspätete.

N. 371. Zwei Geistliche stritten sich, wie es wohl im Himmel aussehen mag: der eine sagte so, der andere anders. Sie beschlossen endlich: wer von den Beiden zuerst stirbt, solle kommen und es dem Anderen sagen. Einer starb, erschien dem Anderen und sagte: „Es ist dort weder so, wie du gesagt hast, noch so, wie ich gesagt habe, sondern ganz anders“, und damit verschwand er.

N. 372. Die Hölle ist für den Armen auf dieser Welt.

N. 373. Am Anfang gab es auf der ganzen Welt nur zwei Pfarreien und zwei Pfarrer. Fragte man einen Pfarrer, ob es ihm gut gehe, so sagte er: „Möchte schon gehen, wenn mir der Andere meine Einkünfte nicht wegschnappte“.

N. 374. März bat den April zu sich auf einen Ball. April fragte Mai um Rath, wie er zum März hinfahren soll; der rieth ihm auf den Schlitten einen Kahn und darauf einen Wagen zu nehmen. April fuhr auf Schlitten, dann, als der Schnee schmolz, in dem Kahn, und als es endlich trocken wurde, auf dem Wagen. März erfuhr, dass Mai so gerathen hat, und rächt sich seitden an ihm durch empfindliche Kälte.

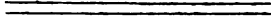
N. 375 -- 380. Parodierte Kirchengesänge, wo Märtyrer Schnaps
 gepriesen, Perikopen aus Charko dem Trunkenbold gelesen, Stichen
 zum Lobe des Wirthes und des Schusters gesungen werden.

N. 381. Unsinn in der Kirchensprache in Form eines Bibelcitats.

A n h a n g.

N. 382 -- 390. Huzulische Erzählungen von der Welterschöpfung und
 den ersten Menschen mit scharf ausgeprägter dualistischer Grund-
 anschauung.

N. 391 - 440. Varianten zu den vorgehenden Erzählungen, gros-
 sentheils ebenfalls aus den Huzulenlande.

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ

ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСИЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

Т. XIV.

ОПОВІДАННЯ Р. Ф. ЧМИХАЛА

ЗІБРАВ

Володимир Лесевич.

У ЛЬВОВІ, 1904.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка
під зарядом К. Беднарського.